

GA 107

*BÍČE ČOVJEKA
I NJEGOVA
BUDUĆA
EVOLUCIJA*

RUDOLF STEINER

Biće čovjeka i njegova buduća evolucija

Rudolf Steiner

SD 107

Devetnaest predavanja, od 19 listopada 1908 do 17 lipnja 1909, održanih u Berlinu. Prevedeno iz stenograma nerevidiranog od predavača. Originalni tekstovi ovih predavanja sadržani su u seriji od 19 predavanja pod naslovom *Duhovno znanstvena antropologija/Znanje o čovjeku* (na njemačkom, *Geisteswissenschaftliche Menschenkundein*).

SADRŽAJ

1	Astralni svijet	19 listopada 1908
2	Neke značajke astralnog svijeta	21 listopada 1908
3	Povijest fizičkog plana i okultna povijest	23 listopada 1908
4	Zakon astralnog plana: odricanje Zakon devahan plana: žrtvovanje	26 listopada 1908
5	U vezi prirode bola, patnje, radosti i blaženstva	27 listopada 1908
6	Četiri ljudske grupne duše	29 listopada 1908
7	Zaboravljanje	2 studenog 1908
8	Različite vrste bolesti	10 studenog 1908
9	Deset zapovijedi	16 studenog 1908
10	Izvorni grijeh	8 prosinca 1908
11	Ritam u tijelima čovjeka	21 prosinca 1908
12	Mefisto i potresi	1 siječnja 1909
13	Ritmovi u biću čovjeka	12 siječnja 1909
14	Bolest i karma	26 siječnja 1909
15	Kršćanstvo u ljudskoj evoluciji, vodeće individualnosti i avatar bića	15 veljače 1909
16	Djelo Krista i suprotstavljene duhovne snage, Lucifer, Ahriman, Asura	22 ožujka 1909
17	Smijanje i plakanje	27 travnja 1909
18	Manifestacija ega kod različitih rasa ljudi	3 svibnja 1909
19	Evolucija, involucija i stvaranje ni iz čega	17 lipnja 1909

ASTRALNI SVIJET

Berlin, 19 listopada 1908

Ovdje smo se susretali mnogih zima kako bismo razmatrali teme iz znanosti duha, a za manju grupu vas bio je priličan broj zima kada smo se okupljali za takva razmatranja. Iz razloga o kojima možda budemo raspravljali u povodu Generalne skupštine koja će se održati, u ovom trenutku možemo se u duši malo osvrnuti na prošla vremena našeg antropozofskog suživota. Još uvijek postoje neki od vas koji na neki način čine jezgru ovog skupa ovdje, koji su svoja duhovna uvjerenja prenijeli iz ranijih vremena, koji su se ujedinili s nama prije šest - sedam godina i formirali jezgru oko koje su se tada postupno kristalizirali svi ostali prijatelji koji tragaju, ako smijem upotrijebiti tu riječ. I možemo reći, da smo tijekom godina, ne samo da nam povećanje broja ovih sastanaka nešto govori, već i u drugom smjeru, i uz pomoć onih duhovnih snaga, koje su uvijek prisutne kada se rad u znanosti duha provodi u pravom smislu, da smo se uspjeli pridržavati određenog unutarnjeg sustava u našem radu. Razmislite, posebno oni koji su prisustvovali našim sastancima podružnice od samog početka, kada smo počeli kao mala grupa prije šest do sedam godina, i kako smo postupno stvorili temelj za sebe na kojem stojimo danas. Počeli smo tako što smo prvo pokušali, na određeni način, najjednostavnijim temeljnim konceptima znanosti duha stvoriti sebi temelj, a postupno smo došli do toga da smo prošle zime barem ovdje imali priliku – barem na našim sastancima grupe – govoriti o stvarima u različitim oblastima viših svjetova na način kao što se govori o događajima i iskustvima u običnom fizičkom svijetu. Mogli smo učiti o raznim duhovnim bićima i onim svjetovima koji su nadosjetilni u usporedbi s našim osjetilnim svijetom. I ne samo da smo uspjeli uvesti određenu sustavnost u rad našeg ogranka, već su se prošle zime ovdje održala dva ciklusa i omogućila onima koji su se postupno priključili jezgri da uhvate korak s našim razmatranjima.

Oni naši članovi koji se sjećaju početaka naše sadašnje podružnice također će se moći osvrnuti na mnoge opasnosti i prepreke ovom radu. Neki od vas su kroz sve te opasnosti shvatili da ostaju vjerni onome što rade u znanosti duha. Može se reći da će oni koji su tako vjerno, strpljivo i energično izdržali sigurno prije ili kasnije vidjeti da postoje određeni rezultati takve odanosti i energije.

Već je rečeno, a ovdje je nekoliko puta naglašeno, da smo konačno došli do toga da o višim svjetovima govorimo kao o nečemu, možemo reći samo po sebi razumljivom, i naglasili smo da su oni koji su bili dio naših ogrankova već dugo vremena, time stekli određenu antropozofsku zrelost. Ta antropozofska zrelost ne leži u teorijama, ne u bilo kakvom konceptualnom shvaćanju, već prije u unutarnjem raspoloženju koje čovjek stječe tijekom vremena. Svatko tko doista neko vrijeme uzima ono što znanost

duha može dati, postupno će osjetiti da stvari može slušati kao stvarne činjenice, kao nešto samo po sebi razumljivo što bi ga prije dotaklo potpuno drugačije.

Stoga želimo danas u ovom uvodnom predavanju zapravo započeti bezrezervno, možemo čak reći, nemilosrdno govoriti o određenom poglavlju viših svjetova, koje bi nas trebalo uvesti u dublje razumijevanje ljudskog karaktera i osobnosti. Uostalom, čemu služe, sva naša razmatranja o višim svjetovima? Kada govorimo o astralnom svijetu, o svijetu devahana, u kojem smislu govorimo mi kao pripadnici fizičkog svijeta? O tim višim svjetovima ne govorimo iz svijesti kao da su nam potpuno strani i da nemaju nikakve veze s fizičkim svijetom, već smo svjesni da je ono što nazivamo višim svjetovima oko nas. Poanta je da mi živimo u njima, i da ti viši svjetovi strše u naš fizički svijet, da u višim svjetovima leže uzroci i primarni razlozi činjenica koje se ovdje događaju pred našim fizičkim očima, pred našim fizičkim osjetilima. Tako ovaj život, kakav je oko nas, u odnosu na čovjeka i prirodne pojave, upoznajemo tek kada vidimo ono što je nevidljivo, a otkriva se u vidljivome, kada pogledamo tu pripadnost višim svjetovima kako bismo je prosuđivali i bili u mogućnosti procijeniti kako igra ulogu u našem fizičkom svijetu. Normalne i abnormalne pojave običnog fizičkog života postaju nam jasne tek kada upoznamo duhovni život koji stoji iza fizičkog, onaj duhovni život koji je puno bogatiji i opsežniji od fizičkog života, koji je samo njegov mali dio.

Ljudsko biće stoji – i mora stajati u svim našim razmatranjima – u središtu. Razumijevanje ljudskog bića zapravo znači razumijevanje velikog dijela svijeta općenito. Ali ljudsku prirodu je teško razumjeti, a mi ćemo danas steći mali dio razumijevanja ako govorimo o nekim činjenicama – jer je broj činjenica golem – samo o nekoliko činjenica takozvanog astralnog svijeta. Kao što znate, sadržaj čovjekove duše je raznolik. Danas želimo vizualizirati dio ovog sadržaja duše. Želimo za početak, predstaviti određena svojstva duše.

Živimo u našem životu duše u najrazličitijim osjećajima, percepcijama, idejama, konceptima i impulsima volje. Sve se to odvija u našem duševnom životu od jutra do večeri. Promatramo li ljude površno, ovaj duševni život izgleda nam kao nešto samodostatno, zatvoreno u sebe, i takvo gledanje je opravdano. Promatrajte kako se vaš život odvija usporedo s prvim mislima koje formirate ujutro, kada prvi osjećaj trzne dušu, javlja se prvi impuls volje; i tako sve do večeri, kada svijest tone u san, osjećaj se spaja s osjećajem, impuls volje s impulsom volje. Sve to izgleda kao neprekidni tok. Gledano u dubljem smislu, međutim, to nije tako kontinuiran tok, jer kroz ono što mislimo, osjećamo, percipiramo, mi smo u kontinuiranom odnosu – koji međutim, većini ljudi ostaje potpuno nesvjestan – prema višim svjetovima. Razmotrimo danas odnos u kojem se nalazimo u odnosu na astralni svijet.

Ako imamo kakav osjećaj, ako nam dušom proleti radost ili užas, to je prije svega događaj u našoj duši. Ali ne samo to. Ako osoba to može vidovito testirati, može primijetiti da u trenutku šoka ili radosti iz njega nešto izlazi poput svijetleće struje koja ide u astralni svijet. Ali ona ne ide besmisleno i bez smjera, već ide svojim putem do bića u astralnom svijetu, tako da, kada u nama zasja osjet, dolazimo u dodir s bićem u astralnom svijetu. Pretpostavimo da se neka misao javi u našoj duši, recimo

da razmišljamo o prirodi stola. Dok misao treperi kroz našu dušu, vidovnjak može pokazati kako struja izvire iz ove misli prema biću u astralnom svijetu. I tako je za svaku misao, svaku ideju, svaki osjećaj. Iz cijelog toka života, koji teče od duše, postoji kontinuirana struja prema najrazličitijim bićima u astralnom svijetu. Bilo bi potpuno pogrešno vjerovati da sve te struje koje izlaze idu do jednog bića u astralnom svijetu. To nije slučaj. Od svih tih pojedinačnih misli, pojedinačnih osjeta i osjećaja polaze najrazličitije struje i idu do najrazličitijih bića u astralnom svijetu. Posebnost je te činjenice da mi kao pojedinci ne samo da smo u kontaktu s takvim bićem, nego najrazličitije niti pletemo s najrazličitijim bićima u astralnom svijetu. Astralni svijet je naseljen velikim brojem bića, baš kao i fizički svijet, a ta su bića u kontaktu s nama na najrazličitije načine.

Ali ako želimo shvatiti samu složenost ovog pitanja, moramo razmotriti nešto drugo. Pretpostavimo da dvije osobe vide munju i imaju vrlo sličan odnos prema njoj. Tada iz svakog od njih dvoje izlazi struja; ali obje struje sada idu u jedno te isto biće astralnog svijeta. Tako da možemo reći: postoji biće, stanovnik astralnog svijeta, s kojim su povezana dva bića fizičkog svijeta. Može biti da ne samo jedan čovjek, već pedeset, sto ili tisuću ljudi koji imaju sličan osjećaj šalju struje jednom biću u astralnom tijelu. Utoliko što se ovih tisuću ljudi slažu u jednoj točki, oni su povezani s istim bićem astralnog svijeta. Ali promislite kako ti ljudi, koji u jednom slučaju imaju istu senzaciju, inače imaju različite senzacije, osjećaje i misli u sebi! Time su povezani s drugim bićima astralnog svijeta; kroz to najrazličitije niti poveznice idu iz astralnog svijeta u fizički svijet.

Sada, postoji mogućnost razlikovanja određenih klasa bića u astralnom svijetu. Najlakši način da dobijete ideju o ovim klasama je da pogledamo primjer. Uzmimo veliki broj ljudi europskog svijeta, i iz duševnog sadržaja tih ljudi uzmimo pojam pravde. Inače bi ljudi mogli imati najrazličitija iskustva i tako na najsloženiji način biti povezani s najrazličitijim bićima u astralnom svijetu. Ali budući da ovi ljudi razmišljaju o pojmu pravde na isti način i usvojili su taj koncept na isti način, svi su povezani s istim bićem astralnog svijeta, a mi zapravo možemo koristiti ovo biće kao središte, kao da gledamo u središte iz kojeg izlaze zrake od svih ljudi koji dolaze u obzir. I koliko često ti ljudi vizualiziraju pojam zakona, toliko su često u vezi s ovim jedinstvenim bićem. Kao što ljudska bića imaju tijelo i krv i sastoje se od njih, tako se i ova bića sastoje od koncepta prava; ona žive u njemu. Postoji također astralni entitet za koncept hrabrosti, dobrohotnosti, junaštva, osvete i tako dalje. Dakle, postoje bića u astralnom svijetu za ono što je svojstvo duše, sadržaj duše u čovjeku. Kao rezultat toga, nešto poput astralne mreže rasprostire se na veliki broj ljudi. Svi mi koji imamo iste pravne koncepte ugrađeni smo u tijelo astralnog bića, koje zapravo možemo nazvati pravnim sustavom. Svi mi koji imamo iste koncepte hrabrosti, vrijednosti, i tako dalje, povezani smo s jednim te istim astralnim bićem, kojemu je supstancijalnost pravo ili hrabrost. Kao rezultat toga, svatko od nas je svojevrsni konglomerat struja, jer na svaku osobu možemo gledati kao da astralna bića sa svih strana šalju struje u njihova tijela. Svi smo mi stjecište struja koje izranjaju iz astralnog svijeta.

Sada ćemo na zimskim predavanjima moći sve više ukazati na to kako ljudsko biće, koje je na taj način u osnovi stjecište takvih struja, koncentrira te struje u sebi oko svog ego centra. Jer za ljudsku dušu je najvažnije da sve te struje spoji oko središta koje leži u njegovoj samosvijesti. Ta je samosvijest nešto toliko važno u čovjeku, jer mora biti poput vladara u unutarnjem čovjeku koji okuplja i povezuje razne struje koje se sa svih strana ulijevaju u nas. Jer u trenutku kada samosvijest splasne, moglo bi se dogoditi da se čovjek više ne osjeća kao jedinstvo; moglo bi se dogoditi da se razni pojmovi hrabrosti, junaštva i tako dalje, raspadnu. Čovjek tada više ne bi bio svjestan činjenice da je jedinstvo, već bi se osjećao kao da je podijeljen na različite struje. Postoji mogućnost – a to nam pokazuje kako doista možemo prodrijeti u razumijevanje duhovnog svijeta kroz spoznaju istinitih činjenica – da čovjek može izgubiti, da tako kažemo, usmjeravanje kontrole nad onim što teče u njega. Zamislite da ste kao pojedinac imali određeni život iza sebe, doživjeli ste mnoge stvari, imali niz ideala u mladosti, koji su se postupno razvili u vama. Svaki takav ideal može se razlikovati od drugog. Imali ste ideal hrabrosti, odvažnosti, dobrohotnosti i tako dalje. Kroz to ste ušli u struje najrazličitijih astralnih bića. U takav različit niz strujanja astralnih bića čovjek može ući i na drugi način. Pretpostavimo da je čovjek tijekom života imao niz prijateljstava. Pod utjecajem tih prijateljstava, razvili su se određeni osjećaji i senzacije, osobito u mladosti. Kroz to su struje išle do vrlo specifičnog bića u astralnom svijetu. Tada je u čovjekov život ušlo novo prijateljstvo; kroz to je opet bio povezan s drugim bićem u astralnom svijetu, i tako kroz cijeli život. Pretpostavimo sada da bi bolest duše dovela do činjenice da bi ego izgubio kontrolu nad raznim strujama, da ih više ne bi mogao grupirati. Čovjek bi tada došao do točke u kojoj se više ne osjeća kao 'Ja', kao zatvoreni entitet, kao jedinstvo u svojoj samosvijesti. Ako bi izgubio svoj ego kroz proces bolesti u duši, osjećao bi te struje kao da ne percipira sebe, nego kao da se ulijeva u te pojedinačne struje. Određeni slučajevi ludila mogu se pratiti samo do toga. Posebno tragičan slučaj ludila bit će vam objašnjen ako ga pogledamo s ove točke gledišta, iz astralnog svijeta: *Friedrich Nietzsche*.

Mnogi od vas su čuli za to: U zimu 1888. do 1889. Friedrich Nietzsche je poludio. Čitatelju njegovih posljednjih pisama zanimljivo je promatrati kako se Friedrich Nietzsche podijelio na različite struje u trenutku kada je izgubio sebe. Piše prijatelju ovom ili onom, ili sebi: 'U Torinu živi bog koji je nekoć bio profesor filozofije u Baselu; ali nije bio dovoljno sebičan da bi ostao takav'. Dakle, izgubio je sebe, i to je izrazio tim riječima. 'I bog Dioniz korača po rijeci Po'. I s visoka gleda na sve svoje ideale i prijateljstva koja su ispod njega. On se sada osjeća kao kralj Carlo Alberto, čas kao netko drugi, čas čak kao jedan od zločinaca o kojem je čitao posljednjih dana svog života. Tada su se dogodila dva notorna ubojstva, a u trenucima svoje bolesti identificirao se s upletenim ženama ubojicama. Tada nije osjećao svoj ego, već struju koja je otišla u astralni svijet. Tako u abnormalnim slučajevima na površinu života izlazi ono što inače drži na okupu središte samosvijesti.

Ljudima će biti sve potrebnije da znaju što je na dnu duše. Jer čovjek bi bio beskrajno siromašno biće da nije u stanju oblikovati mnoge takve struje u astralni svijet, a bio bi i vrlo ograničeno biće kad ne bi mogao steći mogućnost da postupno

postane gospodar nad svim tim strujama kroz duhovno produbljivanje svog života. Tako da zaista moramo sebi reći: Nismo ograničeni unutar naše kože, već svuda stršimo u druge svjetove, a druga bića strše u naš svijet. Cijela mreža bića je razvučena nad astralnim svijetom.

Pogledajmo sada поближе neka od ovih bića koja su sa nama na ovaj način povezana. To su bića koja nam se predstavljaju ovako: astralni svijet nas okružuje. Zamislimo da je ovdje takvo biće – ono, ako hoćete, koje je povezano s konceptom osjećaja hrabrosti. Ono pruža svoja ticala na sve strane, a ta ticala idu u ljudske duše; a kako ljudi razvijaju hrabrost, uspostavlja se veza između ovog bića i ljudske duše. Drugi ljudi su drugačiji. Naprimjer, svatko tko razvije određeni oblik straha ili ljubavi, povezan je s bićem u astralnom svijetu. Ako se proučavaju ta bića, dolazimo do onog što možemo nazvati konstitucijom, društvenim životom u astralnom svijetu. Ljudska bića kakva žive ovdje na fizičkom planu nisu samo pojedinačna bića; na fizičkom planu također stojimo u stotukim i tisućstrukim vezama. Imamo pravni odnos, prijateljstvo jedni s drugima i tako dalje. Naše veze na fizičkom planu regulirane su prema našim idejama, konceptima, predodžbama i tako dalje. Na određeni način, društvene veze tih bića na astralnoj razini, koje smo upravo postavili pred našu dušu, moraju se na neki način regulirati. Kako ta bića žive zajedno? Ova bića nemaju tako gusto tijelo od krvi i mesa kao mi ljudi; imaju astralne tijela, naviše su eterske supstance. Protežu svoja osjetila u naš svijet. Ali kako sada žive zajedno? Da ta bića ne rade zajedno, naš ljudski život također bi bio vrlo drugačiji. U osnovi, naš fizički svijet je samo vanjski izraz onoga što se događa na astralnoj razini. Dakle, kada postoji biće u astralnom svijetu, koje je biće pravednosti i kojemu idu sve misli koje se odnose na zakon, i drugo biće kojem idu sve misli koje se odnose na davanje, i tada se u našoj duši javlja misao: Davanje je pravedno – tada tok izbija iz oba bića i u našu dušu. S obojicom smo u kontaktu. Kako se ta bića slažu jedno s drugim?

Netko bi bio u iskušenju vjerovati da je društveni život na astralnoj razini sličan životu na fizičkoj razini. Ali zajednički život na astralnoj razini bitno se razlikuje od zajedničkog rada na fizičkoj razini. Ljudi koji grupiraju pojedinačne ravni jednu na drugu i karakteriziraju više svjetove kao da su tamo stvari slične kao u fizičkom svijetu, ne opisuju točno više svjetove. Postoji ogromna razlika između fizičkog svijeta i viših svjetova, a ta se razlika povećava što se više penjemo. Iznad svega, postoji određena posebnost u astralnom svijetu koja se ne može naći na fizičkom planu. To je propusnost, propusnost supstance astralnog plana. U fizičkom svijetu nemoguće vam je stajati na istom mjestu gdje netko drugi već stoji; neprobojnost je zakon fizičkog svijeta. U astralnom svijetu nije tako, postoji zakon propusnosti. A sasvim je moguće, čak je pravilo, da bića prodiru jedno u drugo, drugo ulazi u prostor gdje je jedno biće već tu. Na jednome te istom mjestu u astralnom svijetu mogu biti dva, četiri, stotinu bića. Ali rezultat toga je drugačiji, naime da je logika zajedničkog života na astralnoj razini potpuno drugačija od one na fizičkoj. Kako je logika astralnog plana sasvim drugačija od logike fizičkog plana – ne logika misli, već zajedničkog djelovanja, zajedničkog života – to ćete najbolje razumjeti ako uzmete sljedeći primjer.

Zamislite samo, grad je odlučio sagraditi crkvu na određenom trgu. Zatim, nužno, mudro vijeće ovoga grada mora prvo raspraviti kako će se izgraditi ova crkva, što treba srediti i tako dalje. Pretpostavimo sada da su se u gradu formirale dvije stranke. Jedna strana želi na ovom jednom mjestu sagraditi crkvu u određenom obliku, s određenim graditeljem, druga strana želi graditi crkvu s drugim graditeljem. Dvije strane neće moći sprovesti svije namjere na fizičkom planu. Dakle, potrebno je, prije nego se krene, da jedna stranka pobijedi, da jedna stranka dobije prednost, i da se dogovori kakav oblik crkva treba imati. Znete naravno, da se velika većina ljudskog društvenog života gubi u takvim konzultacijama i takvim međusobnim pregovorima prije nego se išta provede; da se slože što se zapravo mora dogoditi. Ništa se ne bi dogodilo da u većini slučajeva neka stranka ne dobije prednost i ostane u većini. Ali stranka koja ostaje u manjini neće jednostavno reći: pogriješili smo – nego će i dalje vjerovati da su bili u pravu. U fizičkom svijetu riječ je o raspravi o idejama o kojima se mora odlučivati isključivo unutar fizičkog svijeta, jer je nemoguće provesti dva plana na jednom te istom mjestu.

Potpuno je drugačije u astralnom svijetu. Bilo bi sasvim moguće da se na jednom te istom mjestu, recimo, sagrade dvije crkve. Doista, to se događa cijelo vrijeme u astralnom svijetu, i to je jedino ispravno u astralnom svijetu. Tamo se ne svađate kao u fizičkom svijetu. Tamo se ne održavaju sastanci, pokušavajući dobiti većinu za ovo ili ono; tamo to nije ni potrebno. Ako se gradsko vijeće sastaje ovdje i četrdeset i pet ljudi ima jedno mišljenje, a ostali imaju različito mišljenje, onda bi se dvije strane možda u mislima htjele pobiti zbog svojih različitih mišljenja. Međutim, to nije ni tako loše, jer se na vanjskom planu stvari odmah sudaraju. Ne pokušava svaka strana graditi svoju crkvu bez da razmotri drugu, jer na fizičkom planu misao može ostati u duši; može ostati unutra. Na astralnoj razini nije tako jednostavno. To je ovako: kada se misao formira, ona je već tu u određenom odnosu. Tako da kada takvo astralno biće poput ovog o kojem sam upravo govorio ima misao, ovo biće odmah rasteže odgovarajuće niti koje imaju oblik ove misli, a drugo biće rasteže niti iz sebe; oboje sada prodiru jedno u drugo i nalaze se u istom prostoru kao novonastali entitet.

Na taj se način međusobno prožimaju najrazličitije mišljenja, misli i osjećaji. I najviše suprotni, mogu prodrijeti jedno u drugo. I moramo reći: ako u fizičkom svijetu postoji kontradikcija o točkama o kojima smo raspravljali, a astralnom svijetu odmah dolazi do sukoba. Budući da kao biće astralnog svijeta ne može zadržati misli u sebi, misli odmah postaju djelovanje, objekti su odmah tu. Sada, tamo se ne grade takve crkve kakve imamo na fizičkom planu; ali pretpostavimo da je neko biće u astralnom svijetu željelo nešto ostvariti, a drugo biće želi to osujetiti. Tu se ne može raspravljati, nego vrijedi načelo: jedna stvar se mora dokazati! Dakle ako su dva pipka stvarno u istoj prostoriji, tada se počinju međusobno boriti, a onda će ideja, koja je plodonosnija, koja je dakle ispravna – to je ona koja može postojati – uništiti drugu i potvrditi se. Tako da smo stalno u sukobu između najrazličitijih mišljenja, misli i osjećaja. Svako mišljenje mora postati djelovanje na astralnom planu. Tu se ne svađa, pušta se mišljenja da se bore, a onaj koji je plodniji, drugoga izbacuje s terena. Astralni svijet je, da tako kažemo, mnogo opasniji, a mnogo toga što se govori o

opasnostima astralnog svijeta povezano je s netom rečenim. Tako tamo sve postaje akcija. A protiv mišljenja koja postoje, moraju se boriti a ne raspravljati.

Sada ću se dotaknuti jedne stvari koja je, iako šokantna za današnje materijalističko vrijeme, istinita. Često smo naglašavali da se današnje vrijeme sve više navikava na puku svijest fizičkog svijeta, a time i na osobine i osobitosti fizičkog svijeta; pa ondje gdje, krene rasprava, svatko želi uništiti onoga koji se s njim ne slaže ili misli da je budala. U astralnom svijetu nije tako. Biće će reći: nije me briga za druga mišljenja! - Postoji apsolutna tolerancija. Ako je jedno mišljenje plodonosnije, drugo će biti izbačeno s terena. Čovjek dopušta da druga mišljenja stoje jednako kao i njegovo, jer se stvari moraju ispraviti kroz borbu. Tko se postupno useli u duhovni svijet, mora naučiti slijediti navike duhovnog svijeta; a prvi dio duhovnog svijeta je astralni svijet, gdje prevladavaju uporabe kakve su upravo okarakterizirane, tako da kod osobe koja je navikla na duhovni svijet, u određenom pogledu mora se prilagoditi navikama duhovnog svijeta. I to je također ispravno. Naš fizički svijet trebao bi sve više postajati slika duhovnog svijeta, a mi ćemo unositi sve više harmonije u naš svijet, ako bi se život u našem fizičkom svijetu trebao odvijati kao život u astralnom svijetu. Istina je da ne možemo graditi dvije crkve na jednom mjestu, ali tamo gdje se mišljenja razlikuju, dopušteno je da se međusobno prožimaju ovisno o njihovoj plodonosnosti za svijet. Mišljenja, koja su najplodonosnija, pobijedit će, kao što je slučaj u astralnom svijetu.

Dakle, unutar duhovne struje svijeta, osobitosti astralnog svijeta mogu doslovno doseći u fizički svijet. To će biti veliko polje obrazovanja koje će duhovno - znanstveni pokret morati njegovati: sve više stvarati sliku astralnog svijeta na fizičkom planu. Koliko god to šokiralo osobu koja poznaje samo fizičku razinu i može zamisliti da se može zastupati samo jedno mišljenje i da svi koji imaju druga mišljenja moraju biti budale, sve više će za one koji imaju duhovni svjetonazor postojati apsolutna unutarnja tolerancija mišljenja, tolerancija koja ne izgleda kao posljedica propovijedi, nego kao nešto što će zavladati u našoj duši, jer nam je sve prirodnije korištenje viših svjetova.

Ono što je sada opisano, ta prodornost, vrlo je važna i bitna osobitost astralnog svijeta. Nijedno biće u astralnom svijetu neće razviti takav koncept istine kakav poznajemo u fizičkom svijetu. Bića astralnog svijeta smatraju da je ono što je u fizičkoj raspravi i tako dalje, prilično sterilno. Za njih vrijedi i Goetheova izjava: 'Ono što je plodonosno, samo to je istina!' Istinu se ne treba upoznati kroz teorijska razmatranja, nego kroz njenu plodnost, kroz način na koji se može afirmirati. Dakle, biće iz astralnog svijeta nikada se neće svađati s drugim bićem, kao što to čine ljudi, već će takvo biće reći drugome: Pa ti radi što je tvoje, ja radim što je moje. Uskoro će biti jasno koja je ideja plodonosnija, koja će drugu izbaciti s terena.

Ako se postavimo na takav način razmišljanja, već smo tekli neka praktična znanja. Ne treba vjerovati da se razvoj čovjeka za duhovni svijet odvija na buran način, jer se događa iznutra, na intiman način. A ako možemo obratiti pažnju na to i steći nešto što je sada okarakterizirano kao posebnost astralnog svijeta, tada ćemo sve više i više smatrati takve osjećaje koje imaju astralna bića kao model za naše vlastite osjećaje.

Ako se prilagodimo karakteru astralnog svijeta, možemo se nadati da ćemo živjeti u skladu s duhovnim bićima, čiji nam se život na ovaj način sve više otvara. To je ono što se pokazalo plodonosnim za ljude.

Ovo o čemu danas raspravljamo u mnogočemu je zamišljeno kao svojevrsna priprema za ono čime ćemo se baviti na sljedećim predavanjima. Ako smo sada govorili o bićima astralnog svijeta i njihovim karakternim osobitostima, moramo skrenuti pozornost na činjenicu da se ovaj astralni svijet razlikuje na mnogo oštriji način od viših svjetova, recimo od devahanskog svijeta, nego što bi se to mogli činiti, nego smo to skloni vjerovati. Istina je, astralni svijet je tamo gdje je naš fizički svijet. On prožima naš fizički svijet, a sve o čemu smo govorili uvijek je oko nas u istom prostoru gdje su fizičke činjenice i bića. Ali postoji i devahanski svijet. Razlikuje se po tome što devahanski svijet doživljavamo u drugačijem stanju svijesti od astralnog.

Sada biste lako mogli vjerovati: ovdje je fizički svijet, u njega prodire astralni svijet, devahanski i tako dalje. - Nije tako lako. Ako želimo opisati više svjetove preciznije nego što smo to činili ranije, moramo shvatiti da postoji još jedna razlika između astralnog svijeta i svijeta devahana. Naš astralni svijet, naime, kako živimo u njemu i kako on prožima naš fizički prostor, u određenom je pogledu dvostruki svijet, dok je devahanski svijet na izvjestan način jednostavan. To je nešto što danas želimo spomenuti kao pripremu. Postoje takoreći, dva astralna svijeta, i ona se razlikuju na način da je jedan, da tako kažemo, astralni svijet dobra, drugi astralni svijet zla, dok je u slučaju devahanskog svijeta bilo bi netočno ovu razliku učiniti tako oštrom. Dakle, moramo reći, gledajući svjetove od vrha do dna: prvo viši devahan, zatim niži devahanski svijet, zatim astralni svijet, i zatim fizički svijet. Čak i tada još ne razmatramo ukupnost naših svjetova, već moramo razmotriti čak i dublje svjetove od fizičkog. Također postoji niži astralni svijet ispod našeg fizičkog svijeta. Ono što je dobro je iznad fizičke razine, ono što je loše je ispod nje, i to praktički prožima fizički svijet. Sada najrazličitije struje prelaze na bića astralnog svijeta. Mora nam biti jasna činjenica da struje dobrih i loših osobina emaniraju od ljudi do astralnih bića. One dobre struje također idu dobrom biću, a loše struje odgovarajućem lošem biću u astralnom svijetu. A ako uzmemo zbroj svih dobrih i loših bića u astralnom svijetu, na neki način imamo dva astralna svijeta. Ako pogledamo devahanski svijet, vidjet ćemo da nije tako u jednakom stupnju. Dakle, postoje dva svijeta u astralnom svijetu, koji prodiru jedan u drugi i koji na isti način imaju odnos s ljudima. Ova dva svijeta treba razlikovati jedan od drugog u odnosu na njihovo podrijetlo.

Ako pogledamo unatrag u evoluciju Zemlje, dolazimo do vremena kada je Zemlja još bila povezana sa Suncem i Mjesecom. U kasnijem vremenu sama je Zemlja bila Mjesec, i bila je tijelo koje je bilo izvan Sunca u drevnim mjesečevim vremenima. Tada je postojao astralni svijet prije nego je naša Zemlja postala ono što je sada. Ali ovaj bi astralni svijet postao dobar astralni svijet da se mogao dalje razvijati bez ikakvih prepreka. Ali budući da se Mjesec odvojio od Zemlje, zli astralni svijet je uklopljen u opći astralni svijet. Što se tiče astralnog svijeta, tek smo toliko daleko otišli na Zemlji da smo inkorporirani u zli astralni svijet. U budućnosti će jedan zao dio, također biti uključen u devahanski svijet. Za sada imajmo na umu da ne postoji

jedan, nego u osnovi dva astralna svijeta: jedan u koji idu sve struje koje su plodonosne za ljudski napredak i razvoj, a u drugi astralni svijet, koji istovremeno također pripada kamaloki, u kojem su sve one struje koje ometaju ljudski razvoj. U oba astralna svijeta postoje bića koja smo danas na apstraktan način upoznali, kako utječu na nas, kako žive jedni s drugima. Na sljedećem predavanju, točnije ćemo upoznati ovu populaciju viših svjetova, njihove uvjete i konstituciju.

NEKE ZNAČAJKE ASTRALNOG SVIJETA

Berlin, 21 listopada 1908

Na ovom predavanju, koje bi trebalo biti jedan od uvoda u našu stvarnu 'Kampanju Generalne skupštine', težit će se jednom cilju: pokazati da je znanost duha, odnosno duhovni pogled na svijet na kojem se temelji, u punom skladu s određenim rezultatima posebno znanstvenim. Antropozofu nije lako, što se posebno vidi na popularnim i javnim predavanjima, naići na puno razumijevanje kod potpuno nepripremljene publike. Kada znanost duha naiđe na potpuno nespremnu publiku, antropozof mora biti svjestan da u pogledu mnogih stvari govori malo drugačijim jezikom kod onih koji još nisu ništa čuli ili tek površno, o znanju koje je u osnovi znanosti duha. Potrebno je dublje prodrijeti da bi se pronašao sklad između onoga što dolazi iz vanjske znanosti, naime, iz iskustva osjetilnog istraživanja, i onoga što nam je dano kroz spoznaju duhovnog, kroz višu nadosjetilnu svijest. Morate se naviknuti na to, kako biste postupno stvarno razumjeli ovaj sklad. Ali tada će se vidjeti kako postoji lijep sklad između onoga što tvrdi duhovni istraživač i tvrdnji, to jest nabiranja činjenica, koje iznosi fizikalno istraživanje. Stoga se ne smije biti previše nepravedan prema onima koji ne mogu razumjeti antropozofa, jer im nedostaju pripreme za to koje su apsolutno potrebne da bi mogli shvatiti rezultate duhovnog istraživanja, pa moraju, u većini slučajeva, promisliti nešto potpuno različito od onoga na što se misli, čak i u riječima i također u pojmovima. Stoga se, u velikoj mjeri, veće razumijevanje znanosti duha može postići samo posve otvorenim govorom, s duhovne točke gledišta nepripremljenoj publici. Tada će biti veliki broj onih nesprenih koji će reći: Sve je to samo glupost. fantazija, samo sofisticirane gluposti! - Ali uvijek će postojati neki koji, kroz najdublje potrebe svoje duše, prvo naslute da nešto stoji iza toga, i oni će nastaviti i postupno se upoznati. Važna je takva vrsta strpljivog proučavanja, a to je ono što možemo postići. Stoga će biti sasvim prirodno da veliki broj onih koji iz puke znatiželje dođu na predavanje duhovne znanosti, da nakon toga šire svoj sud po svijetu: Ovo je sekta koja širi svoje posebno brbljanje! - Ali kada se znaju poteškoće, također će se imati strpljenje za selekciju koja se mora pojaviti. Osobnosti iz publike će pronaći put i činiti jezgru kroz koju će se znanost duha ulijevati u cijeli naš život.

Danas treba upotrijebiti poseban primjer da pokažemo kako studentima znanosti duha koji su spremni, koji su se već navikli razmišljati i živjeti u idejama koje duhovno znanje budi, postaje im lako pomiriti se s naizgled teškim izvještajima danim iz fizičko-osjetilnog istraživanja. Tako da će učenik postupno stjecati svijest: za mene svakako postoji mogućnost, da što dalje budem napredovao uvidim koliko je dobar temelj za sva znanja o svjetskim duhovnim istraživanjima. - To će tražitelju pružiti potrebnu smirenost pred olujama, koje se izljevaju na duhovnu znanost jer za mnoge govori potpuno strani jezik. A ako imamo strpljenja da se smjestimo u ovaj

sklad, također ćemo stjecat sve veću sigurnost. Tada će ljudi reći: ovo što nam govorite ne slaže se s najelementarnijim istraživanjima znanosti! - tada će antropozof odgovoriti: znam da se kroz ono što znanost duha može dati, može stvoriti potpuni sklad u pogledu svih ovih činjenica, čak i ako trenutno ne postoji način komunikacije. Kao posebno poglavlje, kako bismo još više ojačali svoju svijest, želimo pustiti da se ono što se sada kaže pojavi pred našim dušama.

Student znanosti duha navikao je govoriti o fizičkom tijelu, eterskom tijelu, astralnom tijelu, kada neko vrijeme živi u duhovnom pogledu na svijet, na način da za njega postaju sve više vodilje koje može koristiti. Malo pomalo se mora naviknuti da u onome što je oko njega vidi fizičku tjelesnost, ne sličnu nego različitu tjelesnost. Gleda u kamen i ne govori: kamen se sastoji od tog i tog materijala, ljudsko tijelo također, i stoga se prema ljudskom tijelu mogu odnositi na isti način kao i prema kamenu. Jer čak i biljno tijelo, čak i ako se sastoji od istih fizičkih tvari kao i kamen, nešto je sasvim drugo: ona u sebi ima etersko tijelo, a fizičko tijelo biljke raspalo bi se da nije prožeto eterskim tijelom u svim dijelovima. Zato znanstvenik duha kaže: fizičko tijelo biljke otišlo bi u truljenje da ga etersko tijelo tijekom života nije zaštitilo od ovog raspadanja i borilo se protiv tog raspadanja. Ako biljku promatramo na ovaj način, nalazimo da je ona spoj fizičkog i eterskog tijela.

Često se naglašavalo što je najelementarniji princip eterskog tijela, a to je princip ponavljanja. Biće koje je samo stajalo pod principom eterskog tijela i fizičkog tijela izrazilo bi u sebi princip ponavljanja. Vidimo da se to u velikoj mjeri pojavljuje kod biljke. Vidimo kako biljka razvija list po list. To je zbog činjenice da je biljno fizičko tijelo prožeto eterskim tijelom, a ono ima princip ponavljanja, formira list, zatim drugi, treći, i tako dodaje list u stalnom ponavljanju. Ali čak i kada rast biljke dođe do kraja na vrhu, i tamo postoji ponavljanje. Na biljci iznad možete vidjeti i vijenac lišća, da tako kažem, koji čine čašicu cvijeta. Ova čašica ima drugačiji oblik od ostalih listova. Ali čak i tada možete razviti svijest da je ovo samo malo drugačiji oblik ponavljanja istih listova, koji se odvija u istom ponavljanju preko cijele stabljike. Tako da možemo reći: čak i tamo gore, gdje biljka prestaje, zelene čašice su svojevrsno ponavljanje. Pa čak su i latice ponavljanje. Naravno da su druge boje. To su u biti još uvijek listovi, ali snažno transformirani listovi. U Goetheovom velikom radu o biljnom carstvu pokazalo se kako su ne samo čašice i latice promijenjeni listovi, nego kako se i tučak i prašnici mogu promatrati samo kao takvo ponavljanje listova.

Ali nije samo puko ponavljanje ono s čime se susrećemo kod biljke. Kad bi bio aktivan samo elementarni princip eterskog tijela, dogodilo bi se da etersko tijelo prodre u biljku od vrha do dna. Tu bi se razvijao list po list, i ne bi bilo kraja, nigdje ne bi bilo kraja.

Dakle, kako to završava u fazi cvatnje, tako da biljka završi svoje postojanje i ponovno postane plodna kako bi proizvela novu biljku? Budući da astralno tijelo biljke dolazi prema njoj odozgo u istoj mjeri u kojoj biljka raste prema gore, izvana je zatvarajući. Biljka nema svoje astralno tijelo, ali kako raste prema gore, nailazi na biljno astralno tijelo koje dolazi odozgo. Ono dovodi do zaključenja ono što bi etersko tijelo radilo u vječnom ponavljanju, utječe na transformaciju zelenog lišća u čašice, u

latice, prašnike i tučke. Stoga možemo reći: Za okultno gledanje, biljka raste prema svom duševnom dijelu, prema svom astralnom dijelu; što dovodi do transformacije. Činjenica da biljka ostaje biljka, da ne prelazi na proizvoljno kretanje ili osjet, posljedica je činjenice da ovo astralno tijelo, koje se susreće s biljkom iznad, ne preuzima svoje organe iznutra, već ih samo obuhvaća izvana. U onoj mjeri u kojoj astralno tijelo dodiruje unutarnje organe, u istoj mjeri biljka prelazi u životinju. To je sva razlika. Ako uzmete laticu biljke, možete reći: etersko tijelo i astralno tijelo također rade zajedno u latici biljke, ali etersko tijelo, da tako kažemo, ima prednost. Astralno tijelo nije u stanju proširiti svoje emocionalne niti prema unutra; ono djeluje samo izvana. - Ako to želimo duhovno izraziti, možemo reći: ono što je u životinji unutarnje, što ona iznutra doživljava kao užitak i patnju, radost i bol, nagon, želju i instinkt, to u biljci nije unutarnje, već se neprestano spušta na nju prema dolje na vanjskoj strani biljke. To je definitivno nešto duševne prirode. I dok životinja okreće pogled prema van, uživa u svojoj okolini i usmjerava percepciju okusa prema van i osvježava se u užitku koji joj pripada, tj. osjeća zadovoljstvo iznutra, onaj tko zaista ove stvari gleda duhovno može potvrditi da ovo astralno biće biljke također osjeća radost i bol, zadovoljstvo i patnju, ali na način da gleda dolje na ono što radi. Sretno je zbog crvene boje ruže i svega što mu dolazi. A kada biljke formiraju lišće i cvijeće, to prožima biljnu dušu koja gleda dolje. Dolazi do razmjene između nižeg dijela biljne duše i samih biljaka. Biljni svijet u svojoj duševnosti tu je za radost, a ponekad i za patnju. Tako stvarno vidimo razmjenu između biljnog pok

rivača naše Zemlje i astralnosti Zemlje koja obavija biljke, što predstavlja duševnu prirodu biljaka. Ono što izvana djeluje kao astralnost na biljke, zahvaća duševnost životinje iznutra i pretvara je u životinju. Ali postoji važna razlika između duševnosti na djelu u astralnosti biljnog svijeta, i u astralnosti životinjskog svijeta.

Ako vidovito ispitajte što djeluje kao astralnost na biljnom pokrovu, tada ćete u duševnoj prirodi biljaka pronaći određeni zbroj sila, a sve te sile koje djeluju u biljnim dušama imaju određenu posebnost. Ako govorim o duševnoj prirodi biljaka, o toj astralnosti koja prožima Zemlju i u kojoj se odvija duševnost biljaka, mora nam biti jasno da te biljne duše ne žive u svojoj astralnosti na isti način kao npr. fizička bića na našoj Zemlji. Biljne duše mogu prodrijeti jedna u drugu, tako da biljne duše teku kao u tekućem elementu. Ali jedno im je svojstveno: razvijaju određene sile, a sve te sile imaju svojstvo da teku prema središtu planeta. U svim biljkama djeluje sila koja ide odozgo prema dolje i koja teži prema središtu Zemlje. Upravo se tako regulira smjer rasta biljaka. Ako produžite os biljaka, pogodit ćete središte Zemlje. To je smjer koji im daje duševna priroda koja dolazi odozgo. Ako istražimo duševnost biljaka, nalazimo da je njena najvažnija osobitost to što u nju prodiru sile koje sve teže prema središtu Zemlje.

Drugačije je kada općenito uzmemo u obzir onu astralnost u blizini naše Zemlje koja pripada životinji, koja priziva životinju. Ono što je biljna duševnost ne bi kao takvo moglo proizvesti životinjski život. U odnosu na životinju, potrebno je da druge sile prožimaju astralno, tako da okultni istraživač, ako ostane u astralnom, može razlikovati hoće li neka astralna supstancijalnost dovesti do rasta biljaka ili rasta

životinja. To se može razlikovati u astralnoj sferi. Jer ono što samo pokazuje sile koje teže prema središtu Zemlje ili nekog drugog planeta, potaknut će rast biljaka. [*'nekog drugog planeta'. pa da, Doktor je u pravu, sjetite se imele.*] Ako se pak pojave sile koje su okomite na njih, poput kontinuiranih kružnih kretanja s izvanrednom pokretljivošću u svakom smjeru oko cijelog planeta, onda je to jedna supstancijalnost koja stvara životinjski svijet. U svakoj točki gdje vršite opažanja otkrit ćete da je Zemlja u svakom položaju u svakom smjeru i svakoj visini, okružena strujama koje, ako se nastavi u njihovom smjeru, tvore krugove koji teku oko Zemlje. Ova se astralnost vrlo dobro slaže s biljnom astralnošću. Oboje prodiru jedno u drugo, a opet su iznutra odvojeni. Ali razlikuju se po svojim unutarnjim svojstvima. Dakle, obje vrste astralnosti sigurno mogu teći jedna kroz drugu na jednom te istom mjestu na površini Zemlje. Tu vidovnjak pronalazi, kada ispituje određeni dio prostora, sile koje teže samo prema središtu Zemlje; prožimaju ih druge sile koje samo kruže, i vidovnjak tada zna: u njima je uzrok životinjskog života.

Već sam tu i tamo naglašavao da astralno ima potpuno drugačije zakone, također drugačije zakone prostora od fizičkog. Ako sutra budemo mogli iznijeti nešto o četverodimenzionalnom konceptu prostora, moći ćete bolje razumjeti nešto od ovoga što vam sada dajem iz okultnih činjenica. Danas želimo samo na temelju okultnih činjenica, postaviti posebnost ove životinjske astralnosti pred naše duše.

Ako imate fizičko tijelo, bez obzira radi li se o biljci ili životinji, morate ga smatrati nečim potpuno zatvorenim i više nemate pravo, da tako kažem, ubrajati ono što je prostorno odvojeno od njega u tijelo o kojem se radi. Gdje postoji prostorna odvojenost, morate govoriti o različitim tijelima. O jednom tijelu možete govoriti samo ako postoji prostorna povezanost. Nije tako u astralnom svijet, pogotovo ne u onom koji dovodi do toga da se može razviti životinjsko carstvo. Astralne strukture koje žive odvojeno jedna od druge mogu zapravo činiti cjelinu. U jednom dijelu prostora može biti bilo koja astralna struktura, a u potpuno drugom dijelu prostora može postojati druga astralna struktura, koja je pak prostorno zatvorena za sebe. Ali može biti da unatoč tome ove dvije astralne strukture, koje nisu povezane ni najmanjom linijom prostora, čine jedno biće. Da, tri, četiri, pet takvih prostorno odvojenih struktura mogu se povezati. Čak se može dogoditi sljedeće: Pretpostavite da imate takvo astralno biće koje se ni na koji način nije utjelovilo fizički; onda možete pronaći drugi entitet koji ide uz ovaj. Sada promatrate jednu strukturu i otkrivete da se u njoj događa nešto što opisujete, jer se neke stvari apsorbiraju, a druge izlučuju, kao unos hrane, kao konzumacija nečega. I dok to percipirate u jednoj strukturi, možete primijetiti da se u drugoj, prostorno odvojenoj astralnoj strukturi, odvijaju drugi procesi, koji u potpunosti odgovaraju onome što se u drugoj događa kao unos hrane. S jedne strane biće jede, s druge strane osjeća okus. I premda ne postoji prostorna povezanost, proces u jednoj strukturi u potpunosti odgovara procesu u drugoj. Na taj način prostorno potpuno odvojene astralne strukture mogu interno spadati zajedno. Da, događa se da su sto astralnih struktura, široko odvojenih jedna od druge, toliko ovisne jedna o drugoj, da se nijedan proces ne može dogoditi a da se ne odvija i u drugim strukturama na odgovarajući način. Kada bića tada pronađu svoje utjelovljenje u fizičkom, još uvijek možete otkriti odjeke ove astralne

posebnosti u fizičkom. Dakle, čuli ste da postoji čudan paralelizam kod blizanaca. To je zato što su, iako su prostorno odvojeni u svojim inkarnacijama, ostali povezani u svojim astralnim tijelima. I dok se nešto događa u astralnom tijelu jedne osobe, to se ne može dogoditi samo, već je izraženo i u astralnom tijelu druge osobe. Čak i tamo gdje se pojavljuje kao biljna astralnost, astralno pokazuje tu osobitost ovisnosti o stvarima koje su prostorno prilično odvojene jedna od druge. Što se tiče biljaka, već ste čuli za posebnost da vino u bačvama pokazuje čudnu aktivnost kada dođe vrijeme vina. Ono što uzrokuje dozrijevanje mladog grožđa vidljivo je čak i u vinskim bačvama.

Htio sam samo reći da se u onom što je manifestirano uvijek otkriva nešto od skrivenog, što može izaći na vidjelo metodama okultnog istraživanja. Iz ovoga ćete vidjeti da se uopće ne čini neprirodnim da se cijeli naš organizam astralno sastoji od potpuno različitih dijelova.

Postoje neobične formacije morskih životinja koje će vam biti objašnjive ako pretpostavite ono što smo sada malo razvili o tajnama astralnog svijeta. U astralnom nikako nije slučaj da astralne sile koje posreduju u unosu hrane moraju biti povezane s onima koje reguliraju kretanje ili reprodukciju. Kada vidoviti istraživač traži kroz astralni prostor strukture koje stvaraju životinjski život, pronaći će nešto vrlo čudno. Pronalazi određenu astralnu supstancijalnost, o kojoj sam sebi mora reći: ako djeluje u životinjskom tijelu, ona je, zahvaljujući silama koje prevladavaju u njoj, osobito prikladna za preobrazbu fizičkog tako da ono postane organ gutanja. Sada negdje mogu postojati potpuno različiti astralni članovi ljudskog bića, uslijed čega se, kada utonu u tijelo, ne formiraju organi za unos hrane, već organi za kretanje ili percepciju. Možete zamisliti da ako s jedne strane imate apparatus za unos hrane, s druge strane imate apparatus za pomicanje ruku i stopala. Dakle, sile iz astralnog svijeta su potonule u vas, ali te sile mogu teći zajedno s potpuno različitih strana. Jedna astralna masa sila dala vam je jednu stvar, druga vam je dala drugu, a sve se skupljaju u fizičkom tijelu, jer vaše fizičko tijelo mora biti prostorno koherentno. Zavisno je o zakonima fizičkog svijeta. Različite mase sila koje se spajaju izvana moraju činiti jedinstvo. One to ne čine od samog početka. Ono što smo upravo sada vidjeli kao rezultat okultnog istraživanja u astralnom području, još uvijek se može potvrditi u učinku na fizički svijet.

Postoje određene životinje, sifonofori, koje žive vrlo čudno kao morske životinje. U njima vidimo nešto poput običnog debla, koje je nekakva šuplja cijev. Na vrhu se razvija nešto što zapravo nema nikakvu drugu ulogu osim da se napuni zrakom i ponovno isprazni; i taj proces uzrokuje da cijela konstrukcija stoji uspravno. Da nema ove strukture poput zvona, cijela stvar koja je na nju pričvršćena ne bi se mogla održati. Dakle, to je nešto što cjelini daje ravnotežu. To nam se možda ne čini posebnim. Ali to je za nas nešto posebno kada shvatimo da struktura koja je gore i koja daje ravnotežu cijelom biću ne može biti bez hrane. To je životinja i životinja se mora hraniti. Međutim, to ne može učiniti jer nema alata za unos hrane. Kako bi se ova struktura sada mogla hraniti, postoje određene izrasline koje su jednostavno pravi polipi na potpuno različitim mjestima na ovoj cijevi, i doista raspoređeni. Stalno

bi se prevrtali i ne bi mogli održati ravnotežu da nisu izrasli na zajedničkom deblu. Oni mogu apsorbirati hranu izvana. I daju je cijelom crijevu koje prolazi kroz njih, i to također zračno uravnotežuje biće. Dakle, s jedne strane postoji biće koje može samo održavati ravnotežu, a s druge strane postoji biće koje može hraniti cijelu stvar. Sada imamo strukturu u kojoj unos hrane može biti vrlo težak: nakon što se hrana pojede, ne ostaje ništa. Životinja mora otići na druga mjesta gdje može pronaći novu hranu. Da bi to učinila, mora imati lokomotorne organe. O tome se također vodi računa; jer postoje druge strukture koje su izrasle na ovoj cijevi, koje mogu učiniti nešto drugo, koje ne mogu održavati ravnotežu i ne mogu hraniti, ali koje imaju određene mišićne strukture u sebi. Te se strukture mogu skupljati, istiskujući vodu i na taj način izazivajući protuudar u vodi, tako da se prilikom izbacivanja vode cijela konstrukcija mora pomaknuti na suprotnu stranu. I tako ima priliku dobiti druge životinje za hranu. Meduze se kreću naprijed na način da istiskuju vodu i time uzrokuju protu-potisak. I takve meduze su izrasle tamo, koje su, da tako kaže, prave strukture kretanja.

Dakle, ovdje imate konglomerat različitih životinjskih formacija: jednu vrstu koja samo održava ravnotežu, drugu vrstu koja samo hrani, zatim druga bića koja prenose kretanje. Takvo bi biće, međutim, da je samo za sebe, apsolutno nestalo, ne bi se moglo razmnožavati. Ali i o tome se vodi računa. Opet, na drugim mjestima na cijevi rastu sferne strukture, koje nemaju drugu sposobnost osim reprodukcije. U tim bićima se unutar šupljine razvijaju muške i ženske plodne tvari, koje se međusobno oplođuju iznutra; i time se rađaju bića njihove vrste. Dakle, reproduktivni posao ovih bića također je raspoređen na vrlo specifične strukture koje inače ne mogu činiti ništa drugo.

Na ovom crijevu, na ovom zajedničkom deblu naći ćete i određene ekscese: to su druga bića, kod kojih je sve zakržljalo. Ona su tu da osiguraju da ono što leži ispod ima određenu zaštitu. Određene strukture su se tu žrtvovala, odustale od svega ostalog i postale samo pokrovni polipi. Sada postoje određene duge niti koje treba primijetiti, zvane ticala, koje su zauzvrat transformirani organi. One nemaju sposobnosti drugih struktura, ali ako životinju napadne neka neprijateljska životinja, odbijaju napad. To su obrambeni organi. A postoji još jedna vrsta organa koji se zovu 'dugmad'. To su fini, fleksibilni i vrlo osjetljivi organi osjećaja i dodira, svojevrsni osjetilni organi. Osjetilo dodira koje je kod ljudi rašireno po cijelom tijelu, ovdje je u posebnom članu.

Takva sifonofora – tako se zove ova životinja koja pliva u vodi – što je ona za nekoga tko može gledati okom okultista? Najrazličitije formacije su astralno konvergirale: formacije prehrane, kretanja, razmnožavanja i tako dalje. I budući da su razne astralne supstancijalnosti htjele biti fizički utjelovljene, morale su se usmjeriti prema zajedničkoj supstancijalnosti. Dakle, ovdje imate biće koje na izvanredan način najavljuje čovjeka. Ako promislite na sve organe koji se ovdje pojavljuju kao neovisna bića, u unutarnjem kontaktu jedan s drugim, stopljeni jedan s drugim, onda imate ljude, a također i više životinje, u fizičkom odnosu. Tu vidite kako opipljivo činjenice fizičkog svijeta potvrđuju ono što vam pokazuju vidovita istraživanja, da se u čovjeku

slijevaju najrazličitije astralne sile, koje on onda drži zajedno kroz svoj ego, a koje, kada više ne djeluju zajedno, puštaju da se ljudi razilaze u različitim smjerovima, kao biće koje se više ne osjeća kao jedinstvo.

U Evanđelju se kaže: toliko i toliko demonskih bića, koja su se skupila, nalaze se unutar osobe kako bi tvorili jedinstvo. Sjetiti ćete se da u određenim nenormalnim situacijama u životu, u slučajevima bolesti duše, čovjek gubi svoju unutarnju povezanost. Postoje određeni slučajevi ludosti u kojima osoba više ne može zadržati svoj ego i kada postaje svjesna da je njeno biće podijeljeno na različite strukture; zbunjeni su s izvornim parcijalnim strukturama koje se slijevaju u čovjeka.

Postoji određeni okultni princip koji kaže: U osnovi sve što je prisutno u duhovnom svijetu je takvo da se konačno otkriva negdje u vanjskom svijetu. Dakle, fizički utjelovljeno u takvom sifonoforu vidimo koheziju ljudskog astralnog tijela. Okultni svijet gleda u fizičko kroz špijunku. Ako čovjek ne bi mogao čekati sa svojim utjelovljenjem dok ne postigne dovoljnu fizičku gustoću, onda bi – ne fizički, nego duhovno – bio takvo biće koje je sastavljeno od takvih dijelova. Veličina nema nikakve veze s tim. Takvo biće, koje pripada vrsti šupljih životinja, koje vam danas lijepo opisuje svaka prirodna povijest, i koje u određenom smislu predstavlja svojevrsni užitak za znanstvenog istraživača, ono nam postaje iznutra razumljivo kada ga promatramo iz okultnog razumijevanja temelja životinjske astralnosti. To je jedan takav primjer. Možete slušati nekoga tko govori potpuno drugačijim jezikom i kaže da je fizikalno istraživanje proturječno onome što antropozofija proklamira; jer možete odgovoriti na to: ako netko zaista strpljivo odvoji vrijeme da stvari dovede zajedno, i za najsloženije stvari pojaviti će se sklad. Ideja koju čovjek obično ima o razvoju obično je vrlo jednostavna. Razvoj se, međutim, nije odvijao tako jednostavno.

Ka kraju, želio bih podići neku vrstu problema koji bi trebao biti predstavljan kao zadatak; a mi ćemo pokušati riješiti upravo takav problem s okultnog stajališta. Vidjeli smo važnu okultnu istinu izvana dokumentiranu u relativno inferiornoj životinji. Prijeđimo sada na nešto višu životinjsku vrstu, na primjer ribu, koja može postaviti još više zagonetki. Pokazat ću vam samo nekoliko karakteristika.

Uvijek iznova, ako gledate ribe u akvarijima, moći ćete se diviti prekrasnom životu u vodi. Ali nemojte misliti da će se bilo kakav okultni uvid miješati u ova razmatranja. Ako to osvjetlite s činjenicama okultnog istraživanja i vidite koja druga bića još uvijek plivaju kako bi ove životinje bile takve kakve jesu, razumijevanje neće umanjiti vaše divljenje, samo će ga povećati. Ali uzмимо običnu ribu. Već nam predstavlja ogromne zagonetke. Prosječna riba u početku ima čudne pruge koje se protežu duž strane, koje također pokazuju ljuske u drugačijem obliku. Protežu se kao dvije uzdužne crte s obje strane. Kada biste ubili te uzdužne linije na životinji, riba bi poludjela. Tada bi izgubila sposobnost pronaći razliku tlaka u vodi, pronaći gdje voda nosi više a gdje manje, gdje je rjeđa i gušća. Riba tada više ne bi imala sposobnost kretati se u vodi prema razlikama tlaka. Voda ima različite gustoće na različitim mjestima, pa se vrše različiti pritisci. Riba se drugačije kreće na vrhu vode nego na dnu. Kroz ove uzdužne linije, riba osjeća različite uvjete pritiska i svi njeni pokreti

uzrokovani su činjenicom da je voda u pokretu. Ali sada su pojedinačne točke ovih uzdužnih linija povezane s vrlo primitivnim organom sluha ribe kroz fine organe, koje također možete pronaći opisane u svakoj prirodoslovnoj povijesti. A način na koji riba percipira kretanje i unutarjni život vode događa se na vrlo sličan način kao što ljudi percipiraju tlak zraka. Jedino što uvjeti tlaka prvo utječu na uzdužne linije, a to se prenosi na slušni organ. Riba to čuje. Ali stvar je još kompliciranija. Riba ima plivački mjehur. To joj prije svega služi da koristi tlačne uvjete vode i da se kreće u određenim tlačnim uvjetima. Pritisak koji se vrši na plivački mjehur prvo daje mogućnost plivanja. Ali budući da različiti pokreti i vibracije dodiruju plivački mjehur i tretiraju ga kao membranu, to zauzvrat utječe na slušni organ, a uz pomoć slušnog organa riba se orijentira u svim svojim pokretima. Plivački mjehur je zapravo neka vrsta opne koja se rasteže i počinje vibrirati, što riba čuje. Tamo gdje završava glava ribe, riba ima škrge, što joj daje mogućnost da koristi zraku vodi, za disanje.

Ako slijedite sve te stvari u običnim biološkim teorijama evolucije, zapravo ćete uvijek pronaći evoluciju predstavljenu na prilično primitivan način. Čovjek misli: glava se razvije malo više, i zatim se pojavi glava više razvijenih životinja; zatim se peraja razvije malo više, i onda nastaju organi za kretanje viših životinja, i tako dalje. Ali stvar nije tako jednostavna ako se procesi prate duhovnim promatranjem. Jer da bi se duhovna struktura koja se utjelovila kao riba razvila više, mora se dogoditi nešto puno kompliciranije. Velik dio organa mora se okrenuti naopačke i promijeniti. Iste sile koje djeluju u plivačkom mjehuru ribe sadrže, kao u materinskoj supstanci, sile koje čovjek ima u svojim plućima. Ali one nisu izgubljene. Ostaju iza mali komadići, samo što se okreću naopačke; propada sve što im pripada materijalno, i one tada tvore ljudski bubnjić. Zapravo bubnjić, kao vrlo udaljen organ u odnosu na prostorni aspekt ljudskog bića, je komad te opne; u njemu djeluju sile koje su djelovale u plivačkom mjehuru ribe. I dalje: škrge se barem djelomično pretvaraju u male kosti uha, tako da, naprimjer, u ljudskom slušnom organu imate transformirane škrge. Sada možete vidjeti da je to poput ribljeg plivačkog mjehura koji je izbačen preko škrge. Stoga, kod ljudi, imate bubnjić izvana, a organe sluha unutra. Ono što je u ribi potpuno izvana, čudne uzdužne linije kroz koje se riba orijentira, tvore tri polukružna kanala kroz koja ljudsko biće održava svoju ravnotežu. Ako bi uništili ova tri polukružna kanala, ljudima bi se zavrtjelo u glavi i ne bi mogli održati ravnotežu.

Dakle, nema jednostavnog procesa u prirodnoj povijesti, već imate čudan astralni rad u kojem se stvari neprestano okreću naglavačke. Zamislite: ovu ruku biste pokrili rukavicom, ali unutra biste imali strukture koje su elastične. Ako je sada okrenete, okrenete naopačke, bit će to vrlo mala stvar; tada će organi koji su bili vani postati slični, a organi koji su bili unutra će formirati široku površinu. Evoluciju razumijemo tek kada znamo da se takva inverzija odvija unutar astralnog na tajanstven način, i kako iz toga dolazi napredak fizičkog.

POVIJEST FIZIČKOG PLANA I OKULTNA POVIJEST

Berlin, 23 listopada 1908

“Povijest” se odnosi na vanjski fizički svijet: Pomoću vanjskih dokumenata gledamo natrag u protekla doba u povijesti nacija, čovječanstva. Znae da preko nedavnih otkrića mnogih dokumenata možemo gledati natrag tisuće godina prije rođenja Krista. Sada, iz predavanja koje ste čuli u domeni znanosti duha možete zaključiti da pomoću okultnih dokumenata možemo gledati natrag još dalje u neograničeno daleku prošlost. Tako o vanjskom fizičkom svijetu znamo pomoću vanjske povijesti. Kada govorimo u vezi navika života, iznad svega znanju, u vezi iskustava nacija koje su živjele u stoljećima neposredno iza nas, kada govorimo o njihovim otkrićima i izumima znamo da moramo koristiti drugačiji jezik nego onaj koji koristimo kada se vraćamo jednu ili dvije tisuće godina i govorimo o navikama i običajima, učenosti i snazi pronicljivosti nacija koje pripadaju dalekoj prošlosti. Što više idemo natrag kroz stoljeća, to više povijest postaje drugačija. Možda nas tjera da se pitamo da li riječ “povijest”, povijesni razvoj, ima značenje samo za ovaj vanjski fizički svijet, da li se samo u protoku vremena događanja, aspekt događaja mijenja; ili možda povijest svijeta također može imati značaj i za drugu stranu egzistencije, za onu stranu koju opisujemo pomoću okultne znanosti i koju čovjek mora proživjeti u vremenu između smrti i novog rođenja.

Najprije sa čisto vanjske točke gledišta, moramo reći da je iz svega onog što znamo, život čovjeka u tim drugim svjetovima, danas čovjeku nevidljivim, duži od onog u fizičkom svijetu. Ima li riječ “povijest” značaja za taj svijet, za tu drugu stranu egzistencije? Ili ćemo se prikloniti ideji da u oblastima u kojima čovjek živi između smrti i ponovnog rođenja, sve ostaje permanentno isto, da je isto idemo li natrag kroz 18. i 17. stoljeće u 8., 7. i 6. stoljeće nakon pojave Krista Isusa na Zemlji i čak i dalje u stoljeća prije Krista? Ljudi koji uđu u zemaljsku egzistenciju pri svakom novom rođenju susreću se s drugačijim uvjetima na Zemlji. Zamislimo se u duši čovjeka inkarniranog u drevnom Egiptu ili u drevnoj Perziji, — Predstavimo si živopisno uvjete ljudi rođenih u drevnom Egiptu suočenih s gigantskim piramidama i obeliskom i svim uvjetima života koji nam se predstavljaju u drevnom Egiptu. Zamislimo te uvjete u vremenu između rođenja i smrti. Sada pretpostavimo da kada čovjek umre on prolazi kroz period između smrti i novog rođenja i zatim je ponovno rođen u 7. ili 8. stoljeću post-kršćanske epohe. Usporedimo doba. Kako je u zemaljskoj egzistenciji različito svijet predstavljen duši u dobima prije vanjske pojave Krista Isusa na fizičkom planu! Nadalje ispitajmo doživljaje duše koji se javljaju u prvim stoljećima post-kršćanskih vremena a zatim ušavši u naš fizički plan u sadašnje vrijeme. Ona sada nalazi moderno političko uređenje o kojem u ranije vrijeme nije bilo ni govora. Ona doživljava ono što je donijela naša moderna civilizacija, ukoliko, takvoj duši je ponuđena veoma različita slika. Ako usporedimo te odvojene inkarnacije postajemo svjesni koliko se one razlikuju jedna od druge. Zar zatim nije opravdano istražiti životne uvjete čovjeka između smrti i ponovnog rođenja između dvije inkarnacije? Ako je čovjek prethodno živio u drevnom Egiptu i nakon smrti

prešao u duhovni svijet, tamo je našao određene činjenice, određena bića; ako je zatim ponovno ušao u egzistenciju tijekom prvih kršćanskih stoljeća, i opet umro i prešao u drugi svijet, i tako dalje, zar nije opravdano da pitamo da li je na drugoj strani egzistencije "povijest" bila donesena u svim iskustvima koje čovjek tamo prolazi, zar se tamo nešto ne događa dok se vrijeme kotrlja? Znači da kad opisujemo život čovjeka između smrti i ponovnog rođenja, da dajemo opću sliku o tome što je taj život. Počevši od trenutka smrti, opisujemo kako čovjek nakon što je razvio veliki *tableau* sjećanja pred svojom dušom, ulazi u period u kojem impulsi, težnje, strasti, koje se mogu naći u njegovom astralnom tijelu, ukratko, sve što ga još povezuje s fizičkim svijetom i još je u njemu prisutno, kako on prolazi kroz ono što se obično naziva "kamaloka", i kako nakon što je skinuo te veze prelazi u devahan, u čisto duhovni svijet. Nadalje opisujemo ono što je za čovjeka razvijeno u tom periodu između smrti i ponovnog rođenja, u toj čisto duhovnoj egzistenciji. Vidjeli ste da se o onom što opisujemo uvijek najprije govorilo u vezi s činjenicom da je uvijek povezano sa sadašnjošću, s našim neposrednim životom, i zaista jest. Moramo naravno imati neku početnu točku za naše opise. Baš kao što u opisivanju sadašnjosti moramo krenuti od opservacija i iskustava sadašnjosti, tako je i u opisima duhovnog svijeta nužno opisati sliku koja je vidovitoj viziji ponuđena o životu između smrti i ponovnog rođenja, otprilike kako se stvari odvijaju sada.

Za napredno okultno promatranje apsolutno je dokazano da i za taj svijet također, u kojem čovjek živi između smrti i ponovnog rođenja, riječ "povijest" ima stvarno značenje. Čak i tamo se nešto odvija baš kao i ovdje u fizičkom svijetu. Povezujemo odvojene događaje koji slijede jedan drugog, počevši od 4. stoljeća prije Krista, i opisujemo događaje dalje u našoj post-atlantskoj epohi. Na isti način postoji "povijest" za onaj drugi period egzistencije, moramo biti svjesni da život između smrti i ponovnog rođenja u vrijeme egipatske, drevne perzijske, drevne indijske civilizacije nije bio isti kao što je u naše vrijeme. Ako u prvom redu formiramo preliminarnu koncepciju našeg sadašnjeg vremena o životu u kamaloki i onom u devahanu, dobro je proširiti te opise i nastaviti do povijesnih razmatranja. Iznijeti ćemo nešto u vezi poglavlja "okultne povijesti" i da bi te stvari razjasnili držati ćemo se sasvim određenih duhovnih činjenica. Da bi mogli razumjeti moramo početi daleko natrag, pravo natrag u atlantski period. Danas smo toliko napredovali da kada govorimo o takvoj epohi pretpostavljamo nešto što vam je svima poznato.

Pitamo se kako u tom dobu kada se najprije moglo govoriti o rođenju i smrti, kako je život čovjeka igrao svoju ulogu iza vela. Razlika između onog i ovog života nije bila ista kao danas. Kada je čovjek Atlantide umro, što se dogodilo njegovoj duši? Prešla je u stanje u kojem se osjećala potpuno jedno s duhovnim svijetom, u svijetu viših individualnosti.

Znamo da je čak i ovdje na fizičkoj Zemlji život Atlantidanina bio sasvim različit od našeg sadašnjeg života. Sadašnja izmjena budnosti i spavanja i nesvjesnost noću, kao što je često opisivano, nije postojala u atlantskom dobu. Kada čovjek zaspe i kada se znanje o fizičkim stvarima oko njega povuče iz njegove svijesti, ušao je u svijet duha. Tamo mu se pojavljuje vizija duhovnih bića. Baš kao što je ovdje po danu skupa s

biljkama, životinjama i ljudskim bićima, tako se i tamo preko, javlja svijet viših i nižih duhovnih bića u skladu s dubinom njegova spavanja. Čovjek se prilagođava ovom svijetu; i kada pri smrti Atlantidanin prelazi u svijet izvan, taj svijet duhovnih bića, duhovnih događaja, pojavljuje se sve jasnije. Čovjek se sa svojom punom sviješću osjeća kod kuće u tim višim svjetovima, u tim svjetovima duhovnih događaja i duhovnih bića. Ako bi se samo vratili natrag u prvo atlantsko doba našli bi da su ljudi gledali na ovu fizičku egzistenciju — sve vaše duše su tako — kao posjet svijetu u kojem se netko zadrži neko vrijeme a koje je sasvim različito od pravog doma. U atlantskom dobu postojala je međutim jedna osobitost o ovom životu između smrti i ponovnog rođenja o kojoj je današnjem čovjeku teško da ima ideju, jer je tako potpuno izgubio. Sposobnost kazati sebi "Ja", osjetiti sebe kao samosvjesno biće, osjetiti sebe kao "Ego" što je esencijalna stvar kod današnjeg čovjeka, za atlantidanina je potpuno nestalo pri napuštanju fizičkog svijeta. Kada je prešao gore u duhovni svijet bilo pri spavanju ili na višem stupnju u životu između smrti i ponovnog rođenja, umjesto samosvijesti, umjesto osjećaja: "Ja sam samosvjesno biće, ja sam u meni", pojavljuje se svijest: "Ja sam jedno s višim bićima, ja uranjam, takoreći, u život tih viših bića". Čovjek se osjećao jedno s višim bićima i u tom osjećaju jedinstva s njima doživljavao je neizmjereno blaženstvo. To blaženstvo se sve više povećavalo što se više povlačio od svijesti o fizičkoj čulnoj egzistenciji. To je bio život blaženstva što se više vraćamo natrag kroz stoljeća. Često smo čuli o tome u čemu se sastoji svrha evolucije čovječanstva u zemaljskoj egzistenciji. Sastoji se u tome da čovjek postaje sve više isprepleten s fizičkom egzistencijom na našoj Zemlji. U atlantskoj epohi, za vrijeme stanja spavanja čovjek se osjećao potpuno kući u duhovnom svijetu, taj svijet je osjećao kao sjajan, jasan i prijateljski, tako da je njegova svijest na ovoj strani još bila djelomično snolika. Tu još uvijek nema pravog zaposjedanja fizičkog tijela. Pri buđenju je u nekoj mjeri zaboravio Bogove i Duhove koji su mu bili drugovi tijekom spavanja ali nije tako potpuno ulazio u fizičku svijest kao što to radi danas. Objekti oko njega nisu imali jasne obrise. Za Atlantidana to je bilo baš kao što je za nas u maglovitu večer kada se ulične lampe čine okružene oreolom, aurom svakakvih boja; svi objekti na fizičkom planu su bili nedefinirani. Svijest o fizičkom planu tek je svitala. Snažna svijest o "Ja jesam" još nije bila ušla u čovjeka. Tek pred kraj atlantske epohe nastaje čovjekova samosvijest; svijest o osobnosti razvila se postupno proporcionalno tome kako je čovjek gubio svijest blaženstva tijekom spavanja. Čovjek je postupno osvojio fizički svijet, kako je učio koristiti fizička osjetila — objekti fizičkog svijeta su dobivali čvršće i više određene obrise. Proporcionalno kako je čovjek osvajao fizički svijet, svijest u duhovnom svijetu se mijenjala.

Slijedili smo razne epohe post-atlantskog doba. Pogledali smo natrag na drevnu indijsku civilizaciju. Vidjeli smo kako je čovjek tada toliko osvojio vanjsko da je to percipirao kao "Mayu" — težio je za sferama drevne duhovne domovine. Vidjeli smo u perzijskoj epohi da je osvajanje fizičkog plana napredovalo toliko da se čovjek želio povezati s dobrim snagama Ormuzda, da bi razvio snage fizičkog svijeta. Nadalje smo vidjeli da je u egipatsko-babilonsko-kaldejsko-asirijskoj epohi u umjetnosti mjerenja zemljišta, što je vodilo do radova na Zemlji, također i u zakonima zvijezda, čovjek našao sredstva napredovanja u osvajanju vanjskog svijeta. Konačno smo vidjeli da je grčko-latinska epoha išla još dalje, da se u Grčkoj odvijalo divno sjedinjenje između

čovjeka i fizičkog svijeta, u formiranju grčkih gradova a također i u grčkoj umjetnosti. U četvrtoj epohi smo također vidjeli osobni element koji je tada nastao po prvi puta, pojavio se u drevnim rimskim zakonima. Dok se prije čovjek osjećao kao dio cjeline, dio odraza ranijih duhovnih bića, Rimljanin se po prvi puta osjetio kao građanin Zemlje. Pojavio se koncept "građanin" – fizički svijet je malo po malo osvojen, stoga je čovjeku postao drag. Želje i naklonjenost čovjeka su bile povezane s fizičkim svijetom i proporcionalno kako je naklonjenost za fizički svijet rasla, njegova svijest je bila povezana s fizičkim stvarima. U istom stupnju svijest čovjeka bila je zatamnjena na drugoj strani, u vremenu između smrti i ponovnog rođenja. Blaženi osjećaj da je dio egzistencije viših duhovnih bića bio je za čovjeka na drugoj strani izgubljen u istoj mjeri u kojoj mu je ova strana postala draga tijekom osvajanja fizičkog svijeta. Stupanj po stupanj čovjekovo osvajanje fizičkog svijeta je napredovalo, uvijek je otkrivao nove sile prirode, uvijek je pronalazio nove instrumente. Život između rođenja i smrti dobio je veću vrijednost, a stara mutna vidovita svijest od tog drugog svijeta postaje zatamnjena. Nikad nije potpuno nestala već se zatamnila. Dok čovjek osvaja fizički svijet, povijest drugog svijeta pokazuje opadanje. Taj silazak je povezan s usponom civilizacije; promatramo čovjeka u ranijim primitivnim stupnjevima civilizacije, kada je uzgajao njegov kukuruz između dva kamena, i zatim vidimo kako se penje stupanj po stupanj, kako radi prva otkrića, uči praviti i koristiti oruđe, i tijekom vremena nastavlja napredovati. Život na fizičkom planu postaje sve bogatiji. Čovjek je naučio graditi ogromne zgrade. Sljedeći povijest kroz egipatsko-babilonsko-kaldejsko-asirijsko doba, kroz grčko-latinsko doba do u naše vrijeme, ako bi željeli opisati napredak u povijesnoj civilizaciji, moramo shvatiti razdvajanje putova. Proporcionalno moramo opisati silazni put između gornjih bogova i onog što im je čovjek trebao pružiti, onog što je izvršio u skladu s duhovnim svijetom i usred duhovnog svijeta. Vidimo kako je u kasnijim vremenima čovjek nastavio gubiti vezu s duhovnim svijetom i duhovne sposobnosti. Na drugoj strani u odnosu na čovjeka moramo opisati povijest padanja, baš kao što za ovu stranu možemo opisati povijest napretka, progresivno osvajanje fizičkog svijeta. Tako se za fizički svijet i za duhovni svijet može reći da nadopunjavaju jedan drugog, ili radije da uvjetuju jedan drugog.

Postoji kao što znate veza između duhovnog svijeta i našeg fizičkog svijeta. Često smo govorili o velikim posrednicima između njih, o posvećenicima; onima koji su naravno bili inkarnirani u fizička tijela, ali čije su se duše između rođenja i smrti podizale gore u duhovni svijet, kada je u pravilu čovjek potpuno odsječen od njega; čak i tom periodu mogli su imati iskustva u duhovnom svijetu, i u njemu biti kod kuće. Kakvi su ljudi bili ti veći ili manji glasnici duhovnog svijeta, drevni sveti Rišiji iz Indije, Buda, Hermes, Zaratustra, Mojsije, ili svi oni koji su u drevnija vremena bili veliki "glasnici bogova"? Kada govorimo o svim tim glasnicima bogova ili duhova čovjeku, kakav je bio njihov odnos prema fizičkom svijetu i prema duhovnom svijetu?

Tijekom njihove inicijacije i pomoću nje oni su doživljavali uvjete u duhovnom svijetu. Ne samo da su mogli vidjeti njihovim fizičkim očima i s njihovim fizičkim intelektom percipirati događaje u fizičkom svijetu već su preko njihove povećane moći percepcije mogli također percipirati i one u duhovnom svijetu. Posvećenik ne živi samo s čovječanstvom na fizičkom planu već također može pratiti što rade umrli

u periodu između smrti i ponovnog rođenja. Za njega su oni jednako poznati oblici kao i ljudi na fizičkom planu. Iz ovoga vidite da sve preneseno kao okultna povijest priteče od iskustva posvećenika — Bitna prekretnica za svu povijest uključujući onu našeg vremena javila se na Zemlji kroz dolazak Krista. Ideju o napredovanju povijesti na drugom svijetu dobivamo ako se upitamo: Kakav značaj za Zemlju ima djelo Krista? Kakav značaj ima Misterij na Golgoti za povijest druge strane? Na mnogim predavanjima na mnogim mjestima mogao sam ukazati na prodoran značaj Događaja na Golgoti za povijesnu evoluciju na fizičkom planu. Sada se upitajmo: Kako se Događaj na Golgoti predstavlja kada ga promatramo iz perspektive druge strane? — Odgovor na to pitanje dobivamo ako uperimo naš pogled na točku u vremenu u evoluciji na drugoj strani kada je čovjek dosegnuo krajnju visinu razvoja na fizičkom planu, kada je svijest o osobnosti bila najjače razvijena; grčko-latinsku epohu. To je bila točka u vrijeme pojave Krista Isusa na Zemlji. S druge strane bila je najintenzivnija svijest o osobnosti, najintenzivnija radost u materijalnom svijetu, a s druge strane u Događaju na Golgoti, najjači, najmoćniji poziv prema drugom svijetu, tom velikom djelu koje predstavlja svladavanje smrti životom. Te se stvari potpuno podudaraju ako uperimo našu pažnju na fizički svijet. U grčkoj epohi postojala je zaista velika radost u vanjskoj egzistenciji i pojačana naklonost prema njoj. Samo su takvi ljudi bili sposobni izgraditi one divne grčke hramove u kojima borave bogovi. Takav život je bio potreban da proizvede ona umjetnička djela i skulpture, pokazujući predivno jedinstvo duha s materijom. Radost na fizičkom planu i naklonost prema njemu doprinijeli su tome. To se razvilo tek postupno i jasno pratimo napredovanje povijesti ako usporedimo pojavljivanje Grka u fizičkom svijetu s uzvišenom koncepcijom svijeta koju je narod prve post-atlantske epohe primio od svetih Rišija. Oni nisu imali interesa za fizički svijet, u duhovnom svijetu su se osjećali kod kuće; ushićeni, gledali su na svijet duha kojeg su nastojali dosegnuti kroz učenja i vježbe koje su im dali sveti Rišiji. Između tog prezira čulnog zadovoljstva i velike radosti u čulnom svijetu grčko-latinskog doba — toj točki ujedinjenja duha i čulnog svijeta, u kojoj oboje imaju svoja prava — između te dvije točke leži veliko razdoblje ljudske povijesti, pa ipak da li pandan tog osvajanja fizičkog plana postoji unutar duhovnog svijeta u grčko-latinskoj epohi? Onaj tko može gledati u duhovni svijet zna da to nije mit, već je zapravo temeljeno na istini, preneseno nam od grčkih pjesnika o najistaknutijim ljudima njihove civilizacije. Kako su se ovi potonji osjećali u duhovnom svijetu, oni koji su bili toliko vjerni i skloni fizičkom svijetu? Potpuno je u skladu s istinom kada su im mudraci pripisivali riječi: Bolje prosjak u gornjem svijetu nego kralj u oblasti sjena! Najtamnija i najslabija stanja svijesti su postojala u tom periodu između smrti i ponovnog rođenja. Sa svom njegovom sklonošću fizičkom svijetu čovjek nije shvaćao postojanje u svijetu iza. Osjećao se kao da je sve izgubio i duhovni svijet mu je izgledao bezvrijedan. Razmjerno povećanju sklonosti za fizički svijet grčki heroji su se osjećali izgubljeni u duhovnom svijetu. Agamemnon, Ahilej, osjećali su da su potrošeno biće, ne-biće u tom svijetu sjena. Naravno postojali su među periodi — jer veza s duhovnim nikad nije potpuno izgubljena, — u kojima su čak i ti ljudi učestvovali s duhovnim bićima i u duhovnim aktivnostima, ali stanje svijesti kakvo je upravo opisano zasigurno je postojalo. Tako imamo povijest svijeta na drugoj strani, povijest silaska, baš kao što imamo povijest uspona na ovoj strani.

Oni koje su zvali glasnicima bogova ili duhovnim glasnicima uvijek su imali moć da idu amo tamo, od jednog svijeta do drugog. Pokušajmo oslikati što su duhovni glasnici bili na fizičkom planu u pretkršćanskim dobima čovječanstva. Bili su oni koji su iz iskustava u duhovnom svijetu ljudima drevnog svijeta mogli reći što je to duhovno stvarno bilo. Naravno također su doživjeli ugašenu svijest fizičkog zemaljskog čovjeka, ali kao kompenzacija cijeli duhovni svijet u svom sjajnom obilju također im je bio otvoren i ljudima na Zemlji su mogli donijeti informaciju o tome da je postojao duhovni svijet i kako je on izgledao. Mogli su svjedočiti o duhovnom svijetu. To je posebno bilo važno u dobima u kojima je čovjek sve više stajao na fizičkom planu s njegovim interesima u njemu. Što je više čovjek osvajao Zemlju, to su više njegova radost i sklonost bili koncentrirani u fizičkom svijetu — ti su glasnici bogova morali više naglasiti činjenicu da je duhovni svijet postojao. Uvijek su mogli govoriti ovako: U vezi Zemlje znate ovo i ono, ali postoji također i duhovni svijet; o kojem se ovo može reći — Ukratko potpuna slika duhovnog svijeta ljudima je otkrivena od glasnika bogova. To je bilo poznato u različitim religijama. I uvijek kada bi se glasnici bogova vratili nakon inicijacije ili nakon posjeta duhovnom svijetu, sa sobom su mogli donijeti u fizički svijet, što je postajalo sve ljepše onima koji su živjeli na duhovnom planu — utjehu i egzaltaciju iz duhovnog svijeta, nešto od blaga duhovnog svijeta. Plodove duhovnog života su donijeli u fizički život. I uvijek je bio slučaj da su ljudi vođeni duhu pomoću onog što su im donijeli glasnici bogova. Fizički svijet, svijet na ovoj strani, izvukao je korist s glasnicima bogova i onim što su oni donijeli. Ali ti duhovni glasnici nisu mogli u sličnoj mjeri plodonosno raditi za svijet iza. Možete to predstaviti ovako. Kada je posvećenik, glasnik bogova, prešao u drugi svijet tamo su njegovi drugovi bili bića baš kao što su i u fizičkom svijetu bila bića. Mogao im se obratiti i dati im informacije u vezi toga što se događa u fizičkom svijetu. Ali što se više približavala grčko-latinska epoha, posvećenik je manje mogao, kada je sa Zemlje prešao na drugu stranu, ponuditi dušama nešto od bilo kakve vrijednosti, jer su oduševljeno osjećale gubitak onoga o čemu su zavisile u fizičkom svijetu. Ono što im je posvećenik mogao pružiti više za njih nije imalo nikakvu vrijednost. Tako u pretkršćanska vremena ono što su posvećenici prenijeli ljudima kao poruke ljudima u fizičkom svijetu bilo je u najvišem stupnju plodonosno, ali ono što su iz fizičkog svijeta mogli prenijeti umrlima nije bilo plodonosno za duhovni svijet. Koliko su bile velike poruke koje su Buda, Hermes, Zaratustra donijeli ljudima na fizički plan, toliko su malo mogli postići na drugoj strani, jer su mogli donijeti malo onog što je bilo zadovoljavajuće ili poticajno kao poruka drugoj strani — Sada usporedimo ono do čega je došlo za drugu stranu preko Krista, ono što se odvijalo u periodu najdublje dekadencije, u grčko-latinskom periodu, s onim do čega je prije došlo pomoću posvećenika. Znamo što Događaj na Golgoti znači za povijest Zemlje. Znamo da je to pobjeda nad zemaljskom smrću životom duha, prevladavanje sve smrti kroz evoluciju Zemlje. Čak i danas ne možemo ući u sve što Misterij na Golgoti znači, to možemo sažeti u nekoliko riječi: on znači konačni i neosporan dokaz da je život pobijedio smrt. Kada je na Golgoti život pobijedio smrt, duh je zasadio sjeme konačne pobjede nad materijom! Ono što je preneseno u Evanđelju u vezi onog posjeta koji je Krist napravio nakon Događaja na Golgoti umrlima u donjem svijetu nije legenda ili simbol. Okultno istraživanje vam pokazuje da je to istina. Zaista upravo kao što je Krist lutao među ljudima tijekom zadnje tri godine života Isusa, tako je učinio i da se

umrli obraduju posjetivši ih odmah nakon Događaja na Golgoti. Pojavio se mrtvima, dušama umrlih. To je okultna istina. Tada im je mogao reći da je u fizičkom svijetu duh nedvojbeno stekao pobjedu nad materijom. Za duše umrlih na drugoj strani to je bio plamen svjetlosti koji se pojavio kao duhovni elektricitet, i umiruća svijest grčko-latinskog doba na drugom svijetu je bila stimulirana, za ljude je započela potpuno nova faza između smrti i ponovnog rođenja. I stalno od tog vremena svijest ljudi između smrti i ponovnog rođenja je postajala sve jasnija.

Dakle ako opisujemo povijest, možemo dodati izjave koje se odnose na kamaloku i život u devahanu, i moramo istaknuti da je s pojavom Krista na Zemlji započela potpuno nova faza za život na drugoj strani. Plod onoga što je Krist izvršio za evoluciju Zemlje bio je doživljen u radikalnoj promjeni u životu iza. Ovaj posjet Krista drugoj strani značio je preporod života tamo između smrti i ponovnog rođenja, od tog vremena pokojni koji su se u važnoj točki grčko-latinskog doba, unatoč svim zadovoljstvima koja su imali u fizičkom svijetu, osjećali samo sjenama, tako da im je draže bilo biti prosjak u gornjem svijetu nego kralj u oblasti sjena — sada su se počeli sve više osjećati na drugoj strani. Od tog vremena čovjek je više sazrio u duhovnom svijetu, i period uspona, cvjetanja, svanuo je za duhovni svijet. Uvijek ćemo vidjeti što smo stekli za promatranje ljudskog života na Zemlji, ako pred nas postavimo prave osobine duhovnog svijeta.

ZAKON ASTRALNOG PLANA: ODRICANJE

ZAKON DEVAHAN PLANA: ŽRTVOVANJE

Berlin, 26 listopada 1908

Današnje predavanje govori o uvjetima koje ljudi moraju ispuniti ako žele razviti moći i sposobnosti koje u njima drijemaju i doći do vlastitog iskustva i promatranja viših svjetova. U člancima '*Kako do znanja o višim svjetovima?*' imate sliku mnogih stvari koje čovjek mora ispuniti ako želi ići putem višeg znanja, ako želi prodrijeti u više svjetove. Ali ovi članci mogu dati samo pojedinosti. Čak i kad bi se to napravilo tri puta, pa čak i deset puta većeg opsega - stvari na tom polju ima beskonačno puno! Stoga će uvijek biti korisno dati daljnja objašnjenja u ovom ili onom smjeru. Svaki puta stvari možete osvijetliti s jedne strane i morate se držati načela koje ste dobili s jedne strane kako bi dodali činjenicu koja je osvijetljena s druge strane. Danas si želimo postaviti zadatak da u obliku skice iz određenog ugla, osvijetlimo neke od uvjeta puta spoznaje, uvjeta uspona u više svjetove.

Sjećate se aluzija koje su se davale u tumačenju Goetheove '*Bajke*'. Radi se o tome da čovjek ima duševne snage raznih vrsta, i od njihovog razvoja – odnosno, od mišljenja kao takvog, osjećaja kao takvih, i volje kao takve – zavisi naš uspon s jedne strane, a s druge strane naša potreba da ih dovedemo u pravi omjer pomoću vježbi. Volju, osjećaje i mišljenje treba uvijek dovesti do razvoja u pravoj mjeri u spoznaji različitih individualnih ciljeva života. Za određeni cilj, naprimjer, volja mora ustuknuti, dok osjećaj mora snažnije doći naprijed; za drugi cilj, mišljenje mora odstupiti i opet za treći cilj, osjećaj. Sve ove duševne snage moraju se razviti u ispravnom omjeru kroz okultne vježbe. Uspon u više svjetove povezan je s uvježbavanjem mišljenja, osjećaja i volje.

Prije svega, riječ je o pročišćenju, pročišćenju mišljenja. To je neophodno kako mišljenje više ne bi ovisilo o vanjskom osjetilnom promatranju koje se može imati na fizičkom planu. Ali ne samo mišljenje, nego i osjećaj i volja mogu postati sile spoznaje. U običnom životu oni idu osobnim putem. Simpatija i antipatija idu svojim putem u skladu s osobnošću. Ali mogu postati objektivna snaga uvida. Ovo može zvučati nevjerojatno za današnju znanost. Za mišljenje, posebno opisno mišljenje usmjereno na osjetilno promatranje, to je lakše povjerovati, ali kako ljudi mogu priznati da osjećaj može biti izvor spoznaje kada vidite da se jedna osoba osjeća na jedan način, a druga na druga na drugi način, oko iste stvari? Kako se može pretpostaviti da nešto tako fluktuirajuće, što ovisi o osobnosti, kao što su simpatije i antipatije, može biti odlučujuće za spoznaju, te da se mogu toliko disciplinirati da mogu dokučiti najdublju prirodu stvari? Da su to misli, to se može lako shvatiti; ali da kada se s nečim suočimo, i to u nama pobudi osjećaj, taj osjećaj može biti takve prirode da kroz njega ne govore osobne simpatije i antipatije, već sam osjećaj može

postati sredstvo izražavanja najdubljeg bića stvari – to je teško povjerovati. Nadalje, da moć volje i htijenja može također biti sredstvo izražavanja unutarnje prirode – to se iznad svega, čini neozbiljno.

Ali kao što se mišljenje može pročistiti i tako postati objektivno, tako da postaje sredstvo izražavanja činjenica i u osjetilnom i u višim svjetovima, tako i osjećaj i volja mogu postati objektivni. Ali ovo se ne smije pogrešno shvatiti. Osjećaj, kakav je u današnjem običnom ljudskom životu, u svom neposrednom emocionalnom sadržaju, ne postaje sredstvo izražavanja u višem svijetu. Ovaj osjećaj je osoban; okultne vježbe koje učenik dobiva imaju za cilj kultivirati taj osjećaj, odnosno promijeniti ga, preobraziti ga. To čini osjećaj nečim drugim nego što je bio kada je još uvijek bio osoban. Sada, međutim, ne treba vjerovati da, kada netko dosegne određenu razinu na okultnom putu kroz razvoj osjećaja, da se onda može reći sa stajališta osobe koja zna: Imam biće ispred sebe i osjećam nešto od tog bića – i da je ono što čovjek ima u osjećaju istina, znanje. Proces je puno intimniji, unutarnji, onaj koji transformira osjećaj kroz korištenje okultnih vježbi. Onaj koji je transformirao osjećaje kroz vježbe dolazi do imaginativne spoznaje, tako da se duhovni sadržaj otkriva u simbolima, činjenice ili bića astralnog svijeta otkrivaju se u simbolima. Osjećaj postaje drugačiji, postaje imaginativan, tako da se u čovjeku pojavljuju astralne slike koje izražavaju događaje u astralnom prostoru. Čovjek ne vidi ružu prekrivenu bojama kao naprimjer u fizičkom svijetu, nego u simboličkim slikama, i zapravo sve što nam se u okultnoj znanosti predstavlja vidi se u slikama. Dakle, crni križ, koji je okićen ružama. Svi takvi simboli imaju za cilj da izraze određenu činjenicu i odgovaraju astralnim činjenicama onoliko koliko i ono što vidimo u vanjskom fizičkom svijetu odgovara fizičkim činjenicama. Dakle, čovjek razvija osjećaj, ali spoznaje imaginativno.

Isto je i s voljom. Kada netko dosegne stupanj koji se može postići u određenoj mjeri kroz treniranje volje, kada se suoči s nekim bićem, onda ne kaže: 'to u meni budi snagu želje', već počinjemo opažati prirodu zvuka u devahanu.

Osjećaj se razvija u nama, a rezultat je astralno viđenje u imaginaciji. U nama se razvija volja, a rezultat je, iskustvo zbivanja u devahanu u duhovnoj glazbi, harmonija sfera iz koje izlazi najdublja priroda stvari. Kao što se razvija mišljenje i time postigne objektivno mišljenje, što je prva faza, tako se razvija i osjećaj, a na pozornici imaginacije nastati će novi svijet. I na isti način se razvija volja, a u nadahnuću rezultira znanjem o nižem devahanskom svijetu, i konačno se u intuiciji čovjeku otvara viši devahanski svijet.

Dakle, možemo reći: kada prijedemo na sljedeći stupanj egzistencije, predstavljaju nam se slike, ali ih više ne možemo primijeniti kao naše misli, pa se pitamo: kako te slike odgovaraju stvarnosti? Stvari su odjevene u slike koje se sastoje od boja i oblika, i kroz *imaginaciju*, čovjek sam mora razotkriti bića koja mu se tako simbolički pojavljuju. U *inspiraciji*, stvari nam govore. Tu ne trebamo dovoditi u pitanje niti pokušavati naći rješenje u idejama koje bi prenijele znanje s fizičke razine. Naprotiv, obraća nam se ono najdublje. Kada se suočimo s ljudskim bićem, izražavajući nam

njegovu najdublju prirodu, to je drugačije nego kada se suočavamo s kamenom. Moramo razotkriti kamen i razmisliti o njemu. Kod ljudi postoji nešto što ne doživljavamo na taj način, već njegovu bit doživljavamo u onome što nam govori. Tako je i s *inspiracijom*. Budući da to nije konceptualno diskurzivno mišljenje, već možete čuti što se kaže; sami govore svoju prirodu. Ne bi imalo smisla reći: ako netko umre i ponovno ga sretnem u devahanu, hoću li znati s kim se susrećem? Jer bića devahana moraju izgledati drugačije i ne mogu se usporediti s onim što je na fizičkom planu. - U devahanu samo biće govori o kakvom je biću riječ, baš kao da nam osoba ne samo da kaže svoje ime, već kao da neprestano pušta svoje biće da teče prema nama. To struji kroz glazbu sfera; pogrešna procjena više nije moguća.

Sada je to određena referentna točka za odgovor na pitanje. Vrlo je lako doći do nesporazuma kroz različite prikaze znanosti duha i vjerovati da se fizički, astralni i devahanski svjetovi prostorno razlikuju jedan od drugog. Znamo: gdje je fizički svijet, tu je i astralni i devahanski; oni su jedan u drugome. Sada bi se moglo postaviti pitanje: Ako je sve isprepletano, onda se ne mogu razlikovati tri svijeta kao u fizičkom prostoru, gdje je sve jedno do drugog. Ako je 'druga strana' u 'ovoj strani', kako da razlikujem astralni i devahanski svijet jedan od drugog? - Odlikuju se činjenicom da kada se netko uspinje od astralnih slika i boja do devahana, boje odzvanjaju. Ono što je prije duhovno sjalo sada postaje duhovno zvučno. Također postoji razlika u iskustvu viših svjetova, tako da netko tko se penje može uvijek iz određenih iskustava reći da li je u ovom ili onom svijetu.

Danas ćemo okarakterizirati razlike s obzirom na iskustvo astralnog i devahanskog svijeta. Dakle, ne samo zato što se astralni svijet prepoznaje kroz *imaginaciju*, a devahanski kroz *inspiraciju*, već i kroz druga iskustva znamo u kojem se svijetu nalazimo.

Dio astralnog svijeta je vrijeme koje čovjek mora proživjeti neposredno nakon smrti i koje se u literaturi znanosti duha naziva vrijeme kamaloke. Što znači biti u kamaloki? Često smo pokušavali opisati što znači biti u kamaloki. Često sam navodio karakterističan primjer gurmana koji čezne za užitkom koji može pružiti samo osjetilo okusa. Fizičko tijelo je ogoljeno i ostavljeno nakon smrti, kao i etersko tijelo u velikoj mjeri, ali astralno tijelo je još uvijek prisutno, a čovjek posjeduje svojstva i snage koje je imao u životu unutar fizičkog tijela. Ona se ne mijenjaju odmah nakon smrti, već samo postupno. Ako je osoba čeznula za ukusnom hranom, još uvijek ima tu čežnju, tu čežnju za uživanjem, ali nakon smrti nedostaje mu instrument da to zadovolji, jer fizičko tijelo sa svojim organima više nije tu. Mora biti bez uživanja i čezne za nečim bez čega mora biti. Ovo se odnosi na sva stvarna iskustva kamaloke, a ona se zapravo ne sastoje ni od čega drugog osim stanja unutar astralnog tijela, gdje čovjek još uvijek čezne za zadovoljstvom koje se može ispuniti samo kroz fizičko tijelo. A budući da ga više nema, prisiljen je riješiti se težnji i žeđi za užitkom, vrijeme je za odustajanje. Oslobođen je tek kada ovu čežnju otrgne iz astralnog tijela.

Tijekom cijelog tog razdoblja kamaloke u astralnom tijelu živi nešto što se može nazvati deprivacijom, *lišavanjem* u najrazličitijim oblicima i nijansama i diferencijacijama; to je sadržaj kamaloke. Kao što se svjetlost može razlikovati po crvenim, žutim, zelenim i plavim tonovima, tako i *lišavanje* treba razlikovati u najrazličitijim kvalitetama, a karakteristika *lišavanja* je karakteristika osobe koja se nalazi u kamaloki. Ali astralni plan nije samo kamaloka, on je daleko obuhvatniji. Ali osoba koja je živjela samo u fizičkom svijetu i iskusila samo njegov sadržaj nikada ne bi – bilo nakon smrti ili na neki drugi način iskusila astralni svijet – da nije pripremila sebe, da može doživjeti druge dijelove astralnog svijeta. Isprva ne može doživjeti astralni svijet na bilo koji drugi način osim u *lišavanju*.

Tko se uzdiže u više svjetove i zna: lišen sam ovoga ili onoga, i nema izgleda da ću to primiti – on doživljava sadržaj svijesti astralnog svijeta. Čak i kada bi se nekome kao osobi mogla dati okultna sredstva kako bi mogao ući u astralnu razinu izvan svog tijela, on bi uvijek morao trpjeti deprivaciju u astralnom svijetu.

Kako se netko može razviti na način da ne samo da upozna onaj dio astralnog svijeta koji se izražava u deprivaciji, fazi deprivacije, nego da doživi astralni svijet u najboljem smislu, da doživi taj dio koji u dobrom, najboljem smislu? Razvijajući ono što je suprotno od lišavanja, čovjek može ući u drugi dio astralnog svijeta. Stoga će metode koje u čovjeku pobuđuju sile suprotne lišavanju biti one koje čovjeka dovode u drugi dio astralnog svijeta. To se mora dati. To su sile odricanja. Kao i lišavanje, tako je i odricanje zamislivo u mnogostрукim nijansama. Najmanjim odricanjem koje sami sebi namećemo, činimo korak naprijed u smislu da se razvijamo do dobre strane astralnog svijeta. Ako netko sebi uskraćuje ono najbeznačajnije, to je usađivanje nečega što doprinosi nečemu bitnom za doživljavanje dobrih strana astralnog svijeta. Zato se u okultnim tradicijama toliki naglasak stavlja na činjenicu da učenik izbjegava ovo ili ono na probnoj osnovi, da prakticira odricanje. To mu daje ulazak u dobru stranu astralnog svijeta.

Što to donosi? Prvo razmislimo o iskustvima u kamaloki. Ako mislimo da netko izlazi iz fizičkog tijela smrću ili nečim drugim, nedostajat će mu fizički instrument tijela. Kao rezultat toga, apsolutno mu nedostaju alati za bilo kakvu vrstu zadovoljstva. Lišavanje se javlja odmah, a to se pojavljuje kao imaginativna slika u astralnom svijetu. Naprimjer, pojavljuje se crveni peterokut ili crveni krug. Ovo nije ništa drugo do slika onoga što ulazi u vidno polje duše i odgovara lišavanju, baš kao što u fizičkom svijetu predmet na fizičkom planu odgovara onome što se u duši doživljava kao ideja o tome. Ako netko ima vrlo niske želje, vrlo duboko ukorijenjene želje, tada se čovjek kada je izvan tijela suočava s užasnim životinjama. Ove strašne životinje su simbol ovih najnižih želja. Ali ako je netko naučio odricanje, onda u trenutku kada je izvan tijela kroz smrt ili inicijaciju, crveni krug se mijenja u ništa, jer se crveno prožme s osjećajem odricanja, i zatim nastaje zeleni krug. Na isti način će životinja nestati kroz sile odricanja i pojaviti će se plemenita struktura astralnog svijeta.

Dakle, čovjek prvo mora preobraziti ono što mu je objektivno dano, crveni krug ili groznu životinju, kroz razvijene moći odricanja, kroz odricanje, u svoju suprotnost. Odricanje dočarava prave oblike astralnog svijeta iz nepoznatih dubina. Stoga nitko ne bi trebao vjerovati, ako se želi podići u astralni svijet u pravom smislu, da suradnja njegovih duševnih snaga nije potrebna. Bez toga bi ušao samo u dio astralnog svijeta. Mora se odreći čak i svake imaginacije. Onaj tko odustaje, odriče se – to je ono što priziva pravi oblik astralnog svijeta.

U devahanu čovjek ima *inspiraciju*. I ovdje postoji unutarnja razlika za dijelove devahana koje čovjek ne može pasivno doživjeti kada ih doživi nakon smrti. U devahanu je slučaj da određeni svjetski kontekst još nije nanio toliko štete. Astralni svijet ima užasnu kamaloku u sebi, ali je devahan još nema. To će biti samo u stanjima Jupitera i Venere, kada će ista prijeći u stanje dekadencije korištenjem crne magije i slično. Tada će se, naravno, u devahanu razviti nešto slično kao što je danas u astralnom svijetu. Dakle, ovdje u devahanu odnos je nešto drugačiji u sadašnjem ciklusu razvoja.

Što čovjeku prvo padne na pamet kada se uspinje putem znanja iz astralnog svijeta u devahan, ili kada hoda putem običnog čovjeka i bude vođen nakon smrti, što onda doživljava u devahanu? On doživljava blaženstvo! Ono što se mijenja od nijansi boje u tonove, to je blaženstvo u svim okolnostima. U devahanu, na sadašnjem stupnju razvoja, sve donosi, odnosno proizvodi, i s obzirom na znanje, duhovno slušanje. I sve što je produktivno je blaženstvo, blaženstvo je sve slušanje harmonije sfera. Čovjek postaje blaženstvo samo u devahanu, osjeti čisto blaženstvo. Ako se uz pomoć duhovnog znanja vodi kroz ljestve ljudskog razvoja, preko *Majstora mudrosti i Harmonije osjećaja*, ili u slučaju običnog čovjeka nakon smrti: on će tamo uvijek doživjeti blaženstvo. To je ono što inicirani mora iskusiti kada je došao ovako daleko na putu znanja. Ali u daljnjem razvoju svijeta leži da on ne smije ostati samo na blaženstvu. To bi značilo samo povećanje najprofinjenije duhovne sebičnosti. Čovjekova individualnost uvijek bi samo upijala toplinu blaženstva, ali tako svijet ne bi išao dalje. Na taj način bi se formirala bića koja duhovno otvrdnu. Zbog iscjeljenja i napretka svijeta, stoga, onima koji dođu u devahan kroz vježbe ne samo da se mora dati prilika da iskuse sve nijanse blaženstva u glazbi sfera, već moraju u sebi razviti osjećaje suprotne od blaženstva. Kao što je odricanje suprotstavljeno želji, tako je i osjećaj žrtve vezan uz blaženstvo, žrtve koja je spremna izliti ono što se prima kao blaženstvo, pustiti da teče u svijet.

Taj osjećaj samo-žrtvovanja osjetili su oni božanski duhovi koje nazivamo *Prijestoljima* kada su počeli sudjelovati u stvaranju. Kada su izlili vlastiti materijal na Saturn, žrtvovali su se za budućnost čovječanstva. Ono što danas imamo kao materiju, isto je kao ono što su emanirali na Saturnu. I isto tako su se duhovi mudrosti žrtvovali na starom Suncu. Ovi božanski duhovi su se uzdigli u više svjetove; oni ne samo da su pasivno prihvatili iskustvo blaženstva, već su naučili žrtvovati sebe dok su prolazili kroz devahan. Kroz tu žrtvu nisu postali siromašniji, nego bogatiji.

Samo biće koje u potpunosti živi u materiji vjeruje da ona nestaje kroz žrtvu - ne, viši razvoj povezan je sa žrtvovanjem u službi univerzalne evolucije.

Tako vidimo da se čovjek uzdiže do *imaginacije* i *inspiracije* i ulazi u onu sferu u kojoj se cijelo njegovo biće prožima uvijek novim nijansama blaženstva, gdje doživljava sve oko sebe, da tako kažem, na način da sve to ne govori samo njemu, već gdje sve oko njega postaje upijanje duhovnih tonova blaženstva.

Uspón do viši kognitivnih sposobnosti sastoji se u preobrazbi svih osjećaja koje čovjek ima, a okultni trening ne sastoji se ni u čemu drugom nego u tome da će uz pravila i metode koje su nam dali *Majstori mudrosti* i *Harmonije osjećaja*, i koje su kušane i testirane tisućama godina, osjećaji ljudskog bića i volja, biti transformirani da će se ono moći voditi do višeg znanja i iskustva. Činjenica da učenik postupno kultivira i transformira svoj emocionalni sadržaj i sadržaj volje, na okultan način omogućuje mu stjecanje ovih viših sposobnosti.

Nitko tko je u duhovno-znanstvenom pokretu ne smije biti ravnodušan da li je tu tri, šest ili sedam godina. To nešto znači. Učenik bi morao spoznati osjećaj ovog unutarnjeg rasta, kroz njegovu pravilnost. Moramo skrenuti pažnju na to, inače učinci toga prođu.

U VEZI PRIRODE BOLA, PATNJE, RADOSTI I BLAŽENSTVA

Berlin, 27 listopada 1908

Danas treba krenuti od jednostavnih oblika boli, od njenih elementarnih oblika. Ako posijete prst i osjetite bol, ili ako vam je ruka zgnječena, ili ako vam je ruka odrezana i osjećate bol, to je jedna od najjednostavnijih, najprimitivnijih boli; tu treba početi razmatranje. Kada u dušu upućene znanstvenike i psihologe pitamo kako mogu pridonijeti objašnjenju najjednostavnije boli, onda ti psiholozi danas postaju pomalo smiješni. Došli su do izvanrednog otkrića, jer su otkrili da se bol ne može objasniti ni na koji drugi način osim dodavanjem osjetila boli različitim osjetilima, njuhu, vidu, sluhu, tako da čovjek percipira bol na isti način kao što okom opaža svjetlost i uhom zvukove. Kažu da čovjek osjeća bol jer ima osjetilo boli. Vanjsko iskustvo nam ne daje nikakav trag koji bi govorio u prilog prihvaćanju osjetila boli, ali unatoč tome znanost, koja se temelji na čistom promatranju, ne osjeća se nimalo spriječenom da to prihvati. Ona samo izmisli osjetilo boli. Ali ne želimo više o tome, nego se pitamo: kako nastaje tako jednostavna, primitivna bol, kakva se osjeća kada posijemo prst?

Prst je dio fizičkog tijela. U tome su prisutne stvari vanjskog fizičkog svijeta. Prst je prošaran eterskim i astralnim tijelom koji pripadaju prstu. Koja je zadaća ovih viših dijelova, eterskog i astralnog? Ova fizička struktura prsta, koja se sastoji od ugljika, vodika, kisika, dušika i tako dalje, ove stanice koje su u njemu raspoređene, ne bi mogla biti takva da aktivni element, graditelj, etersko tijelo nije iza i nije djelovalo u razvoju prsta, tako da su se stanice spojile kako bi formirale prst, a također održava te stanice u njihovoj sadašnjoj kombinaciji, jer sprječava da prst otpadne i propadne. Ovo etersko tijelo prožima eterom cijeli prst; nalazi se u istom prostoru kao i fizički prst. Ali astralni prst je također tu. Ako imamo bilo kakav osjet u prstu, pritisak ili neku drugu percepciju, astralno tijelo prsta je naravno posrednik toga, jer je osjet u astralnom tijelu.

Ali nipošto ne postoji puka mehanička veza između fizičkog, eterskog i astralnog prsta, već je ta veza neprestano živa. Eterski prst uvijek svijetli i prožima fizički prst, neprestano radi na oblikovanju njegovih unutarnjih dijelova. Koji je stvarni interes eterskog prsta u fizičkom prstu? Zanima ga da te dijelove, s kojima je povezan, dovede do najsitnijih dijelova, na pravo mjesto u pravom omjeru.

Promislimo sada da smo napravili ogrebotinu na koži i time je ozlijedili: ovim rezom sprječavamo eterski prst da rasporedi dijelove na pravi način. On je u prstu i trebao bi držati dijelove zajedno. Ovaj mehanički rez ih drži razdvojene, tako da eterski prst ne može učiniti ono što bi trebao učiniti. U istom je položaju kao i mi da

smo, primjerice, sami pripremili neki uređaj za rad u vrtu i da nam je netko uništio taj uređaj. Ne možete raditi svoj posao onako kako želite. Moramo odustati od onoga što smo željeli raditi. Ovu nesposobnost najbolje je opisati kao *lišavanje*. Ovu nemogućnost intervencije astralni dio prsta osjeća kao bol.

Ako odsijećete ruku, možete odsjeći samo fizičku ruku, ne i etersku ruku, i tada ova eterska ruka ne može raditi; astralna ruka ovu golemu oskudicu osjeća kao bol. Na taj način, kroz interakciju eterskog i astralnog, upoznali smo bit najprimitivnije, najelementarnije boli. Tako zapravo nastaje bol, koja traje sve dok se astralno u tom dijelu ne navikne na činjenicu da se ta aktivnost više ne provodi.

Usporedimo sada bol u kamaloki s ovim. Tamo je odjednom cijelo tijelo otrgnuto od osobe, ono više nije tu, a eterske sile više ne mogu intervenirati. Astralno tijelo osjeća da se cjelina više ne može organizirati, ono želi aktivnost koja se može provoditi samo s fizičkim tijelom, ono doživljava to uskraćivanje kao bol. Sva bol je potisnuta aktivnost. Svaka potisnuta aktivnost u kozmosu dovodi do boli, a budući da se aktivnost u kozmosu često treba potisnuti, bol je nešto neophodno u kozmosu.

Ali može se dogoditi i nešto drugo. Ruka se u određenoj mjeri može polako vraćati iz svoje posebno živahne aktivnosti kroz procese deprivacije i slično, a time se i potiskuju njene funkcije. To je slučaj, naprimjer, kada osoba počne samu sebe kažnjavati. Tu se na određeni način zaustavljaju dotada aktivni i djelatni organi tijela. Tada se, primjerice u ruci, astralni dio eterske ruke povlači. Ono tada ima višak snage, izgubilo je zadatke, iako bi jednako žustro moglo nastaviti aktivnost. Na taj način, iako nema stvarne ozljede, izgubilo je zadatak. Ako se osoba počne osjećati prema sebi na način da počne osjećati taj višak snage u astralnom tijelu i može sebi reći: ostao mi je višak snage; prije sam koristio svu svoju snagu da reguliram fizičko tijelo, sada sam ukrotio fizičko tijelo. - Više ne uzima toliku snagu – tako astralno tijelo osjeća višak snage ove vrste kao blaženstvo. Jer kao što potisnuta aktivnost uzrokuje bol, tako akumulirana snaga daje osjećaj blaženstva. Mogućnost da radi više od onog za što je predisponirano u prvom redu znači blaženstvo za astralno tijelo. Ova svijest o obilatoj sili koja se može koristiti produktivno, koja može biti usmjerena iznutra, budući da vanjsko tijelo to ne traži: to znači blaženstvo.

Koja je svrha u tome da vjerske zajednice poduzimaju nešto da ubiju fizičko tijelo? Pa što to znači? To znači: nemojte koristiti funkcije fizičkog tijela na takav način, umirite ih i tako zadržite neku snagu u eterskom tijelu. Sjetimo se osobe koja je živjela s puno oskudice, koja je postupno uspjela smiriti metabolizam fizičkog tijela, bez da je mnogo zahtijevala od fizičkog tijela, i druge osobe koja jede koliko god hoće, čiji fizički procesi su stalno u previranju, u kojoj se mnogo toga probavlja. U ranijem slučaju kod kojega se sve odvija mirno, da, kod koga fizičke funkcije čak pokazuju izvjesnu indolentnost i ne troše toliko sile eterskog tijela, ostaje snaga za etersko tijelo. Kod drugog se, međutim, cijela snaga eterskog tijela mora koristiti za potrebe nepca i želuca; sve snage eterskog tijela se troše kako bi se fizičko tijelo održalo u njegovim funkcijama. Posljedica toga je da onaj koji je svoje tijelo doveo do odmora i

nezahtjevnosti ima višak sila u svom eterskog tijelu, a astralno tijelo to odražava kao moć spoznaje, a ne samo kao blaženstvo, i pred takvom osobom se pojavljuju imaginativne slike astralnog svijeta. Savonarola, naprimjer, nije imao posebno zahtjevno fizičko tijelo; bio je slab, zapravo stalno bolestan, imao je mnogo toga u svom eterskom tijelu što se nije potrošilo u fizičkom tijelu, i mogao je koristiti te sile da pronade svoje moćne misli i impulse, mogao je držati te moćne govore, kroz koje je nadahnjivao svoju publiku. Kroz svoje vizije, koje je također imao, mogao je svojim slušateljima moćno predstaviti što bi se trebalo dogoditi u budućnosti.

A sada to možemo prenijeti u duhovne svjetove. Baš kao što inhibirana aktivnost znači *lišavanje* u kamaloki – a u kamaloki uvijek postoji *lišavanje* – sada, kada osoba uđe u devahan, sva inhibirana aktivnost nestaje jer tamo nema ničega što je na neki način povezano s fizičkim i s pohlepom koja vodi natrag u fizičko. Tu se čovjeku predaje duhovna supstancijalnost, koja postupno izgrađuje oblik svoje buduće inkarnacije. Postoji najčišća, nesputana aktivnost i čovjek je doživljava kao najčišće blaženstvo. Čovjek neprestano uči u svom životu kroz sve što je oko njega. Ali svoja tijela, koja sada ima, izgradio je prema silama svojih ranijih inkarnacija, za sebe ih je izgradio kroz te sile. Ono što sada upoznaje u svom životu još nije u njegovom tijelu. Čovjek se mijenja unutar svog života, mijenjaju se njegovi osjećaji i senzacije, njegovi ideali rastu, u čovjeku postoji velika količina inhibiranog poriva za radom – ali on ne može transformirati svoje tijelo, mora ostaviti tijelo kakvo je bilo nakon prijašnjih iskustava. On je oslobođen ovih inhibicija u devahanu, a rezultat toga je da njegova nesputana žed za aktivnošću živi u blaženstvu. On tamo stvara svoje astralno tijelo, svoje etersko i svoje fizičko tijelo za novi život. Ono što ovdje ostaje nepotrošeno primjenjuje se u devahanu. On ne samo da svoju sadašnju svijest uzdiže u devahan, već i ono što nadilazi njegovu osobnost. To mu daje pojačanu egzistenciju u devahanu, tako da osim onoga što je njegova individualnost ovdje, on još uvijek u devahanu doživljava ono što je osvojio kao individualnost i što još nije uspio izraziti tijekom svog života. Tako shvaćamo bol i lišavanje, od najniže razine do blaženstva. U jednom svijetu uvijek možemo pratiti tragove onoga što prolazi kroz sve svjetove.

Tako danas možemo više cijiniti asketske metode razvoja. Možemo reći: kao što je bol povezana s vanjskom ozljedom fizičkog tijela, tako je i blaženstvo koje se osjeća povezano sa smanjenjem vanjske aktivnosti, a time i s povećanjem unutarnje aktivnosti. To je razumna strana starog asketizma i možemo razumjeti zašto se u odricanju tražilo ono što bi trebalo voditi u više svjetove. Stoga si često moramo razjasniti najprimitivnije aspekte stvari, kako bismo naučili razumjeti na određeni način kako nam znanost duha objašnjava put od oskudice i odricanja do blaženstva kroz najjednostavnije stvari, kao što je ranjavanje prsta, kao što i podnošenje tjelesne boli može postati svojevrsni put znanja. Jer sve je prispodoba, a kad objašnjavamo male stvari koje su pred nama, kako ih otkriva znanost duha, tada se postupno uzdižemo do duhovnih visina koje nam omogućuju razumijevanje onih najvećih.

Ako ovo usporedimo s onim što je rečeno jučer, postaje jasno da podnošenje fizičke boli može biti svojevrsni trening, svojevrsni put do znanja. Zamislimo osobu koja

nikada nije imala glavobolju. Može reći: ne znam da imam mozak jer ga nikad nisam osjetio. Zamislimo da ovakva glavobolja ne nastaje vanjskim utjecajima, već određenim stupnjem kršćanske inicijacije, koji se naziva '*krunjenje trnjem*'. To je da osobi dade osjećaj: Kakva god mi se patnja i bol i inhibicije približe koje žele potkopati ono što mi je najvažnije, moju misiju – želim stajati uspravno, premda stojim sam! - Kada bi netko prakticirao te osjećaje mjesecima, čak i godinama, na kraju bi doživio osjećaj glavobolje poput šiljaka koji mu se zabijaju u glavu. Ovo je prijelaz na spoznaju okultnih sila koje su formirale mozak. Ako eterske sile mozga učine točno ono što moraju, tada se neće pronaći ništa što bi te sile moglo dovesti do ljudske svijesti. Ali u trenutku kada je fizički mozak na određeni način ranjen pod utjecajem tih osjećaja, etersko tijelo se mora odvojiti, mora se povući iz mozga, istjerano je iz mozga, a posljedica te neovisnosti eterske glave je spoznaja. Ova privremena bol samo je prijelaz do postizanja moći spoznaje, a to nije ništa drugo nego objektivizacija onoga što osoba nije znala prije. Prije nije znao da ima mozak, sada uči prepoznavati eterske sile i njihovu učinkovitost, koje su izgradile mozak i koje ga održavaju.

Moglo bi se reći različite stvari. Kada se fizički organ odvoji od svog eterskog člana tako da etersko tijelo ne može intervenirati, osjeća se bol. Zatim, kada se astralno tijelo navikne na to, kada dođe do ožiljaka, što znači da se etersko tijelo oslobodi, tj. kada se ne iskoriste sve snage eterskog tijela, javlja se suprotno: osjećaj zadovoljstva i blaženstva.

ČETIRI LJUDSKE GRUPNE DUŠE (LAV, BIK, ORAO, ČOVJEK)

Berlin, 29 listopada 1908

Danas ćemo razmatrati neke stvari koje su vam s određene strane već poznate. Ali u svim teozofskim pitanjima, potpuno u njih prođiremo ako su osvijetljena s različitim aspektata. I unutar teozofske struje ovdje u našim srednjoeuropskim oblastima, raspravljane su stvari koje su izvučene iz najnaprednijih okultnih istraživanja, i koje stoga lako mogu biti krivo shvaćene. S druge strane, međutim, nećemo uspjeti ako se jednom ne usudimo govoriti o takvim stvarima sasvim otvoreno. Samo se sjetite da ako idemo natrag u ljudskoj evoluciji, kroz različite epohe post-atlantskog doba, sve do Atlantide, a zatim natrag u još starije periode čak i u Atlantidi — da tada, ako okrenemo naše duhovno zurenje na događaje tog vremena, nalazimo sasvim različiti oblik čovječanstva.

U zadnjoj trećini atlantske epohe etersko tijelo je još bilo, u određenoj mjeri, izvan fizičkog tijela. Glava eterskog tijela još nije bila ujedinjena sa snagama fizičkog tijela, koje su snage ega, samosvijesti. Ako promatramo proces koji leži iza ovoga možemo reći: progresivna evolucija sastoji se od povlačenja široko raširene eterske glave u fizičku glavu. Ako danas pogledamo konja, tada se eterska glava konja širi izvan fizičke glave. Također sam vam rekao kakvu gigantsku organizaciju formiraju eterski dijelovi slona, koja se šire daleko, daleko izvan fizičkog tijela — kao kuća, takoreći. Tako je i, kod čovjeka, također, u atlantskom dobu, etersko tijelo još bilo vani, i postepeno sve više ulazilo. Takav ulazak razrjeđenijeg člana u gušći dovodi, u isto vrijeme, do zgušnjavanja onog što je fizičko. Fizička glava čovjeka prije zadnje trećine atlantskog doba je dakle izgledala sasvim različito od onog što je bila kasnije. I ako bi išli još dalje natrag u zadnje doba Lemurije, tada bi netko duhovno vidio vrlo malo od fizičke glave. Najprije je postojala u sasvim mekanoj, transparentnoj tvari. Tek kroz postepeni ulazak eterske glave, kroz postepenu asimilaciju supstanci, dijelovi glave su postali gušći, i tako odvojeni od okruženja. Čak i u kasnijoj Atlantidi čovjek je još bio obdaren, u izvanrednom stupnju, s onim što je zaostalo — ali kao patološko stanje — kao voda u mozgu, kao vodeni mozak. Kao dodatak tome moramo razmišljati o omekšavanju kostiju, potpunom omekšavanju gornjih članova čovjeka. To modernom čovjeku zvuči strašno. Ono što danas čini čovjekovu glavu, i okružuje je, stvrdnulo se iz ove vodenaste supstance. Usporedba koju sam katkada dao nije sasvim neprikladna: kristalizacija soli iz solnog rastvora, u čaši. To daje sasvim korektnu ideju, to kristaliziranje iz vodenog solnog rastvora. Što se tako odigralo kasnije s obzirom na glavu, zbilo se s ostatkom čovjeka u mnogo ranije vrijeme.

Svi drugi članovi su se postepeno razvili iz mekane mase, tako da možemo reći: Gdje je tada bio ljudski ego, u stvari? Gdje je sadašnji ego? Nije stvarno bio unutar čovjeka u to vrijeme već još u njegovu okruženju. Možemo reći: gornji članovi čovjeka očvršćuju preko ulaska ega. Pošto je ego bio izvan čovjeka, još je bio obdaren

kvalitetom koja je poslije postala različita. Preko ulaska u fizičko tijelo, ego je mogao postati individualno Ja, dok je prije još bio vrsta grupne duše.

Ovdje ću dati sliku o čemu se radi. Zamislite krug od dvanaest ljudi koji negdje sjede. Tih dvanaest ljudi sjedi u krugu. Kroz evoluciju onako kako je dana, svaki od tih ljudi ima vlastiti ego unutar sebe. Dakle dvanaest ega sjede u tom krugu. Razmotrimo ovakav krug ljudi u atlantsko doba; tada fizička tijela sjede tako okolo, ali ego je jedino u eterskom tijelu koje je još vani. Ego se dakle može naći ispred svakog od njih. Taj ego, međutim, ima još jednu osobinu. Nije toliko centralan. On razvija, takoreći, svoje snage i ujedinjuje se s egom drugog čovjeka tako da formiraju prsten koji opet šalje svoje snage prema svom centru. Tako ovdje imamo etersko okruglo tijelo koje unutar sebe formira uniju, i unutar njega, ega. Dakle imamo krug fizičkih tijela, i unutra etersku okruglu površinu, koja formira uniju jer su ega uhvaćeni u nju, i pojedini ego je zatvoren. Preko ove slike dolazimo do predodžbe o grupnim dušama.

Ako još idemo natrag, možemo zadržati ovu sliku, ali ne smijemo zamišljati takav pravilan krug ljudi; ta ljudska bića mogu biti razbacana po svijetu na najrazličitije načine. Zamislimo jednog u zapadnoj Francuskoj, drugog na istoku Amerike, itd. — odnosno, ne sjede zajedno. Kada se radi o zakonima duhovnog svijeta ega još mogu biti povezana, premda su ljudska bića razbacana po svijetu. Ta ljudska bića formiraju, tada, ovaj "krug". Ono što je formirano preko utjecanja njihovih ega zajedno zaista nije lijepo formirano etersko tijelo, ali je ipak Unija. Tako je u to vrijeme postojala grupa ljudi, koji su bili ujedinjeni jer su njihova ega formirala uniju — i zaista, bila su stvarno četiri takva grupna ega. Morate zamisliti ta ljudska bića u skladu sa zakonima duhovnog svijeta. Grupne duše četiri grupe prešle su jedna u drugu. Nisu bile iznutra ujedinjene, već su prešle jedna u drugu. Netko ove četiri grupe zove imenima zvijeri apokalipse: Bik, Orao, Lav, Čovjek. Čovjek je, međutim, bio na različitom stupnju evolucije nego je današnji čovjek. Imena su uzeta od organizacije grupnih duša. Zašto ih netko tako zove? Želio bih to danas razjasniti s drugog aspekta.

Smjestimo se što je slikovitije moguće u rano doba Lemurijskog života. Duše koje su danas inkarnirane u ljudskim tijelima nisu se još bile spustile u fizička tijela. Još nisu imale tendenciju da se ujedine s fizičkom materijom. Čak su i tijela koja će kasnije postati ljudska tijela bila vrlo, vrlo slična životinjskim. Na Zemlji su bila najgrotesknija bića, koja bi nam čak izgledala groteskna u usporedbi s danas najgrotesknijim stvorenjima. Sve je još bilo u mekoj, ljigavoj formi — kipućoj, vodenastoj, ili vatrenoj — ljudska bića, isto tako i okruženje. Među tim grotesknim oblicima već su bili, naravno, preci ljudskih fizičkih tijela, ali ona još nisu bila zaposjednuta od ega. Četiri grupne duše, koje smo već okarakterizirali kao četiri grupne duše prije ulaska duha u fizičku organizaciju, u stvari su predstavljale četiri ega koja čekaju da se inkarniraju — takva ega kakva su bila prilagođena za sasvim posebne forme, koje su bile dolje ispod. Jedna kategorija je bila prilagođena da uđe u organizaciju koja fizički već postoji, u sasvim određene forme, druga kategorija da uđe u druge. Forma koja je bila ispod mora odgovarati svojom formacijom, na određeni način, vrsti ega kojeg je očekivala. Postojale su forme koje su bile posebno

prilagođene da prime ega Lava, druge ega Bika, itd. To je bilo na veoma ranom stupnju zemaljske evolucije. Sada uzmite u obzir da grupna duša koju smo nazvali duša Bik ulazi u sasvim određene forme koje su ispod. One imaju sasvim određenu pojavnost. Slično, duša Lav je povučena do drugih posebnih formi.

Dakle ono što je na Zemlji fizičko pokazuje nam četverostruku sliku. Jedna grupa posebno razvija organe čije funkcije se podudaraju više s onima od srca. Oni su bili organizirani jednostrano u prirodi srca; u njima je bio posebno agresivni, odvažni, napadački element. Bili su odvažni, samopouzđani, težili nadvladati ostale — bili su, takoreći, već osvajači, rođeni s osvajačkom prirodom čak i u njihovoj formi. Bili su oni u kojima je srce, sjedište ega, napravljeno jakim. Kod drugih, organi probave, prehrane, stvaranja, bili su posebno razvijeni. Kod treće grupe, bili su posebno organi kretanja. Kod četvrte grupe, te tendencije su bile jednako raspodijeljene — i odvažnost, agresivnost, i mirnoća — koja dolazi preko razvoja probavnih organa. Oboje je bilo razvijeno. Grupu kod koje su agresivne kvalitete koje pripadaju organizaciji srca bile posebno razvijene, formirala su ljudska bića čija je grupna duša pripadala Lavu. Druga grupa je bila ona od Bika. Treća grupa, s pokretnim elementom koji ne želi znati mnogo o Zemlji, pripada grupnoj duši Orla. Oni su ti koji sebe mogu uzdići iznad zemaljskog. I oni kod kojih su te stvari bile u ravnoteži pripadale su grupnoj duši "Čovjeka". Tako imamo, u pravoj formi, projekciju četiri grupne duše u fizičkom. U to vrijeme, sasvim osobit pogled bi se nudio promatraču. Netko bi našao jednu vrstu rase, o kojoj bi netko s proročkim darom mogao reći: To su fizička bića koja podsjećaju nekako na lava, koja reproduciraju karakter lava, čak iako su izgledali različito od današnjeg lava. Bili su ljudi lavovska srca, agresivni ljudski zameci. Zatim je opet bila grupa ljudi kao bikovi, sve je bilo prilagođeno fizičkom planu. Sami lako možete kompletirati treću i četvrtu rasu. Treća rasa su već bili jaki vizionari. Dok je prva bila borbena, dok je druga kultivirala sve povezano s fizičkim planom i to ponavljala, našli bi treću klasu ljudi, koji su bili veoma vizionarski. U pravilu, oni su imali nešto što je, u odnosu na druga tijela, bilo ružno. Podsjetili bi vas na ljude koji su imali mnogo psihičkog i vjerovali u vizije, i pošto ih fizičko nije mnogo brinulo, imali su nešto presahnulo, nešto zakržljalo u usporedbi s obilnom snagom druge dvije grupe. Podsjetili bi vas na prirodu ptice. "Obuzdati ću svoj Duh", to je bila tendencija čovjeka orla. Ostali su imali nešto što je, takoreći, bilo mješavina svih dijelova. Tome treba dodati još nešto.

Ako bi išli toliko natrag da se susretnemo s ovakvim uvjetima na Zemlji, tada moramo imati na umu da sve što se pojavilo tijekom zemaljske evolucije, pojavilo se na takav način da su stvari na Zemlji bile regulirane izvana od duhovnog svijeta. Sve je to bilo zaobilaženje da bi došli do današnjeg čovjeka. Onaj tko je u ove stvari mogao vidjeti dublje, mogao je osjetiti da su ove lavlje prirode (koje podsjećaju na ono što danas možemo vidjeti na sasvim drugačiji način u tijelu lava) razvile posebnu privlačnu silu za muške oblike eterskih tijela. One su se osjećale posebno privučene čovjeku lavu, tako da su to bila bića koja su izvana imala tijelo lava — iznutra, međutim, muško etersko tijelo. Bila su snažna eterska bića s muškim karakterom, i mali dio ovog eterskog bića se zgusnuo u fizičko tijelo lava. Rasa bika, međutim, imala je posebnu privlačnu silu za žensko etersko tijelo. Tako je tijelo bika imalo posebnu

snagu da privuče žensko etersko tijelo i ujedini se s njim. I sada mislite dalje — eterska tijela nastavljaju stalno radeći, penetrirajući i transformirajući se. Odnos čovjeka sličnog lavu i čovjeka sličnog biku bio je posebno važan u starijim vremenima. Drugi manje dolaze u obzir. Muška eterska tijela koja su iz sebe kristalizirala fizičko tijelo lava, imala su moć oplodnje fizičkog tijela lava iz sebe, tako da je stvaranje čovječanstva bilo posebno vršeno od lavlje rase. To je bila vrsta oplodnje iz duhovnog, ne-seksualna prokreacija. Rasa bika je, međutim, također mogla ostvariti istu stvar. Ono što je postalo fizičko ovdje je djelovalo natrag na žensko etersko tijelo. Tijekom evolucije, proces je sebe oblikovao različito. Dok je lavlja priroda zadržala ovaj način prokreacije, pošto je snaga oplodnje došla odozgo, od duhovnog, dok se ovdje ovaj proces pojačavao, drugi proces se sve više povlačio. Čovječanstvo bika postajalo je sve više neplodno. Kao rezultat je na jednoj strani bilo čovječanstvo koje se održavalo oplodnjom, na drugoj strani, druga polovina koja je postajala sve više neplodna. Jedna strana je postala ženski spol, druga muški. Moderna ženska fizička priroda ima u stvari muško etersko tijelo, dok je etersko tijelo muškarca žensko. Fizičko tijelo žene je proizašlo od lavlje prirode, dok je fizičko bik-tijelo predek muškog tijela.

Duhovno u čovjeku ima zajedničko porijeklo, neutralno je, i u fizičko tijelo je ušlo kada su spolovi već bili razdijeljeni. Tek tada je zahvaćen duh, i tek tada je glava očvrstnula. Etersko tijelo glave prvi puta se ujedinilo s fizičkim tijelom; bilo mu je svejedno da li se udružilo s muškim ili ženskim tijelom, jer su mu oba spola bila jednaka.

Moramo reći da žena, ukoliko skrenemo pogled sa onog što općenito nadmašuje ovu diferencijaciju, ima, kroz njenu evoluciju, nešto lavlje u njenoj prirodi. Zasiurno bi našli tu skrivenu hrabrost. Žena može razviti unutaraju hrabrost; n.pr. u ratu, u brizi za bolesne, da bi radila u službi čovječanstva. Muško fizičko tijelo ima ono što u pravom smislu možemo zvati priroda bika. To je povezano s činjenicom da muškarac, kako je obično organiziran, ima više od aktivnosti temeljene na fizičkom stvaranju. Okultno gledano, ove stvari se otkrivaju upravo takvima, čak i ako to zvuči nevjerovatno. Tako vidite kako su ove grupne duše radile zajedno. Radile su tako da su grupne duše lava i bika surađivale u radu. Ta božanska bića su surađivala i, u današnjem čovjeku, skrivaju se djela različitih božanskih grupnih duša.

Te slike koje sam stavio pred vas, kao skicu, zasiurno će imati efekta. Ako pratite čovječanstvo još dalje natrag, u vrijeme kada prokreacija još nije bila moguća, tada moramo reći: Vanjsko fizičko žensko tijelo mijenja se u nešto što je slično lavu, dok je muško tijelo bilo kao bik. Ove stvari, međutim, treba uzimati u svetom, ozbiljnom smislu, ako ćemo ih ispravno razumjeti. Bilo bi lako za one koji su studirali ljudsku anatomiju, da izvedu zaključak o anatomskim razlikama između fizičkih tijela muškarca i žene od ovih priroda lava i bika. Fizička znanost bi bila krajnje jalova i samo opisala vanjske činjenice utoliko što ne prodire u duh ovih činjenica. Sada vam više neće čudno izgledati da je jednom postojala rasa ljudi koji su imali lavlja tijela. Ona su uzela prirodu ega, i kroz to je lavlja priroda sve više mijenjana u žensko tijelo. Oni koji nisu primili ništa od ovog duhovnog elementa promijenili su se na sasvim

drugačiji način; t.j., u modernog lava, i ono što je s njime povezano. Drugi puta ćemo se baviti razlogom zašto su i ove životinje također biseksualne. Oni koji nisu imali udjela ni u kakvoj duhovnosti formirali su modernog lava, dok su oni koji su imali razvili tako moderno tijelo. Tijekom vremena mogu se pokazati mnogi, mnogi aspekti ovih stvari. Teozofsko učenje nije kao i matematičko. Najprije je pokazano, na primjer, da su postojale četiri grupne duše kojima su samo dana imena. Tada je izabran neki aspekt, i stvar je osvijetljena izvana. I tako stalno pristupamo s druge strane. Idemo oko onog što je prvo predstavljeno, i to osvijetljavamo s najrazličitijih aspekata. Tko god to shvati nikada neće moći reći da su teozofske stvari u kontradikciji jedna s drugom. To je također slučaj, čak i kod najvećih stvari koje razmatramo. Razlike dolaze od različitih stajališta s kojih se stvar promatra. Ponesimo sa sobom sa ovog skupa ono što bi mogli nazvati unutarnja tolerancija. Možda smo uspjeli u našoj posebnoj teozofskoj struji u dovođenju unutarnjeg duha tolerancije u teozofski pokret. To ponesimo sa sobom kao sadržaj osjećaja i pokušajmo izvana raditi na takav način da ovaj duh unutarnjeg razumijevanja može postati djelotvoran.

ZABORAVLJANJE

Berlin, 2 studenog 1908

Danas pogledajmo na one aspekte znanosti duha koji nam pokazuju koliko je antropozofija kvalificirana da baci svjetlo na život u najširem smislu. To znanje ne samo da nam pomaže razumjeti svakodnevni život, već također baca svjetlo na veliki opseg ljudske egzistencije koji uključuje vrijeme između smrti i novog rođenja.

Znanost duha nam može biti od velike pomoći upravo ondje gdje se tiče svakodnevnog života; može nam pomoći riješiti mnoge probleme i pokazati nam kako se nositi s životom. Oni ljudi koji ne mogu vidjeti u dubine egzistencije ne razumiju mnoge stvari koje susreću u svakom trenutku dana. Pitanja na koja se ne može odgovoriti iz čulnog iskustva, spremaju se, i, bivajući neodgovorena, ostaju problemi koji imaju uznemirujući učinak na život, njegujući nezadovoljstvo. Međutim, biti nezadovoljan u životu, nikada ne može služiti čovjekovoj evoluciji niti njenoj pravoj dobrobiti. Možemo nabrojiti stotine ovakvih životnih problema koji daleko dublje osvjetljavaju nego to ljudi obično zamišljaju.

Riječ koja sadrži mnogo takvih problema je riječ 'zaboravljanje'. Svi znate da je to riječ koja znači suprotno od onog što zovemo zadržavanje mentalne slike ili misli ili utiska. Sigurno ste svi imali neko nesretno iskustvo s onim što se priopćava s riječju zaboravljanje. Svi ćete znati neugodno iskustvo koje ste često imali ako se neka ideja ili utisak, kako kažemo, zavukla u vašu memoriju. Možda ste se tada čudili zašto stvar kao što je zaboravljanje mora pripadati fenomenu života.

Sada, samo iz činjenica okultnog života na takve stvari možete dobiti odgovore, odnosno, odgovore koji imaju nekakvu vrijednost. Znate, naravno, da memorija ili pamćenje ima veze s onim što zovemo čovjekovo etersko tijelo. Tako možemo također pretpostaviti da će ono suprotno od pamćenja, naime zaboravljanje, također imati nešto s eterskim tijelom. Možda se opravdano pitamo da li ima ikakvog značenja činjenica da stvari koje je ljudsko biće imalo u neko vrijeme njegovog života misli, mogu također biti zaboravljene? Ili da li moramo biti zadovoljni s karakteriziranjem zaboravljanja na čisto negativan način, kako se često događa, i kazati da je to mana ljudske duše da nije sposobna sve pamtit i cijelo vrijeme? Baciti ćemo svjetlo na zaboravljanje samo skrećući našu pažnju na njenu suprotnost i razmatrajući prirodu i značaj pamćenja.

Ako kažemo da pamćenje ima nešto s eterskim tijelom, trebamo se upitati kako to da etersko tijelo dobiva zadatak zadržavanja utisaka i misli u čovjeku, kada je etersko tijelo prisutno kod biljaka gdje ima bitno drugačiji zadatak? Često smo govorili o činjenici da za razliku od kamena biljka svoju cijelu materijalnu prirodu ima prožetu eterskim tijelom. I to etersko tijelo kod biljke je načelo života u užem smislu, a također i načelo ponavljanja. Ako bi biljka bila samo podložna aktivnosti eterskog tijela, tada bi se, počevši od korijena biljke, načelo lista ponavljalo na neodređeno vrijeme. Zbog eterskog tijela se dijelovi živog entiteta stalno iznova ponavljaju, jer etersko tijelo želi nastaviti reproducirati istu stvar. Zato život ima takvu stvar kao što

je takozvano razmnožavanje, rađanje svoje vlastite vrste, jer to je u osnovi zbog aktivnosti eterskog tijela. Sve što kod čovjeka ili životinje zavisi od ponavljanja može se pripisati eterskom načelu.

Ponavljanje jednog kralješka za drugim u kralježnici dolazi od te aktivnosti eterskog tijela. Zaustavljanje rasta biljke na vrhu, i sakupljanje cijelog rasta u cvijetu je zbog astralnosti Zemlje koja izvana silazi u rast biljke. Činjenica da su kod čovjeka kralješci kralježnice prošireni i postaju šuplje kosti lubanje pojavljuje se kroz aktivnost čovjekova astralnog tijela. Tako možemo reći da sve što stvari dovodi do završetka podliježe astralnom načelu a sva ponavljanja eterskom načelu. Biljka ima to etersko tijelo, i čovjek ga također ima. Naravno kod biljke nema ni govora o pamćenju. Jer tvrditi da biljka ima neku vrstu nesvjesne memorije s kojom bilježi kakav je bio list kojeg je proizvela, raste još malo i zatim po njegovu uzorku proizvede sljedeći list, takva tvrdnja vodi do čudnih iluzija danas viđenih u nedavnom trendu prirodne znanosti. Neki ljudi čak tvrde da je i nasljeđivanje zbog neke vrste nesvjesne memorije. To bismo mogli čak nazvati i uvođenje besmislice u prirodoznanstvenu literaturu, jer govoriti o memoriji kod biljke zapravo je čisti diletantizam na višem nivou.

Zapravo je etersko tijelo, koje je načelo ponavljanja, ono što nas zanima. Da bi mogli dokučiti razliku između eterskog tijela biljke i čovjeka, koje, kao dodatak osobinama koje ima etersko tijelo biljke također ima i sposobnost da razvije memoriju, morati će nam postati jasna temeljna razlika između biljke i ljudskog bića. Zamislite sadnju sjemena u zemlju; iz njega će se pojaviti sasvim određena biljka. Iz zrna pšenice rasti će stabljika pšenice i klasje, iz graha će doći biljka graha. Morate priznati da je razvoj biljke na određeni način neopozivo određen prirodom sjemena. Točno je da vrtlar može unijeti svoj utjecaj i mijenjati i poboljšati biljku svakakvim metodama hortikulture. Ali to je samo iznimka pravila, i od manjeg je značaja u usporedbi s činjenicom da će određeno sjeme proizvesti biljku određenog oblika i rasta. Da li je takav slučaj i s čovjekom? Do određene točke to je naravno tako, ali samo do određene točke. Kada se ljudsko biće pojavljuje iz embrija vidimo da je njegov razvoj također zatvoren unutar određenih granica. Crnci dolaze od crnih roditelja, bijela djeca od bijelih roditelja, i mogli bi dodati razne druge primjere da bi pokazali da je i ljudski razvoj, baš kao i onaj od biljke, također zatvoren unutar određenih granica. Ta granica se, međutim, proteže jedino koliko i fizička, eterska i astralna priroda. Određene stvari se mogu pratiti u stalnim navikama i prirodi temperamenta djeteta koje pokazuju sličnosti s temperamentom i instinktima njegovih predaka. Ali ako bi ljudsko biće bilo zatvoreno unutar granica određene forme rasta kao što je biljka, tada ne bi bilo takve stvari kao što je obrazovanje, kao što je razvoj duševnih i duhovnih osobina. Ako zamislite dvoje djece koja imaju različite roditelje ali koja su veoma slična s obzirom na sposobnosti i vanjske osobine, a zatim zamislite da je jedno od te djece zanemareno i nema mnogo obrazovanja, dok je drugo pažljivo zbrinuto i poslano u dobru školu gdje su njegovi kapaciteti ispravno razvijeni, ne možete nikako reći da je taj razvoj dječakovih sposobnosti već bio tu u formi embrija kao što je slučaj s grahom. Grah raste iz sjemena u svakom slučaju bez potrebe da ga obrazujemo. To pripada njegovoj prirodi. Biljka se ne može obrazovati,

ali ljudsko biće može. Ljudskom biću možemo nešto predati i u njega nešto staviti, dok u biljku ne možemo staviti ništa takvog. Zašto je to tako? Pošto etersko tijelo biljke uvijek ima određeni konačni broj unutarnjih zakona koji se odvijaju od jednog sjemena do sljedećeg i imaju određeni krug izvan kojeg ne mogu ići. Čovjekovo etersko tijelo je drugačije. Osim dijela koji se koristi za rast, koji je onaj dio njegova bića koji je također zatvoren unutar određenih granica kao kod biljke, čovjekovo etersko tijelo ima takoreći još jedan dio također, slobodni dio, koji nema prirodnu iskoristivost osim ukoliko je ljudsko biće podučavano svakakvim stvarima preko obrazovanja, i time su u njegovu dušu postavljene stvari s kojima se bavi taj slobodni dio eterskog tijela. Dakle u stvari postoji dio čovjekova eterskog tijela koji nije korišten od njegove organske prirode. Taj dio eterskog tijela čovjek čuva za svoju vlastitu uporabu; ne koristi ga niti za rast niti za prirodni organski razvoj, već ga čuva kao slobodni organ s kojim prima ideje obrazovanja.

Sada, prva stvar koja se događa u ovom procesu stjecanja ideja je da čovjek prima utiske. Čovjek uvijek treba primiti utiske, jer je cijelo obrazovanje temeljeno na utiscima i kooperaciji između eterskog i astralnog tijela. Da bi primili utiske mi trebamo astralno tijelo, ali da bi zadržali te utiske, tako da ponovno ne nestanu, trebamo etersko tijelo. Čak i najsitnija, naizgled najtrivijalnija memorijska slika treba aktivnost eterskog tijela. Da bi percipirali objekt trebate astralno tijelo, ali da bi ga zapamtili kada okrenete glavu morate imati etersko tijelo. Astralno tijelo je nužno za percepciju, ali da bi imali ideju, mentalnu sliku, trebate etersko tijelo. Čak iako je veoma mala aktivnost eterskog tijela nužna za zadržavanje ideja, toliko malo da teško da bi je trebalo uzeti u obzir sve dok ne dođe do permanentnih navika, sklonosti, promjena temperamenta i tako dalje, još uvijek trebate etersko tijelo za pamćenje. Ono mora biti tu za vas toliko dok zapamtite jednu mentalnu sliku. Jer svo zadržavanje mentalnih slika u izvjesnom smislu je temeljeno na memoriji.

Sada kroz utiske obrazovanja, kroz čovjekov duhovni razvoj, postavili smo svakakve stvari u taj slobodni eterski organ, i sada se možemo upitati da li taj slobodni eterski organ ima uopće ikakav značaj za rast i razvoj osobe. Da ima! Što čovjek postaje stariji — ne toliko u njegovoj mladosti — sve što je bilo utjelovljeno u etersko tijelo kroz utiske obrazovanja postupno počinje imati udjela u cjelokupnom životu čovjekova tijela, također na unutarnji način. I najbolji način da dobijemo ideju o tom sudjelovanju je upoznati činjenicu koju se obično ne uzima u obzir. Ljudi misle da ono što je duševne prirode nije od tolike važnosti za čovjekov život općenito. Ipak se može dogoditi sljedeće: Recimo da se čovjek razboli jer je bio izložen neprikladnoj klimi. Sada zamislimo da taj čovjek može biti bolestan u dvije različite situacije. Jedna bi mogla biti da on nema mnogo za raditi u slobodnom dijelu njegova eterskog tijela. Pretpostavimo da je on lijenčina, na koga vanjski svijet ne ostavlja mnogo utiska, i kome je obrazovanje predstavljalo velike poteškoće, jer mu stvari na jedno uho ulaze a na drugo izlaze. Takva osoba neće imati mnogo pomoći da se oporavi kao druga osoba koja ima budan, živu um, i koja je u mladosti mnogo primila i dobro radila, i stoga je dobro obdarila slobodan dio eterskog tijela. Naravno, još će morati biti dokazano od vanjske medicine zašto proces oporavka ima većih poteškoća kod jedne osobe nego kod druge. Taj slobodni dio eterskog tijela koji je snažno rastao kroz

mnoge utiske ističe se, i njegova unutarnja mobilnost pridonosi procesu liječenja. U bezbrojnim slučajevima ljudi svoj rapidni ili bezbolni oporavak duguju činjenici da su kada su bili mladi utiske primali s živim zanimanjem. Tu vidite utjecaj koji um ima na tijelo! U slučaju oporavka od bolesti, dva su različita svijeta ako moramo imati posla s čovjekom koji kroz život ide s tupim umom, ili s čovjekom čije je etersko tijelo, umjesto da bude teško i letargično ostalo živahno. To možete i sami vidjeti ako na svijet pogledate s otvorenim očima i zapazite kako se mentalno lijeni i mentalno aktivni ljudi ponašaju kada su bolesni.

Onda vidite da je čovjekovo etersko tijelo nešto sasvim različito od onog od biljke. Biljci nedostaje ovaj slobodni dio eterskog tijela koji unaprjeđuje razvoj čovjeka, u stvari cjelokupni čovjekov razvoj zavisi od toga što ima slobodni dio eterskog tijela. Ako usporedite grah od prije više tisuća godina s grahom danas, primijetiti ćete određenu razliku, naravno, ali grah je u osnovi zadržao isti oblik. Ako, međutim, usporedite ljude Europe u vrijeme Karla Velikog s ljudima danas: zašto današnji ljudi imaju tako različite misli i osjećaje? Zato jer su uvijek imali slobodni dio njihova eterskog tijela s kojim su mogli nešto primiti i preobraziti njihovu prirodu. Sve ovo vrijedi općenito. Sada moramo pogledati na način kako sve što smo opisivali radi u pojedinim slučajevima.

Uzmimo slučaj čovjeka koji iz njegova sjećanja ne može izbrisati utisak koji prima, i tako utisak samo stoji tamo. To bi bilo čudno ako bi morali misliti da je sve što je na vas napravilo utisak od vašeg djetinjstva, svakog dana vašeg života, od jutra do večeri, bilo uvijek u vašem umu. Znači naravno da je prisutno samo nakon smrti određeno vrijeme. I za to tada postoji dobar razlog. Ali to tijekom života čovjek zaboravlja. Svi ste vi zaboravili nebrojene stvari koje su vam se dogodile kada ste bili mali, ali također i mnoge stvari koje su se dogodilo zadnje godine, a čak i određenu količinu koja se dogodila jučer. Mentalna slika koja je otišla iz vaše memorije, koju ste "zaboravili", nikako nije nestala iz vašeg cijelog bića, vašeg cijelog duhovnog organizma. Daleko od toga. Ako ste jučer vidjeli ružu i sada je zaboravili, slika ruže je još u vama, kao i drugi utisci koje ste primili, čak i ako su zaboravljeni od vaše neposredne svijesti.

Sada, postoji ogromna razlika između mentalne slike dok je ona u našoj memoriji i nakon što smo je zaboravili. Dakle zamislimo mentalnu sliku koju smo formirali iz vanjskog utiska, i sada je imamo u našoj svijesti. Zatim s našim duševnim okom vidimo kako postupno nestaje i zaboravljena je. Ona je ipak tamo, i ostaje unutar cijelog duhovnog organizma. Što tamo radi? Što ta takozvana zaboravljena slika radi? Ona ima veoma važnu funkciju. Od trenutka kada je zaboravljena počinje na pravi način raditi na slobodnom dijelu eterskog tijela o kojem smo govorili, i čini ga upotrebljivim za čovjeka. To je kao da do tada nije probavljeno. Dok god je ljudsko biće koristi za stjecanje znanja još uvijek ne radi iznutra da donese život u slobodni eterski organ. U trenutku kada utone u zaborav počinje raditi. Dakle može se reći da se djelovanje stalno odvija u, i na slobodnom dijelu eterskog tijela. A što je to što vrši djelovanje? To su zaboravljene ideje! To je veliki blagoslov zaboravljanja! Dok god mentalna slika ostaje u vašoj memoriji povezujete je s objektom. Ako promatrate ružu

i njenu mentalnu sliku nosite u vašu memoriju, vi povezujete sliku ruže i vanjskog objekta. Slika je tako okovana za vanjski objekt i mora mu slati njenu unutarnju snagu. Međutim, u trenutku kada zaboravite sliku, vi je oslobađate. Tada ona počinje razvijati začetne snage koje iznutra djeluju na čovjekovo etersko tijelo. Tako naša zaboravljena sjećanja za nas imaju veliki značaj. Biljka ne može zaboraviti. Ne može ni primiti utisak, naravno. Svakako ne bi bila sposobna zaboraviti, jer je njeno cijelo etersko tijelo korišteno za rast, i ništa nije preostalo. Ako bi mentalna slika mogla ući u biljku, tamo još uvijek ne bi bilo ničeg što treba razviti.

Sve što se događa, međutim, događa se sukladno zakonu. Sve što se trebalo razviti a ipak nije potpomognuto u razvoju stvara prepreku razvoju. Sve u organizmu što nije uključeno u njegov razvoj postaje prepreka razvoju. Ako su, na primjer, svakakve supstance bile izlučene unutar oka i nisu mogle biti apsorbirane općom tekućinom oka, tada će gledanje biti narušeno. Ne treba dopustiti da ostane ništa što se ne može primiti i apsorbirati. Isto je i s mentalnim utiscima. Ako je, na primjer, čovjek mogao primiti utiske i nikada ih izbaciti iz njegove svijesti, lako se može dogoditi da slobodni dio njegova eterskog tijela bude pothranjen i zbog toga bude više hendikep nego pomoć čovjekovu razvoju. Tu imate razlog zašto je za osobu loše da noću leži budna i ne može određene utiske odagnati iz uma jer je zbog nečeg zabrinuta. Ako bi ih mogla zaboraviti oni bi na njeno etersko tijelo djelovali blagotvorno. U ovom slučaju je očito kakav bi blagoslov bio zaboraviti, i u isto vrijeme imate naznaku nužnosti da se ne silite nešto zapamtiti, već radije naučite zaboraviti. Najgora moguća stvar je za čovjekovo unutarnje zdravlje ako postoje stvari koje jednostavno ne može zaboraviti.

Ono što možemo reći o svakodnevnim stvarima u ovom trenutku također vrijedi i za stvari etičko-moralne prirode. Srdačno raspoloženje koje ne nosi zavist zaista je temeljno na tome, također. Nošenje ogorčenosti zahvaća u zdravlje osobe. Ako nam je netko učinio nešto loše i sjetimo se tog utiska svaki puta kada ga vidimo, tada tu sliku povezujemo s njim i puštamo da struji vani. Ali ako bi mogli urediti da ga toplo pozdravimo sljedeći puta kada ga vidimo, kao da se ništa nije dogodilo, time bi stvarno učinili nešto dobro. Da je to ipak nešto dobro to je činjenica a ne fantazija. Takva ogorčena misao je tupa i neefikasna kada je okrenuta vani, no tek nakon što je preokrenuta unutra postaje umirujući balzam za mnoge stvari u čovjeku. Te stvari su činjenice, i pomažu nam da vidimo još više smisla u blagoslovu zaboravljanja. Zaboravljanje nije puki nedostatak u čovjeku, već jedna od najljekovitijih stvari u ljudskom životu. Ako bi čovjek razvijao samo sjećanje, i ako bi sve što na njega napravi utisak ostalo u njegovom sjećanju, njegovo etersko tijelo bi imalo više za nositi, i njegov sadržaj bi postajao sve opsežniji, ali u isto vrijeme bi postajalo sve više isušeno. Zahvaljujući zaboravljanju čovjek je sposoban za razvoj. Osim toga, ni jedna mentalna slika nije potpuno izgubljena za čovjeka. To se najbolje vidi u onoj moćnoj memorijskoj slici koju imamo neposredno nakon smrti. Tamo postaje očigledno da ni jedan utisak nije izgubljen u cijelosti.

Dodirnuvši nakratko blagoslov zaboravljanja i u neutralnoj i u moralnoj sferi dnevnog života, sada razmotrimo kako zaboravljanje djeluje u velikom isječku života između smrti i novog rođenja. Što je zapravo kamaloka, onaj period tranzicije koji

ljudska bića prolaze prije ulaska u devahan, pravi duhovni svijet? Kamaloka postoji jer ljudsko biće ne može zaboraviti sklonosti, želje i zadovoljstva koja je u životu imalo. Pri smrti čovjek najprije od svega iza sebe ostavlja fizičko tijelo. Zatim moćna živa slika sjećanja koju sam često opisivao stoji pred njegovom dušom. Nakon dva, tri ili najviše četiri dana to je potpuno završeno. Tada ostaje vrsta ekstrakta eterskog tijela. Dok se veći dio eterskog tijela povlači i razgrađuje u općem eteru, vrsta esencije ili okosnice eterskog tijela ostaje iza, ali u koncentriranom obliku. Astralno tijelo je nositelj svih instinkta, želja, strasti, osjećaja, senzacija i zadovoljstava. Sada, astralno tijelo ne bi moglo biti svjesno mučne oskudice u kamaloki da nije činjenice da je još povezano s ostatkom eterskog tijela, koje mu daje stalnu mogućnost pamćenja onoga što je uživalo i željelo u životu. I razbijanje navike je zaista ništa drugo osim postupnog zaboravljanja svega što ljudsko biće veže za fizički svijet. Dakle ako čovjek želi ući u devahan, mora najprije naučiti da zaboravi sve što ga vezuje za fizički svijet. Tako vidimo da je čovjek i ovdje mučen, također, pošto još ima sjećanja na fizički svijet. Baš kao što brige mogu mučiti čovjeka kada odbiju da napuste sjećanje, tako ga slično mogu mučiti i sklonosti i instinkti koji ostaju nakon smrti, i to mučno sjećanje na veze s životom izražava se u svemu kroz što ljudsko biće mora proći tijekom njegova perioda kamaloke. Tek kada je uspio u zaboravljanju svih njegovih želja i žudnji za stvarima fizičkog svijeta, pojavljuju se postignuća i plodovi njegova prethodnog života, u spremnosti za rad u devahanu. Tamo postaju skulptori i nadglednici koji rade na obliku života koji će doći. Jer čovjek uvelike troši svoje vrijeme u devahanu radeći na novom obliku života kojeg će imati kada ponovno uđe u zemaljski život. Ovaj rad na pripremi njegova budućeg bića daje osjećaj blaženstva kojeg ima cijelim devahanom. Kada je čovjek prošao kroz kamaloku počinje osnovne radove za njegovu buduću formu. Život u devahanu je uvijek proveden u korištenju onog ekstrakta kojeg je donio s njime za izgradnju prototipa njegove slijedeće forme. On taj prototip formira ugrađujući u njega plodove prošlog života. Međutim, to može napraviti jedino, zaboravljajući stvari koje su mu kamaloku učinile toliko teškom.

Vidjeli smo da je patnja i oskudica u kamaloki uzrokovana nemogućnošću ljudskog bića da zaboravi određene veze s fizičkim svijetom, i tada fizički svijet lebdi ispred njega kao sjećanje. Međutim, kada je prošao kroz vode 'Lete', Rijeke zaborava, i naučio da zaboravi, postignuća i iskustva njegove prethodne inkarnacije mogu biti stavljena u pogon da dio po dio izgrade prototip dolazećeg života. Sada radosno blaženstvo devahana počinje zauzimati mjesto patnje. Kada nas u običnom životu muče brige, i konkretne slike zaglave u našem sjećanju, mi u naše etersko tijelo uvodimo nešto tvrdo i beživotno što potkopava naše zdravlje. Slično, nakon smrti mi imamo nešto u našem biću što pridonosi našim patnjama i oskudicama, sve dok se, kroz zaboravljanje, nismo riješili svih veza s fizičkim svijetom. Baš kao što ta zaboravljena sjećanja mogu kod čovjeka postati izvor zdravlja, tako sva iskustva prošlog života mogu postati izvor blaženstva u devahanu kada je ljudsko biće prošlo kroz Rijeku zaborava i zaboravilo sve što ga vezuje za život u svijetu osjetila.

Dakle vidimo da su ovi zakoni zaboravljanja i sjećanja također apsolutno valjani za život u najširem smislu.

Sada bi mogli pitati: Kako nakon smrti čovjek uopće može imati bilo koju sliku sjećanja onog što se dogodilo u njegovom prošlom životu, ako taj život mora zaboraviti? Netko bi mogao reći: Možete li uopće govoriti o zaboravljanju, imajući u vidu da je čovjek odložio etersko tijelo s kojim su pamćenje i zaboravljanje povezani? Nakon smrti, naravno, pamćenje i zaboravljanje poprimaju malo drugačiji oblik. Oni se mijenjaju na takav način da čitanje Akaša zapisa zauzima mjesto običnog pamćenja. Događanja u svijetu nisu nestala, naravno, ona se samo pojavljuju objektivno. Kada sjećanje na veze s fizičkim životom nestaje u kamaloki, ti događaji se pojavljuju u sasvim drugačijem obliku, i pred čovjekom se pojavljuju u Akaša zapisu. Tada on ne treba vezu sa životom koja dolazi iz običnog sjećanja. Svako ovakvo pitanje koje bi se moglo postaviti našlo bi odgovor. Ali sebi moramo dati vremena da to napravimo postupno, jer je nemoguće imati sve odgovore odmah na dohvat ruke.

Sada ćemo razumjeti mnoge stvari u svakodnevnom životu, ako znamo o stvarima koje su upravo objašnjene. Mnogo toga što pripada ljudskom eterskom tijelu pokazano je u načinu na koji temperamenti djeluju na ljude. Rekli smo da ova trajna osobina koju nazivamo temperament također ima svoje porijeklo u eterskom tijelu. Zamislimo osobu s melankoličnim temperamentom a koja nikada ne pobjegne od određenih mentalnih slika o kojima uvijek razmišlja. To je nešto sasvim drugačije od sangviničkog ili flegmatičnog temperamenta, gdje slike samo nestanu. Melankolični temperament djeluje štetno na čovjekovo zdravlje, u smislu kojeg smo uzeli u obzir, dok sangvinički temperament može na određeni način biti iznimno blagotvoran. Naravno ove stvari ne smijete shvatiti na takav način da dođete do zaključka da ljudsko biće mora sve pokušati zaboraviti. Ali možete vidjeti da zdrava i blagotvorna strana sangviničkog ili flegmatičnog temperamenta može biti objašnjena upravo ovim stvarima koje smo upravo naučili. Prirodno je upitati da li flegmatični temperament također djeluje na pravi način. Flegmatik koji prima samo trivijalne misli lako će ih zaboraviti. To će biti dobro za njegovo zdravlje. Ali ako, s druge strane, ne bi primao druge misli nego takve, to za njega uopće ne bi bilo dobro. Ovo postaje složenije.

Pitanje da li je zaboravljanje samo mana u ljudskoj prirodi ili nešto korisno odgovoreno je od znanosti duha. I vidimo, također, da snažni moralni impulsi mogu slijediti iz znanja o ovakvim stvarima. Ako čovjek vjeruje da je za njegovo dobro — i to treba uzeti sasvim objektivno — da može zaboraviti uvrede i ozljede koje su mu napravljene, tada će u njemu raditi sasvim različiti impuls. Ali dok god vjeruje da je to svejedno, tada mu nikakvo propovijedanje neće pomoći. Međutim, kada zna, da bi trebao zaboraviti iz razloga vlastite dobrobiti, on će pustiti da taj impuls djeluje na njega na sasvim različiti način. Ne morate to odmah nazvati egoističnim; bolje bi bilo to izraziti na ovaj način: Ako sam bolestan i slab, i ako upropastim moje zdravlje duhovno, psihološki i fizički, nisam od koristi za svijet. Možemo također pitanje dobrobiti razmotriti sa potpuno drugačijeg gledišta. Ako je čovjek skroz naskroz egoist neće mnogo profitirati od ovakvih razmatranja. Ali tko god ima dobro čovječanstva u srcu i stoga namjerava za njega raditi — i također, indirektno, ima u srcu vlastito dobro — ako je u položaju da misli o ovome, iz ovakvih razmatranja također će izvući moralne plodove. I vidjeti ćemo da ako znanost duha djeluje u ljudskom životu pokazujući čovjeku istinu o specifičnim duhovnim okolnostima, to će

čovjeku dati najveće etičko-moralne impulse, kakvo ni jedno drugo znanje i nikakve čisto vanjske moralne zapovijedi to ne mogu. Znanje o činjenicama o duhovnom svijetu, kakvo pruža znanost duha je, stoga, snažan impuls koji također i s obzirom na oblast morala može dovesti do najvećeg napretka u ljudskom životu.

RAZLIČITE VRSTE BOLESTI

Berlin, 10 studenog 1908

Oni od vas koji godinama prisustvuju ovim grupnim predavanjima možda su primijetili da teme nisu izabrane slučajno već imaju određeni kontinuitet. Tijekom svake zime, također, predavanja uvijek imaju određenu unutarnju vezu, čak iako, na površini, to nije odmah vidljivo. Stoga bi bilo od krajnje važnosti pratiti razne cikluse koji se ovdje održavaju usporedno s aktualnim grupnim večerima, i kojima je svrha dovesti nove članove do nivoa, takoreći, ovih grupnih predavanja; jer razne stvari kazane ovdje ne mogu biti odmah shvaćene od svakog pridošlice. Ali postoji još nešto što bi isto tako trebali primijetiti, što će postupno trebati biti uzeto u razmatranje u raznim grupama u našem njemačkom ogranku. Kako u predavanjima postoji izvjesna unutarnja nit, dužnost je čovjeka da svako predavanje formira tako da je dio cjeline. Stoga nije moguće reći stvari koje se mogu predstaviti naprednim učesnicima u takvoj vrsti pojedinačnog predavanja na takav način da su jednako pogodne za pridošlice. O istoj temi možemo govoriti na veoma elementaran način, naravno, ali to ne bi bilo dobro u odnosu na napredan put kojeg planiramo poduzeti u antropozofskom životu ove konkretne grupe. To je opet povezano s činjenicom da što dalje napredujemo više možemo očekivati na način širenja objavljenih predavanja i izvještaja o predavanjima od jedne grupe do druge. Jer s obzirom na ova predavanja koja dajem u grupama postaje sve manje nevažno da li jedno čujete jednog ponedjeljka a sljedeće narednog ponedjeljka. Možda publici nije odmah vidljivo zašto jedno predavanje slijedi drugo, ali svejedno je važno; a kada jedno drugom posuđujete predavanja ovo uopće ne možete uzeti u obzir. Jedno predavanje možete dobiti na čitanje prije drugog, i onda ono neizbježno postaje pogrešno shvaćeno i uzrokuje konfuziju. Želim na to staviti poseban naglasak, pošto je to bitan dio našeg antropozofskog života. Čak i umetanje fraze tu ili tamo, ili prenaplašavanje ili nedovoljno naglašavanje riječi zavisi o cjelokupnom razvoju života grupe. Tek kada publikacija predavanja može biti strogo nadgledana tako da se ništa ne objavi ukoliko mi nije podneseno, može doći nešto dobro iz ovog umnožavanja i objavljivanja predavanja.

Ovo je također vrsta uvoda u predavanja koja će se održati u ovoj grupi. Postojati će izvjesna unutarnja veza u ciklusu ovih zimskih predavanja i sav pripremni materijal će konačno biti usmjeren prema određenoj kulminaciji s kojom će ciklus tada biti zatvoren. Predavanje iz prošlog tjedna je bilo mali početak, a današnje predavanje će biti vrsta nastavka. Ali neće se nastaviti kao novinski serijal, gdje trideset osmi nastavak slijedi nakon trideset sedmog. Postojati će unutarnja veza, premda će izgledati da se tema razlikuje, i veza će biti u činjenici da će cijela serija kulminirati u zaključnim predavanjima. Dakle, imajući u vidu ta zaključna predavanja, danas ćemo početi skicirajući prirodu bolesti, a sljedeći ponedjeljak ćemo govoriti o porijeklu, povijesnoj važnosti i značenju "[Deset zapovijedi](#)". Lako se može činiti da nemaju ništa zajedničko; međutim, na kraju ćete vidjeti da sve to ima unutarnju vezu, i da se ta predavanja ne treba uzeti odvojeno, kao što je često slučaj s onima danim široj publici.

Danas bi željeli govoriti o prirodi bolesti s gledišta znanosti duha. U pravilu ljudi nisu zabrinuti oko bolesti, ili barem oko ove ili one vrste bolesti, dok se sami ne razbole, a čak i tada njihov interes ne ide mnogo dalje od liječenja. Odnosno, bave se samo njihovim oporavkom. Kako se vrši to liječenje ponekad je stvar potpune nezainteresiranosti, i najugodnije je ne imati nikakvu daljnju odgovornost za “kako”. Većina naših suvremenika zadovoljava se mislju da su ljudi koji vrše posao za to imenovani od vlasti. U naše vrijeme u ovoj sferi postoji mnogo više fanatičnog vjerovanja u autoritet nego je ikad postojalo u sferi religije. Papinstvo medicine, bez obzira na različite oblike, još uvijek čini da se osjeća s velikim intenzitetom a to će čak i u većoj mjeri činiti i u budućnosti. Laike ni na koji način ne treba kriviti za činjenicu da to može i da će biti tako. Jer oni ne razmišljaju o tim stvarima ili ni najmanje ne brinu o njima dok god ih osobno ne pogodi i ne pate od akutnog slučaja koji treba tretman. Tako veliki udio populacije mirno gleda dok papinstvo medicine poprima sve veći obim i uvlači se u stvari na svakakve načine, kao što je način na koji sada govori i upliće se tako strašno u edukaciju djece i život škola, i polažući pravo na određenu terapiju. Ljudi ne mare za dublje značenje koje je zapravo iza sveta toga. Oni promatraju dok se ustanovljuje ovaj ili onaj zakon. Ljudi ne žele imati nikakvi uvid u te stvari. S druge strane uvijek će biti ljudi koji su osobno pogođeni i ne mogu se snaći s običnom materijalističkom medicinom, na temelju čega ne tiče ih se, već jedino činjenica da li mogu biti izliječeni ili ne, a zatim će se javiti ljudima koji rade iz okultizma — i tu ih je opet briga jedino da li mogu biti izliječeni ili ne. Međutim nije ih briga da li javni život u cjelini, s njegovim metodama i načinima razumijevanja stvari, potpuno potkopava dublju metodu koja se pojavljuje iz duha. Koga briga da li javnost sprječava svako liječenje koje se vrši metodom temeljenom na okultizmu, ili koga briga da li je onaj tko primjenjuje tu metodu smješten u zatvor? Te stvari se ne uzimaju dovoljno ozbiljno osim kada su ljudi osobno pogođeni. Međutim upravo je zadatak pravog duhovnog pokreta probuditi svijest o činjenici da mora biti nečeg više od egoistične želje za oporavkom; u stvari treba biti znanja o dubljim temeljima u ovim stvarima, i to znanje treba biti obznanjeno.

U našem dobu materijalizma svakome tko može vidjeti na dno ovih stvari izgleda kao previše očigledno zašto upravo teorija bolesti dolazi pod najjači utjecaj materijalističkog razmišljanja. Međutim, ako slijedimo ovaj ili onaj slogan, ili dajemo poseban kredibilitet ovoj ili onoj metodi, samo kritizirajući ono što je dotjerano materijalističkim teorijama, unatoč činjenici da se pojavljuje iz znanstvene osnove i korisno je u mnogim pogledima, radili bi upravo onoliku grešku kao i kada bi otišli u drugi ekstrem i sve postavili pod naslov psiholoških liječenja i slično tome, i tako pali žrtvom svakojake jednostranosti. Sadašnje čovječanstvo mora, iznad svega, sve više shvaćati da je čovjek složeno biće i da je sve što ima veze s čovjekom povezano s tom složenošću njegova bića. Ako bi postojala vrsta znanosti koja drži mišljenje da se čovjek sastoji samo od fizičkog tijela, ne bi mogla nikako raditi blagotvorno s zdravim ili bolesnim ljudskim bićem. Jer zdravlje i bolest, imaju odnos s čovjekom kao cjelinom a ne samo s jednim njegovim dijelom, naime fizičkim tijelom.

Niti se stvar treba uzeti površno. Naći ćete mnogo liječnika danas, valjano priznatih članova medicinske profesije, koji nikada neće priznati da su zakleti

materijalisti; oni ispovijedaju ovu ili onu religijsku vjeru, i čvrsto bi negirali optužbu da su materijalisti. Ali nije stvar u tome. Život ne zavisi od toga što čovjek govori ili vjeruje. To je njegova stvar. Za biti djelotvoran nužno je znati kako primijeniti i valjano iskoristiti u životu one činjenice koje nisu ograničene na čulni svijet već imaju egzistenciju u duhovnom svijetu. Tako kolikogod da je liječnik pobožan i kolikogod ideja da ima u vezi ovog ili onog duhovnog svijeta, ako on ipak radi prema pravilima koja potpuno proizlaze iz materijalističke koncepcije svijeta, odnosno, liječi ljude kao da samo imaju tijelo, tada kolikogod vjeruje za sebe da je duhovan, on je ipak materijalist. Jer to ne zavisi o tome što osoba kaže ili vjeruje već o njegovoj sposobnosti da postavi u živo kretanje snage izvan vanjskog svijeta čula. Niti je za antropozofiju dovoljno da širi znanje o čovjekovoj četverostrukoj prirodi i da svi ponavljaju da se čovjek sastoji od fizičkog tijela, eterskog tijela, astralnog tijela i ega, čak i ako ih na određeni način ljudi mogu definirati i opisati. Bitna stvar je ne samo to znati, već sve jasnije razumjeti živu međuigru tih članova čovjekova bića i ulogu koju fizičko tijelo, etersko tijelo, astralno tijelo i ego igraju kod zdravog i kod bolesnog ljudskog bića i što njihov međuodnos u sebi sadrži. Ukoliko ne napravite da je to vaša stvar da znate što vam znanost duha može reći o prirodi četvrtog člana čovjekova bića, ega, tada kolikogod studirali anatomiju i fiziologiju nećete ništa znati o prirodi krvi. To bi bilo potpuno nemoguće. I nikada ne biste mogli kazati bilo što valjano o bolestima povezanim s prirodom krvi. Jer krv je izraz ego prirode čovjeka. I ako se Goetheove riječi u Faustu: "Krv je sasvim posebna tekućina" [vidi predavanje: [Okultni značaj krvi](#)] još danas citiraju, one zapravo govore veoma mnogo. Sadašnja znanost nema nikakvog nagovještaja o činjenici da bi znanstvenici trebali tretirati krv, čak fizičku krv, na potpuno drugačiji način od bilo kojeg drugog organa u čovjekovu fizičkom tijelu, jer su ti drugi organi izraz potpuno različitih stvari. Ako su žlijezde izraz, fizički odgovaraju, eterskom tijelu, onda čak i fizički moramo tražiti nešto sasvim drugo u sastavu žlijezda, bila to jetra ili gušterača, nego što trebamo tražiti u krvi koja je izraz mnogo višeg člana čovjekova bića, naime ega. I znanstvene metode moraju time biti vođene ako će nam pokazati kako da radimo s tim stvarima. Sada želim reći nešto što će zaista biti shvaćeno samo od naprednih antropozofa, ipak je važno da bude kazano.

Materijalistički sklon učenjak uzima kao normalnu stvar da kada napravi ubod u tijelo da će vani teći krv koju može ispitati na sve poznate načine. I krv je opisana prema metodi istraživanja njenog kemijskog sastava na potpuno isti način kao što se radi s bilo kojom drugom supstancom, kao što je kiselina. Jedna stvar se, međutim, ne uzima u obzir, premda, nepotrebno je reći, to da je nepoznato nije ograničeno samo na materijalnu znanost, već je sigurno da će se smatrati običnom glupošću i ludilom, a ipak je točno: krv koja teče arterijama, i podržava živo tijelo, nije ono što teče vani kada napravim ubod i iznesem kap. Jer u trenutku kada krv izlazi iz tijela mijenja se u tolikoj mjeri da moramo priznati da je nešto sasvim različito; i ono što teče vani kao zgrušana krv, kolikogod da je svjež, nije dokaz žive esencije unutar organizma. Krv je izraz ega, člana ljudskog bića koji je na visokom nivou. Čak i kao fizička supstanca krv je nešto što uopće ne možete ispitati fizički u njenoj ukupnosti, jer kada je možete vidjeti, to nije više krv koja je bila kada je tekla tijelom. Na nju se ne može gledati fizički, jer u trenutku kada je izložena pogledu i može biti ispirana

nekom metodom sličnoj x-zrakama, vi više ne ispitujete krv već nešto što je vanjska slika krvi na fizičkom planu. Ove stvari će se tek postupno razumjeti. Uvijek je u svijetu bilo znanstvenika koji su radeći iz okultizma ovo rekli, ali oni su prozivani luđacima ili filozofima.

Sve što je povezano s čovjekovim zdravljem ili bolešću zaista je vezano uz čovjekovu mnogostruku prirodu, uz sudjelovanje njegova bića; stoga jedino kroz znanje o čovjeku koje proizlazi iz duhovne znanosti možemo stići do koncepcije čovjeka u zdravlju ili u bolesti. Postoje izvjesna oboljenja u čovjekovu organizmu koja se mogu razumjeti samo kada shvatimo njihovu vezu s prirodom ega, i ta oboljenja se također javljaju na način — ali na ograničeni način — u izrazu ega, krvi. Zatim postoje izvjesna oboljenja koja ukazuju na bolest astralnog tijela i koja stoga pogađaju vanjski izraz astralnog tijela, nervni sustav. Sada dok spominjem ovaj drugi slučaj morati ću od vas tražiti da nekako budete svjesni suptilnosti misli koja je ovdje nužna. Kada čovjekovo astralno tijelo ima nepravilnost koja dolazi do izražaja u nervnom sustavu, vanjskoj slici astralnog tijela, prva stvar koju fizički primjećujemo je izvjesna nesposobnost funkcioniranja nervnog sustava. Sada, kada nervni sustav ne može napraviti svoj posao u izvjesnom području mogu rezultirati svakakvi simptomi, koji pogađaju stomak, glavu ili srce. Međutim, bolest koja pokazuje simptome u stomaku ne ukazuje nužno na nesposobnost nervnog sustava u izvjesnom području i stoga potječe od astralnog tijela, može doći od nečega potpuno različitog.

One vrste bolesti povezane sa samim egom i stoga također povezane i s njegovim vanjskim izrazom, krvlju, pojavljuju se u pravilu — ali samo u pravilu, jer stvari nisu tako oštro odijeljene u svijetu, čak iako možete povući jasne linije kada želite napraviti promatranja — te bolesti se pojavljuju kao kronične bolesti. Razni drugi poremećaji koji se pojavljuju u početku su uglavnom simptomi. Neki simptom se može pojaviti, koji ipak potječe od poremećaja u krvi, i koji ima svoje porijeklo u nepravilnosti onog dijela ljudskog bića koji zovemo nositeljem ega. Mogu vam satima govoriti o vrstama bolesti koje su kronične i koje s fizičkog gledišta potječu od krvi a s duhovnog gledišta od ega. One su uglavnom bolesti koje su u pravom smislu nasljedne, i to su bolesti koje se mogu razumjeti samo od onih ljudi koji na biće čovjeka gledaju s duhovnog gledišta. Tu i tamo su ljudi koji su kronično bolesni, koji, drugim riječima, zapravo nikada nisu dobro; s njima se uvijek događa ovo ili ono. Da bi došli do dna toga, moramo se upitati kakav je zapravo osnovni karakter ega. Kakva je on osoba? Ako razumijete što je stvarno život, tada ćete znati da su određeni oblici kroničnih bolesti povezani s ovom ili onom osnovnom duševnom osobinom ega. Određene kronične bolesti nikada se neće javiti kod ljudi koji imaju ozbiljan i dostojanstven odnos prema životu već jedino kod onih neozbiljne prirode. Ovo može biti samo naznaka, da pokaže način na koji se vode ova predavanja.

Kao što vidite, prva stvar koju se morate upitati kada netko dođe i kaže da je godinama patio od ovoga ili onoga, je kakva vrsta osobe je on u osnovi? Morate znati koji osnovni karakterni tip je njegov ego, nače ste obvezni pogriješiti s običnom medicinom, osim ako nemate sreće. Važna stvar u liječenju ljudi od ovih, bolesti koje su uglavnom zaista nasljedne, je razmotriti cijelo njihovo okruženje, utoliko što mogu

imati direktan ili indirektan utjecaj na ego. Kada ste zaista upoznali ovaj aspekt osobe, možete savjetovati da se pošalje u drugo prirodno okruženje, možda zimi, ako je moguće; ili, ako ima određeni posao, da ga zamijeni i susretne se s drugačijim aspektom života. Esencijalna stvar će biti pokušati naći okolnosti koje će baš imati pravi učinak na karakter ega. Za naći pravi lijek, trebate, posebno, široko životno iskustvo, tako da možete ući u karakter osobe i možete reći: Da bi se ova osoba oporavila, ona mora promijeniti posao. To je stvar točnog određivanja onog što je nužno sa gledišta njegove duševne prirode. Ponekad, možda, upravo u ovoj sferi, ne može se uopće postići nikakav oporavak, jer nije moguće izvršiti promjenu; međutim, u mnogim slučajevima bi se moglo izvršiti, ako bi ljudi samo znali za to. Može se mnogo napraviti za neke ljude, na primjer, ako jednostavno žive u planinama umjesto u nizini. Ovo su stvari koje vrijede za vrste bolesti koje se izvana javljaju kao kronične bolesti, i koje su fizički povezane s krvlju a duhovno s egom.

Sada dolazimo do onih bolesti koje svoje duhovno porijeklo imaju uglavnom u nepravilnostima astralnog tijela i koje se pojavljuju u izvjesnim nesposobnostima nervnog sustava u ovom ili onom smjeru. Sada, veliki dio uobičajenih akutnih bolesti je povezan s ovim što smo upravo spomenuli, u stvari većina njih. Jer je puko praznovjerje vjerovati da kada se netko žali na stomak ili srce ili čak na jasno opazivu nepravilnost negdje, da je pravi tretman imati posla direktno sa simptomom. Bitna stvar bi mogla biti da je simptom tu jer je nervni sustav nesposoban za funkcioniranje. Tako srce može biti pogođeno jednostavno zato jer je nervni sustav postao nesposoban za funkcioniranje u području gdje bi trebao podržati pokret srca. Sasvim je nepotrebno maltretirati srce ili, što bi mogao biti slučaj, stomak, jer oni, u načelu, nemaju ništa direktno s njima, jer ih snabdijevaju samo nervi koji su nesposobni izvršiti svoj posao. Ako je u takvom slučaju stomačna tegoba tretirana klorovodičnom kiselinom, to bi bila pogreška usporediva s petljanjem po motoru koji uvijek kasni jer mislite da nešto s njime nije u redu — ipak on još uvijek kasni. Jer bi našli, pri poblížem ispitivanju, da je vozač motora uvijek pijan prije vožnje; dakle bilo bi bolje da se bavite strojovođom, jer bi inače vlak bio točan. Tako bi moglo lako biti da kod stomačnih tegoba moramo tretirati nerve koji snabdijevaju stomak umjesto samog stomaka. U domeni materijalističke medicine, također, možda ste čuli razne primjedbe u tu svrhu. Ali nije stvar samo reći da se kod stomačnih simptoma treba najprije baviti s nervima. Time se ne postiže ništa. Postižete nešto samo kada znate da je nerv izraz astralnog tijela i tražite uzroke nepravilnosti koji će se tamo naći. Pitanje je, što je glavna stvar?

Prva stvar za razmotriti u tretmanu ovakve vrste prigovaranja je dijeta i nalaženje pravog balansa između onog u čemu osoba uživa i onog što je za nju dobro. Što je bitno u njegovom načinu života, ne s obzirom na eksternalije već razmatrajući što mora biti probavljeno i odrađeno od njega, i u tom smislu nitko ne može znati bilo što na osnovu čisto materijalističke znanosti. Trebamo shvatiti da sve oko nas u širokom svijetu makrokozmosa ima odnos s našim složenim unutaršnjim svijetom mikrokozmosa, i svaka vrsta hrane tamo ima određenu vezu s onim što je unutar našeg organizma. Dovoljno smo često čuli da je čovjek prošao kroz dugu evoluciju, i kako je cijela vanjska priroda izgrađena iz onog što je od čovjeka gurnuto naprijed.

Opet i iznova u našim proučavanjima smo otišli natrag u period drevnog Saturna, gdje nalazimo da nema ničeg u egzistenciji osim čovjeka, koji, takoreći, gura naprijed druga carstva prirode: biljke, životinje, i tako dalje. U toj evoluciji čovjek izgrađuje njegove organe u skladu s onim što su gurnuli naprijed. Čak i kada je mineralno carstvo bilo potisnuto, javljaju se određeni specifični unutarnji organi. Srce se nije moglo pojaviti ako se određene biljke, minerali i mineralne mogućnosti nisu pojavili izvana tijekom vremena. Sada ono što se javlja izvana ima određenu vezu s onim što se javlja unutra. I samo osoba koja zna za ovu vezu može u pojedinim slučajevima prepisati kako makrokozmički element izvana može biti korišten u mikrokozmosu, inače će čovjek na određeni način doživjeti da uzima nešto što za njega nije dobro. Tako se moramo okrenuti znanosti duha za stvarnu osnovu naše prosudbe. Uvijek je površno slijediti čisto vanjske zakone uzete od statistike ili kemije kada se prepisuje dijetni tretman. Trebamo sasvim drugačiju osnovu, jer duhovno znanje treba biti aktivno kada imamo posla s čovjekom u zdravlju ili bolesti.

Zatim postoje one vrste bolesti, djelomično kronične i djelomično akutne, koje su povezane s čovjekovim eterskim tijelom, i koje stoga dolaze do izražaja u čovjekovim žlijezdama. U pravilu ove bolesti nemaju ništa s nasljeđivanjem, ali dosta toga s nacionalnošću i rasom. Tako kod bolesti koja ima porijeklo u eterskom tijelu i pojavljuje se kao žljezdane tegobe, moramo uvijek pitati da li se bolest pojavljuje kod Rusa, Talijana, Norvežanina ili Francuza. Jer ove bolesti su povezane s nacionalnim karakterom i stoga uzimaju sasvim različite oblike. Tako se na primjer pravi velika greška na polju medicine, jer po cijeloj Europi imaju potpuno krivo gledanje na trošenje kralježnice. Premda imaju ispravan sud o tome za zapadne Europljane, sasvim su u krivu o tome što se tiče istočno europske populacije, jer tamo ima sasvim drugačije porijeklo, jer se i takve stvari bitno razlikuju danas. Sada ćete shvatiti da nam miješanje naroda daje određeni pregled. Samo osoba koja može izdvojiti razlike u ljudskoj prirodi može uopće napraviti ikakvu prosudbu. Ove bolesti su jednostavno tretirane danas vanjski i ugurane zajedno s akutnim bolestima, dok stvarno spadaju u sasvim različito polje. Iznad svega moramo znati da ljudski organi koji dolaze pod utjecaj eterskog tijela, i koji se mogu razboljeti kao rezultat nepravilnosti eterskog tijela, imaju sasvim određeni odnos jedan s drugim. Postoji na primjer određena veza između čovjekova srca i njegova mozga koja se može opisati nekako slikovito kazavši da uzajamni odnos srca i mozga odgovara odnosu Sunca i Mjeseca — gdje je srce Sunce a mozak Mjesec. Tako moramo znati, ako se poremećaj pojavljuje u srcu na primjer, to je utoliko što je ukorijenjeno u eterskom tijelu dužno imati učinka na mozak. Baš kao što kada se nešto događa na Suncu, pomrčina na primjer, Mjesec mora biti pod utjecajem. To nije različito, jer ove stvari imaju direktnu vezu.

U okultnoj medicini ove stvari su također opisane primjenjujući slike planeta na konstelaciju čovjekovih organa. Tako je srce Sunce, mozak Mjesec, slezena Saturn, jetra Jupiter, žuč Mars, bubrezi Venera i pluća Merkur. Ako proučavate uzajamni odnos planeta imate sliku uzajamnog odnosa čovjekovih organa utoliko što su u eterskom tijelu. Žuč nikako ne može boljeti — i to bi se pokazalo duhovno u eterskom tijelu — bez da bolest ima učinka na drugim spomenutim organima, u stvari ako je žuč opisana kao Mars, njen učinak bi bio sličan učinku Marsa u našem planetarnom

sustavu. Trebate znati međusobne veze organa kada postoji eterska bolest, a ipak su to u principu one bolesti — i iz ovoga ćete vidjeti da na polju okultizma treba izbjegavati bilo koji oblik jednostranosti — za koje će se koristiti specifični lijekovi. Ovo je mjesto za koristiti lijekove koje nalazite u biljkama i mineralima. Jer sve što pripada biljkama i mineralima ima duboku važnost za sve u vezi ljudskog eterskog tijela. Dakle kada znamo da se bolest pojavila u eterskom tijelu, i na određeni način se javlja u sustavu žlijezda, moramo naći lijek koji može ispravno popraviti kompleks međusobnih veza. Posebno s onim bolestima gdje je prva stvar koju morate tražiti očito da li su izazvane u eterskom tijelu, i drugo da li su povezane s nacionalnim karakterom, i svi organi međusobno povezani na ispravan način, te bolesti su prve na koje se mogu primijeniti specifični lijekovi.

Sada možda ono što zamišljate je da ako je nužno poslati osobu na drugo mjesto, u pravilu mu nećete moći pomoći jer je vezana s poslom i ne može otići. Psihološka metoda je zaista uvijek efikasna. Ono što se naziva psihološka metoda najbolje od svega djeluje kada je bolest zapravo u ego biću osobe. Tako kada se pojavi kronična bolest ovakve vrste, ona koja je u krvi, psihološko liječenje je opravdano. I ako je ono izvedeno na pravi način, njegov učinak na ego će potpuno kompenzirati ono što u njega zadire izvana. Gdjegod pogledali moći ćete vidjeti suptilnu vezu između onog što čovjek doživljava u njegovoj duši kada uobičajeno radi iza radnog stola i onog kada ima šansu kratkotrajno uživati u seoskom zraku. Radost koja daje krila njegovoj duši može se nazvati psihološka metoda u najširem smislu. Tada, ako terapeut svoju metodu izvodi ispravno, može umjesto toga postupno vršiti njegov vlastiti utjecaj, i psihološke metode imaju svoju snažnu opravdanost za ovaj oblik bolesti i ne smije se prijeći preko njih, jer većina bolesti dolazi od nepravilnosti ego bića čovjeka.

Zatim dolazimo do bolesti koje se pojavljuju iz nepravilnosti astralnog tijela. Premda se mogu koristiti čisto psihološke metode, one zasigurno gube svoju najveću vrijednost, stoga su za njih rijetko korištene. Ovdje se primjenjuju dijetni lijekovi. Vrsta bolesti koju smo opisali na trećem mjestu je zapravo prva u kojoj je opravdano koristiti vanjsku medicinu da pomogne u tijeku liječenja. Ako čovjeka vidimo kao složeno biće kakvo on jest, tretiranje bolesti će također biti široko umno, a jednostranost će se izbjegavati.

Jedine bolesti koje su sada preostale su one koje u stvari imaju porijeklo u samom fizičkom tijelu, odnose se na fizičko tijelo, i to su zapravo infekcijske bolesti. To je važno poglavlje i biti će detaljno razmatrano na jednom od predavanja koje dolaze, nakon što se prije budemo bavili sa pravim izvorom "[Deset zapovijedi](#)". Jer ćete vidjeti da to zaista ima veze. Danas, stoga, mogu samo spomenuti da postoji taj četvrti tip bolesti, i da njihovo dublje razumijevanje uključuje znanje o prirodi svega što je povezano s čovjekovim fizičkim tijelom. Osnova tih bolesti nije fizičke već itekako duhovne prirode. Kada smo pogledali četvrti tip još uvijek nismo završili sa svim važnim bolestima, jer ćemo vidjeti da ljudska karma također igra ulogu. To je peta kategorija koju treba uzeti u obzir.

Recimo, dakle, da ćemo postupno doći do razumijevanja pet različitih oblika ljudskih bolesti, koje potječu od ega, astralnog tijela, eterskog tijela i fizičkog tijela, a

također i od karmičkih uzroka. Oblast medicine neće napredovati ukoliko ta cijela sfera ne uključuje znanje o višim članovima čovjekova bića. Sve do sada nismo imali medicinsku praksu koja se zaista uhvatila u koštac s onim što je na kocki. Iako, kao i kod mnogih okultnih uvida, te stvari treba ažurirati i staviti u moderan oblik, morate shvatiti da ova mudrost nije, na neki način, nova.

Medicina se pojavila iz duhovnog znanja i postajala je sve više materijalistička. I možda ni kod jedne druge znanosti ne možemo tako jasno vidjeti kako je materijalizam sustigao čovječanstvo. U ranija vremena ljudi su barem bili svjesni činjenice da su morali imati znanje o čovjekovu četverostrukom biću kako bi to razumjeli. Bilo je i ranije primjera materijalizma, naravno, i čak i ranije nego prije četiri stotine godina vidovnjaci su uočili kako se u toj sferi svuda okolo pojavljuje materijalističko razmišljanje. Paracelsus je, na primjer, kojeg se uzimalo za luđaka ili sanjara i koji uopće nije shvaćen danas, skrenuo punu pažnju sve veći materijalizam medicinske znanosti s centrom u Salernu, Montpellieru, Parizu i također određenim dijelovima Njemačke. I upravo zbog njegova odgovornog položaja u svijetu, Paracelsus se osjećao primoran — kao što mi radimo danas — skrenuti pažnju na razliku između medicine temeljene na duhovnom znanju ili na materijalizmu. Možda je danas još teže postići bilo što s razmišljanjem Paracelsusa. Jer u onim danima materijalistički pristup medicini nije bio tako rigidno suprotstavljen pristupu Paracelsusa kao što je materijalistička znanost danas, bilo kojem uvidu u stvarnu, duhovnu prirodu čovjeka. Ono što je Paracelsus rekao o ovome, dakle, još vrijedi i danas, premda će značaj toga biti teže prepoznat. Ako pogledamo mišljenja kakva danas imaju ljudi koji rade za stolovima za seciranje i u laboratorijima, i na koji je način istraživanje primijenjeno za razumijevanje čovjeka u zdravlju i bolesti, mogli bi, u određenoj mjeri, reagirati slično kao što je i Paracelsus. Možda ne bi bilo primjereno, ipak, dodati molbu za razumijevanje i oprost, također, možda, kao što je to Paracelsus napravio za svoje lokalne suvremenike u sferi medicine — odnosno, s ikakvom stvarnom nadom za oprost. Jer sam Paracelsus je rekao da on nije bio čovjek dobrog odgoja, niti se kretao u visokim krugovima; nedostajalo mu je gracioznosti i rafiniranosti, stoga bi mu bilo oprosteno ako ono što bi rekao ne bi bilo umotano u najbolji jezik. Dok je govorio o prirodi različitih bolesti Paracelsus je rekao slijedeće o stranim a također i njemačkim liječnicima: “To je loš posao, svi ti strani liječnici, da imenujem one u Montpellieru, Salernu i Parizu, koji žele imati sve zasluge i izliti prezir na sve druge, ipak oni sami ne znaju ništa i ništa ne mogu napraviti, i opće je poznato da je to samo priča i predstava. Oni se ne srame njihovih ispiranja crijeva i purgativa, i oslanjaju se na njih čak i ako pacijent umire. Razmeću se svom anatomijom koju poznaju, a ne mogu vidjeti čak ni kamenac na zubima ljudi, a kamoli nešto drugo. Fini su to liječnici, čak i bez naočala na njihovim nosovima. Kakav vid i anatomiju imate? Ne možete napraviti nikakvo zemaljsko dobro s njima, niti vidjeti dalje od vaših vlastitih nosova. Oni rade tako marljivo, također, oni njemački varalice i lopovi od liječnika i novo izglele budale, da kada su sve vidjeli, znaju manje nego su znali ranije. I tako su se gušili u prljavštini i leševima i poslije to svima obznanili — treba ih baciti rulji”!

DESET ZAPOVIJEDI

Berlin, 16 studenog 1908

Nastavljajući proučavanje različitih bolesti i zdravlja čovjeka koje smo napravili prije tjedan dana, tijekom ove zime sve ćemo se detaljnije hvatati onih stvari s kojima su povezane. Naša proučavanja će zatim kulminirati u općenito točnijem prepoznavanju ljudske prirode nego je to prije bilo moguće kroz antropozofiju. Danas, jer ćemo to trebati kasnije, morat ćemo uključiti raspravu o prirodi i značenju Deset zapovijedi Mojsija. Zatim ćemo morati nešto reći o dubljem značenju koncepta kao što je izvorni grijeh, iskupljenje i tako dalje, i vidjeti ćemo kako ovi koncepti dobivaju novo značenje u svijetlu naših zadnjih postignuća, uključujući one od znanosti. U tom cilju moramo najprije pobliže ispitati temeljnu prirodu ovog izvanrednog dokumenta, koji nam se, isturen iz pretpovijesti Izraelaca, pojavljuje kao jedan od najvažnijih kamena u gradnji hrama koji je bio podignut kao vrsta predsoblja kršćanstva.

U dokumentu kao što je Deset zapovijedi postaje sve očitije kako forma u kojoj čovjek danas poznaje Bibliju malo odgovara tom samom dokumentu. Iz detalja danih na zadnja dva predavanja o “Biblija i mudrost”, osjetiti ćete koliko bi pogrešno bilo reći da jednostavno nalazimo pogreške s detaljima prijevoda i da nema potrebe da se bude tako točan. Bilo bi površno te stvari tretirati na takav način. Sjetite se da smo ukazali kako ispravan prijevod četvrtog stiha drugog poglavlja Postanka zapravo treba glasiti, “Slijedeće će prepričavati generacije, ili ono što proizlazi od neba i zemlje”, i da je u Postanku ista riječ korištena za “potomci neba i zemlje” kao i kasnije gdje čitamo, “Ovo je knjiga pokoljenja — ili potomaka — Adama”. Ista riječ je korištena u oba slučaja. Od velikog je značaja da je u opisu kako čovjek proizlazi od neba i zemlje korištena ista riječ kao i ona kasnije korištena gdje se govorilo o potomcima Adama. Ovakve stvari nisu samo pedantno cjepidlačenje koje će ispraviti prijevod, već prije dodiruje nerv ne samo prijevoda već isto tako i razumijevanja ovog zemaljskog dokumenta čovjeka. Mi zapravo govorimo o živim izvorima našeg antropozofskog pogleda na svijet kada kažemo da je obnova Biblije čovjeku u njenoj pravoj formi jedan od najvažnijih zadataka ovog pogleda na svijet, zaista, same antropozofije. Iznad svega, ovdje nas zanima što je općenito kazano u vezi Deset zapovijedi.

Deset zapovijedi je od većine ljudi danas interpretirano kao da su pravni propisi, odnosno, zakoni neke moderne države. Shvaćeno je, naravno, da su zakoni Deset zapovijedi širi i općeniti, i da imaju valjanost nezavisno od njihova vremena i mjesta. Oni se na taj način drže univerzalnima, ali ljudi su ih još svjesni kao da imaju isti učinak ili cilj kao neki moderan propis. Međutim, tako gledani, oni ne sadrže stvarni vitalni nerv koji u njima živi. To dolazi od činjenice da su svi sada dostupni prijevodi nesvjesno uključili u biti površno objašnjenje koje nije u duhu njihova izvornog značenja. Kada uđemo u taj duh, vidjeti ćete kako njihova interpretacija čini dio proučavanja koje smo upravo započeli, čak iako može izgledati da raspravljajući ih stvaramo neprikladnu diverziju.

Preko uvoda, napravimo barem približan pokušaj da Deset zapovijedi prevedemo na naš jezik, i zatim se pokušamo približiti temi. Vidjeti će se da će mnoge stvari u tom prijevodu — ako ga želimo tako nazvati — trebati biti elaborirane, ali kako ćemo uskoro vidjeti, iznad svega želimo dodirnuti vitalni nerv, pravi njihov smisao, u idiomu našeg jezika. Ako netko prevodi prema smislu teksta bez da se poziva na rječnik riječ po riječ — iz takvog prijevoda može proizaći samo najgori rezultat, naravno, jer riječ i duševna vrijednost koju cijela stvar ima u svom vremenu ono je što je važno — ako je uhvaćen smisao, tada bi Deset zapovijedi išle ovako.

Prva zapovijed. Ja sam vječno božanstvo Kojeg imate u sebi. Izveo sam te iz zemlje egipatske gdje nisi mogao doživjeti Mene u sebi. Odsada, druge bogove ne smiješ postavljati iznad Mene. Ne smiješ priznati kao više bogove one koji ti pokažu sliku bilo čega što se pojavljuje gore u nebesima, niti onog što radi od zemlje, niti između neba i zemlje. Ne obožavaj ništa što je ispod božanskog u tebi, jer ja sam vječno u tebi ono što radi u tvom tijelu i stoga utječe na pokoljenja što dolaze. Ja sam božanske prirode koja djeluje dalje. Ako ne prepoznaš Mene u tebi, ja ću minuti kao tvoja božanska priroda u tvojoj djeci, unucima i praunucima, i njihova tijela će postati protraćena. Ako prepoznaš Mene u sebi, živjeti ću dalje kao ti do tisućitog pokoljenja, i tijela tvojih ljudi će cvjetati.

Druga zapovijed. Ne smiješ u zabludi govoriti o Meni u tebi, jer sve lažno o "Ja" u tebi naškoditi će tvom tijelu.

Treća zapovijed. Trebaš razlikovati radni dan od subote da bi tvoje postojanje moglo postati slika Mojeg postojanja. Jer ono što u tebi živi kao "Ja" stvorilo je svijet u sedam dana i sedmog dana je živjelo unutar sebe. Tako i ti trebaš raditi, i tvoj sin, i tvoja kćer, i tvoje sluge, i tvoja živina, i svatko tko je s tobom, biti okrenut samo šest dana prema vanjskom; sedmog dana, međutim, neka tvoj pogled traži Mene u tebi.

Četvrta zapovijed. Nastavi raditi na način svog oca i majke tako da imetak koji su stekli snagom koju sam Ja razvio u njima ostane s tobom kao tvoj imetak.

Peta zapovijed. Ne ubij.

Šesta zapovijed. Ne učini preljuba.

Sedma zapovijed. Ne kradi.

Osma zapovijed. Ne podcjenjuj vrijednost bližnjega govoreći o njemu lažno.

Deveta zapovijed. Ne gledaj nevoljko ono što tvoj brat drži kao imetak.

Deseta zapovijed. Ne gledaj nevoljko na ženu svog brata, ni na njegove sluge, ni na ostala stvorenja s kojima prosperira.

Sada se trebamo upitati što nam ovih Deset zapovijedi stvarno pokazuju i vidjeti ćemo da, ne samo u prvom dijelu već i na naizgled skriven način i u zadnjem dijelu, pokazuje nam da je židovskom narodu preko Mojsija rečeno da će snaga koja se Mojsiju objavila u gorućem grmu, pomoću riječi, "Ja sam koji jesam!" — *Ehjah asher Ehjah* — kao njeno ime, biti nadalje s židovskim narodom. Ono na što se to odnosi je činjenica da drugi narodi u evoluciji naše zemlje nisu mogli prepoznati "Ja jesam", stvarni izvorni temelj četvrtog dijela čovjekova bića, tako snažno i jasno kao židovski

narod. Bog koji je izlio kap Njegova bića u čovjeka tako da njegov četvrti član postane nositelj te kapi — nositelj ega — taj Bog postaje poznat Njegovu narodu po prvi puta preko Mojsija.

Dakle Deset zapovijedi možemo interpretirati ovako. Bog Jehova je zaista do tada radio u evoluciji čovječanstva, ali učinak djelovanja duhovnih bića može postati manifestiran samo nakon što se odvijao. Premda je mnogo toga radilo u drevnim narodima, preko Mojsija je to postalo koncept, ideja, i stvarna duševna snaga. Bilo je esencijalno da njegovom narodu razjasni kako će njihov ego utjecati na njihove živote. S tim narodom Jehova će se vidjeti kao vrsta tranzicijskog bića koje izliva kap u individualnost čovjeka ali koji je u isto vrijeme nacionalni Bog. Pojedinac Židov je još s dijelom sebe osjećao vezu s egom Abrahamove inkarnacije koja je strujala kroz cijelu židovsku rasu. To će se promijeniti tek s dolaskom kršćanstva. Ali ono što će se na zemlji dogoditi kroz Krista bilo je prorečeno u Starom zavjetu — posebno kroz ono što Mojsije ima za reći njegovom narodu.

Tako po iskazu Starog zavjeta vidimo da puna snaga prepoznavanja ega polako prožima židovski narod. Židovski narod je trebao postati potpuno svjestan učinka kojeg će imati na čovjeka, da osjeća ego unutar sebe, da doživi božje ime, “Ja sam koji jesam!” i njegov učinak u dubini duše.

Ove stvari se danas doživljavaju apstraktno. Govori se o egu i onome što je s njime povezano i to ostaju samo riječi. Ali kada je ego prvo bio dan židovskom narodu u obliku starog Boga Jehove bio je doživljen kao nova snaga koja je ušla u čovjeka i potpuno promijenila strukturu njegova astralnog, eterskog i fizičkog tijela. Njegovom narodu je moralo biti rečeno da su uvjeti njihovih života, zdravlja i bolesti, bili drugačiji prije nego su imali ego kojeg su bili svjesni nego što će to biti ubuduće. Zato je postalo nužno da im se kaže da više ne bi trebali gledati samo na nebesa ili dolje samo na zemlju kada govore o bogovima, već u njihove vlastite duše. Gledanje u nečiju dušu s posvećenošću istini donosi ispravno življenje — ispravno sve dolje do zdravlja. Ova svjesnost je u osnovi Deset zapovijedi — dok pogrešna koncepcija onoga što je u ljudsku dušu ušlo kao ego uzrokuje da čovjek vene u tijelu i duši, uništava ga. Treba samo biti objektivan za vidjeti kako ovih Deset zapovijedi nisu namijenjene da budu samo vanjski zakoni, kako su zapravo namijenjene da budu upravo ovo što smo raspravljali, odnosno, nešto što je od krajnjeg značaja za zdravlje i dobrobit astralnog, eterskog i fizičkog tijela. Ali gdje se to knjige čitaju točno i precizno ovih dana? Treba samo okrenuti nekoliko stranica za naći, u daljnjoj raspravi o Deset zapovijedi, što je židovskom narodu rečeno o njihovom učinku na cijelu osobu. Tamo kaže, “Uklanjam svaku bolest iz tvoje sredine; neće biti pobačaja niti jalovosti u tvojoj zemlji, i pustiti ću da brojni dani tvoji postanu puni”.

To znači da kada je ego postao prožet s esencijom Deset zapovijedi, jedan od rezultata će biti da ne možete umrijeti u najboljim godinama, već radije, kroz ispravno shvaćen ego, nešto će strujati u tri tijela, astralno, etersko i fizičko, što će uzrokovati da brojni vaši dani postanu puni, što vam omogućava da živite u dobru zdravlju do starosti. To je jasno rečeno. Ali nužno je u ove stvari prodrijeti sasvim duboko, i moderni teolozi ne mogu to, naravno, tako lako. Popularna mala knjiga,

najiritantnije vrste, posebno jer je se može imati za par penija, u napomenama za Deset zapovijedi sadrži rečenicu, “Lako se može vidjeti da su u Deset zapovijedi položeni temeljni zakoni za čovječanstvo. Polovina je zapovijedi koje se odnose na Boga a druga polovina zapovijedi je u odnosu na ljude”. Ne želim otići predaleko, autor dodaje da bi četvrta zapovijed još uvijek trebala biti uključena u prvu polovinu, koja se tiče Boga. Kako je uređio da četiri pripíše jednoj polovini, a šest drugoj samo je mali primjer kako se ljudi danas odnose prema svom radu. Sve ostalo u knjizi je proporcionalno zanimljivoj jednadžbi: četiri jednako šest.

Ovdje se zanimamo s objašnjenjem danim židovskom narodu o tome kako ego mora ispravno prebivati u tri tijela čovjeka. Važno je, iznad svega, da bude rečeno — i to susrećemo u samo prvoj zapovijedi: Kada postanete svjesni ovog ega kao iskre božanstva, tada morate osjetiti da unutar vašeg ega postoji iskra, emisija najvišeg, najuzvišenijeg božanstva koje je umiješano u stvaranje Zemlje!

Sjetimo se što smo mogli reći o povijesti čovjekove evolucije. Fizičko tijelo je razvijeno na drevnom Saturnu; bogovi su tada radili na njemu. Zatim mu se na Suncu pridružilo etersko tijelo. Kako su se oba tijela razvila dalje to je opet rad božanskih duhovnih bića. Zatim je na Mjesecu pripojeno astralno tijelo — sve djelo božanskih duhovnih bića. Ono što je čovjeka učinilo čovjekom kakvog poznajemo bilo je pripojenje njegovog ega na Zemlji. U tome je sudjelovalo najviše božanstvo. Dok god čovjek ne može biti potpuno svjestan ovog četvrtog člana njegovog bića, ne može imati pojma o najvišem božanstvu koje je pomoglo u njegovom stvaranju i živi unutar njega. Čovjek sebi treba reći, “Na mom fizičkom tijelu radila su božanska bića, ali ona nisu uzvišena kao Božanstvo koje mi je sada udijelilo moj ego”. Isto to vrijedi i za etersko i astralno tijelo. Dakle, židovskom narodu, kome je ego prvom prorokovan, trebalo je reći, “Budite svjesni da su svuda oko vas narodi koji obožavaju bogove koji, na njihovom sadašnjem stupnju razvoja, mogu biti učinkoviti u njihovom astralnom, eterskom i fizičkom tijelu, ali ne mogu funkcionirati u egu. Ovaj Bog koji radi u egu je zaista uvijek tamo. On je svoju prisutnost objavio kroz njegov rad i stvaranje, ali njegovo ime objavljuje sada vama”.

Kroz prihvaćanje drugih bogova čovjek nije slobodno biće, već prije biće koje obožava bogove svojih nižih članova. Međutim, kada on svjesno prepoznaje boga, kojeg dio nosi unutar svog ega, onda je on slobodno biće — onaj koji se sa svojim drugovima suočava kao slobodno biće. Danas, čovjek ne stoji u istom odnosu prema svojem astralnom, eterskom i fizičkom tijelu kao što stoji prema svom egu. On je unutar njegova ega. On je s njim neposredno povezan. On će astralno tijelo doživjeti tako tek kada ga je promijenio u Manas ili životni duh, i njegovo etersko tijelo kada ga je transformirao u Buddhi ili Duh-sam, kada je pomoću njegova ega, evoluirao u božansko biće. Iako je ego zadnji koji se pojavio, ipak je on ono unutar čega čovjek živi. Kada je svjestan svog ega, svjestan je onoga u čemu je direktno suočen s božanskim, dok je forma njegova astralnog, eterskog i fizičkog tijela koje trenutno posjeduje, bila stvorena od bogova koji su došli ranije.

Nacije koje su okruživale Izraelce obožavale su ona božanstva koja su radila na nižim članovima čovjekova bića. Kada oni rade sliku onih nižih božanstava, ona ima

oblik nečega što je bilo na zemlji, na nebu ili između neba i zemlje, jer sve što čovjek ima u sebi naći će se u svemu ostalom u prirodi. Ako radi slike iz mineralnog carstva, one mogu predstavljati samo bogove koji su radili na fizičkom tijelu. Ako radi slike iz biljnog carstva, one mogu predstavljati samo božanstva koja su radila na njegovom eterskom tijelu jer čovjek svoje etersko tijelo ima zajedničko s biljnim svijetom. Slike iz životinjskog svijeta mogu za njega simbolizirati samo ona božanstva koja su radila na njegovom astralnom tijelu. Ali čovjek je napravljen krunom zemaljskog stvaranja s onim što percipira u njegovom egu. Nikakva vanjska slika to ne može izraziti. Dakle židovskom narodu to treba biti jasno i snažno naglašeno, “Vi nosite u sebi ono što utječe u vas od sada najviših bogova. To ne može biti simbolizirano sa slikom iz mineralnog, biljnog ili životinjskog carstva, ako bi to ikad bilo tako uzvišeno; svi bogovi kojima se služi na takav način niži su bogovi od Boga koji živi u vašem egu. Ako bi obožavali ovog Boga u vama ostali se moraju povući; tada imate pravu, zdravu snagu vašeg ega u vama”. Dakle ono što nam je rečeno odmah na početku, u prvoj od Deset zapovijedi, povezano je s najdubljim misterijem razvoja čovjeka, “Ja sam vječno božanstvo Kojeg imate u sebi. Snaga koju sam postavio u vaš ego postaje impuls, sila koja vam omogućava da umaknete iz zemlje Egipta gdje niste mogli slijediti Mene u vama”.

Mojsije, prema uputi Jehove, izveo je njegov narod iz Egipta. Da bi nam to bilo sasvim jasno posebno je ukazano da je Jehova njegov narod želio napraviti nacijom svećenika. Ljudi drugih nacija imali su među njima slobodne svećenike-mudrace koji nisu bili oni sami. Oni su bili slobodnjaci koji su znali o velikoj misteriji ega, koji su također znali ego-boga kojeg nije bilo slike. Dakle bilo je u tim zemljama nekoliko ego svjesnih svećenika-mudraca na jednoj strani, a na drugoj, velike neslobodne mase koje su mogle samo slušati ono što su oni, pod strogim autoritetom, pustili da teče prema njima iz misterija. Pojedinaac nije imao ovaj direktan odnos, već svećenik-mudrac, koji je za njega posredovao. Dakle, zdravlje i prosperitet naroda zavisio je od ovih svećenika-mudraca; zdravlje i prosperitet zavisio je kako su oni organizirali stvari i utemeljili institucije.

Trebao bi vam dosta toga reći da bi vam portretirao dublje značenje egipatskog spavanja u hramu i kako je to utjecalo na zdravlje ljudi, ako bih opisivao ono što je emaniralo od takvog kulta — Apis kulta, na primjer — na način popularnih lijekova za njihovu općenitu dobrobit. Smjer i vođenje ljudi zavisilo je od toga da posvećenici u tim središtima kulta pruže eliksire zdravlja. Ali sada se to mijenja. Židovi postaju nacija svećenika. Svatko bi trebao osjetiti iskru Boga Jehove unutar sebe, trebao imati direktan odnos s Njime. Svećenik neće više biti jedini posrednik. Zato je ljude trebalo tako uputiti. Trebali su postati svjesni da su lažne slike, ponizne slike najvišeg Boga također pogubne za zdravlje.

Sada stižemo do nečega što neće lako doći u svijest sadašnjeg čovjeka. Strašne nepravde su počinjene u vezi toga. Samo oni koji mogu prodrijeti u duhovnu znanost znaju suptilne načine na koje se zdravlje i bolest razvijaju. Ako idete ulicama velikog grada i primite u dušu ružne stvari koje su na zaslonima prozora i znakova, to ima razoran učinak. Materijalistička znanost nema koncepcije o mjeri u kojoj sjeme

bolesti leži u ovoj vrsti grozote. Ona uzroke bolesti traži u bacilima, a ne shvaća kojim okolnim putem bolest ima svoj izvor u duši. Samo ljudi upoznati sa znanošću duha će znati što znači u sebi primiti razne slike.

Iznad svega, prva zapovijed kaže da od sada čovjek mora moći zamisliti da izvan svega što se može duhovno izraziti pomoću slike može biti impuls koji se ne može predstaviti slikom; to povezuje ego s nadčulnim.

“Osjećaj taj ego snažno u sebi, osjećaj ga tako da kroz taj ego tu tka i utječe božanska esencija koja je uzvišenija od bilo čega što možeš predstaviti slikom. Tada ćeš u takvom osjećaju imati zdravu snagu koja će tvoje fizičko tijelo, tvoje etersko tijelo i tvoje astralno tijelo učiniti zdravim”.

Snažan ego impuls koji stvara dobro zdravlje bio je dan židovskoj naciji. Ako bi taj ego bio ispravno prepoznat, astralno, etersko i fizičko tijelo bili bi dobro formirani i proizveli bi snažnu životnu silu u svakom pojedincu, i to bi, za uzvrat, proželo cijeli narod.

Pošto se računa da narod ima tisuću generacija, Bog Jehova se obratio govoreći, “Kroz pravilno usađivanje ega, sam će čovjek postati izvor zračenja zdravlja, tako da će cijela nacija postati zdrav narod ‘do tisućitog pokoljenja’”. Ako, međutim, ego nije shvaćen na pravi način, tijelo vene, postaje slabo i boležljivo. Ako otac nije u svoju dušu smjestio ego na pravi način, njegovo tijelo postaje slabo i boležljivo, ego polako vene, sin postaje boležljiviji, unuk još više bolestan i na kraju ne ostaje ništa osim ljuske iz koje se Bog Jehova povukao. To što ne dopušta egu da napreduje uzrokuje da tijelo postupno vene sve do svog četvrtog člana.

Tako vidimo da je ispravno funkcioniranje ega ono što je postavljeno pred narod od Mojsija u prvoj zapovijedi.

“Ja sam vječno božanstvo Kojeg imate u sebi. Izveo sam te iz zemlje egipatske gdje nisi mogao doživjeti Mene u sebi. Odsada, druge bogove ne smiješ postavljati iznad Mene. Ne smiješ priznati kao više bogove one koji ti pokažu sliku bilo čega što se pojavljuje gore u nebesima, niti onog što radi od zemlje, niti između neba i zemlje. Ne obožavaj ništa što je ispod božanskog u tebi, jer ja sam vječno u tebi što radi u tvom tijelu i stoga utječe na pokoljenja što dolaze. Ja sam božanske prirode koja djeluje dalje — a ne ‘Ja sam ljubomoran Bog!’; to ovdje ne znači ništa. Ako ne prepoznaš Mene kao svog Boga, ja ću minuti kao tvoj ego u tvojoj djeci, unucima i praunucima, i njihova tijela će postati protraćena. Ako prepoznaš Mene u sebi, živjeti ću dalje kao ti do tisućitog pokoljenja, i tijela tvojih ljudi će cvjetati”.

Vidimo da ono na što se mislilo nije samo apstrakcija, već nešto živo i vitalno što će djelovati na samo zdravlje naroda. Vanjski karakter zdravlja praćen je natrag do duhovnog, koje je na njegovom izvoru, i što je ljudima objavljeno, korak po korak. To je posebno izraženo u drugoj zapovijedi koja glasi, “Ne stvaraj pogrešne utiske o mom imenu, o onom što u tebi živi kao ego, jer pravi utisci te čine zdravim i jakim, pomoću čega ćeš napredovati, dok će lažni utisci učiniti da tvoje tijelo postane protraćeno!”

Tako je bilo usađeno u svakog člana Mojsijeve nacije da kada god je izgovorio ime Boga neka mu to bude upozorenje: “Ja ću priznati ime onog što je ušlo u mene, jer živi u meni, jer potiče dobro zdravlje”.

“Ne smiješ u zabludi govoriti o Meni u tebi, jer sve lažno o "Ja" u tebi naškoditi će tvom tijelu.”

Zatim u trećoj zapovijedi postoji snažna i posebna referenca na to kako je čovjek, kada radi i stvara ego, pravi mikrokozmos, baš kao što je Bog Jehova šest dana stvarao i odmarao se sedmog, i čovjek u njegovom stvaranju treba to slijediti. U trećoj zapovijedi izričito je naznačeno: “Ti, čovječe, u tome što si istinski ego, također ćeš biti slika svog najvišeg Boga, a u svojim djelima radi kao što bi to tvoj Bog”. To je opomena da se postane sve sličniji Bogu koji se otkrio Mojsiju u gorućem grmu.

“Trebaš praviti razliku između radnog dana i subote da bi tvoja egzistencija mogla postati slika Moje egzistencije. Jer ono što u tebi živi kao ‘Ja’ stvorilo je svijet u šest dana i sedmog dana živjelo unutar Sebe. Tako i ti trebaš raditi, i tvoj sin, i tvoja kćer, i tvoje sluge, i tvoja živina, i svatko tko je s tobom, biti okrenut samo šest dana prema vanjskom; sedmog dana, međutim, neka tvoj pogled traži Mene u tebi”.

Sada Deset zapovijedi ide sve više u detalje. Ali uvijek je u pozadini misao da je na djelu evolucijska sila kao Jehova. U četvrtoj zapovijedi čovjek je vođen od nadčulnog do izvana osjetilnog. Četvrta zapovijed se odnosi na nešto važno što treba biti shvaćeno. Kada se čovjek pojavljuje kao onaj koji je svjestan svog ega, on treba određeno vanjsko sredstvo da njeguje svoju egzistenciju. On razvija ono na što referiramo kao na osobni imetak i vlasništvo. Ako bi se vratili natrag do drevnog Egipta, još uvijek među masama ne bi našli individualno vlasništvo. Našli bi da su oni koji su predsjedali imovinom također bili svećenici-inicijati. Ali sada kako se razvija svaki individualni ego, postaje nužno da čovjek zahvati u ono što je vani i oko njega, te za sebe osigura odgovarajuće uvjete. Iz tog razloga u četvrtoj zapovijedi je rečeno da onaj tko pušta da individualni ego radi u njemu stječe imovinu, da ta imovina ostaje vezana za moć ega koji živi u židovskoj naciji od oca do sina do unuka, i da očeva imovina neće imati osiguranu veliku ego moć ako sin ne nastavi djelo svog oca sa snagom primljenom od njegova oca. Stoga je rečeno: “Neka ego postane u tebi toliko jak da se nastavlja, i da sin može naslijediti, zajedno s imovinom njegova oca, sredstvo s kojim će postati integritan u vanjsko okruženje”. Tako je svjesno duh očuvanja imovine bio usađen u Mojsijev narod, i snažno je naglašeno u svim zakonima koji slijede da okultne snage stoje iza svega što se događa u svijetu. Dok je pravo nasljeđivanje danas prihvaćeno vanjski i apstraktno, oni koji su shvatili četvrtu zapovijed bili su svjesni da se preko imetka duhovne snage šire iz generacije u generaciju, žive od jedne generacije do slijedeće, da pojačavaju moć ega, i da ego snaga pojedinca time izvlači nešto što joj je dovedeno od ego snage oca.

Četvrta zapovijed se obično prevodi na najgroteskniji mogući način, ali njeno pravo značenje je ovo. “U tebi će se razviti snažna ego sila koja živi izvan tebe, i to će se prenijeti na tvog sina tako da ono što će u njemu živjeti dalje preko imetka njegovih predaka biti će pridodano njegovoj ego snazi”.

“Nastavi raditi na način svog oca i majke tako da imetak koji su stekli snagom koju sam ja razvio u njima ostane s tobom kao tvoj imetak”. Zatim, u osnovi svih drugih zakona leži da je čovjekova ego snaga uvećana ispravnom primjenom ego impulsa ali da je uništena neprikladnim korištenjem.

Peta zapovijed kaže nešto što će se na ispravan način razumjeti samo pomoću znanosti duha. Sve povezano s ubijanjem, s istrebljenjem tuđeg života, slabi samosvijest ego snage u čovjeku. Time se mogu povećati snage crne magije u čovjeku ali tada su povećane samo astralne snage dok je ego snaga zaobiđena. Ono što je božansko u čovjeku uništeno je svakim ubijanjem. Stoga, zakon aludira ne samo na nešto apstraktno, već također na nešto čime okultna snaga struji u čovjekov ego impuls kada on njeguje život, čineći da cvjeta kada on ne uništava život. To je predstavljeno kao ideal za potkrepljenje individualne ego snage.

Isto je dano u šestoj i sedmoj zapovijedi, s nekako manjim naglaskom, u odnosu na druge aspekte života. Preko braka stvoreno je središte ego moći. Tko god uništava brak tako slabi ono što treba utjecati u njegov ego. Slično radi i onaj, tko oduzima nešto drugom egu, time tražeći da poveća vlastiti imetak krađom, itd., slabi svoju vlastitu ego snagu. I ovdje, također, misao vodilja kroz sve je da ego ne bi trebao biti oslabljen.

Sada, čak je navedeno u zadnje tri zapovijedi kako čovjek slabi svoj ego preko krivog usmjerenja njegovih želja. Život želja ima veliki značaj za ego snagu. Ljubav uvećava snagu ega; zavist i mržnja čine da slabi. Ako čovjek mrzi svog druga, ako podcjenjuje njegovu vrijednost govoreći o njemu lažno, time slabi svoju ego snagu; umanjuje sve što ga okružuje za zdravlje i vitalnost. Isto vrijedi i kada zavidi na tuđem imetku. Želja za tuđim dobrima slabi ego snagu. Isto je i u desetoj zapovijedi ako bi čovjek sa zavišću gledao na način na koji drugi pokušava uvećati njegov imetak radije nego težio za ljubavlju za drugog, čime bi širio dušu i omogućio svojoj ego snazi da cvjeta. Tek kada smo shvatili posebnu moć Boga Jehove i pred sobom imali način Njegova otkrivenja Mojsiju shvatili smo posebnu prirodu svijesti koja treba utjecati u narod. Temelj svega je činjenica da to nisu apstraktni zakoni već zdravi i, u najširem smislu, iscjeljujuća pravila za tijelo, dušu i duh koja su dana. Onaj tko se drži ovih zapovijedi ne na apstraktan, već na živ način, utječe na ukupnu dobrobit i cjelokupni napredak u životu. Tada to nije bilo moguće predstaviti bez da se uvedu pravila kako zapovijedi treba slijediti. Pošto su druge nacije živjele na potpuno drugačiji način od židovskog naroda nisu im bili potrebni ovakvi zakoni s posebnim značenjem.

Kada naši učenjaci danas uzmu deset zapovijedi, prevedu ih po rječniku i usporede s drugim zakonima, s zakonom Hammurabi, na primjer, to znači da nemaju shvaćanja za impuls u temelju Zapovijedi. Nije “Ne ukradi” ili “Drži svetim ovaj ili onaj blagdan” ono što je važno. Ono što je važno je duh koji struji kroz tih deset zapovijedi i način na koji je duh povezan s duhom ove nacije iz koje je stvoreno kršćanstvo. Dakle, ako će netko razumjeti Deset zapovijedi, trebati će osjetiti i doživjeti usporedo sa svakim pojedincem u toj naciji ono što je osjećao dok je stjecao nezavisnost. Danas teško da je vrijeme u kojem bi se osjetilo tako konkretno ono što su ljudi te nacije mogli doživjeti. To je razlog zašto se sve u rječnicima trenutno

koristi za prijevod osim onoga što traži duh. Može se, naravno, uvijek čitati da je narod Mojsija došao od rase beduina, i da im shodno tome nisu mogli biti dani isti zakoni kao i narodu uključenom u agrikulturu. Zato su — tako zaključuju učenjaci — Deset zapovijedi morale biti predane kasnije i bile su anti datirane. Ako bi Deset zapovijedi bile ono što ta gospoda zaključuju da jesu oni bi imali pravo, ali slučaj je takav da ih ne razumiju. Zasigurno, Židovi su bili nekakav beduinski narod, ali dane su im Zapovijedi tako da mogu biti sposobni snagom ega krenuti prema potpuno novom dobu. Da su nacije izgrađene iz duha s time je najbolje dokazano. Teško da ima veće predrasude od one koja je izražena govoreći da su u vrijeme Mojsija Židovi bili lutalački beduinski narod, te kakvog bi smisla imalo dati im Deset zapovijedi? Imalo je smisla židovskom narodu dati te zakone tako da bi ego impuls u njih mogao biti utisnut s najvećom moći. Oni su ih primili jer je pomoću tih Zapovijedi njihov vanjski život trebao uzeti potpuno novu formu, jer je bio stvoren potpuno novi život, nastajući iz duha.

Deset zapovijedi je nastavilo imati taj učinak, i oni koji su ih razumjeli u rana kršćanska vremena govorili su o Zakonima Mojsija na taj način. Stoga su saznali da je preko Misterija na Golgoti ego impuls postao nekako različit od onoga što je bio u vrijeme Mojsija. Sebi su rekli da je ego impuls postao uliven s Deset zapovijedi, i da su ljudi postali jaki slijedeći Deset zapovijedi. Sada je tu još nešto. Sada je tamo forma koja je u osnovi Misterija na Golgoti. Sada ego može gledati na ono što leži skriveno kroz vjekove. Može gledati u najviše što je sposoban postići — ono što ga čini moćnim i jakim kroz primjer Njega koji je patio na Golgoti, Koji je najveći arhetip čovjekova razvoja u budućnosti. Na taj način Krist je zauzeo mjesto, za one koji zaista razumiju kršćanstvo, impulsa koji su služili kao priprema u Starom zavjetu.

Tako vidimo da postoji, u stvari, dublja interpretacija Deset zapovijedi.

IZVORNI GRIJEH

Berlin, 8 prosinca 1908

Držati ćemo se našeg zadanog programa, a na grupnim susretima ove zime razraditi ćemo niz naizgled veoma različitih aspekata čovjekova zdravlja i bolesti. Kasnije će se ti razni aspekti grupirati u cjelinu i kulminirati razumijevanjem određenih stvari prema kojima ćemo postupno prokročiti naš put. Na prvom predavanju ove serije napravili smo vrstu klasifikacije vrsta bolesti, a zadnji puta smo pokušali portretirati tekst Deset zapovijedi. Sve što ide izvan tog teksta slijediti će tijekom dolazećih susreta. Naša glavna briga zadnjeg tjedna bila je upoznati se sa sadržajem i stvarnim smjerom Zapovijedi. Danas želimo govoriti o drugim aspektima koji se neće činiti direktno povezanim s prethodnim ili slijedećim razgovorima, jer je to niz aspekata sveobuhvatnog značenja koji će nam se objelodaniti tek kasnije.

Danas ćemo početi gledajući na važan trenutak u čovjekovoj zemaljskoj evoluciji. Oni od vas koji već rade u antropozofskom pokretu neko vrijeme već dugo su s time upoznati; drugi će se postupno priviknuti na ovaj način razmišljanja.

Trenutak u ljudskoj evoluciji kojeg se želimo podsjetiti leži daleko unatrag. Ako idemo natrag kroz post-atlantska vremena a zatim kroz atlantska vremena sve do Lemurije dolazimo do onog trenutka kada se u kraljevstvu ljudi na Zemlji odigrala podjela na spolove. Znete da prije toga ne možemo govoriti o podjeli spolova u kraljevstvu ljudi. Želim naglasiti da ne govorimo o uopće prvoj pojavi dva spola u zemaljskoj evoluciji ili evoluciji kao cjelini, utoliko što ona uključuje carstva koja su oko nas. Pojava koja bez sumnje spada u biseksualnost javlja se ranije. Ali ono što zovemo kraljevstvo ljudi nije se podijelilo na dva spola do vremena Lemurije. Prije toga ljudski oblik je bio formiran različito, i oba spola su na neki način bila sadržana unutar njega nediferencirana. Možemo formirati vanjsku sliku o tranziciji od dvojne seksualnosti do podjele na spolove ako vizualiziramo kako se prijašnje dvostruko spolno ljudsko biće postupno razvilo na takav način da su u jednoj grupi pojedinaca karakteristike jednog spola, ženskog, postale izraženije, dok su se u drugoj grupi snažnije razvile osobine muškog spola. To je bilo još uvijek dosta prije podjele na spolove, kada je bio progresivni razvoj u jednom ili drugom smjeru, u vrijeme kada je čovjek još živio u vrlo nesupstancijalnom materijalnom tijelu.

Za početak smo fokusirali našu pažnju na ovaj trenutak u vremenu, jer želimo zaviriti u značenje pojavljivanja dva spola. Tek kada imamo duhovno znanstvenu osnovu može se istražiti takvo značenje, jer fizička evolucija svoje značenje prima od viših svjetova. Dok god smo u fizičkom svijetu, ako ga razmatramo recimo filozofski, nekako je djetinjasto govoriti o svrhama. I Goethe i drugi su imali pravo kada su se šalili s ljudima koji su govorili o svrhama u prirodi, kao da je priroda u svojoj mudrosti stvorila pluto da bi čovjek od njega mogao raditi čepove. To je djetinjast način gledanja na stvari i može nas samo odvući od glavnog pitanja. Takvo gledanje bi bilo slično kao misliti o satu da ima mala demonska bića iza sebe dovoljno mudra da postignu da kazaljke idu naokolo. U stvarnosti ako želimo znati kako sat radi moramo otići do uma koji ga je proizveo, naime izrađivača sata. Slično, kada želimo shvatiti

svrhu u našem svijetu, moramo koraknuti izvan fizičkog svijeta i ući u duhovni. Tako su svrha, značenje i ciljevi riječi koje možemo primijeniti na evoluciju tek kada ih razmotrimo na duhovno znanstvenoj osnovi. U tom smislu mi postavljamo pitanje: Kakvo je značenje iza toga da se dva spola postupno razvijaju i zatim međusobno rade?

Značenje će vam postati jasno kada vidite da ono što zovemo oplodnja, međusobni utjecaj spolova, mijenja nešto drugo što je prije postojalo. Ne smijete misliti da se oplodnja prvi puta pojavila u trenutku kada se u ljudsko evoluciji pojavila podjela na spolove. Nije bilo tako. Moramo sebi predstaviti da se u vremenima prije biseksualnosti ta oplodnja odvijala na sasvim različit način. Vidovita vizija može vidjeti da je u čovjekovoj zemaljskoj evoluciji postojalo vrijeme kada se oplodnja događala u vezi s uzimanjem hrane, i ona bića koja su u tim ranim vremenima bila muško-ženska primila su snage oplodnje s njihovom hranom. Ta hrana je još naravno bila delikatne prirode, i kada su u tim vremenima ljudska bića učestvovala u prehrani još je nešto bilo sadržano u tim hranjivim tekućinama što je tim bićima dalo mogućnost da porode drugo takvo biće. Međutim, trebate shvatiti, da hranjive tekućine uzete od supstance njihovog okruženja nisu uvijek sadržavale plodne tekućine, već samo u određena vremena. To je zavisilo o promjenama koje su se odvijale, usporedivo s današnjom promjenom godišnjih doba, promjenama klime, i tako dalje. Prehrana upijena iz okruženja od strane tih dvospolnih bića isto tako je imala moć oplodnje samo u određenim vremenima.

Ako s vidovitom sviješću pogledamo još dalje natrag, nalazimo još jednu osobitost u razmnožavanju u drevnim vremenima. Ono što danas poznajete kao razlike između raznih individualnosti, što je izraženo u raznolikosti života u našem sadašnjem ciklusu čovječanstva, te razlike nisu postojale prije pojave spolova. Tada je tamo bila velika ujednačenost. Bića koja su se tada pojavila bila su slična jedna drugom i njihovim precima. Sva ta bića koja su bila još nepodijeljena na dva spola, bića su izvana veoma slična, a više manje i njihovi karakteri također. To da su ljudi bili toliko slični nije bilo u tim vremenima nedostatak kakav bi bio u sadašnje vrijeme. Samo zamislite kako bi beskonačno tup ljudski život bio ako bi ljudi danas dolazili na svijet s jednakom pojavnošću i karakterom, i kako bi se malo toga zapravo moglo dogoditi u ljudskom životu, pošto bi svatko želio napraviti istu stvar kao i svi drugi. Ali u drevna vremena to nije bio slučaj. Kada je čovjek bio još uvijek takoreći više eterski, više duhovni, a ne tako čvrsto ukopan u materiju, tada su kod rođenja i u djetinjstvu ljudska bića zaista bila slična jedan drugom, i učitelji nisu trebali primjećivati da li je jedno dijete bilo fakin a drugo nježno malo biće. Premda su ljudi bili različiti u karakteru u različita vremena, na neki način su u osnovi svi bili slični. Svaka osoba, međutim, nije ostajala ista kroz cijeli život. Pošto je čovjek još bio u mekšem, više duhovnom tijelu bio je mnogo više otvoren za stalne utjecaje koji dolaze od okruženja, tako da su u tim drevnim vremenima ti utjecaji dovodili do ogromnih promjena u njemu. Čovjek postaje na neki način individualiziran jer, imajući prirodu mekanu kao vosak, on postaje više ili manje otisak njegova okruženja. U sasvim određeno vrijeme u njegovu životu, što bi se danas podudaralo s pubertetom, za njega je postalo moguće da pusti da sve što se događa u njegovom okruženju djeluje na njega. Razlike između različitih vremena koje su bile usporedive s našim sadašnjim godišnjim

dobima bila je veoma velika, i bilo je za čovjeka od velike važnosti da li živi u jednom dijelu Zemlje ili drugom. Ako je zemljom proputovao čak i kratku razdaljinu, to je na njega imalo veliki utjecaj. Ako ljudi danas idu na dugo putovanje koliko god da vide, vraćaju se u globalu jednaki kao što su i otišli, osim ukoliko nisu veoma osjetljivi. To je u stara vremena bilo drugačije. Sve je na ljude imalo velikog utjecaja, i dok god su imali tijela od mekog materijala mogli su zapravo tijekom života postati postupno individualizirani. Zatim je ta mogućnost prestala.

Još nešto drugo što nam se otkriva je da kako je sama Zemlja postajala sve gušća i gušća, i u istoj mjeri kao i supstanca, recimo zemaljska priroda se intenzivirala, ova uniformnost postaje štetna. Jer to je postupno reduciralo čovjekovu sposobnost da se mijenja. On postaje takoreći veoma gust pri rođenju. To je razlog zašto se sada ljudi tako malo mijenjaju tijekom njihova života. I to je vodilo Schopenhauera da misli da su ljudi bili potpuno nesposobni da unesu bilo kakvu temeljnu promjenu u njihovom karakteru. Razlog za to je da su ljudi utjelovljeni u tako gustom supstanci. Ne mogu lako raditi na supstanci ili je mijenjati. Ako bi, kao što je jednom bio slučaj, čovjek još uvijek mogao mijenjati svoje udove po volji, i napraviti ih dugim ili kratkim prema potrebi, tada bi čovjek, naravno, još bio veoma osjetljiv. Tada bi zaista mogao u svoju individualnost primiti snagu da se promijeni. Čovjek uvijek ima unutarnji kontakt s okruženjem, posebno njegovim ljudskim okruženjem. Da bi ovo bilo sasvim jasno želio bih vam reći nešto što možda niste prije primijetili ali što je ipak točno.

Zamislite da sjedite ispred nekog i da mu se obraćate. Referiramo na običan ljudski odnos u normalnom tijeku života a ne na nekog tko je posebno duboko školovan u okultizmu. Dvoje ljudi sjedi zajedno, jedan govori a drugi samo sluša. Općenito se misli da onaj koji sluša ne radi ništa. Međutim to nije točno. U ovakvim stvarima još uvijek vidimo utjecaj okruženja. Nije primjetno za vanjsku percepciju, ali iznutra je veoma jasno, u stvari upadljivo, da se onaj koji samo sluša pridružuje u svemu što ovaj drugi radi.

On čak oponaša pokrete glasnica, i govori s govornikom. Sve što čujete vi također i kažete nježnim pokretom glasnica i drugim govornim organima. Velika je razlika da li govornik ima graktav glas i to su pokreti koje morate imitirati, ili ima ugodan glas. U ovom smislu ljudsko biće radi sve što radi druga osoba, i pošto se to događa cijelo vrijeme, ima velikog utjecaja na cjelokupni čovjekov razvoj, iako samo u ovom ograničenom smislu. Ako ove zadnje ostatke čovjekova sudjelovanja u njegovom okruženju zamislite znatno uvećane, dobijete ideju kako je čovjek drevnih vremena živio i osjećao se s njegovim okruženjem. Čovjekova sposobnost imitacije, na primjer, bila je razvijena u strašnim razmjerima. Ako je jedna osoba napravila gestu, onda su i svi drugi također napravili istu gestu. Samo je par beznačajnih stvari u nekim određenim smjerovima ostalo od toga danas, kao na primjer kada jedna osoba zijeva, onda i drugi ljudi također zijevaju. Ali zapamtite da je u tim drevnim vremenima to u potpunosti bilo pitanje da se ima mutna svijest s kojom je ta moć imitacije bila povezana.

Sada kako je Zemlja i sve na njoj postajalo sve gušće i gušće čovjek je postajao sve manje sposoban transformirati se kroz utjecaj njegova okruženja. U relativno kasnim

atlantskim vremenima izlazak Sunca, na primjer, imao je snažan kreativni učinak na čovjeka, jer je on bio potpuno otvoren i pretrpio uzvišene unutarnje doživljaje, koji su ga, ako su se stalno ponavljali, strahovito mijenjali tijekom njegova života. To se sve više smanjivalo i postupno potpuno nestalo što je čovječanstvo više napredovalo.

U Lemurijska vremena, prije nego je Mjesec napustio Zemlju, čovječanstvo je bilo u opasnoj nevolji. Bilo je u opasnosti da postane rigidno do točke mumificiranja. Preko postupnog odlaska Mjeseca od Zemlje ova opasnost je bila izbjegnuta. Međutim, u isto vrijeme kada je Mjesec odlazio, dogodila se podjela na spolove, i s tom podjelom dolazi novi impuls za individualizaciju čovjeka. Da je za ljudska bića bilo moguće da se razmnožavaju bez dva spola, ova individualizacija se ne bi bila dogodila. Sadašnja raznolikost među ljudima je zbog međudjelovanja spolova. Da je postojao samo ženski element, ljudska individualnost bila bi ugašena, i svi bi ljudi postali slični. Kroz kooperaciju muškog elementa ljudska bića su od rođenja individualni karakteri. Dakle značaj i značenje međudjelovanja spolova naći će se u činjenici da je kroz odvajanje muškog elementa individualizacija čovjeka pri rođenju zamijenila staru vrstu individualizacije. Ono što je u ranija vremena postignuto od cijelog okruženja sažeto je u međudjelovanju spolova, tako je individualizacija gurnuta natrag do pojavljivanja fizičkog ljudskog bića pri rođenju. To je značaj međudjelovanja spolova. Individualizacija se događa putem učinka muškog spola na ženski.

Sada je ovo došlo na račun nečeg drugog, i kada opisujem situaciju molim vas da je uzmete kao primjenjivu striktno na ljudska bića, jer kada smo na temeljima znanosti duha ne smijemo pretpostaviti da ono što vrijedi za čovjeka također vrijedi i za životinje. Zdravlje i bolest, u njihovim delikatnijim aspektima, podliježu sasvim različitim uzrocima kod ljudi nego kod životinja. Tako ono što je rečeno vrijedi samo za čovjeka, i početi ćemo gledanjem na finije aspekte.

Zamislite da se stvarno tamo u tim drevnim vremenima kada je čovjek bio potpuno predan okruženju, i okruženje je ulazilo u njega i s jedne strane okruženje ga je učinilo plodnim s hranjivim sokovima koje mu je nudilo, a s druge strane preko njihova utjecaja je postao individualiziran. Sada znamo kada stojimo u duhovnoj znanosti da je sve oko nas što utječe na nas, bila to svjetlost ili zvuk, toplina ili hladnoća, čvrstoće ili mekoća ili ova ili ona boja, otkrivenje, vanjski izraz nečeg duhovnog. A u ona drevna vremena čovjek nije uopće percipirao vanjske osjetilne impresije, percipirao je duhovno. Kada je pogledao gore na Sunce, nije vidio fizičku loptu Sunca, već ono što je očuvano u perzijskoj religiji kao 'Ahura Mazdao, Velika Aura'. Duhovni dio, pojavljivala su mu se sva sunčeva duhovna bića, a isto je bilo s zrakom, vodom i cijelim okruženjem. Danas kada upijate ljepotu slike, možete imati nešto što je takoreći destilirano od nje, jedino što je u onim vremenima to bilo daleko bogatije. Ako bi željeli govoriti kao oni u tim vremenima ne bi mogli reći: 'Ovo ili ono ima neki određeni okus'; već bi morali reći: 'Ovaj ili onaj duh čini mi dobro!' Tako je bilo kada su ljudi jeli — aktivnost sasvim različita od onog što je danas — i sasvim različito je, također, bilo vrijeme kada su primane snage oplodnje: to je bila pojava

duhovnog okruženja. Duhovi su zakrilili čovjeka i stimulirali da iznese njegovu vrstu, i to je također doživljeno i viđeno kao duhovni proces.

Zatim je malo po malo za ljude postalo nemoguće da vide duhovno u njihovom okruženju. Ono je postajalo sve više skriveno od pogleda, posebno tijekom njihove dnevne svijesti. Malo po malo ljudi su izgubili iz vida duh iza stvari, i opažali su samo vanjske objekte koji su njihov vanjski izraz. Naučili su zaboraviti duhovnu pozadinu, i utjecaj duha je postajao manji što je čovjekovo tijelo postajalo gušće. Preko tog zgušnjavanja čovjek sve više postaje nezavisno biće i isključuje se od svog duhovnog okruženja. Što dalje idemo natrag u ona drevna vremena utjecaj koji je dolazio od okruženja bio je više duhovno božanski. Ljudska bića su zaista bila organizirana na takav način da su bili kao duhovna bića koja oko njih lebde u njihovom okruženju; slike bogova koji su u starija vremena bili prisutni na Zemlji.

Posebno je kroz međudjelovanje dva spola to bilo sve više izgubljeno, i duhovni svijet se povukao iz čovjekova vidokruga. Čovjek je osjetilni svijet promatrao sve jasnije. Tu situaciju moramo oslikati živopisno: Samo zamislite, u tim vremenima čovjek je bio oplodjen iz duhovnog svijeta od bogova. Sami bogovi su bili oni koji su predali svoje snage i ljude učinili kao što su oni. Zato u tim drevnim vremenima ono što zovemo bolest nije postojalo. Nije bilo unutarnje dispozicije za bolest, i nije mogla biti tu jer je sve što je bilo u čovjeku i što je djelovalo na njega i radilo na njemu došlo od božanskog-duhovnog kozmosa koji daje zdravlje. Božanska-duhovna bića su puna zdravlja, i u tim danima su čovjeka napravili svojom slikom. Čovjek je bio zdrav. Ali što se više približavao vremenu kada je došlo do međudjelovanja spolova i zajedno s time povlačenje od duhovnih svjetova, i što je više nezavisan i individualan čovjek postao, više se iz njega povlačilo zdravlje božanskih-duhovnih bića i nešto je drugo zauzelo to mjesto. Ono što se u stvari dogodilo bilo je da su se tom međudjelovanju spolova pridružile strasti i instinkti izazvani u fizičkom svijetu. Tu pobudu u fizičkom svijetu moramo tražiti nakon što su ljudska bića dosegla točku kada su dva spola senzualno privlačila jedno drugo. To je bilo dugo nakon što su spolovi već postojali. Učinci spolova jedno na drugo — čak i u atlantskim vremenima — dogodili su se kada je fizička svijest bila zapravo usnula, tijekom noći. Sve do sredine atlantskih vremena nije počelo privlačenje spolova, ono što bi mogli zvati strasna ljubav; odnosno, senzualna ljubav koja se miješala s čistom nadčulnom ili platonskom ljubavi. Bilo bi mnogo više platonske ljubavi da u nju nije ušla senzualna ljubav. I dok je ranije ono što je pomoglo u formiranju čovjeka došlo od božansko-duhovnog okruženja sada je dolazilo više iz strasti i instinkta dva spola koja su djelovala jedan na drugog. Vrsta senzualne žudnje koja je stimulirana viđenjem vanjske pojavnosti suprotnog spola vezana je uz zajedničko djelovanje dva spola. I stoga je nešto bilo utjelovljeno u čovjeku pri rođenju što je povezano s određenom vrstom strasti i osjećaja koje ljudska bića imaju u fizičkom životu. Dok je u ranija vremena čovjek još uvijek primao ono što je bilo u njemu od božansko-duhovnih bića iz njegova okruženja, sada je stekao nešto kroz čin oplodnje što je, kao nezavisno, samodostatno biće, primio u sebe iz svijeta osjetila.

Nakon što su se ljudska bića razdvojila u dva spola prenijeli su nasljednicima ono što su sami doživjeli u čulnom svijetu. Tako sada imamo dva tipa ljudskih bića. Ta dva tipa žive u fizičkom svijetu i svijet opažaju preko osjetila, i to ih vodi da razviju razne izvana pobuđene impulse i težnje, posebno one koje se javljaju iz njihova vlastita izvana stimuliranog privlačenja jedni drugih. Ono s čime se sada čovjek suočio vanjskim putem povučeno je u sferu nezavisnog ljudskog bića, i to više nije u potpunoj harmoniji s božansko-duhovnim kozmosom. To je ljudima pruženo kroz čin oplodnje, to je usađeno u njih. I taj njihov svjetovni život, primljen ne iz svijeta bogova već sa vanjske strane ovog božansko-duhovnog svijeta, preko oplodnje je prenesen njihovim potomcima. Ako je čovjek u tom smislu loš, tada nasljednicima prenosi lošije osobine nego druga osoba koja je dobra i čista.

I to je pravo značenje 'izvornog grijeha'. To je koncept izvornog grijeha. Do izvornog grijeha je došlo tako da je čovjek došao do točke prijenosa vlastitih individualnih iskustava u fizičkom svijetu svojim potomcima. Svaki puta kada spolovi zažare strašću sastojci dva spola kombiniraju se u ljudskom biću koje silazi iz astralnog svijeta. Kada se ljudsko biće inkarnira ono silazi iz svijeta devahana i formira njegovu astralnu sferu u skladu s njegovom posebnom osobnošću. Nešto što pripada astralnim tijelima njegovih roditelja — njihovi impulsi, strasti i žudnje — kombiniraju se s tom astralnom sferom tako da time sudjeluje u doživljajima predaka. Ono što tako silazi kroz generacije, što je zapravo stečeno kao ljudska karakteristika i uručeno dolje kao takvo, ono je što trebamo shvatiti kao koncept izvornog grijeha. I sada dolazimo do nečeg drugog: u čovječanstvo ulazi potpuno novi poticaj preko individualizacije čovjeka.

U ranija vremena božansko-duhovna bića — i ona su bila potpuno zdrava — prave čovjeka na svoju sliku. Ali sada čovjek, kao nezavisno biće, odvaja se od sveobuhvatne harmonije božansko-duhovnog zdravlja. U određenom smislu on se u svom individualizmu postavlja nasuprot cijelog božansko-duhovnog okruženja. Zamislite da imate biće potpuno pod utjecajem njegova okruženja. Ono što on izražava bilo bi okruženje. Zamislite, ipak, da se zaključa u svoju kožu, zatim kao dodatak osobinama okruženja ima isto tako i svoje vlastite osobine. I zaista, s podjelom na spolove ljudi postaju pojedinci i razvijaju vlastite individualne osobine. I postoji proturječje između velike božansko-duhovne harmonije s njenim zdravljem i ljudskog individualizma. I kako ta individualnost nastavlja raditi, kako postaje stvarni djelotvorni faktor, u ljudsku evoluciju ulazi mogućnost postajanja bolesnim. Tu se mogućnost bolesti najprije pojavila u ljudskoj evoluciji, jer je vezana uz individualizaciju čovjeka. Kada je čovjek još uvijek bio povezan s božansko-duhovnim svijetom mogućnost bolesti nije postojala. Ona je došla u isto vrijeme kao i individualizacija, a to je isto vrijeme kao i vrijeme podjele na spolove. Ovo vrijedi za ljudsku evoluciju, i ne smijete to na isti način primijeniti na životinjski svijet.

Bolest je zaista rezultat procesa koje sam upravo opisao, i možete vidjeti da je u stvari posebno astralno tijelo ono što je izvorno pod takvim utjecajem. Za početak ljudsko biće samo povlači astralno tijelo u njegov organizam kako silazi iz svijeta devahana, i tamo se susreće s onim što u njega utječe kroz međudjelovanje dva spola.

Dakle astralno tijelo je dio čovjeka koji najjasnije pokazuje ne-božansko. Etersko tijelo je više božansko, jer čovjek nema toliko veliki utjecaj na to, a fizičko tijelo je najbožanskije od svih; to je božji hram, jer je potpuno povučeno od čovjekova utjecaja. Dok čovjek u njegovu astralnom tijelu traži svakakva zadovoljstva i može imati svakakve žudnje koje mogu štetno djelovati na fizičko tijelo, čak i danas je fizičko tijelo takav instrument koji može desetljećima izdržati trovanje srca i druge štetne utjecaje astralnog tijela. I tako moramo priznati da je zbog svih ovih stvari koje se javljaju u astralnom tijelu ono postalo najgori dio čovjeka. Tkogod dublje gleda u ljudsku prirodu naći će da najdublji uzroci bolesti leže u astralnom tijelu i njegovom lošem utjecaju na etersko tijelo, a preko eterskog tijela na fizičko tijelo. Sada ćemo razumjeti brojne stvari koje se inače ne mogu razumjeti. Sada ću govoriti o običnim mineralnim lijekovima.

Medikamenti iz mineralnog carstva djeluju u prvom redu na čovjekovo fizičko tijelo. Sada, koje je značenje čovjekova davanja njegovom fizičkom tijelu mineralnog lijeka? Zapazite da nećemo govoriti o bilo kakvim biljnim lijekovima već o čisto mineralnim, onog što je pripisano putem metala i soli i tako dalje. Recimo da netko uzme neki mineralni medikament. Od vidovite svijesti tada se vidi nešto izvanredno. Ta vidovita svijest može izvesti slijedeći pothvat — ona uvijek ima sposobnost da skrene pažnju od nečega. Moguće je skrenuti pažnju od cijelog fizičkog tijela. Tada još uvijek vidite etersko tijelo, astralno tijelo i ego auru. Zahtijevali ste odsutnost fizičkog tijela snažnom negativnom pažnjom. Sada ako je netko uzeo mineralni lijek, iz vaše pažnje možete odstraniti sve i samo usmjeriti vašu vidovitu viziju na mineral ili metal kojeg on sada ima unutar sebe. Odnosno, zahtijevate odsutnost svega u njemu prirode kosti, mišića, krvi i tako dalje, i usmjerite pažnju samo na određenu mineralnu supstancu koja ga je prožela. Nešto izvanredno se predstavlja vidovitoj svijesti. Ta mineralna supstanca postaje veoma razrijeđena i poprimila je ljudski oblik. Pred sobom imate ljudski oblik, ljudskog fantoma koji se sastoji od supstance uzete od čovjeka. Pretpostavivši da je osoba uzela antimon, vi pred sobom imate ljudski oblik veoma fino raspršenog antimona, a isto je sa svakim mineralnim lijekom kojeg čovjek uzme. Unutar sebe kreirate novog čovjeka koji se sastoji od ove mineralne supstance; vi ga utjelovljujete. Sada se upitajmo koja je svrha i značaj toga?

Značaj je da ako biste ostavili čovjeka kakav je i uskratili mu lijek kojeg stvarno treba, tada bi zbog određenih loših snaga u njegovom astralnom tijelu ono djelovalo na etersko tijelo a ono dalje na fizičko tijelo i postupno ga uništilo. Vi ste u fizičko tijelo stavili dvojnika. To djeluje tako da spriječi fizičko tijelo da se podčini utjecajima astralnog tijela. Zamislite da imate biljku grahoricu. Ako joj date oslonac ona se namota i vjetar je neće otpuhati. Ovaj dvojnik sačinjen od utjelovljene supstance je kao i to, oslonac za čovjeka. On prikači fizičko tijelo za sebe i udalji ga od utjecaja astralnog i eterskog tijela. Na ovaj način napravite ljudsko fizičko tijelo nezavisnim takoreći od njegova astralnog i eterskog tijela. To je učinak mineralnog medikamenta. Ali odmah ćete vidjeti njegovu lošu stranu, jer on ima veoma ozbiljan nedostatak. Pošto umjetno povlačite fizičko tijelo iz njegove veze s ostalim tijelima oslabili ste utjecaj astralnog i eterskog tijela na fizičko tijelo i fizičko tijelo učinili nezavisnim. I što češće uzimate takve lijekove to više nestaje utjecaj astralnog i eterskog tijela,

čineći fizičko tijelo očvrstnutim, nezavisnim bićem, podložno njegovim vlastitim zakonima. Zamislite što rade ljudi koji mineralne lijekove ovakve vrste uzimaju čitavog života. Čovjek koji je tijekom vremena uzimao mnogo ovih mineralnih lijekova unutar sebe ima fantoma od svih tih minerala, oko desetak njih. To je kao da je fizičko tijelo okruženo čvrstim zidovima. I kakvu vrstu utjecaja astralno i etersko tijelo mogu još imati na njega? Takva osoba u stvari vuče svoje tijelo okolo sa njim i ima veoma malo moći nad njim. Ako se čovjek koji se na taj način dozirao dugo vremena javi nekome tko ga želi liječiti psihološki i posebno raditi na njegovim finijim tijelima, on će otkriti da je postao više ili manje neprijemčiv za psihološke utjecaje. Jer čineći u prvom redu njegovo fizičko tijelo nezavisnim, lišio ga je mogućnosti da bude pod utjecajem bilo čega što bi se moglo odvijati u njegovim finijim tijelima. I to se dogodilo uglavnom jer ljudsko biće ima u njemu toliko mnogo fantoma da oni nisu u harmoniji, da ga povlače amo tamo. Ako se ljudsko biće lišilo mogućnosti djelovanja iz njegove duše i duha, ne treba biti iznenađeno ako ni duhovni tretman isto nije baš uspješan. U slučaju psiholoških tretmana, stoga, trebate uvijek razmotriti kakva je vrsta osobe pacijent. Ako je njegovo astralno ili etersko tijelo učinio nemoćnim čineći njegovo fizičko tijelo nezavisnim, tada će biti veoma teško takvoj osobi pomoći pomoću duhovnog tretmana.

Dakle sada razumijemo kako mineralne supstance utječu na čovjeka. One u njemu stvaraju dvojnike koji zadržavaju njegovo fizičko tijelo i uklanjaju ga od mogućih štetnih učinaka njegovog astralnog i eterskog tijela. Pošto je materijalistička medicina neupućena u čovjekove više članove, gotovo sva naša današnja medicina radi u smjeru tretiranja samo fizičkog tijela na ovaj ili onaj način.

Danas smo počeli s gledanjem na učinke mineralnih supstanci. Jednom ćemo morati govoriti o učincima biljnih snaga i animalnih supstanci na ljudski organizam, i zatim ćemo ići na one utjecaje ili lijekove koji djeluju od jednog bića na drugog na psihički ili duhovni način. Ali vidjeti ćete da je esencijalno za naša proučavanja da ponovno steknemo takve koncepte kao što je koncept izvornog grijeha i ispravno ih shvatimo. S određenim stvarima danas ljudi ne vide upravo ono što leži ispred njih i za to ne pokazuju uopće razumijevanja.

RITAM U TIJELIMA ČOVJEKA

Berlin, 21 prosinca 1908

Činjenica da imamo mogućnost ići prema sve naprednijim proučavanjima u ovoj grupi samo je zbog rasporeda kojeg smo napravili u vezi usporednog odvijanja ovog ciklusa s grupnim predavanjima. Stoga bih vas zamolio da ovim ciklusima date svu vašu podršku. Nužno je imati mjesto gdje možemo napredovati s predavanjima. Inače bi morali svake godine početi od početka.

Danas ćemo se baviti s nečim što će opet izgledati daleko od prethodnih predavanja ali što će se ipak uklopiti u našu sadašnju liniju misli. Kao našu početnu točku želimo uzeti opservaciju napravljenu na jednom od zadnjih javnih predavanja; onu o 'Praznovjerju s duhovno znanstvenog gledišta'. Tamo je dana opservacija s kojom se ne može baviti na javnom predavanju jer bi, za dublje razumijevanje toga, trebalo pretpostaviti neke preliminarne koncepte koji su manje povezani s intelektualnim razumijevanjem nego s razumijevanjem koje leži u našoj cjelokupnoj duševnoj konstituciji, i koje možemo steći tek nakon godina grupnog rada. Strpljivi takav rad u konačnici nas vodi do točke gdje se ono što je izgledalo apsurdno čini mogućim i vjerojatnim, i možemo vidjeti da to život potvrđuje. Opservacija od koje želimo krenuti je da je obična činjenica i nije praznovjerje da u slučaju određenih bolesti kao što je, na primjer, upala pluća, postoji kriza sedmog dana kada pacijent lako može umrijeti, i liječnik treba napraviti sve u njegovoj moći da pacijenta provede kroz tu krizu koja se bez iznimke javlja sedmog dana. To je danas priznato od svakog osjetljivog liječnika, premda liječnici ne mogu istražiti uzroke jer nemaju pojma o duhovnim temeljima stvari. Najprije ću vam jednostavno predstaviti činjenicu da upala pluća pokazuje nešto osobito što je povezano s misterioznim brojem sedam.

Na ljudsko biće moramo gledati na način koji čini mogućim shvatiti tu činjenicu a uz to i mnoge druge. Znae iz bezbroj puta kada smo na to upućivali da se čovjeka može shvatiti samo kada znamo da on ima četverostruku strukturu, fizičko tijelo, etersko tijelo, astralno tijelo i ego. Ta četiri člana čovjekova bića su povezani i zavisni jedan od drugog na raznovrsne načine. Svaki član utječe na druge, i stoga su u stalnoj vezi jedan s drugim. Ali ta suradnja je veoma složena. Treba mnogo vremena da čovjek upozna te povezanosti kao i odnos tih članova s određenim snagama, procesima i bićima kozmosa kao cjeline. Jer čovjek je povezan s kozmosom preko svakog od njegovih članova; povezanost koja je stalna — a ovo je opet veoma važno — ali koja je također i promjenjiva. Ono što poznajemo kao fizičko tijelo, etersko tijelo i tako dalje povezano je jedno s drugim ali također i s kozmosom, cijelim svijetom oko nas. Jer ono što mi imamo unutar nas također je u izvjesnoj mjeri i izvan nas, i tako možemo reći da te unutarnje i vanjske veze možemo najbolje upoznati ako čovjeka promatramo i u budnom stanju i u stanju spavanja.

Kada čovjek leži uspavan, fizičko i etersko tijelo leže u krevetu a astralno i ego su u izvjesnoj mjeri izvan njih. Ali to je samo govoreći ugrubo. Gruba ideja je za mnoge stvari dovoljna, ali danas situaciju želimo shvatiti malo točnije. Astralno tijelo i ego sada nisu aktivni u fizičkom tijelu. Ali fizičko tijelo sa svojim nervima i krvnim

sustavom i etersko tijelo ne mogu egzistirati ukoliko nisu prožeti astralnim tijelom i nečim što je nalik ego. Niti etersko tijelo može postojati bez da je prožeto višim entitetima. Kada vlastito astralno tijelo i ego ljudskog bića odstupe, aktivnosti ta dva člana moraju biti zamijenjene. Ljudsko tijelo ne može ostati bez da su ego i astralno tijelo aktivni unutar njega, dakle kada ljudsko biće spava tamo moraju biti aktivni ego i astralno tijelo. Da budemo precizni, trebali bi reći da su ego i astralno tijelo koji su aktivni u uspavanom fizičkom tijelu ljudskog bića također i tijekom dana unutar ljudskog bića, ali je njihova aktivnost potpuno nadjačana od vlastitog astralnog tijela i ega ljudskog bića. Ako želimo zamisliti ego kakav je danas, u budnom stanju, trebamo sebi reći da je taj ego unutar ljudskog bića kada je čovjek budan, i zbog njegove aktivnosti kroz to vrijeme on veći ego lišava njegove sfere utjecaja. Što naš ograničeni ego u stvari radi tijekom spavanja? Možemo uistinu prilično točno reći da se taj ego koji se za vrijeme dana oslobodio od velikog kozmičkog ega i u čovjekovom tijelu ima slobodne ruke, spušta u kozmički ego tijekom noći i odriče vlastite aktivnosti. I pošto se dnevni ego spušta u kozmički ego, kozmički ego može raditi neometan i riješiti se sve iscrpljenosti koja se akumulirala tijekom dana. Pošto dnevni ego uranja dolje u kozmički ego za noćni ego je moguće da bude aktivan na sveobuhvatan način. Ako to želite zamisliti slikovito, odnos dnevnog ega s noćnim egom možete vizualizirati kao da dnevni ego opisuje krug, prolazeći većim dijelom tog kruga izvan oblasti velikog ega i noću se spuštajući u veliki ego. Za prosječno šesnaest sati on je izvan noćnog ega a osam sati on je unutar njega.

Ovo ćete ispravno razumjeti samo ako ono što sam rekao uzmete sasvim doslovno, naime da vaš ego nikada ne ostaje isti cijelih šesnaest sati — uzevši da je to normalno vrijeme za koje je čovjek budan — i da se ego cijelo to vrijeme mijenja. On opisuje dio kruga i zatim uranja dolje, prolazeći kroz još promjena tijekom noći, o kojima obično ljudsko biće ne zna ništa. Te promjene postaju sve više nesvjesne dok se ne dosegne klimaks, a zatim ego polako postaje više svjestan. Možemo dakle reći, da tijekom dvadeset četiri sata ljudsko biće stalno prolazi kroz izvjesne promjene, čega vanjski simbol možemo zamisliti kao krug, kao kazaljku sata koja opisuje krug i s vremena na vrijeme nestaje u velikom kozmičkom egu.

Ljudsko astralno tijelo prolazi kroz promjene na veoma sličan način. To se također mijenja na takav način da to možemo simbolički opisati krugom. S astralnim tijelom također su promjene takve da zaista moramo govoriti o uranjanju u kozmičko astralno tijelo. Samo što današnji čovjek više ne primjećuje silazak u kozmičko astralno tijelo, dok je u ranija vremena čovjek toga bio veoma svjestan. Tada je čovjek osjećao njegove vlastite urođene astralne osjećaje koje je imao u jedno određeno vrijeme kako se izmjenjuju takoreći sa sasvim različitim osjećajima u neko drugo vrijeme. U neko vrijeme osjećao se više živ u svijetu oko njega a u neko drugo vrijeme bio je više svjestan njegovih vlastitih unutarnjih osjećaja. Možete percipirati sasvim različite nijanse osjećaja u astralnom tijelu jer je ono bilo podvrgnuto ritmičkim promjenama tijekom sedam dana, to je sedam puta dvadeset četiri sata, što se opet može usporediti s krugom. Ego je podvrgnut ritmičkim promjenama kroz period od dvadeset četiri sata, što je danas još uvijek izraženo u izmjenama budnosti i spavanja, a astralno tijelo u sedam puta dvadeset četiri sata. Kod iskonskog čovjeka ove

ritmičke promjene javljale su se veoma živopisno. Dakle u astralnom tijelu ritmičke promjene idu svojim tijekom u sedam dana, a osmog dana ritam počinje iznova. Astralno tijelo stvarno uranja dolje u univerzalno astralno kozmičko tijelo dio vremena kojeg je čovjek podvrgnut tom ritmu. Jer ostatak vremena ono je više izvan tog kozmičkog astralnog tijela. To što su prisutni u čovjeku kada on spava može vam dati sliku koliko su univerzalno astralno tijelo i ego značajni za čovjekov život. To Ja u koje on uranja kada zaspe i koje noću održava protok njegove krvi, je isti ego koji tijekom spavanja radi u njegovom tijelu. Ako spava danju on također odlazi u ovaj univerzalni ego, i to unosi određenu nepravilnost u njegov ritam koji bi u ranija vremena radio destruktivno ali koji ovih dana nije toliko destruktivan jer se u naše vrijeme ljudski život značajno promijenio u tom pogledu. Tijekom sedam dana, čovjekovo astralno tijelo zapravo ide u isti dio univerzalnog kozmičkog astralnog tijela koje tijekom spavanja prožima fizičko i etersko tijelo. To dovodi do promjene u čovjekovim unutarnjim osjećajima. To jedva da se danas primjećuje, premda u ranija vremena to nije moglo biti ignorirano.

Kroz određene specifične ritmičke promjene ne prolaze samo ego i astralno tijelo već i etersko tijelo to čini također. To se odvija na takav način da se u četiri puta sedam dana ljudsko etersko tijelo, simbolički govoreći, okreće oko vlastite osi, i nakon četiri puta sedam dana dolazi opet na početak. Sasvim konkretan ritam događa se tijekom četiri puta sedam dana. Ali sada se približavamo sferi o kojoj bi trebali govoriti mnogo detaljnije ako ćete je uopće razumjeti. Sjetiti ćete se da sam rekao da je etersko tijelo muškarca žensko a žene muško. To dvoje ima drugačiji ritam, ali u to ne želimo danas ulaziti. Samo želimo naglasiti da se taj ritam pojavljuje i, zbog razlike kod muškarca i žene, samo ćemo reći da je to približno četiri puta sedam dana.

To nas, međutim, ne dovodi do kraja problematike. Sasvim konkretni procesi se ritmički ponavljaju i u fizičkom tijelu također, koliko god to nevjerojatno ljudima danas zvučalo. Danas su postali gotovo izbrisani, jer je čovjek imao postati neovisan od određenih procesa, ali su još uvijek primjetni za okultno promatranje. Ako bi fizičko tijelo bilo potpuno prepušteno sebi taj ritam bi se odvijao kroz period od deset puta sedam puta četiri dana kod žene a dvanaest puta sedam puta četiri dana kod muškarca. Tako bi bilo ako bi ljudsko biće bilo potpuno prepušteno zakonima nerazdvojnim s ritmovima. Jednom je zaista bilo tako, ali čovjek je postao slobodniji od kozmičkih utjecaja oko njega. Tako imamo protok ritmičkih procesa u četiri člana ljudskog bića. Ako želite, svaki od četiri ritma možete zamisliti kao kruženje. Ritmove koje bi čovjek ostvario u svom fizičkom tijelu, na primjer, ako bi potpuno bio prepušten sebi, samo približno, naravno, s vanjskim fizičkim, čisto prostornim procesima koji odgovaraju tim ritmovima. To je zato jer je čovjek vraćen natrag sebi u povodu slobode, i njegov odnos s kozmosom se u skladu s tim promijenio.

Primijetiti ćete iz broja deset puta sedam puta četiri ili dvanaest puta sedam puta četiri da ritam fizičkog tijela ugrubo odgovara tijeku godine. Vanjski simbol za te promjene u fizičkom tijelu možete zamisliti ako mislite da se tijekom godine ljudsko biće okrene takoreći; u jednom trenutku ono je na jednoj strani Sunca a u drugom na drugoj. Ako zamislimo da uvijek okreće lice Suncu, tada se tijekom godine jednom

mora okrenuti oko svoje vlastite osi i jednom oko Sunca. Svatko tko na to gleda površno misliti će da je to bez posljedica, ali to se pokazalo kao veoma važno. Ti ritmovi koji se pojavljuju u četiri tijela usađeni su u ljude kroz duge periode vremena, a hijerarhije — entiteti o kojima smo često govorili — su izazvali da različita tijela utječu jedna na drugo. Znamo da smo mi ugrađeni u viša bića. Zbog djelovanja tih duhovnih bića, koja sa svojim djelima ispunjavaju i fizički i duhovni prostor, dolazi do tih konkretnih veza. Međutim, ako uzmete u obzir ono što sam upravo rekao, naći ćete novi način gledanja na misli koje sam često spominjao ovdje prošle zime. Utemeljenje ritma fizičkog tijela počelo je već na drevnom Saturnu. Pripajanje eterskog tijela u fizičko tijelo, tako da se ritam dva tijela harmonizira, djelo je drugih duhova, duhova Sunca. Kroz zajednički rad raznih ritmova došlo je do veze na isti način kao što je veza dvije kazaljke sata određena njihovim ritmom. Na drevnom Mjesecu pripojen je još jedan ritam, onaj od astralnog tijela.

Sada oni duhovi koji su regulirali naš cijeli kozmos — jer je sve fizičke prirode izraz tih bića — morali su stvoriti vanjsko fizičko kretanje u skladu s njihovim vlastitim unutaršnjim vezama. Da je Sunce u godinu dana opasano Zemljom dolazi od ritma koji je usađen u fizičko tijelo dugo vjekova prije nego je postojala fizička konstelacija. Tako su prostorni odnosi između tih nebeskih tijela bili regulirani iz duha. Mjesec je morao ići oko Zemlje jer je njegova rotacija morala odgovarati rotaciji ljudskog eterskog tijela u četiri puta sedam dana jer je taj ritam trebao naći svoj izraz u kretanju Mjeseca. Promjena iluminacije Mjeseca od strane Sunca — mjesečeve četiri četvrtine — odgovaraju različitim ritmovima astralnog tijela, a okretanje Zemlje tijekom dana odgovara ritmu ega. Posebno u vezi s ovim ego ritmom možemo ukazati na nešto što je okultizam uvijek podučavao, ali što će ljudima danas izgledati kao čista fantazija, premda je ipak točno. U veoma davnim vremenima Zemlja se nije okretala oko njene osi; ova aksijalna rotacija pojavila se tijekom vremena. Dok je zemaljski čovjek još bio u drugačijim uvjetima, to kretanje još nije postojalo. Prvi poticaj za kretanje nije se pojavio u Zemlji već u čovjeku. Ljudskom egu je dan taj poticaj za okretanje od duhova kojima je podčinjen, i ljudski je ego zapravo uzeo Zemlju sa sobom i učinio da se oko njega okreće. Revolucija Zemlje je rezultat ego ritma. I to je točno, kolikog zapanjujuće zvučalo. Duhovni članovi čovjeka koji su razvijali njihov ego prvi su morali primiti stimulans za okretanje, i zatim su Zemlju uzeli sa sobom. Kasnije je to bilo drugačije. Čovjek je na Zemlji postao slobodan; uvjeti su se promijenili tako da je čovjek postao oslobođen od okolnih kozmičkih snaga. Ali izvorno je stvarno bilo tako. Tako možete vidjeti kako je sve što je fizičko oko nas u stvari rezultat duhovnog. Duh je uvijek tu. I duh je ono što postavlja sve u kretanje.

A sada mislite na astralno tijelo koje svoj krug ostvaruje u sedam dana. Zamislite kako su bolesti povezane s određenim nepravilnostima astralnog tijela jer su te nepravilnosti prenesene kroz etersko tijelo na fizičko tijelo. Sada ćemo pretpostaviti da astralno tijelo ima određeni defekt. Kroz taj defekt ono utječe na etersko tijelo i defekt je zatim prešao na fizičko tijelo. Ono također postaje neispravno. Zatim se organizam počinje buniti protiv defekta i primjenjuje zaštitne mjere. Ta pobuna je obično u obliku temperature, koja poziva čovjekove snage oporavljanja. Temperatura nije bolest; to ljudsko biće poziva zajedno sve snage organizma da se ovaj defekt opet

ispravi. Ta pobuna organizma protiv defekta u pravilu se izražava u grozničavoj temperaturi. Temperatura je najkorisniji, okrepljujući dio bolesti. Određeno područje koje je neispravno ne može se samo izliječiti, i snage mora primiti sa drugih mjesta, i to je izraženo u temperaturi.

Sada zamislite da se temperatura javlja s upalom pluća. Pluća su postala defektivna iz ovog ili onog razloga. Kada su čovjekova pluća ono što je pretrpjelo štetu, najprije astralno tijelo postaje defektivno a zatim to kroz etersko tijelo prelazi do fizičkog tijela. Kod upale pluća uzrok je uvijek u astralnom tijelu; upala pluća se ne može pojaviti ni na koji drugi način. Sada mislite na ritam astralnog tijela. Na dan kada se javlja upala pluća astralno tijelo djeluje na fizičko tijelo. Sada se tijelo počinje buniti s temperaturom. Sedam dana kasnije astralno i etersko tijelo su u istom uzajamnom odnosu; njihovi dijelovi se ponovno susreću. Ali to nije isti dio eterskog tijela, jer je ono prolazilo kroz vlastiti ritam. Ono susreće slijedeći dio. Na to je također utjecalo astralno tijelo, ali ovog puta na suprotan način. Groznica je sada potisnuta. Kroz činjenicu da se određeni dio astralnog tijela koji se podudara s prethodnom četvrtinom eterskog tijela sedam dana ranije, podudara s njegovom slijedećom četvrtinom, prouzrokovan je proces suprotan od onog prije tjedan dana, naime reakcija na groznicu. Suprotstavljeni ritam tijela sada potiskuje temperaturu. Jer ljudsko bi tijelo trebalo biti zdravo, i to je svrha ritma. Određeni utjecaju povećavaju se prvih sedam dana, a u slijedećih sedam dana oni moraju opadati. Kod zdrave osobe to povećanje i opadanje se izmjenjuje. Međutim, kada je osoba bolesna, njen život je ugrožen kada je groznica potisnuta. Dok je kod zdrave osobe rastući proces preokrenut sedmog dana, kod bolesne osobe rastući proces bi se trebao nastaviti. Ali brzi rast uzrokuje rapidni pad. To je razlog krize upale pluća sedmog dana.

Ovo možemo razumjeti ako uzmemo u obzir da su pluća razvijena u vrijeme kada je Mjesec već bio razdvojen i pripremao se razviti vlastiti ritam, i ritam dana se također počeo razvijati. Zato su čak i danas pluća još uvijek povezana s astralnim tijelom i ritmom eterskog tijela.

Možete dakle vidjeti, da nam znanost duha pomaže donijeti sud o ovim abnormalnim stanjima u ljudskom životu, i da se cijela priroda može shvatiti samo ako vidimo ta stanja. Ponovno će postati moguće za znanost da postigne plodonosne rezultate kada ljudi budu prožeti velikim istinama znanosti duha. U ranija vremena, sve do oko sredine zemaljske evolucije, svi ritmovi u čovjeku bili su mnogo više u harmoniji s ritmovima vanjske prirode. Od tada, odnosno, od sredine atlantskih vremena, međutim, stvari su pomaknute. Čovjekov unutarnji život se emancipirao od vanjskog ritma, ali je zadržao njegov unutarnji ritam. Upravo zato jer se ritmovi ne harmoniziraju čovjek je stekao njegovu nezavisnost i slobodu, inače evolucija slobode u povijesti čovječanstva ne bi bila moguća. Čovjekov ritam u usporedbi sa Suncem, ili Zemljin u usporedbi sa Suncem, žuri naprijed. Slična stvar se dogodila i s ostalim ritmovima, na primjer onim od astralnog tijela. U ranija vremena čovjek je tijekom sedam dana doživljavao sasvim različite nijanse raspoloženja. U jednom trenutku sve izvan njega na njega je pravilo veliki utisak, u drugom trenutku živio je više u svom unutarnjem životu. Zbog toga što ritmovi nisu više u harmoniji ostaje stanje

unutarnjeg iskustva, čak i kada čovjek ima više radosti iz vanjskog svijeta, i obrnuto. Oni se spajaju i uravnotežuju jedno drugo i to astralno tijelo čini smirenim, takoreći. Pomoću pažljivog promatranja te izmjene raspoloženja još možete primijetiti kod ljudi koji više žive u njihovom astralnom tijelu. Promjene u stanju astralnog tijela mogu se uspostaviti u slučaju ljudi koji su psihički ili mentalno bolesni.

Ego ritam će se zadnji pojaviti, ali i tu također, stvari su se već promijenile. Čovjek također može spavati danju, a ostati budan noću. U ranija vremena taj ritam se uvijek podudarao s vanjskim. U Atlantidi nešto bi se veoma ozbiljno dogodilo ako bi čovjek želio spavati danju a ostati budan noću. Svoj cijeli život bi doveo u poremećaj. Ritam je još uvijek danas tu u određenoj mjeri, ali je postao nezavisan od vanjskih okolnosti. To je ista stvar kao postavljanje pouzdanog sata točno u vrijeme sa Suncem. Tada bi mogli reći točno solarno vrijeme. Ali također bi mogli okrenuti sat na ponoć kada je sedam sati navečer. Tada bi ritam sata još uvijek ostao ispravan ali bi bio premješten u usporedbi s onim od Sunca. Tako je slično i sa čovjekom. Čovjek je zadržao stari ritam koje je dijelio s cijelim kozmosom, ali je postao premješten. Ako bi sat bio živo biće bilo bi opravdano razdvojiti njegov ritam od ritmova okruženja. U dalekoj budućnosti čovjek će dosegnuti točku da ponovno isturi svoje ritmove u svijet iz snage njegova vlastitog unutarnjeg razvoja. Baš kao što su jednom bila bića koja su, iz njihovih vlastitih ritmova, napravili da se Sunce, Mjesec i Zemlja kreću, čovjek će u neko buduće vrijeme prenijeti njegove ritmove svijetu, kada dosegne stupanj božanstvenosti. To je značenje toga što su ritmovi postali nezavisni. Iz ovog možemo naslutiti dublje temelje astrologije. Ali sada nećemo ići u to. Danas smo samo željeli pokazati da znanost duha nije zbroj apstraktnih ideja za one egoistične ljude koji za nju imaju interesa, već nešto što može donijeti svijetlo u većinu svakodnevnih stvari u životu. Međutim, treba imati volje, da se od vanjskih pojava prijeđe na uzroke koji su iza njih. Ritam je u materiju usađen od duha, i čovjek, danas, te ritmove u sebi ima kao nasljeđe duhovnog porijekla. Ipak što ti ritmovi znače za čovjekovo biće i za ostatak prirodne kreacije možemo shvatiti samo ako se vratimo na izvorne povezanosti. U slučaju životinja razna tijela — fizičko tijelo, etersko tijelo, astralno tijelo i grupni ego — imaju sasvim drugačiji odnos jedno s drugim. Postoji različiti ritam za svaku životinjsku vrstu. To je ugrubo isto za fizičko tijelo, ali različite životinje imaju sasvim različite ritmove u njihovim eterskim i astralnim tijelima. Na isti način na koji je životinjski svijet ovih dana klasificiran prema vanjskom obliku, mogao bi biti klasificiran po vrstama prema ritmovima astralnog i eterskog tijela.

Nemojte misliti da ovi ritmovi nikada nisu bili jasno prepoznati. Mogli bi pokazati da nije bilo tako davno kada su ljudi bili barem mutno svjesni tih ritmova. Tkogod svijetom ide sa sviješću za ove stvari, naći će u nekim kalendarima korištenim u seoskim oblastima određena pravila koja upućuju na određene veze između životinja i zemlje. Farmeri su uređivali svu njihovu poljoprivredu promatrajući pravila na takvim kalendarima. U farmerovom znanju svijest o tim ritmovima leži skrivena. To su stvari koje nam mogu pokazati da se od petnaestog i šesnaestog stoljeća pojavilo doba apstrakcije, vanjske znanosti, znanosti koja više nije u položaju da se vrati na uzroke. To je posebno slučaj u medicini. Ljudi danas samo pipaju, a čvrsta osnova patologije i terapije ide natrag do drevnih vremena. Za moj intelekt i moje osjećaje

bilo je mučenje kada je fenacetin (analgetik, lijek protiv bolova nap.pr.) bio testiran. Ta vrsta testiranja, bez ikakve vodilje, pokazuje da je u isto vrijeme kada je izgubila duh, znanost izgubila i dubinu. Kroz duhovno znanje ta dubina će biti ponovno stečena. Apsolutno je nužno praviti razliku između karikatura znanosti i stvarnog znanja temeljenog na duhu. Ako to primite k srcu vidjeti ćete koliko je nužno imati duhovno znanstveno znanje, i ono treba naći put u svaku oblast znanja i života.

MEFISTO I POTRESI

Berlin, 1 siječnja 1909

Tema današnjeg predavanja je duboko okultnog karaktera, naslovljena — u početku bi se moglo činiti čudno — kao: “Mefisto i potresi”. Vidjeti ćemo da ne samo da nas problem lika Mefista vodi u duboku oblast okultizma već da isto vrijedi i za problem potresa ako je objašnjen s duhovnog gledišta. Već sam govorio ovdje a i na nekoliko drugih mjesta o unutrašnjosti Zemlje i također referirao na pitanje potresa. Sada ćemo problemu tih najtragičnijih događaja na zemljinoj površini pristupiti, sa još jedne strane.

Lik Mefista koji će danas biti naše polazište, poznat vam je svima iz Goetheova *Fausta*. Znao da je Mefisto biće — nećemo danas ulaziti u pitanje koliko se poetska prezentacija podudara s okultnim činjenicama — lik koji se u drami javlja kao zavodnik i napasnik Fausta o kojem se, na neki način, može misliti kao o predstavniku čovjeka koji stremi da dosegne visine egzistencije. U predavanjima o Goetheu također sam ukazao koji duhovni vidik je otkriven u sceni “Prolaz do Majki”, gdje Mefisto u svojoj ruci drži ključ koji daje pristup tamnoj, podzemnoj oblasti gdje prebivaju Majke. Mefisto sam ne može ući u tu oblast. On samo ukazuje da u toj misterioznoj oblasti nema razlike između “ispod” i “iznad”:

“Uroni dakle! Mogao bih jednako reći, penji se! To je sasvim isto”.

Također znamo da u karakterizaciji te oblasti, Mefisto koristi riječ “podzemlje”, “ništavilo”. U izvjesnom smislu, dakle, on predstavlja duh koji bi u tom “ništavilu” tražio nešto što mu je bezvrijedno. Faust odgovara kako bi svaki pravi tragač danas mogao odgovoriti materijalističkom misliocu: “U tom ništavilu nadam se naći sve”.

Goetheovsko istraživanje napravilo je mnoge pokušaje da nađe ključ za lik Mefista. Na drugim predavanjima rekao sam da će se objašnjenje imena Mefisto naći u židovskom jeziku, gdje je “Mephez” riječ korištena za onog tko ometa, tko kvari, a “topel” za onog tko laže. Stoga o tom imenu moramo misliti kao da pripada biću koje čovjeku donosi iskvarenost i prepreke i duh je neistine, obmane i iluzije.

Može izgledati onima koji čitaju uvod u *Fausta*, “Prolog na nebu”, pažljivo, da sadrži riječi koje odjekuju takoreći preko tisuće godina. Goethe je pustio da riječi izgovorene između Gospodina i Joba iz Knjige o Jobu ponovno odjeknu na početku *Fausta*. U Knjizi o Jobu čitamo da je Job dobar, čestit i pobožan čovjek i o tome kako se sinovi Gospodara svijetla predstavljaju pred Njime. Među njima je izvjesni neprijatelj svijetla. U razgovoru između neprijatelja Svijetla i vrhovnog Gospodina, ovaj neprijatelj svijetla kaže da je “išao amo tamo Zemljom”, tražeći i pokušavajući mnoge stvari. Gospodin pita: “Znadeš li ti mog slugu Joba?” i neprijatelj svijetla — jer tako ćemo ga zvati — Gospodinu odgovara da Joba zna i da bi ga zasigurno mogao

skrenuti od dobra i odvesti u propast. Ovaj duh treba napraviti dva pokušaja da pristupi Jobu i zatim ga ščepa pomoću ozljeđivanja fizičkog tijela. Na to izričito ukazuje kada kaže Gospodinu: “Zgrabi njegov imetak i on neće pasti; ali dodirni njegovu kost i njegovo meso i on će pasti!” Tko ne čuje eho toga u *Faustu* kada Gospodin zove Mefista u “Prologu na nebu”: “Znaš li Fausta, mog slugu!” I zatim, sličnim izrazima, čujemo odgovor duha koji u Knjizi o Jobu dolazi pred Gospodina, kada Mefisto izjavljuje da Fausta može nježno voditi na put, da ga može pridobiti sa staze koja vodi do dobra. Ovdje, tada, slušamo zvukove koji unisono izbijaju kroz stoljeća.

Kada ste razmišljali o liku Mefista, mogli ste se često upitati: Tko je Mefisto, zapravo? Ozbiljne pogreške se tu rade, greške koje doduše mogu biti ispravljene jedino dubljim, okultnim uvidom. Samo ime sugerira da je Mefisto udružen s vragom, ili s idejom vraga, jer riječ “topel” je ista kao i “*Teufel*” – vrag. Ali drugo pitanje – i ovdje dolazimo do ozbiljne zablude koja se često pojavljuje u objašnjenjima lika Mefista – drugo pitanje je: Da li Mefisto može biti identificiran s duhom kojeg znamo kao Lucifera, koji je tijekom Lemurijske epohe pristupio čovjeku zajedno s njegovom vojskom i ukorijenio se takoreći u proces evolucije? Prevladavajuća tendencija u Europi je identificirati lik Mefista kakav se pojavljuje u Goetheovu *Faustu* ali također i u ranijoj narodnoj literaturi (narodne igre, lutkarske igre i tako dalje), s Luciferom. Mefisto je svuda dobro poznat lik, i pitanje je: Da li je on i njegova vojska identičan s Luciferom i njegovom vojskom? Drugim riječima: Da li je učinak utjecaja Mefista na čovjeka isti kao i onaj od Lucifera? – To je pitanje pred nama danas.

Znamo kada je Lucifer pristupio čovjeku. Proučavali smo tijekom ljudske evolucije na Zemlji kroz epohu kada su se Sunce s njegovim bićima, a naknadno i Mjesec, odvojili od Zemlje zajedno sa snagama koje bi daljnji razvoj za ljude činile nemogućim. I naučili smo da su mu u vrijeme dok čovjek još nije bio spreman da njegovo astralno tijelo postane nezavisno, pristupili Lucifer i njegova vojska. Učinak na čovjeka je bio dvostruk. Bilo je to prema kraju Lemurijske epohe kada je, u njegovom astralnom tijelu, čovjek bio stvarno izložen utjecajima koji dolaze od Lucifera. Da Lucifer nije pristupio, čovjek bi, točno je, bio zaštićen od određenih zala ali ne bi stekao ono što mora biti ubrojeno u jedno od njegovih najvećih blagoslova.

Značaj Luciferovog utjecaja postaje evidentan kada se upitamo što bi se dogodilo da od vremena lemurijske epohe nije bilo luciferskog utjecaja, da je Lucifer i njegova vojska ostao odvojen i razdvojen od evolucije ljudi! Do sredine atlantske epohe čovjek bi evoluirao kao biće koje bi se u svakom impulsu njegova astralnog tijela podčinio utjecajima određenih duhovnih bića višeg ranga nego što je on; ta bića bi zadržala njihovu prevagu nad njim sve do sredine atlantske epohe. Da se to dogodilo, čovjekove sposobnosti percepcije i spoznaje ne bi mogle biti usmjerene na materijalni svijet sve do mnogo kasnijeg perioda. Tijekom lemurijske i rane atlantske epohe, nikakva strast, nikakva žudnja ne bi se pojavila iz njegove osjetilne percepcije; suočio bi se sa svijetom čula takoreći u stanju nevinosti, u svakom djelu podčinjen impulsima usađenim mu od strane viših duhovnih bića. Impulsi koji ga potiču na djelo ne bi bili potpuno iste prirode kao oni od viših životinja danas, već više duhovni.

Svako njegovo djelo na Zemlji bilo bi potaknuto, ne samo od impulsa, već i od vrste duhovnog instinkta. Kako sada stvari stoje, pod utjecajem Lucifera čovjek je ranije došao na stupanj gdje je rekao: To je zadovoljstvo i privlači me, to mi je odvratno! Dosegnuo je stupanj kada slijedi vlastite impulse ranije nego bi to inače bio slučaj; on postaje nezavisno biće, s okvirom unutarnje slobode. Posljedica je bila da je na neki način bio odvojen od duhovnog svijeta. Da bi bili jezgroviti, mogli bi reći: Bez tog utjecaja Lucifera, čovjek bi ostao produhovljena životinja — životinja koja bi postupno razvila oblik uzvišeniji i ljepši nego što se može razviti od čovjeka pod utjecajem Lucifera. Čovjek bi ostao daleko više anđeosko biće da luciferski utjecaj nije djelovao u lemurijskoj epohi; ali s druge strane, viša bića bi ga vodila kao na uzici. U sredini atlantske epohe nešto bi ga iznenada zadesilo: njegove oči bi bile potpuno otvorene, tapiserija cijelog materijalnog svijeta čula prostirala bi se oko njega — ali zureći u nju on bi simultano opažao božansko-duhovno, božanski-duhovni svijet iza svakog fizičkog objekta. Ako bi, dakle, u njegovom bivšem stanju zavisnosti čovjek pogledao natrag na njedra Božanskog odakle je potekao, promatrajući bogove svijetla kako šalju zračenje u njegovu dušu, upućujući ga i vodeći ga, za njega bi došlo do nečega — ovo nije samo slika već u visokom stupnju odgovara stvarnosti — naime, da bi svijet čula u njegovoj ukupnosti pred njim bio raširen u transparentnosti, otkrivajući iza sebe ona druga božansko-duhovna bića koja su zauzela mjesto onog što je sada izgubljeno. Jedan duhovni svijet bi se iza njega zatvorio a novi duhovni svijet bi se pred njime otvorio. Čovjek bi ostao dijete u rukama viših, božansko-duhovnih bića; u ljudskoj duši nezavisnost ne bi bila uspostavljena.

Nije se dogodilo tako jer je Lucifer pristupio čovjeku i dio duhovnog svijeta koji je u pozadini, učinio za njega nevidljivim. Osobni instinkti, strasti i žudnje koje se javljaju u čovjekovom astralnom tijelu raširili su oblak tame nad duhovnim bićima svijeta iz kojih je čovjek rođen i koji bi mu inače ostali neprestano vidljivi.

Stoga u onim velikim centrima-proročištima u drevnoj Atlantidi posvećenici su se izričito vježbali da promatraju onaj dio duhovnog svijeta koji je bio prikriven kao rezultat utjecaja Lucifera. Cilj sve pripreme koju su pretrpjeli čuvari i učenici drevnih proročišta u atlantskim misterijima bio je omogućiti im da percipiraju onaj dio duhovnog svijeta koji se kao posljedica utjecaja Lucifera na astralno tijelo čovjeka povukao iz njegova polja vizije. I vidljivi su također, bili oni likovi viđeni od čovjeka u raznim stanjima duše koja idu usporedo s inicijacijom, likovi koji iz svijeta svijetla prodiru u naš svijet prekriveni haljinom snabdjevenom od astralnog svijeta. U drevnim centrima proročišta atlantski posvećenik promatrao je u duhu one likove koji su bili zaista duhovna bića višeg ranga nego on — bića koja nisu sišla u duhovni svijet i koja su stoga ostala nevidljiva običnom pogledu kada su čovjekove oči bile prerano otvorene. Ali pošto je sam Lucifer bio oponent tih svjetova svijetla, bilo je neizbježno da i on također bude vidljiv posvećenicima; i vojska Lucifera je *bila* vidljiva Atlantidanima koji su u njihovoj sjenovitoj, vidovitoj svijesti, u stanju spavanja i u uvjetima na pola puta između spavanja i budnosti, mogli biti premješteni u duhovni svijet. Kada je dio svijeta svjetla bio dostupan tim atlantskim ljudima, dio svijeta suprotstavljenog svijetu svijetla je također bio vidljiv; vojska Lucifera je bila vidljiva — ne sam Lucifer. Oni plemeniti likovi koji pripadaju svijetu svijetla bili su

fascinantni i veličanstveni u njihovoj astralnoj odjeći kao što su oni iz suprotstavljenog svijeta obmane bili užasni i strašni.

Takav je bio utjecaj Lucifera u evoluciji čovječanstva koji je učinio mogućim da čovjek padne u grešku i zlo ali također i da stekne slobodu. Da nije bilo utjecaja Lucifera, do uvjeta koje sam opisao došlo bi sredinom atlantske epohe: tapiserija čulnog svijeta bila bi raširena pred čovjekom; mineralno, biljno i životinjsko carstvo bili bi mu materijalno vidljivi; također i pojave prirode i neba, gromovi, munje, oblaci, zrak — sve bi to bilo vidljivo vanjskom pogledu. Ali iza svega toga bila bi nepogrešiva prisutnost božansko-duhovnih bića. Pošto je utjecaj Lucifera već djelovao na čovjekovo astralno tijelo, njegovo fizičko — tada još podložno preobražaju — tako je bilo pripremano sve od lemurijske epohe pa do u atlantsku, da nije moglo postati direktni instrument za fizički svijet čula sa duhovnim svijetom vidljivim iza njega. I tako čovjek nije mogao odmah promatrati fizički čulni svijet u obliku u kojem bi mu se simultano otkrio kao duhovni svijet. Tri niža carstva prirode leže oko njega; fizički svijet postao je veo nad duhovnim svijetom. Čovjek nije mogao, niti može do današnjeg dana, gledati direktno u duhovni svijet.

Ali pošto je čovjek prošao kroz ovu evoluciju, u sredini atlantske epohe mogao se istaknuti drugačiji utjecaj — utjecaj sa sasvim druge strane i ne treba ga brkati s onim od Lucifera i njegove vojske. Premda je Lucifer bio prvi koji je učinio mogućim za čovjeka da ga zgrabi ovaj drugi utjecaj, premda je Lucifer uzrokovao da ljudsko fizičko tijelo postane gušće nego bi to inače postalo, ipak je bilo nužno da još jedan utjecaj pristupi čovjeku da ga potpuno uvede u materijalni svijet čula, da bi mu potpuno zatvorio duhovni svijet tako da je bio vođen do iluzije: Ne postoji drugi svijet osim svijeta materijalne egzistencije razastrtog ispred mene!

Od sredine atlantske epohe oponent sasvim različitog karaktera od Lucifera pristupio je čovjeku, naime biće koje baca takvu maglu i tamu oko njegovih sposobnosti percepcije da on ne čini nikakav napor niti razvija ikakvu težnju da pronikne u tajne svijeta čula. Ako sebi predstavite da pod utjecajem Lucifera čulni svijet postaje kao veo, pod utjecajem tog drugog bića fizički svijet u njegovoj ukupnosti postaje kao gusta kora, zatvarajući duhovni svijet. Samo su atlantski posvećenici mogli, kroz pripremu koju su prošli, probiti taj gusti prekrivač materijalnog, fizičkog svijeta.

Vijesti o snagama koje su pristupile čovjeku da bi zatamnili njegov pogled na drugu stranu božanske egzistencije donesene su nam po prvi puta u učenjima Zaratustre danim njegovim sljedbenicima i učenicima, velikog vođe drevnih Perzijanaca. Misija Zaratustre bila je da usadi kulturu u narod koji, za razliku od drevnih Indijaca, nije po prirodi neprestano žudio za duhovnim svijetom. Misija Zaratustre bila je pružiti njegovom narodu kulturu usmjerenu na svijet čula, ciljajući na ovladavanje materijalnim svijetom preko sredstava zavisnih od truda i napora fizičkog čovjeka. U civilizaciji drevne Perzije, dakle, čovjek je bio manje podložan utjecaju Lucifera nego utjecaju tog Bića koje je od sredine atlantske epohe pristupilo čovjeku, s rezultatom da su mnogi od posvećenika u to vrijeme posrnuli u prakticiranje nekog oblika crne magije; odvedeni na stranputicu tim iskušenjem, ono što im je bilo dostupno iz

duhovnog svijeta zloupotrijebili su u svrhu fizičko-materijalnog svijeta. Moćni utjecaj sila crne magije koji je konačno doveo do uništenja Atlantide ima svoje porijeklo u iskušenjima tog Bića o kojem je Zaratustra učio svoj narod kao o Ahrimanu (“Angra Mainyu”), Biće koje je suprotstavljeno Bogu svijetla objavljenom od Zaratustre kao “Ahura Mazdao”, “Velika Aura”.

Te dvije figure — Lucifera i Ahrimana — treba jasno razlikovati jednog od drugog. Jer Lucifer je biće koje se odvojilo od duhova nebesa *nakon* odvajanja Sunca, dok se Ahriman već bio otrgnuo *prije* odvajanja Sunca i utjelovljenje je sasvim drugačijih snaga. Rezultat utjecaja Lucifera u lemurijskoj epohi bio je samo kvarenje sposobnosti, još uvijek u posjedu čovjeka u atlantskoj epohi, da manipulira snagama zraka i vode. U knjizi po naslovu *Iz Akaša kronike* pročitati ćete da su u atlantska vremena snage sjemena u biljci i životinji još uvijek bile pod čovjekovom dominacijom i mogle su biti istrgnute baš kao što sile korištene u obliku pare za pokretanje strojeva mogu danas biti izvučene iz mineralnog ugljena. Rekao sam vam da kada su ove sile istrgnute one su na misteriozan način povezane s prirodnim silama u vjetru, vremenu i slično; i ako su od čovjeka primijenjene u svrhe suprotne od božanskih namjera, te prirodne sile su pozvane na djelovanje protiv njega.

Tu leži uzrok atlantske poplave i devastacije izazvane snagama prirode koje su vodile do nestanka cijelog kontinenta Atlantide. Ali čak i prije tog vremena, čovjek je izgubio dominaciju nad snagama vatre i moć da ih ujedini s određenim misterioznim snagama Zemlje. Moć nad snagama vatre i Zemlje u određenoj kombinaciji već se bila povukla od čovjeka. Ali sada — preko utjecaja Ahrimana i njegovih suučesnika — on je opet stekao određenu vlast nad snagama vatre i Zemlje, sa strašnim posljedicama. I mnogo toga što se može čuti o uporabi vatre u drevnoj Perziji povezano je s ovim što vam sada govorim. Mnoge sile koje su primijenjene u crnoj magiji i povezane su s time, vodile su do rezultata da je čovjek ščepao sile potpuno drugačije prirode i tako stekao utjecaj nad vatrom i Zemljom, sa strašnim i razornim rezultatima. Praksa crne magije od nasljednika Atlantidana u drevnoj Perziji još bi bila efikasna da učenje Zaratustre nije otkrilo kako Ahriman, kao suprotstavljena snaga, hvata čovjeka u zamku i zamagljuje njegov pogled na duhovnu stvarnost iza svijeta čula. Tako je preko Zaratustre i njegovih sljedbenika, izvršen utjecaj na veliki dio atlantske civilizacije; s jedne strane čovjek je podučan djelovanju uzvišenog Boga svijetla kojem se treba okrenuti, i, s druge strane, zloj moći Ahrimana i njegove vojske.

Ahriman djeluje na čovjeka na bezbrojne, beskonačno raznolike načine. — Rekao sam vam da je događaj Misterija na Golgoti bio trenutak od najviše važnosti za evoluciju svijeta. Krist se pojavio u oblasti u koju čovjek ulazi nakon smrti, gdje je utjecaj Ahrimana čak i snažniji nego u svijetu oko čovjeka ovdje na Zemlji između rođenja i smrti. U oblasti egzistencije između smrti i ponovnog rođenja, Ahrimanovi utjecaji su djelovali na čovjeka sa strašnom, poraznom snagom. I da se ništa drugo nije dogodilo, krajnja tama bi postupno zatvorila čovjeka u ‘oblasti sjena’ — kako su to točno odredili drevni Grci. Stanje potpune izolacije, koje vodi do jačanja egoizma nastalo bi između smrti i ponovnog rođenja; čovjek bi se u novom životu rodio kao loš i uobraženi egoist. Stoga je više od govorne figure kazati da se nakon Događaja na

Golgoti, u trenutku kada je Krv tekla iz rana, Krist pojavio u tamošnjem svijetu, u oblasti sjena, i Ahrimana bacio u okove. Premda je utjecaj Ahrimana ostao i zaista je izvor svog materijalističkog razmišljanja od strane ljudi, premda taj utjecaj može biti paraliziran jedino ako ljudi u sebe prime snagu koja emanira iz Misterija na Golgoti, ipak iz tog Događaja mogu izvući snagu koja im omogućava da ponovno nađu svoj put u božanski-duhovni svijet.

Dakle prema Ahrimanu je sposobnost ljudske spoznaje bila primarno usmjerena. Ahriman je bio biće čiju su egzistenciju ljudi naslućivali, Biće o kojem su imali neko znanje kroz kulturu inauguriranu od Zaratustre; i otuda se znanje o Ahrimanu širilo među druge narode i u njihov svijet ideja. Ahriman se sa svojom vojskom pojavljuje kao lik s najrazličitijim imenima među civiliziranim narodima. I zahvaljujući osobitim uvjetima zadobivenim u duši europskih naroda koji su ostali najviše u pozadini migracija od Zapada na Istok, koji su bili manje pogođeni s onim što se zbilo u drevnoj indijskoj, drevnoj perzijskoj, egipatskoj i čak i u grčko-latinskoj civilizaciji – zahvaljujući tim okolnostima među europskim narodima iz kojih će se roditi peta kulturalna epoha tamo je prevladavala, sklonost duše koja je gledala Ahrimana samo kao lik strave. I dok su usvojena mnoga različita imena – kao na primjer, “Mefisto” među židovskim narodom – u Europi lik Ahrimana postaje “Vrag” u njegovim raznim formama.

Očito, stoga, mi ovdje gledamo u povezivanje u lanac događaja u duhovnim svjetovima i mnogi koji tvrde da su iznad srednjovjekovnog praznovjerja dobro će učiniti ako zapamte riječi iz *Fausta*:

“Mali puk nikad neće nanjušiti vraga čak i ako ih šćepamo za ovratnik”.

Upravo zato jer je čovjek zatvorio duhovne oči za taj utjecaj tako mu je potpuno podlegao. Goetheov “Mefisto” je nitko drugi nego lik Ahrimana i ne smije ga se brkati s Luciferom. Sve greške koje tu i tamo niču u komentarima na *Fausta* dolaze iz ove konfuzije – premda je Lucifer zaista bio prvi koji je utro put za utjecaj Ahrimana. U proučavanju Ahrimana stoga smo vođeni natrag do izvornog utjecaja Lucifera, čija priroda može postati jasna nakon dugih pripremnih napora koji su napravljeni da bi razumjeli tu intimnu vezu.

Suptilna razlika između dva Bića ne smije se previdjeti. Esencijalna stvar je da je, fundamentalno gledano, Lucifer doveo čovjeka pod utjecaj snaga povezanih *samo* s zrakom i vodom; dok ga je Ahriman-Mefisto podvrgnuo utjecaju daleko više smrtonosnih snaga, i civilizacije koje neposredno dolaze vidjeti će pojavljivanje mnogih stvari povezanih s utjecajem Ahrimana. Kroz taj utjecaj tragač za duhom koji ne stoji na čvrstim i sigurnim temeljima može lako pasti kao plijen najstrašnije iluzije i obmane. Jer Ahriman je duh koji nastoji širiti obmanu kao pravu prirodu čulnog svijeta, posebno kao izraz duhovnog svijeta. Kada čovjek ima tendenciju za abnormalna, mjesečarska stanja ili kroz određeni pogrešan trening probudi okultne snage čime je intenziviran egoizam, tada Ahriman ili Mefisto ima spreman utjecaj upravo na te okultne snage, utjecaj koji ubrzo može postati nadmoćno snažan. Dok utjecaj Lucifera može dovesti samo do toga da mu se ono s čime se čovjek suočava iz

duhovnog svijeta (a to vrijedi također i za onoga tko primi pogrešan trening) pojavljuje kao *astralna* forma vidljiva astralnom tijelu, manifestacije zbog utjecaja Ahrimana dolaze na svijetlo u tome što se zli utjecaji na fizičko tijelo utiskuju u etersko tijelo i zatim postaju vidljivi kao *fantomi*.

Kod utjecaja Ahrimana, stoga, imamo posla sa snagama mnogo niže prirode nego su to utjecaju Lucifera. Utjecaju Lucifera nikada ne mogu postati zlo kao utjecaji Ahrimana i onih bića koja su povezana sa snagom vatre. Utjecaj Ahrimana ili Mefista može dovesti do toga da je u cilju stjecanja okultnog znanja čovjek izazvan, na primjer, da poduzme određene mjere s njegovim fizičkim tijelom. Metoda koja se sastoji u uporabi i zlouporabi fizičkog tijela je najveće zlo koje je moguće primijeniti u svrhu stjecanja okultne moći. Činjenica je da je u određenim školama takva praksa podučavana u izobilju. Jedna od najstrašnijih perverzija kojoj čovjek može biti izvrnut javlja se kada su sile fizičkog tijela uzete kao početna točka okultnog treninga.

Ovdje nije moguće ući u detalje osim naznake da sve spletkarenje koje se na bilo koji način sastoji od zlouporabe snaga fizičkog tijela emaniraju od utjecaja Ahrimana; i pošto učinak toga prodire u čovjekovo etersko tijelo, ono radi kao svijet fantoma što je ništa drugo nego odjeća snaga koje vuku čovjeka dolje na nivo ispod onog od pravog čovjštva. Gotovo svaka drevna civilizacija — indijska, perzijska, egipatska, grčko-latinska — ima svoj period dekadencije; tako isto i misterije, kada tradicija misterija nije više očuvana u svojoj čistoći. Tijekom tog perioda mnogi od onih koji su bili, ili učenici posvećenika ali nisu mogli ostati na njihovom nivou, ili ljudi kojima su tajne misterija nezakonito izdane, pali su na perverziju i zao put. Centri crne magije i njene snage proizlaze iz tih utjecaja i ustrajali su do današnjeg dana.

Ahriman je duh laži, duh koji pred čovjeka priziva iluzije, radeći zajedno sa svojim urotnicima u duhovnom svijetu. Sam Ahriman nije opsjena — daleko od toga! Ali ono što je prizvano pred čovjekovim očima od duha pod njegovim utjecajem — to je opsjena, iluzija. Kada čovjekove želje i strasti teku zlim putovima i on se u isto vrijeme na bilo koji način podvrgne okultnoj praksi, tada okultne sile koje su probuđene prodiru u etersko tijelo i najviša zla snaga korupcije javlja se među prividnim slikama koje same često mogu biti veličanstvene, ulijevati strahopoštovanje. Toliko je strašan utjecaj Ahrimana na čovjeka.

Iz onog što je kazano možete zaključiti da je kroz dolazak Krista, Ahriman bio bačen u okove — ako se može tako izraziti — ali samo, naravno, za one koji neprestano teže proniknuti u Krist misteriju. A izvan snaga koje struje od Krist misterije, zaštita u svijetu protiv utjecaja Ahrimana stalno će se umanjivati. U izvjesnom smislu — a mnogi znakovi to navještaju — naša epoha sudi tim utjecajima Ahrimana. U izvjesnim okultnim učenjima domaćini Ahrimana se također nazivaju *Asurama*. To su naravno, zle Asure koje su u određeno vrijeme otpale od evolucijskog puta Asura koje su obdarile čovjeka osobnošću. Već je napomenuto da su to duhovna bića koja su se odvojila od evolucije Zemlje prije odvajanja Sunca.

Do sada smo opisivali samo užasan utjecaj koji Ahriman može izvršiti na određene abnormalne procese razvoja, onaj koji se odvija duž okultnih putova. Međutim u određenom pogledu cijelo čovječanstvo je došlo pod utjecaj Ahrimana tijekom druge polovine atlantske epohe. Cijela post-atlantska epoha ima u sebi, u izvjesnom smislu, posljedice utjecaja Ahrimana — u jednoj regiji Zemlje više, u drugoj manje. Ali utjecaj Ahrimana se svuda isticao i sva učenja dana narodima od drevnih posvećenika u vezi duhova svijetla koji su oponenti Ahrimanu dana su prvenstveno da bi se povuklo te narode dalje od utjecaja Ahrimana. To je bila dobra, mudro provedena edukacija čovječanstva.

Ali nemojmo zaboraviti da je od tog vremena sudbina Ahrimana u izvjesnom smislu bila isprepletena sa sudbinom čovječanstva, i raznovrsna događanja, o kojima neinicirani ne mogu znati ništa, cijelu karmu čovječanstva drže u stalnoj vezi s karmom Ahrimana. Da bi razumjeli ono što će sada biti rečeno, morate shvatiti da povrh karme koja pripada svakom pojedinom ljudskom biću, na svakom stupnju egzistencije postoji univerzalni karmički zakon. Sve kategorije bića imaju svoju karmu — karma jedne razlikuje se od karme druge. Ali karma djeluje kroz svaku oblast egzistencije i postoje stvari u karmi čovječanstva, u karmi naroda, zajednice ili druge grupe ljudskih bića, na koju treba gledati kao na kolektivnu karmu, tako da u određenim okolnostima pojedinac može biti zahvaćen kolektivnom karmom. Neće uvijek biti lako, za onog tko ne može prodrijeti do korijena stvari, točno razabrati gdje utjecaji snaga o kojima se radi leže u slučaju ljudskih bića preuzetih takvom sudbinom. Pojedinac unutar neke zajednice može biti potpuno nedužan što se tiče njegove vlastite karme; ali pošto stoji unutar polja kolektivne karme, može ga zadesiti nesreća. Ako je, međutim, potpuno nedužan, kompenzacija će biti u kasnijim inkarnacijama.

U širem odnosu moramo gledati ne samo na karmu prošlosti već također misliti i na karmu budućnosti. Strašna kob može zadesiti grupu ljudskih bića; razlog zašto upravo ta grupa treba propatiti takvu sudbinu neće se otkriti. Netko tko bi bio sposoban istraživati karmu pojedinca u određenim okolnostima neće moći naći ništa što bi moglo voditi do te tragične sudbine, jer niti karme su ekstremno složene. Uzrok takvih karmičkih događaja može ležati daleko, daleko — ali ipak je povezan s tim ljudima. I može biti da je cijela grupa, dok je nedužna, bila dostignuta od neke kolektivne karme koja nije mogla dostići one neposredno krive, jer okolnosti to nisu činile mogućim. U takvim slučajevima jedino što se može reći je ovo: U ukupnoj karmi pojedinca, sve je u konačnici izbalansirano, uključujući ono što ga snađe bez krivnje s njegove strane; sve je upisano u njegovoj karmi i kompenzacija u punom smislu biti će napravljena u buduće vrijeme. — Dakle u razmatranju zakona karme moramo također uzeti u obzir karmu budućnosti. Niti smije biti zaboravljeno da čovjek nije izolirano biće već svaki pojedinac mora zajednički dijeliti kolektivnu karmu čovječanstva. Moramo zapamtiti, također, da je čovjek, zajedno s čovječanstvom, povezan s onim hijerarhijama bića koje nisu ušle u fizički svijet i da je također uvučen u karmu hijerarhija. U sudbinama čovječanstva u duhovnom svijetu veliki dio čine veze koje ne treba tražiti u neposrednim okolnostima, ali karmičke posljedice se neminovno događaju. Od druge polovine atlantske epohe, karma

Ahrimana je povezana s karmom čovječanstva. Gdje su, dakle, djela Ahrimana, površ svega što je iskovao u tijelima ljudi da bi širio fantome i iluziju nad cijelim svijetom čula? Gdje su ta druga djela?

Sve u svijetu ima, takoreći, dvije strane, jedna se više odnosi na čovjeka kao duhovno biće, a druga na ono što se razvilo kao carstvo prirode oko njega. Zemlja je arena čovjekove egzistencije. Oku duha ova Zemlja se otkriva kao kombinacija različitih slojeva ili nivoa. Najviše vanjski sloj se zove "mineralna Zemlja" ili "mineralni sloj" jer sadrži samo takve supstance kakve se mogu naći na tlu pod našim nogama. To je najplići sloj, relativno govoreći. Zatim počinje "fluidna Zemlja", čija materijalna konstitucija je potpuno različita od one od "mineralnog" sloja iznad njega. Ovaj drugi sloj je, takoreći, obdaren unutarnjim životom; i samo zato jer je čvrsti, mineralni sloj raširen preko njega unutarnje snage drugog sloja se drže na okupu. Ako bi bile puštene trenutno bi se raspršile u kozmički prostor. Taj sloj, dakle, leži pod ogromnim pritiskom. Treći sloj je "parna Zemlja". To nije materijalna para kakva se javlja na zemljinoj površini već je u tom trećem sloju sama supstanca prožeta s unutarnjim silama, usporedivim jedino s strastima, unutarnjim žudnjama i impulsima čovjeka. Dok na Zemlji samo bića kao životinje ili ljudi mogu razviti strasti, ovaj treći sloj je — baš kao što su supstance zemlje prožete silama magnetizma i topline — u materijalnom smislu prožet sa silama sličnima onima koje poznajemo kao ljudske i životinjske strasti i impulsi. Četvrti ili "sloj forme" tako je nazvan jer sadrži materijal i sile onog što se susreće u mineralnom dijelu Zemlje kao entiteti ukalupljeni u formu. A osobina petog sloja, ili "Zemlja plodnosti" je da čak i kao materijal vrvi beskrajnom plodnošću. Ako bi se dočepali dijela ovog sloja on bi stalno slao naprijed nove impulse, nova klijanja; bujna plodnost je unutarnje svojstvo ovog sloja. Zatim dolazimo do šestog sloja, "vatrene Zemlje", koji sadrži kao "supstance" unutar njega, sile koje mogu dovesti do strašne pustoši i uništenja. Zapravo je u ove sile prvobitna vatra bila protjerana.

U, i iz ovog sloja djeluje oblast Ahrimana — u materijalnom smislu. Ono što se manifestira u pojavama vanjske prirode, u zraku i vodi, u formacijama oblaka, u munji i gromovima — sve to je, takoreći, zadnji ostatak na zemljinoj površini, sila koje su već bile povezane s drevnim Saturnom i odvojene od Zemlje zajedno sa Suncem. Sa onim što radi u tim silama, unutarnje vatrene snage Zemlje stavljene su u službu Ahrimana. Tamo on ima središte njegove aktivnosti; i dok njegovi duhovni utjecaji nalaze put do duša ljudi i vode ih u grešku, vidimo kako Ahriman — u određenom smislu okovan — ima određeno žarište njegove aktivnosti u unutrašnjosti Zemlje. Ako ćemo razumjeti misterioznu vezu onog što se dogodilo na Zemlji pod utjecajem Ahrimana i što je vlastita karma Ahrimana postala kao posljedica toga, u trešnji i podrhtavanjima Zemlje trebali bi prepoznati vezu između bolnih, tragičnih događanja u prirodi i snage koja dominira Zemljom. Te manifestacije su nešto što je preostalo iz drevnih vremena kao reakcija na Zemlji protiv dobrih Bića svijetla.

Tako su snage udružene s Bićima koja su bila potisnuta daleko od njihove veze s Zemljom u vrijeme kada su dobra Bića svjetlosti utemeljila blagotvorne pojave oko zemaljske kugle, aktivne, i u izvjesnom smislu možemo prepoznati odjeke tih vatrenih

snaga koje su u ranija vremena bile povučene od čovjekove kontrole, u onome što izaziva vatra u tako strašnim manifestacijama prirode. Premda je karma Ahrimana povezana s onom od čovječanstva od vremena Atlantide, ne bi se trebalo sugerirati da ikakvu krivnju treba pripisati onima koji su žrtve onog što je karma Ahrimana prizvala. Takva događanja su povezana s kolektivnom karmom čovječanstva koju pojedinac također mora dijeliti. *Uzroci* koji proizvode njihove učinke na konkretnim lokalitetima kao djelovanje karme Ahrimana često leže potpuno drugdje. Međutim ta konkretna mjesta su ona koja daju nužnu mogućnost.

Tu vidimo vezu koja izgleda kao da je reliktna katastrofa koje je čovječanstvo pretrpjelo u dalekoj prošlosti. Moć djelovanja na vatru koju je čovjek prije posjedovao, od njega je povučena. Otuda je drevna Lemurija dovedena do uništenja vatrom strasti ljudi. Ista vatra koja je sada ispod tada je bila gore; povukla se s zemljine površine i ista vatra koja izlazi kao vrsta ekstrakta iz prvobitne vatre je anorganska, mineralna vatra današnjice. Tako je isto bilo i sa snagama koje djeluju kroz zrak i vodu koje su, opet putem strasti čovjeka, vodile do atlantskih katastrofa. Te katastrofe su bile pobuđene od kolektivne karme čovječanstva ali je reliktni ostao i taj reliktni budi odjeke onih ranijih katastrofa. Naše vulkanske erupcije su ništa drugo nego odjeci tih katastrofa. Ali nikada ne bi trebalo biti da itko prikači i najmanju krivnju žrtvi takve nesreće ili da uskrati sućut u punoj mjeri. Antropozofu mora biti apsolutno jasno da karma tih pojedinaca nema ništa s krivnjom za katastrofe i nikada se ne smije suzdržati od pomoći ikome zato jer — recimo trivijalno — vjeruje u karmu i stoga pretpostavlja da je sudbinu prizvao sam čovjek. Karma od nas zahtjeva da pomognemo ljudskim bićima jer možemo biti sigurni da naša pomoć znači nešto što je zapisano u njihovoj karmi i okrenuti će tu karmu u povoljnijem smjeru. Razumijevanje koje je temeljno na prepoznavanju karme nužno vodi do suosjećanja; naša sućut za žrtve takvih katastrofa biti će sve veća, jer nam naše znanje govori da postoji kolektivna karma čovječanstva iz koje pojedinci moraju patiti, da baš kao što su ti događaji dovedeni od čovječanstva kao cjeline, tako i čovječanstvo mora biti odgovorno za njih; takvu sudbinu moramo gledati kao našu vlastitu i pomoći ne samo iz spontanog impulsa već jer znamo da smo uključeni u karmu čovječanstva i imamo udjela u nastaloj krivnji!

Jutros mi je uručeno pitanje o potresima. Pitanje ide ovako: “Kakvo je okultno objašnjenje potresa? Može li ih se predvidjeti? Ako se konkretne katastrofe mogu predvidjeti, zašto ne bi bilo moguće dati neko upozorenje unaprijed? Tako upozorenje bi moglo biti uzaludno prvi puta ali sigurno ne i drugom prilikom”.

Možda ćete se sjetiti nečeg što je rečeno na kraju predavanja o unutrašnjosti Zemlje o mogućnosti potresa. Nećemo to sada uzeti u obzir već ćemo ići direktno na pitanje. To u stvarnosti ima dvije strane. Jedna je: Da li se iz okultnih veza koje se mogu razaznati, potresi mogu predvidjeti? Odgovor je da znanje o takvim stvarima spada u najdublju oblast okultne znanosti. S obzirom na konkretan događaj na Zemlji, događaj s korijenom duboko položenim kao što su oni opisani danas, i povezan s uzrocima koji se protežu široko nad Zemljom — s obzirom na takav događaj apsolutno je ispravno reći da se čak i u konkretnom slučaju može dati naznaka

vremena. Zsigurno bi bilo moguće da okultist dade takvu naznaku. Ali druga strana pitanja je: da li je *dopustivo* da se takva naznaka daje? — Za onog tko je suočen s okultnim tajnama izvana izgledati će samo po sebi jasno da bi odgovor bio "Da"! A ipak je istina da s obzirom na takve događaje zapravo je dva ili tri puta u bilo kojem stoljeću — najviše, dva ili tri puta — da se bilo kakvo predviđanje može objaviti iz centara inicijacije. Jer morate se sjetiti da su te stvari povezane s karmom čovječanstva kao cjeline i ako bi, na primjer, u jednom slučaju bile izbjegnute nužno bi se pojavile na nekom drugom mjestu u različitom obliku. Samo proricanje ne bi promijenilo ništa. I samo promislite kakva bi to strašna povreda bila karme Zemlje kao cjeline ako bi ljudski postupci bili prilagođeni da spriječe takve događaje. Reakcija bi također bila tako strašna, tako nasilna, da bi jedino u veoma rijetkim i iznimnim slučajevima visoki posvećenik, proričući potres, mogao to koristiti da pomogne sebi ili onima bliskim njemu. *S punim znanjem* morao bi se suočiti sa svojim krajem, samo je po sebi jasno! Jer ove stvari koje su upletene u karmu čovječanstva tisućama ili milijunima godina ne mogu se paralizirati mjerama usvojenim tijekom kratkog perioda evolucije. — Ali još ima toga za dodati.

Rečeno je da je baš ova tema jedna od najtežih u okultnom istraživanju. Daleko je lakše znati nešto o astralnom svijetu, svijetu devahana, čak i o najudaljenijim planetima, nego o unutrašnjosti Zemlje. Mnoge stvari koje se mogu čuti su čisto smeće, jer je, kako kažem, to jedna od najtežih tema u okultizmu. Isto vrijedi za stvari povezane s tim elementarnim katastrofama. I iznad svega morate shvatiti da vidovitost nije stvar samo sjedenja, induciranja konkretnog stanja, i zatim biti u stanju reći što se događa u cijelom univerzumu, sve do najviših sfera. To nikako nije tako. Vjerovati bilo što takvo bilo bi "pametno" kao i reći: "Vi imate sposobnost percepcije u fizičkom svijetu; ali zašto kada je došlo 12 sati i vi ste sjedili u vašoj sobi, niste bili zaprepašteni niti ste vidjeli što se dogodilo oko rijeke Spree u taj čas?" Postoje prepreke za vidovnjaštvo. Ako bi vidovnjak o kojem se radi u 12 sati otišao u šetnju vjerojatno bi bio vidio što se dogodilo. *Nije* takav slučaj da su svi svjetovi odmah otkriveni kroz samu riješenost da se u sebi inducira potrebno stanje. Vidovnjak mora naći svoj put do događaja i istražiti ih, i ovakva istraživanja su najteže vrste jer su prepreke najveće. — I možda bi se sada moglo nešto reći o tim preprekama.

Ako čovjek može ići okolo na svoje dvije noge, te sposobnosti ga možete lišiti ne samo amputirajući mu noge već također i zatvarajući ga u ćeliju; tada više ne može šetati okolo. Na isti način postoje prepreke za okultno istraživanje i u domeni o kojoj govorimo one su neizmjerljivo snažne. Reći ću vam jednu od glavnih prepreka i čineći to upoznati vas s misterioznim odnosom. Najveća prepreka okultnom istraživanju u ovoj domeni sastoji se od metoda i trenda moderne materijalističke znanosti. Bezbrojne iluzije i zablude koje se akumuliraju u materijalističkoj znanosti današnjice, sva istraživanja koja nisu samo uzaludna već su potaknuta taštinom ljudi — to su stvari koje s njihovim učinkom u višim svjetovima istraživanje ovih manifestacija i slobodnu viziju u viši svijet čine nemogućim ili recimo barem, ekstremno teškim. Slobodna vizija je zamađljena kao rezultat materijalističkog istraživanja provedenog ovdje na Zemlji. Nikako nije lako doći do korijena ovih

stvari. Ali samo pričekajte vrijeme kada će znanost duha biti više rasprostranjena i kada kroz njen utjecaj, materijalističko praznovjerje koje prevladava u ovom svijetu, bude pometeno! Jednom kada besmislene analogije i hipoteze koje vode do svakakvih nagađanja o unutrašnjosti Zemlje budu odbačene, vidjeti ćete da kada sama znanost duha bude integrirana u karmu čovječanstva, kada nađe put do čovjekove duše i kada otuda bude mogla prevladati suprotstavljene snage i materijalističko praznovjerje, kada se bude moglo dalje istraživati u sve što je povezano s najljućim neprijateljem čovječanstva, onim Bićem koje je okovalo čovjekovu viziju unutar svijeta čula — vidjeti ćete da će tada biti moguće, čak i izvana, da se utječe na karmu čovječanstva u smislu da strašni rezultati ovakvih događaja mogu biti ublaženi. Razlog zašto posvećenici moraju šutjeti o događajima povezanim s velikom karmom čovječanstva naći će se u materijalističkom praznovjerju ljudi. Mnoga znanstvena traganja ni na koji način nisu prožeta faustovskom težnjom za istinom već su potpuno potaknuta taštinom i ambicijom. Koliko je mnogo znanstveno istraživanje promovirano u svijetu jednostavno jer pojedinac traži nešto što će biti njegova vlastita prednost! Ako zbrojite sve te stvari shvatiti ćete snagu koja priječi viziju u svijet iza vanjskih pojava materijalnog svijeta. Dok se ova magla ne rasprši neće doći vrijeme kada će, s obzirom na neke misteriozne manifestacije prirode koje emaniraju od neprijatelja čovječanstva i ulaze duboko u ljudski život, biti moguće da pomoć — a tada ne u maloj mjeri — bude dana čovječanstvu. Dok ne dođe to vrijeme nema takve mogućnosti.

Dobro sam svjestan da su ova pitanja dobila zaokret koji nije uvijek na umu onome tko ih postavlja. Ali uvijek je sudbina okultne znanosti da mora formulirati pitanja na pravi način prije nego mogu biti ispravno odgovorena. Ali opet, nemojte misliti da to znači da je misteriozna veza između potresa i karme čovječanstva tajna koju se ne može istražiti. Može se istražiti ali postoje razlozi zašto samo najbanalniji aspekti takvih pitanja mogu biti predstavljeni današnjem svijetu. Neka kroz znanost duha čovječanstvo dosegne znanje da postoji veza između djela ljudi i događaja u prirodi i onda će doći vrijeme kada će ove stvari moći biti odgovorene onako kako to pitanje zahtijeva. Znanost duha može proći kroz mnoge sudbine; njen utjecaj može biti čak i osakaćen, ostajući unutar uskih i ograničenih krugova. Ipak će ona naći put kroz čovječanstvo, biti će integrirana u karmu čovječanstva, i onda će biti stvorena mogućnost za same pojedince da imaju učinka na karmu čovječanstva kao cjeline.

RITMOVI U BIĆU ČOVJEKA

Berlin, 12 siječnja 1909

Već je spomenuto ovdje da na sastancima grupe ove zime želimo sakupiti zajedno takoreći sve niti koje će se konačno spojiti da formiraju dublje razumijevanje bića čovjeka i raznih drugih stvari poveznih s cijelim čovjekovim životom i evolucijom koje će nas sve dublje voditi u tajne svijeta. Danas bih vas želio podsjetiti na predzadnje predavanje u grupi (21 prosinca 1908) i krenuti odatle. Sjetiti ćete se da smo govorili o određenim ritmovima koji postoje u četiri člana čovjekova bića. Tu ćemo danas početi i želimo naći odgovor na pitanje: Kako nam znanje o tim stvarima može pomoći na dublji način razumjeti i nužnost i cilj antropozofskog pokreta?

Danas ćemo morati povezati dvije stvari naizgled veoma udaljene jednu od druge. Sjetiti ćete se da postoje određene veze između čovjekova ega, astralnog tijela, eterskog tijela i fizičkog tijela. Ono što je tamo rečeno o četvrtom članu, egu, najbolje se vidi ako imamo na umu dva izmjenjiva stanja svijesti doživljena od ega tijekom dvadeset četiri sata u danu. Jedan dan sa svoja dvadeset četiri sata, tijekom kojih ego doživljava dan i noć, spavanje i budnost, gledat će se kao vrsta jedinstva. Tako kada kažemo da je ono što ego prolazi tijekom dana temeljeno na broju jedan, morati ćemo reći da je broj koji na sličan način odgovara našem astralnom tijelu broj sedam. Dok se ego kakav je danas vraća takoreći na njegovu početnu točku u dvadeset četiri sata dana, naše astralno tijelo čini istu stvar u sedam dana. Hajdemo u to detaljnije.

Razmislite o buđenju ujutro; to jest, budite se iz tame nespješnosti, kako ljudi netočno kažu u običnom životu, i objekti fizičkog čulnog svijeta pojavljuju se opet oko vas. To doživljavate ujutro i opet dvadeset četiri sata kasnije, uz povremene iznimke. To je regularan tijek događaja, i možemo reći da se naš ego vraća na početnu točku nakon dana od dvadeset četiri sata. Ako na isti način pogledamo odgovarajući ritam astralnog tijela, možemo reći da je pravilna regularnost astralnog tijela zaista tamo, da se astralno tijelo vraća u istu točku nakon sedam dana. Dakle dok ego ide kroz svoj ciklus u jednom danu, astralno tijelo ide značajno sporije, i vrši svoj ciklus u sedam dana. Ciklus eterskog tijela, s druge strane, uzima četiri puta sedam dana; nakon četiri puta sedam dana vraća se u istu točku. A sada molim imajte na umu što je rečeno predzadnji puta. Kod fizičkog tijela nema takve pravilnosti kao kod astralnog i eterskog tijela. Možemo, međutim, ustanoviti približnu brojku, i reći da ono ide kroz njegov ciklus u oko deset puta dvadeset osam dana, i zatim se vraća na početnu točku. Značajno naravno da postoji velika razlika i da je žensko etersko tijelo muško a etersko tijelo muškarca je žensko. Iz toga možemo vidjeti da je u određenom pogledu u ritmu eterskog tijela nužna nepravilnost. Ali u cjelini brojevi 1:7:(4 x 7):(10 x 7 x 4) su proporcionalni brojevi koji da tako kažem specificiraju 'brzinu rotacije' za četiri člana čovjekova bića. To je naravno govoreći figurativno, jer oni zapravo nisu rotacije već ponavljanje istih stanja; omjeri ritma. Prije dva tjedna morao sam ukazati da su

pojave dnevnog života shvatljive samo kada znamo ovakve stvari koje leže izvan čulno opazivog svijeta. I na javnom predavanju također sam ukazao na izvanrednu činjenicu koja se ne može zanijekati čak i od većine materijalističkih znanstvenika ili liječnika ili biti rangirana među 'sablasi praznovjerja', jer je neosporna činjenica. To je nešto što bi zaista trebalo promisliti, naime da kod upale pluća sedmog dana dolazi do posebne pojave. Javlja se kriza, i pacijenta treba provući kroz taj sedmi dan. Temperatura naglo pada, i ako se pacijenta ne može provesti kroz tu krizu tada u određenim okolnostima nema oporavka. To zna većina ljudi, ali u pravilu početak bolesti nije uvijek točno ustanovljen, i ako ne znate koji je prvi dan onda u pravilu ne znate ni koji je sedmi dan. Ali činjenica ostaje, tako moramo pitati zašto kod upale pluća temperatura pada sedmog dana. Zašto se uopće sedmog dana javlja posebna pojava?

Samo osoba koja vidi iza scena egzistencije, iza fizičkih čulnih pojava u duhovni svijet, zna za ove ritmove, i zašto se javljaju pojave kao što je temperatura. Što je zapravo temperatura? Zašto se javlja? Temperatura nije bolest. Upravo suprotno, temperatura je nešto što organizam priziva za borbu protiv aktualnog procesa bolesti. Temperatura je obrana organizma protiv bolesti. Postoji neko oštećenje u organizmu, u plućima, recimo. Kada je ljudsko biće zdravo i sva njegova unutarnja aktivnost radi harmonično, te unutarnje aktivnosti trebaju zapasti u poremećaj ako je jedan određeni organ čovjekova tijela u poremećaju. Tada se cijeli organizam pokušava zajedno izvući i unutar sebe razvija snage koje su protuteža lokalnom poremećaju. Zaista se u cijelom organizmu odvija revolucija, inače organizam ne bi trebao okupljati svoje snage jer ne bi imao protivnika za borbu. Izraz toga okupljanja snaga u organizmu je temperatura.

Sada, osoba koja gleda iza scena egzistencije zna da su različiti organi ljudskog tijela nastali i razvili se u veoma različitim periodima ljudske evolucije. Ono što se sa duhovno-znanstvenog gledišta naziva 'proučavanje ljudskog tijela' je najsloženija zamisliva materija, jer ljudski organizam je ekstremno složen i njegovi pojedini organi su nastali u sasvim različita vremena. Rudimentarni počeci tih organa su dalje razvijani na kasnijem stupnju evolucije. Sve u fizičkom organizmu je izraz ili rezultat čovjekovih viših članova, tako da svaki fizički organ izražava višu organizaciju viših članova. Ono što danas zovemo pluća ima svoje porijeklo u astralnom tijelu i u nekoj je mjeri s njim povezano. Konačno ćemo govoriti o tome kakve veze pluća imaju s astralnim tijelom, kako je prva, arhetipska osnova pluća došla u čovjeka na prethodniku naše Zemlje, drevnom Mjesecu, i kako je u to vrijeme astralno tijelo bilo takoreći zasađeno u čovjeka od viših duhovnih bića. Ali danas želim da pogledate na činjenicu da su pluća izraz astralnog tijela. Stvarni izraz astralnog tijela je naravno nervni sustav. Ali čovjek je složen, i razvoj raznih dijelova uvijek se odvija usporedno. Izgradnja pluća počela je u isto vrijeme kao i razvoj astralnog tijela i ugradnja sadašnjeg nervnog sustava. To na neki način uključuje pluća u ritam astralnog tijela, ritam koji je upravlján od broja sedam. Pojava porasta temperature je povezana s izvjesnim funkcijama eterskog tijela. Nešto se mora događati u eterskom tijelu ako temperatura ide u određenom smjeru. Temperatura je, tada, nekako unutar ritma

eterskog tijela. Kada god imate temperaturu ona ima taj ritam, ali na koji način? Treba nam biti jasno slijedeće:

Etersko tijelo, koje kompletira njegov ciklus u četiri puta sedam dana, giba se značajno sporije od astralnog tijela s njegovim ritmom od sedam dana. Dakle ako povežemo ritmički tijek eterskog tijela s onim od astralnog tijela, možemo ih usporediti s kazaljka sata. Kazaljka koja pokazuje sate okrene se jednom dok se kazaljka za minute, u istom isječku vremena, okrene dvanaest puta. Tu imate odnos 1:12. Sada recimo da pogledate na sat u podne, kada kazaljka za minute pada iznad kazaljke za sate. Dvije kazaljke se podudaraju. Zatim kazaljka za minute ide jednom okolo, i kada se vrati na dvanaest ne može se više podudarati s kazaljkom za sate, jer se u međuvremenu pomaknula na jedan. Biti će ugrubo još pet minuta prije nego se dvije kazaljke mogu podudarati, tako da kazaljka za minute ne pokazuje na isto mjesto kao i kazaljka za sate jedan sat kasnije, već tek nakon jednog sata i oko pet minuta kasnije. Sada imate sličan odnos između kretanja astralnog tijela i kretanja eterskog tijela. Zamislite da je vaše astralno tijelo, koje je cijelo vrijeme povezano s eterskim tijelom, bilo u određenom položaju u odnosu na etersko tijelo. Sada se astralno tijelo počinje okretati. Kada se nakon sedam dana vrati u osnovni položaj, to se više ne podudara s eterskim tijelom, jer se, nakon sedam dana, etersko tijelo pomaknulo oko četvrtine njegovog ciklusa. Dakle sedam dana kasnije položaj astralnog tijela se ne podudara s istim položajem eterskog tijela već s položajem koji je četvrtinu ciklusa iza originalnog. Sada zamislite da se radi o slučaju bolesti. Određeni položaj astralnog tijela je povezan s određenim položajem eterskog tijela. I u tom trenutku, u suradnji s ta dva položaja koja djeluju zajedno, pojavljuje se temperatura, kao poziv na borbu protiv neprijatelja. Sedam dana kasnije astralno tijelo prekriva sasvim različiti dio eterskog tijela. Sada u eterskom tijelu mora biti ne samo snaga da proizvede temperaturu, jer u tom slučaju, jednom kada je stvarno pokrenuta, nikada ne bi opet pala; dakle sedam dana kasnije ta točka eterskog tijela koja je sada prekrivena dijelom astralnog tijela koji je proizveo temperaturu sedam dana ranije, ima tendenciju da se odupre temperaturi i da je spusti. Ako je pacijentov poremećaj prevladan u sedam dana, tada je sve dobro. Ali ako poremećaj nije prevladan, a astralno tijelo nije dobilo tendenciju da sada bolest izbaci, pacijent dolazi u nesretan položaj u kojem etersko tijelo ima tendenciju da spusti temperaturu. Važno je dobro obratiti pažnju na ove dvije točke podudaranja. Ovakve točke bi mogli otkriti za sve vrste pojava u ljudskom životu. I upravo kroz ove ritmove, ova misteriozna unutarnja djelovanja, čovjekovo cijelo biće može biti shvaćeno. Etersko tijelo zaista ima tendenciju koja se izražava u četiri puta sedam. U slučaju drugih bolesti primijetiti ćete da je četrnaesti dan od posebne važnosti; to jest, dva puta sedam. I definitivno možemo reći da s određenom pojavom paroksizam mora posebno biti jak nakon četiri puta sedam; Poanta je da ako se problem smanjuje tada, svakako se možete nadati oporavku. Sve ove stvari su povezane s ritmovima kakvih smo se dotaknuli prije tri tjedna a danas bavili detaljnije. S ovakvim stvarima, koje izgledaju teške ali ih se ipak može shvatiti, počeli smo pomalo probijati put ispod površine fizičkog čulnog svijeta. I moramo prodirati sve dalje. Sada istražimo porijeklo ovakvih ritmova.

Da bi našli porijeklo takvih ritmova moramo opet pogledati na velike kozmičke veze. Često smo vam skretali pažnju na činjenicu da je ono što zovemo četiri člana čovjeka, fizičko tijelo, etersko tijelo, astralno tijelo i ego evoluiralo kroz Saturn, Sunce, Mjesec i zemaljsku egzistenciju. Ako pogledamo natrag na naš stari Mjesec nalazimo da se on također odvojio od Sunca za određeno vremensko razdoblje, iako je veliki dio onog što je danas Mjesec tada bilo dio Zemlje. Ali vani je bilo Sunce, a kada takva nebeska tijela spadaju zajedno tada njihove snage, koje su izraz njihovih bića, uvijek imaju utjecaja na reguliranje života njihovih stvorenja. Kruženje planeta oko Sunca ili satelita oko njegovog planeta nikako nije puka slučajnost, niti je nepovezano s životom, baš naprotiv je regulirano od onih bića o kojima smo učili u hijerarhijama duhova. Vidjeli smo da je potpuno netočno da se nebeska tijela okreću sama preko čisto beživotnih sila. Pokazali smo kako groteskno moderni fizičar objašnjava Kant-Laplace teoriju pomoću njegova pokusa sa grumenčićem loja. Kartonski disk je umetnut kroz plutajući grumenčić da se dobije smjer ekvatora i odozgo u nju zabodena igla, i zatim je cijela stvar rotirana, nakon čega se male kapljice odvajaju od velike i isto tako rotiraju. Tako eksperimentator pokazuje kako se u minijaturi pojavljuje planetarni sustav, i fizičari općenito izvlače zaključak da je to kako je i veliki planetarni sustav morao nastati. Premda je obično dobro zaboraviti na sebe, u ovom konkretnom slučaju nije. Jer dobar čovjek obično zaboravlja da se minijturni sustav nije mogao pojaviti da on nije okretao ručku. Savršeno je dopustivo raditi ovakve pokuse, i oni su veoma korisni, ali ne smijete zaboraviti najvažniji dio. Kako bezbrojan broj ljudi pada kao žrtva ovakvih sugestija! Oni previđaju činjenicu da je to napravio profesor. Vani ne postoji tamošnji gigantski profesor naravno, to su hijerarhije duhovnih bića koje reguliraju ritmove nebeskih tijela i zapravo dovode do cjelokupnog poretka materije u kozmosu, tako da se pojedina planetarna tijela okreću jedna oko drugih. I ako bi mogli ući u kretanja planetarnih sfera koje čine korelacijski sustav — a za to će doći vrijeme — trebali bi prepoznati ritmove naših vlastitih ljudskih članova. Za sada, međutim, trebamo samo ukazati na jednu stvar.

Moderan čovjek, sa svojim materijalističkim načinom razmišljanja, smije se na ideju da su u ranija vremena određeni uvjeti u čovjekovu životu bili organizirani u vezi s četiri četvrtine Mjeseca. Sada posebno u vezi Mjeseca na predivan način postoji kozmička refleksija odnosa koji postoji između astralnog i eterskog tijela. Mjesec kruži svojim ciklusom u četiri puta sedam dana. To su položaji eterskog tijela, i tih četiri puta sedam položaja eterskog tijela točno se zrcale u četiri četvrtine Mjeseca. Nikako nije besmisleno tražiti vezu između pojave porasta temperature koju smo opisali i upravo tih četvrtina Mjeseca. Samo promislite, zaista postoje različite četvrtine Mjeseca na kraju sedmog dana, baš kao što postoje i druge četvrtine eterskog tijela i astralno tijelo prekriva različitu četvrtinu eterskog tijela. Izvorno je odnos ljudskog astralnog tijela sa eterskim tijelom bio zaista reguliran od duhovnih bića dovodeći Mjesec u odgovarajuće kruženje oko Zemlje. I možete vidjeti kako su stvari u određenoj mjeri povezane, u tome da čak i moderna medicina računa s drevnim nasljeđem ritmičkog znanja. Kako je ritam tijela deset puta dvadeset osam i fizičko tijelo je takoreći natrag u istoj točki nakon deset puta dvadeset osam dana, ima oko deset puta dvadeset osam dana između začeca ljudskog bića i njegovog rođenja, deset lunarnih mjeseci. Sve ove stvari su povezane s reguliranjem velikih kozmičkih

odnosa. Čovjek kao mikrokozmos je prava slika velikih kozmičkih odnosa, jer je iz njih stvoren.

Danas naše misli želimo usmjeriti na evoluciju sredinom atlantskih vremena. To je bila veoma važna točka za zemljinu evoluciju. Prije tog vremena možemo razlikovati tri rase u ljudskoj evoluciji; polarnu, hiperborejsku i lemurijsku rasu. Zatim dolazi atlantska rasa. Sada smo u petoj rasi i dvije rase će nas slijediti, tako da atlantska epoha leži baš u sredini. Sredina atlantskih vremena je najvažnija točka u zemaljskoj evoluciji. Ako bi se vratili natrag prije tog vremena, čak i tada bi trebali naći točnu refleksiju kozmičkih odnosa u odnosima vanjskog ljudskog života. Imalo bi veoma loš učinak na čovjeka da je tada radio stvari kakve radi sada. Sada se čovjek ne prilagođava mnogo kozmičkoj situaciji. U gradskom životu stvari su često uređene tako da su ljudi budni kada bi inače trebali spavati a spavaju kada bi trebali biti budni. Da se bilo što takvo kao budnost noću ili spavanje danju pojavilo u vrijeme Lemurije, i čovjek tako malo pažnje obraćao na vanjske pojave koje pripadaju određenim unutarnjim procesima, on ne bi preživio. Naravno to je tada bilo sasvim nemoguće, jer je bilo normalno da se čovjek u njegovom unutarnjem ritmu suoči s vanjskim ritmom. Čovjek je živio takoreći s ciklusima Sunca i Mjeseca i modelirao ritam njegova astralnog i eterskog tijela s ciklusom Sunca i Mjeseca.

Vratimo se satu. U određenom smislu to se također podvrgava velikom kozmičkom ciklusu, kada se kazaljke koje pokazuju sate i minute podudaraju u dvanaest sati, to je zato jer postoji određena konstelacija Sunca i zvijezda. Mi po tome namještamo naše satove i sat je nepouzdan ako se dvije kazaljke ne podudaraju čim se takva konstelacija zvijezda ponovno pojavi. U Berlinu satovi se namještaju dnevno pomoću elektriciteta iz opservatorija Enckeplatz. Dakle možemo reći da je kretanje ili ritmovi kazaljki sata namješteni svaki dan prema ritmu kozmosa. Naš sat je točan ako se sinkronizira sa centralnim satom koji se, sa svoje strane, sinkronizira s kozmosom. U drevna vremena čovjeku nije trebao sat, jer je on sam bio sat. Tijek njegova života, koji je mogao jasno osjetiti, apsolutno se prilagođavao kozmičkim odnosima. Čovjek je stvarno bio sat. A ako ne bi bio prilagođen kozmičkoj situaciji, dogodila bi se upravo ista stvar koja se događa sa satom ako njegovo kretanje nije u skladu s vanjskom situacijom: ide loše, i on bi išao loše također. Unutarnji ritam treba se podudarati s vanjskim. I esencijalni dio čovjekove evolucije na Zemlji je da se od sredine atlantskih vremena vanjska situacija ne podudara apsolutno s unutarnjom. Dolazi do nečeg drugog. Samo zamislite nekog tko umišlja da ne može podnijeti da se dvije kazaljke njegova sata podudaraju u podne. Pretpostavljajući da ih promijeni u tri sata, tada kada je za druge ljude jedan sat on ih je podesio u četiri sata poslijepodne, u dva sata on napravi 5 poslijepodne, i tako dalje. Unutarnji rad njegova sata neće se promijeniti, samo će postati pomaknut u usporedbi s vanjskom situacijom. Dvadeset četiri sata kasnije on će opet napraviti tri sata; to jest, kretanje njegova sata neće se podudarati s kozmičkom situacijom ali njegov unutarnji ritam još će se slagati s njom, jer je samo bio pomaknut. Čovjekov ritam je također bio pomaknut. Čovjek nikada ne bi postao nezavisno biće ako bi sva njegova aktivnost ostala na kozmičkoj uzici. Osnova njegove slobode leži u tome što je sačuvao njegov unutarnji ritam a odvojio se od vanjskog ritma. Postao je kao sat koji se u čvorišnim

točkama više ne podudara s kozmičkim pojavama a ipak je iznutra u harmoniji s njima. Tako je u dalekoj prošlosti ljudsko biće moglo biti začeto samo u jednoj određenoj zvjezdanoj konstelaciji i biti rođeno deset lunarnih mjeseci poslije. Ovo podudaranje začeca s kozmičkom situacijom je nestalo ali je ritam ostao, baš kao što se sat drži svog ritma čak i ako ga u podne namjestite na tri sata. Naravno ipak nisu to samo čovjekove okolnosti, ono što je postalo pomaknuto, i vremena su se promijenila također. Čak ako i zanemarimo zadnje spomenuto kozmičko pomicanje, nešto veoma posebno se dogodilo u čovjekovom unutarnjem životu, u tome da se uzdigao takoreći izvan kozmičke situacije i više nije 'sat' u pravom smislu riječi. On je više ili manje kao čovjek koji je namjestio njegov sat tri sata naprijed i zatim, zaboravivši koliko ga je namjestio naprijed, ne može se više srediti. To je ono što se dogodilo čovjeku u zemaljskoj evoluciji jednom kada je bio slobodan od situacije u kojoj je bio kao sat u kozmosu. U nekim aspektima doveo je njegovo astralno tijelo u poremećaj. Što su više uvjeti ljudskog života bili regulirani od fizičkog, stari ritam je više bio sačuvan; ali što su više njegovi životni uvjeti postajali pod utjecajem misli, u njih je ušao veći poremećaj. Želio bih ovo pojasniti iz još jednog ugla.

Ljudi nisu jedina bića koja znamo, također znamo bića koja su superiorna današnjem zemaljskom čovjeku. Znamo za Sinove života ili anđele, i znamo da su oni prošli njihov ljudski stupanj na drevnom Mjesecu. Znamo za Duhove vatre ili arhanđele, koji su prošli kroz njihov ljudski stupanj na zemljinom stanju starog Sunca, i također znamo Prvobitne snage, koji su kroz njihov ljudski stupanj prošli na drevnom Saturnu. Ta bića su ispred čovjeka u njihovoj kozmičkoj evoluciji. Ako bi ih danas proučavali našli bi da su oni bića mnogo više duhovne prirode nego ljudi. Stoga oni žive u višim svjetovima. Ali u odnosu na konkretnu stvar koju smo danas spominjali, njihova situacija je potpuno različita od čovjekove. U duhovnim stvarima oni su se potpuno povinivali kozmičkom ritmu. Anđeo ne bi mislio na tako neuredan način kao čovjek, iz jednostavnog razloga jer je njegov misaoni proces reguliran od kozmičkih snaga koje ga vode. To upravo ne dolazi u obzir za biće kao što je anđeo da ne misli u harmoniji s velikim duhovnim procesima kozmosa. Zakoni logike su za anđele upisani u univerzalnoj harmoniji. Njima ne treba priručnik. Čovjek treba priručnike jer je svoj unutarnji misaoni proces doveo u poremećaj. On više ne zna kako primiti vodstvo iz velikog rukopisa zvijezda. Anđeli znaju tijek kozmosa, i tijekom njihovih misli podudara se s traženim ritmom. Kada je čovjek došao na Zemlju u njegovoj sadašnjoj formi ispao je iz tog ritma, otuda nedostatak reda u njegovom životu misli i osjećaja. Regularnost još vlada u stvarima gdje čovjek ima manje utjecaja na njegovo astralno i etersko tijelo, ali u dijelove koji su predani u čovjekove ruke, odnosno, njegovoj duši osjećaja, intelektualnoj duši i duši svijesti, ušli su nepravilnost i nedostatak ritma. To je jedna od najmanje važnih stvari da je u našim gradovima čovjek pretvorio noć u dan. Od daleko je veće važnosti da se u svom unutarnjem životu misli čovjek otrgnuo od velikog univerzalnog ritma. Način na koji čovjek povazan misli u određenom je aspektu u kontradikciji s životom velikog univerzuma.

Ipak nemojte misliti, da je sve ovo rečeno da potakne koncepciju svijeta koja će čovjeka vratiti opet natrag u te ritmove. Čovjek je morao pobjeći od starog ritma;

njegov napredak zavisi o ovome: Kada neki proroci idu danas okolo propovijedajući 'povratak prirodi', žele okrenuti život unatrag umjesto pomoći mu da ide naprijed. Svo to ćaskanje o povratku prirodi ne sadrži razumijevanje stvarne evolucije. Kada pokret danas preporuča ljudima da jedu određenu hranu samo u određeno doba godine jer na to sama priroda ukazuje čineći da hrana raste samo u određeno vrijeme, to je apstraktan govor amatera. Esencijalna stvar o evoluciji je da čovjek postaje sve više nezavisan od vanjskog ritma. Ali ne smijemo gubiti tlo pod nogama. Za čovjekov napredak i spas nije najbolja stvar da se vrati starom ritmu i upita se kako treba živjeti u skladu s četiri četvrtine Mjeseca. Jer u stara vremena je za čovjeka bilo esencijalno da bude poput otiska kozmosa. Ali također je važno da čovjek ne smije vjerovati da može živjeti bez ritma. Baš kao što je njegov unutarnji život bio formiran od izvana unutra on sada mora kreirati ritam od iznutra prema vani. To je esencijalna stvar. Njegov unutarnji život mora postati ritmičan. Baš kao što je ritam stvorio kozmos, čovjek se treba prožeti s novim ritmom ako želi imati udjela u stvaranju novog kozmosa. Karakteristika je našeg doba da je ono izgubio stari, vanjski ritam a još nije steklo novi unutarnji. Čovjek je prerastao prirodu — ako vanjski izraz duha nazivamo 'priroda' — ali još nije izrastao u duh. On se danas još batrga između prirode i duha. Upravo je to osobina našeg vremena. To batrganje između prirode i duha doseglo je klimaks u drugoj trećini devetnaestog stoljeća. Stoga bića koja znaju i interpretiraju znakove vremena moraju se upitati u to vrijeme: Što se može učiniti da ljudi ne izgube sve tragove ritma ali da steknu unutarnji ritam?

Ono što danas možete vidjeti kao karakteristiku mentalnog života je njegova kaotična priroda. Danas, kada vidite nešto što je bilo promišljeno, prva stvar koja vas mora udariti je kaotična priroda toga, unutarnji nedostatak reda. To je slučaj u gotovo svakoj sferi. Samo sfere koje posjeduju dobru staru tradiciju imaju nešto preostalo od starog reda. U novim sferama čovjek najprije mora stvoriti novi red. Zato čovjek danas može vidjeti činjenice, kao što je pad temperature sedmog dana upale pluća, ali njihovo objašnjenje je apsolutni kaos misli. Kada ljudsko biće misli o tome, tada — jer ne zna misliti na pravilan način — oko činjenice nagomila mješavinu misli. Sva naša znanost uzme vanjsku činjenicu iz svijeta i o njoj uzburka gomilu misli bez reda, jer je čovjek zalutao u vrsti mentalnog ponora. On danas nema osnove načela mišljenja, nema unutarnjeg misaonog ritma, i čovječanstvo će postati sasvim dekadentno ako ne stekne unutarnji ritam. Pogledajte na duhovnu znanost s ovog gledišta.

Vidjet ćete element u kojemu ste kada počnete proučavati duhovnu znanost. Za početak čujete — i postupno razumijete — da čovjek ima četiri člana njegova bića: fizičko tijelo, etersko tijelo, astralno tijelo i ego. I zatim čujete da je posao obavljen od ega, i astralno tijelo je promijenjeno u Manas ili duh-sam, etersko tijelo u Buddhi ili životni-duh a načelo fizičkog tijela u duhovnog čovjeka ili Atmu. Samo promislite sada koliko smo pokrili s ovom osnovnom formulom znanosti duha. Promislite na mnoge teme koje su bile zaista fundamentalne teme, i kako smo morali izgraditi našu cijelu misaonu strukturu opet iznova iz ove osnovne sheme: fizičko tijelo, etersko tijelo, astralno tijelo i ego. Znate, neki ljudi se stvarno umore slušajući ove osnovne činjenice stalno iznova na određenim javnim predavanjima. Ali to jest i ostaje pouzdana nit na kojoj nižemo naše misli: ova četiri člana čovjekova bića i njihovo

međudjelovanje; i zatim na višem nivou, transformacija tri niža člana: trećeg u peti, drugog u šesti i prvog u sedmi član našeg bića. Ako brojite sve članove čovjekova bića koje poznajemo, fizičko tijelo, etersko tijelo, astralno tijelo, ego, duh-sam, životni-duh i duhovni čovjek, imate sedam. I ako brojite one koji čine njihovu osnovu, naime fizičko tijelo, etersko tijelo, astralno tijelo i ego, imate četiri. I vi u mislima reproducirate makrokozmički ritam od 7:4 i 4:7 kada slijedite ovu liniju misli. Vi proizvodite vanjski, makrokozmički ritam ponovno iz sebe. Vi ponavljate ritam koji je jednom bio tamo makrokozmički u univerzumu i ponovno ga rađate. Vi polažete plan ili osnovu za vaš sustav misli, kao što su jednom bogovi položili plan za mudrost svijeta. Kada unutarnji ritam broja na ovaj način ponovno u nama oživimo, tada je iz kaosa misaonog života razvijen kozmos misli iz najdubljeg bića duše. Čovjek se oslobodio vanjskog ritma. Pomoću onog što je stvarno znanost o duhu ponovno se vraćamo ritmu, stvarajući kozmičku strukturu od iznutra vani koja je iznutra ritmička. I ako se okrenemo kozmosu i pogledamo prošlost Zemlje, na Saturn, Sunce, Mjesec i Zemlju, nalazimo četiri, zatim Mjesec u produhovljenom obliku na petom stupnju kao Jupiter, Sunce na šestom stupnju kao Veneru, i drevni Saturn na sedmom stupnju kao Vulkan. Tako kroz Saturn, Sunce, Mjesec, Zemlju, Jupiter, Veneru, Vulkan naše evolucijske faze zbrajaju se do sedam. Naše fizičko tijelo kakvo je danas, razvilo se kroz broj četiri, kroz Saturn, Sunce, Mjesec i Zemlju. U budućnosti će ono postati potpuno transformirano i produhovljeno. Tako i ovdje također, kada gledamo na prošlost imamo broj četiri, a kada gledamo na budućnost broj tri: opet postoji 4:3, ili ako uključimo prošlost u cjelinu evolucije, 4:7.

Mi smo još na početku naše duhovno znanstvene aktivnosti, čak iako smo na njoj radili mnogo godina. Danas smo mogli samo pokazati na ono što ljudi podrazumijevaju sa 'unutarnjim brojem' u korijenu svih pojava. I vidimo da u cilju da stekne slobodu čovjek mora ispasti iz izvornog ritma. Ali mora unutar sebe ponovno otkriti zakone s kojima će regulirati 'sat', njegovo astralno tijelo. A veliki regulator je duhovna znanost, jer je u harmoniji s velikim zakonima kozmosa gledanim od vidovnjaka. Budućnost kreirana od čovjeka imati će iste velike numeričke odnose kakve je kozmos imao u prošlosti, ali na višem nivou. Stoga čovjek treba dovesti da se budućnost rodi iz broja, kao što su bogovi stvorili kozmos iz broja.

Možemo vidjeti kako je znanost duha povezana s kursom makrokozmosa. Kada shvatimo ono što je tamo u duhovnom svijetu iza čovjeka, broj četiri i broj sedam, razumjeti ćemo zašto moramo gledati u duhovni svijet da nađemo impuls da nastavimo ono što znamo kao evolucijski smjer čovječanstva. I shvatiti ćemo zašto upravo u dobu kada su ljudi dosegli najveći kaos u njihovom unutarnjem životu misli, osjećaja i volje oni pojedinci koji moraju interpretirati znakove vremena moraju skrenuti pažnju na vrstu mudrosti koja ljudima omogućava da kreiraju njihov duhovni život na regulirani način od iznutra prema vani. Naučiti ćemo da mislimo unutarnjim ritmom na način koji je nužan za budućnost, kada mislimo s ovim osnovnim odnosima. I čovjek će u sebe sve više uzimati iz svijeta njegovog porijekla. Za sada on stječe ono što može vidjeti da je osnovni plan kozmosa. On će ići dalje i osjećati se ispunjenim s izvjesnim fundamentalnim snagama i konačno s fundamentalnim bićima.

Sve to je danas tek na početku. I mi cijenimo važnost i svjetski značaj antropozofske misije kada na nju gledamo, ne kao na proizvoljni čin ovog ili onog pojedinca, već se radije uhvatimo njenog razumijevanja sa svom unutarnjom snagom naše egzistencije. Tada možemo doći to točke da smo u stanju reći da nije stvar izbora da li se zauzimamo za antropozofsku misiju ili ne, jer ako želimo razumjeti naše vrijeme trebamo prepoznati i ispuniti se s mislima božansko-duhovnih svjetova koje su osnova antropozofije. I onda ih moramo pustiti da od nas ponovno teku u svijet, tako da naša djela i naše biće poprime, umjesto kaosa, zrelost kozmosa, kakav je kozmos iz kojeg smo rođeni.

BOLEST I KARMA

Berlin, 26 siječnja 1909

Nastavimo s našim proučavanjima koja će nas voditi sve bliže dubljem razumijevanju čovjekova bića i njegova zadatka u svijetu. Sjetiti ćete se da smo na jednom od predavanja u grupi održanih ovdje ove zime (10 studenog) govorili o četiri različita načina na koja je moguće da ljudsko biće bude bolesno, i naznačili smo da će bolesti koje se javljaju kao aktualni rezultat karme biti raspravljane tek kasnije. Danas želimo govoriti barem o određenom dijelu ovog karmičkog uzroka bolesti.

Ranije smo objasnili da nam podjela čovjekova bića na četiri člana, fizičko tijelo, etersko tijelo, astralno tijelo i ego, omogućava neku vrstu nadzora pojave bolesti utoliko što svaki od tih članova dolazi do izražaja u organima i organskim cjelinama samog fizičkog tijela. To jest, ego ima svoj glavni fizički ekvivalent u krvi, astralno tijelo u nervnom sustavu, etersko tijelo u svemu što potpada pod naslov sustava žlijezda, a fizičko tijelo predstavlja sebe. Zatim smo predstavili bolesti koje dolaze od ega kao takvog, i koje stoga imaju svoju fizičku manifestaciju u nepravilnostima u funkcioniranju krvi. Ukazali smo da se ono što potječe od nepravilnosti u astralnom tijelu manifestira u nepravilnostima nervnog sustava, a one koje potječu od eterskog tijela manifestiraju se u sustavu žlijezda, a da u fizičkom tijelu trebamo tražiti one bolesti koje prvenstveno imaju vanjske uzroke. Sve ovo, međutim, ukazuje samo na aspekt bolesti koji je povezan s isječkom jednog ljudskog života. Sada svatko tko može gledati na svjetsku egzistenciju na duhovno znanstveni način ima nagovještaj da bolest u nekoj mjeri mora također zavisiti od karme osobe, od tog velikog zakona uzroka koji pokazuje duhovne veze između čovjekovih različitih inkarnacija. Ali putovi karme su veoma zamršeni i raznovrsni i moramo detaljnije proučavati sastav karmičkih veza prije nego bilo što o njima možemo razumjeti. Danas govorimo o nekoliko aspekata nečega što je veoma zanimljivo da ljudi znaju, naime, kako su bolesti povezane s uzrocima napravljenim od samog čovjeka u ranijim životima. Da bi to napravili moramo reći nekoliko uvodnih riječi o temi kako zakon karme radi u ljudskom životu. Uputiti ćemo na neke stvari koje većina vas zna iz drugih predavanja, ali je bitno imati točnu sliku kako karmički uzroci iz jednog života postaju posljedice u sljedećem. Stoga moramo reći par riječi o tome što se stvarno događa čovjeku duhovno u periodu nakon smrti.

Znamo da prolazeći kroz vrata smrti čovjek u prvom redu ima vrstu iskustava do kojih dolazi jer je on sada u potpuno drugačijoj situaciji od bilo čega što je susreo u životu. Njegov ego i astralno tijelo su povezani s eterskim tijelom, ali bez da je tamo fizičko tijelo. On je, takoreći, ostavio to po strani. To se u životu događa samo u iznimnim okolnostima, kako smo često spominjali. Tijekom života, kada čovjek spava, on ostavlja etersko tijelo sa strane kao što ostavlja i fizičko, stoga kombinacija ega, astralnog tijela i eterskog tijela postoji samo nakon smrti, a i tada samo kratko, u pitanju su dani. Iskustva koja slijede neposredno nakon smrti također su spominjana; čovjekov osjećaj je da raste sve više izvan prostora kojeg je ranije zauzimao, dok ne obuhvati sve stvari. Spominjali smo sliku njegova proteklog života kako stoji pred

njim kao veliki *tableau*. Zatim je, nakon broja dana koji varira individualno, drugi leš, etersko tijelo, ostavljen postrani i apsorbiran od općeg svjetskog etera, osim u onim slučajevima koje smo spominjali dok smo raspravljali intima pitanja reinkarnacije, kada je etersko tijelo na neki način sačuvano za korištenje u budućnosti. Ipak je ekstrakt eterskog tijela zadržan, kao plod životnog iskustva. Zatim slijedi život koji je određen kombinacijom ega i astralnog tijela bez da je čovjek vezan za fizičko tijelo. To je period koji u antropozofskoj literaturi nazivamo kamaloka, i također ga često opisujemo, kao period učenja da se bude bez fizičkog tijela i fizičke egzistencije općenito.

Znamo da kada je čovjek upravo prošao kroz vrata smrti još uvijek ima sve one snage u njegovom astralnom tijelu koje su postojale u trenutku smrti. Jer on je ostavio po strani samo fizičko tijelo, instrument užitka i djelovanja. To više nema, ali astralno tijelo još uvijek ima. Još uvijek ima nositelja strasti, instinkta i želja. On još žudi za istim stvarima — iz navike mogli biste reći — za kojima je žudio za života. Sada, dok je bio živ on je kroz instrument fizičkog tijela zadovoljavao svoje želje. Nakon smrti on više nema taj instrument, dakle lišen je mogućnosti zadovoljenja. To se osjeća kao vrsta žeđi za fizičkim životom sve dok se čovjek ne navikne da živi samo u svijetu duha i da ima samo ono što se može steći iz duha. Dok to čovjek ne nauči, nastavlja živjeti u onom što zovemo period raskidanja s navikama, ili kamaloka.

Već smo opisali izvanredan način na koji se odvija taj period života, i znamo da na tom stupnju njegove egzistencije čovjekov život teče unatrag. To je nešto što je teško za novopridošlice u antropozofiji da odmah shvate. Čovjek prolazi kroz period kamaloke koji ugrubo traje trećinu njegova zemaljskog života — obrnutim redoslijedom. Pretpostavivši da čovjek umire u njegovoj četrdesetoj godini, proći će kroz sva iskustva kroz koja je prošao u životu u obrnutom smjeru, počevši s trideset devetom godinom, zatim trideset osmom, trideset sedmom, trideset šestom, i tako dalje. On zaista prolazi kroz cijeli život unatrag, sve do trenutka rođenja. To je ono što je iza predivnih riječi Krista, kada je govorio o govorio o čovjekovom ulasku u duhovni svijet ili u kraljevstvo nebesko: 'Ukoliko vi ne... postanete kao mala djeca, nećete ući u kraljevstvo nebesko!' Drugim riječima, čovjek živi unatrag do svojih prvih trenutaka i kada je odriješen od svega, može ući u devahan ili u kraljevstvo nebesko, i od tada nadalje biti u duhovnom svijetu. To je teško zamisliti, jer smo svi veoma navikli da je vrijeme apsolutno, kao što je na fizičkom planu. Navikavanje na to traži značajan napor, ali to će doći.

Sada moramo predstaviti sebi što čovjek stvarno radi u kamaloki. Možemo dosta o tome reći, naravno. Danas, međutim, koncentrirati ćemo se samo na ono što se tiče pitanja karmičkog uzroka bolesti. Dakle ono što ću reći ne smije se uzeti kao jedina vrsta iskustva u kamaloki, već kao jedna od mnogih.

Najprije možemo vizualizirati kako čovjek koristi ovo vrijeme u kamaloki za svoju budućnost zamišljajući da je čovjek koji je umro sa četrdeset nešto napravio u njegovim dvadesetim što je nekog drugog zaboljelo. Kada je netko napravio nešto takvo što boli drugu osobu, to ima određeni učinak na cijeli njegov život. Svako djelo čovjeka koje boli drugo biće ili stvorenje ili svijet općenito, otežava vršitelju njegov

razvoj. To je ono što hodočašće života znači za mene, da je primarna snaga duše, dok ide iz inkarnacije u inkarnaciju, namještena za budući razvoj. I taj razvoj se odvija na takav način da čovjek takoreći uvijek postavlja prepreke na svoj vlastiti put. Ako bi ta primarna snaga bila jedina stvar koja je bila aktivna — to je upravo ta snaga koja će vratiti dušu natrag u duhovno — čovjek bi trebao samo kratko vrijeme biti na Zemlji. Ali u tom slučaju cijela evolucija Zemlje bi uzela potpuno različit smjer; također ne bi uspjela postići svoju svrhu. Ne smijete misliti da bi čovjek bio bolji ako ne bi stavljao nikakve prepreke na svoj vlastiti put. Samo postavljajući sebi te smetnje on jača i stječe iskustvo, jer upravo iskorjenjivanje i prevladavanje tih smetnji ono je što će ga učiniti jakim bićem koje mora postati do kraja zemljine evolucije. To je posve u skladu s evolucijom Zemlje da on stavlja kamenje na svoj vlastiti put. Da nije morao skupljati snagu da ukloni te prepreke tu snagu uopće ne bi stekao. Tada bi svijet bio jasniji. Moramo potpuno zanemariti dobro i zlo povezano s tim preprekama i gledati samo mudrost svijeta koja je namijenila, upravo od početka, da čovjek treba imati mogućnost postavljati sebi prepreke u zemaljskoj evoluciji tako da uklanjajući ih može steći snagu za kasnije. Mogli bi čak reći da je mudro vođenje svijeta omogućilo čovjeku da bude zao i dalo mu mogućnost da napravi štetu, tako da popravljajući štetu i prevladavajući zlo može postati jači tijekom karmičkog razvoja nego bi to postao da je dostigao svoj cilj bez napora. To je kako bi trebali shvatiti značaj i opravdanost prepreka i smetnji.

Kada, dakle, dok živi njegov život unatrag u kamaloki nakon smrti, čovjek susreće neku štetu koju je napravio svom drugu u dvadesetim godinama, on doživljava tu štetu baš koliko i radost i dobro koje je donio drugima. Sada jedino u svom vlastitom astralnom tijelu doživljava štetu koju je napravio drugome. Recimo da je udario nekoga dok je imao dvadeset, tako da zaista boli. U svom obrnutom putovanju kroz život on to osjeća u svom vlastitom astralnom tijelu na potpuno isti način na koji je osoba to osjećala kada se dogodilo. U duhovnom svijetu vi objektivno doživljavate sve što ste sami napravili u vanjskom svijetu, i u procesu stječete snagu i sklonost da kompenzirate bol u jednoj od sljedećih inkarnacija. Vaše vlastito astralno tijelo vam kaže kako to izgleda, i shvaćate da ste postavili prepreku na put vašeg daljeg razvoja. To se mora očistiti, inače ne možete to nadići. To je trenutak u kojem formirate namjeru da se riješite prepreke. Dakle kada ste proživjeli period Kamaloke, stižete natrag u vaše djetinjstvo ispunjeni namjerom da se riješite svih prepreka koje ste stvorili u životu. Puni ste namjera, i snaga tih namjera dovodi do posebnog karaktera vašeg budućeg života na Zemlji.

Recimo da je u njegovim dvadesetim godinama B ozlijedio A. On sada mora sam osjetiti bol, i odlučiti nadoknaditi A u budućem životu, to jest, u fizičkom svijetu, gdje je ozljeda napravljena. Snaga ove dobre odluke tvori privlačnu vezu između B i A i dovodi ih zajedno u slijedeći život. Ta misteriozna sila privlačenja koja dovodi ljude zajedno u život izvire iz onoga što su stekli u kamaloki. Naša iskustva tamo vode nas do onih ljudi u životu koje moramo obešteti ili s kojima imamo bilo kakvu vezu. Sada ćete shvatiti da sile kamaloke koje smo primili u sebe za ispravljanje pogrešaka u životu ne mogu uvijek biti odrađene u jednom životu. Može se dakle dogoditi da formiramo veze s velikim brojem ljudi u jednom životu, i da sljedećeg puta kada smo

u kamaloki imamo mogućnost da ih opet sretnemo. Sada to ovisi, također, od drugih ljudi, da li ćemo ih susresti opet u sljedećem životu. To se širi preko mnogih života. U jednom životu ispravljamo ovo, u drugom životu ono, i tako dalje. Sigurno ne smijete zamišljati da sve možemo ispraviti odmah u jednom životu. To potpuno zavisi da li je druga osoba također razvila u svojoj duši odgovarajuću privlačnu vezu.

Sada pogledajmo pobliže djelovanje karme, ispitujući konkretan primjer. U kamaloki formiramo namjeru izvršenja određenih stvari u slijedećem ili u jednom od naših budućih života. Ta sila zasađena u našoj duši ostaje s njom i ne napušta je. Mi smo opet rođeni sa svim silama koje smo sakupili. To je neizbježno. Sada, život se sastoji ne samo od onih stvari koje moramo ispraviti u našim karmičkim vezama, premda se ovo što ćemo reći također može povezati s time. Mogli smo postaviti prepreke na naš put, živjeti jednostrano, ne koristiti ispravno život, živjeti samo za određena zadovoljstva i zadatke i dopustiti da druge mogućnosti koje život nudi prođu pored nas, tako da su druge sposobnosti ostale uspavane. To također priziva karmičke uzroke u kamaloki, i to sa sobom donosimo u život. Zatim smo ponovno rođeni kao bebe. Recimo da živimo do desete ili dvadesete. Naše duše sadrže sve snage koje smo sakupili, i kada postanu zrele one se pojave. Tijekom određenog perioda naših života bez sumnje će se pojaviti unutarinja nužnost pozivajući nas da ih provedemo. Dakle pretpostavimo da u našim dvadesetim godinama osjećamo unutarnji poziv da provedemo određeno djelo, jer smo u kamaloki napravili odluku. Zbog jednostavnosti, držimo se primjera da osjećamo poziv da nekoga obeštimo. Veza privlačenja nas je dovela zajedno, i on je tu. Što se tiče vanjske situacije, možemo prilično dobro napraviti djelo. Ipak još uvijek može biti prepreka. Kompenzacijsko djelo može biti ono za koje naš vlastiti organizam nije dorastao. Naš organizam je također zavisian od snaga nasljeđivanja. To čini nesklad u bilo kojem životu. Čovjek se rađa s jedne strane u tim snagama nasljeđivanja. Njegovo fizičko i etersko tijelo nasljeđuju osobine koje se mogu prenositi kroz generacije. Ta struja nasljeđivanja je, naravno, dužna imati neku mjeru vanjskih veza s karmom koju je naša duša postavila. Jer kako silazi iz duhovnog svijeta naša duša je privučena vrsti roditelja kroz koje može naslijediti one osobine koje su najbliže našim zahtjevima. Oni, međutim, nikada potpuno ne odgovaraju, jer u tijelu to ne može biti tako. Postoji uvijek izvjesna diskrepancija između snaga nasljeđivanja i onog što duša nosi sa sobom iz prošlosti. Sada sve zavisi da li je duša dovoljno jaka da prevlada sve prepreke u liniji nasljeđivanja, i sposobna iznova oblikovati organizam tijekom života, tako da prevlada ono što joj ne odgovara. U tom pogledu ljudi se veoma razlikuju. Neke duše su stekle veliku snagu tijekom prethodnih inkarnacija. Duša takve prirode se mora inkarnirati u najpogodnijem mogućem tijelu, premda neće biti apsolutno odgovarajuće. Ipak ta duša može biti dovoljno jaka da više ili manje prevlada sve što joj ne odgovara, premda to nije uvijek nužno slučaj. Slijedimo ovo detaljnije gledajući na mozak.

Ovaj instrument našeg života koncepata i ideja naslijeđen je izvana kroz našu liniju nasljeđivanja. Njegove delikatne vijuge su formirane na ovaj ili onaj način prema toj liniji nasljeđivanja. Duša će uvijek u nekoj mjeri imati unutarnju snagu da prevlada što joj ne odgovara i svoj instrument dovede u harmoniju s njenim vlastitim snagama,

ali samo u izvjesnoj mjeri. Što je duša snažnija to bolje može napraviti. A ako su okolnosti takve da duševnim snagama postane nemoguće prevladati otpor kompozicije mozga, mozak se ne može ispravno koristiti. A onda se tu javlja ono što zovemo mentalni nedostaci, mentalne bolesti. Javlja se također i melankolični temperament, jer duševne snage nisu dovoljno jake da prevladaju izvjesne stvari u organizmu. Sredinom života — različito je na početku i na kraju — snage naše duše uvijek se susreću s izvjesnom neprikladnosti u njihovom instrumentu. To je tajna koja uvijek leži skrivena iza unutarnjeg konflikta i nesklada u ljudskoj prirodi. Ono što ljudi često zamišljaju da je razlog njihova nezadovoljstva obično je samo maska. U stvarnosti razlozi za to su kako smo opisali. Tako vidimo vezu između onog što duša uzima sa sobom iz inkarnacije u inkarnaciju i onog što prima od linije nasljeđivanja.

Sada pretpostavimo da smo ponovno rođeni, i kada nam je dvadeset, duša osjeća težnju da kompenzira konkretno djelo. Također smo susreli osobu o kojoj se radi, ipak naša duša nije sposobna prevladati unutarnji otpor nužan za napraviti djelo. Uvijek moramo pokrenuti naše snage kada imamo djelo za napraviti. Osoba obično ne primjećuje da se išta događa unutar nje, i, za početak, niti ne treba. Lako se može dogoditi sljedeće: Postoji osoba koja, u dobi od dvadeset, osjeća težnju u duši da nešto kompenzira. Vanjske okolnosti su pogodne, ali unutarnja snaga ne može zahvatiti njegove organe i izvršiti ono što bi trebala.

Osoba ne treba znati sve ovo, ipak će biti svjesna učinka. Taj učinak se javlja u formi neke bolesti, i tu leži karmička veza između onog što se dogodilo u prethodnom životu i bolesti. Duhovni uzrok bolesti će cijeli proces voditi na takav način da osoba time postaje sposobna izvršiti djelo kompenzacije sljedeći puta kada ima šansu. Izraženo na drugi način, u našim dvadesetima nismo sposobni izvršiti konkretno djelo. Težnja je tu, ipak, i duša želi to učiniti. Što duša radi umjesto toga? Bori se, takoreći, s njenim neupotrebljivim organom, napada ga i uništava. Kada je organ koji bi trebao biti instrument za provođenje djela izvana uništen od tih duševnih snaga, tada dolazi neizbježna reakcija, koju zovemo proces liječenja, i snage organizma moraju biti pozvane da obnove organ. Ovaj organ, koji je uništen jer je bio nesposoban izvršiti zadatak, ponovno je izgrađen kroz bolest da bi bio sposoban to izvršiti, premda kroz vrijeme u kojem je bolest prevladana lako može biti prekasno. Ali tada je duša stekla snagu da oblikuje rast i razvoj tog organa tijekom života na takav način da u slijedećoj inkarnaciji djelo može biti izvršeno. Tako bolest može biti upravo ona stvar koja nas priprema da našu karmičku obvezu izvršimo u drugom životu.

Ovdje imamo tajnu karmičku vezu između bolesti i daljeg razvoja, jer u stvari bolest je proces daljeg razvoja. Da bi duša razvila snagu da formira organ na potreban način, neprikladan organ treba biti uništen i od duševnih snaga ponovno izgrađen. Ovdje dolazimo do zakona u ljudskom životu koji se može opisati nekako ovako: Čovjek treba stjecati snagu prevladavajući prepreke u životu, jednu po jednu. Striktno govoreći sva naša snaga je stečena prevladavanjem prepreka u prethodnim inkarnacijama. Naše sadašnje sposobnosti rezultat su bolesti u ranijim životima.

Da bi ovo posebno razjasnili, zamislimo da duša još nije sposobna koristiti srednji mozak. Kako može steći sposobnost da ga ispravno koristi? To može samo postajući svjesna nesposobnosti, uništavajući srednji mozak i opet ga izgrađujući, i u tom procesu ponovne izgradnje stečena je sposobnost. Postajemo sposobni za sve što smo sami proveli kroz proces uništenja i ponovne izgradnje. To se osjećalo kao istinito od svih ljudi koji su, u raznim religijama, povezali veoma uzvišena bića s ovim procesom uništenja i ponovne izgradnje. U religijskim vjerovanjima Indijaca 'Šiva' predstavlja vodeće moći koje uništavaju i ponovno vraćaju stvari u život.

To je jedan od načina na koji karma potiče proces bolesti. U slučaju bolesti koje se tiču čovječanstva općenito radije nego čovjeka kao pojedinca, nalazimo nešto drugo što im daje općenitiji karakter. Na primjer vidimo tipične slučajeve dječjih bolesti da se pojavljuju u određena vremena. To ne pokazuje ništa drugo nego da se dijete uči unutarnjoj kontroli određenog dijela njegova organizma, nakon čega ga može kontrolirati u svim budućim inkarnacijama. Bolest trebamo gledati kao proces koji čini osobu sposobnom. Tada ćemo o bolesti početi misliti na sasvim drugačiji način. Ne smijemo, naravno, iz ovoga zaključiti da ako je netko oboren od vlaka da bi to trebalo objasniti na isti način. Takva stvar ne dolazi pod isti naslov kao i bolest, niti ono što smo upravo raspravljali. Ali ima još jedna vrsta karmičkog uzroka bolesti koja je jednako zanimljiva, i koju ćemo razumjeti samo ako je pogledamo detaljnije.

Recimo da naučite nešto, nešto što učite u životu. Najprije to morate naučiti, jer najvažnija postignuća u životu moraju najprije biti naučena. Proces učenja je apsolutno nužan. Ali to nije kraj toga, jer učenje je samo vanjski dio. Učenje je još daleko od onoga što ćemo kroz to doživjeti. Rođeni smo s određenim sposobnostima stečenim dijelom kroz nasljeđivanje a dijelom kroz naše ranije inkarnacije. Opseg naših sposobnosti je konačno limitiran. Tijekom svake inkarnacije mi povećavamo našu zalihu iskustava. To stečeno znanje nije s nama tako blisko povezano kao što je temperament i dispozicija i tako dalje koje smo donijeli sa sobom u život. Za početak ono što smo naučili u životu putem sjećanja i navika manje je blisko povezano s nama, i stoga se u životu javlja na više fragmentiran način. Tek nakon smrti se to pojavljuje u eterskom tijelu na velikom memorijskom *tableau*. Zatim to moramo ugraditi u nas i učiniti dijelom nas.

Pretpostavimo da smo naučili nešto u životu i zatim smo ponovno rođeni. U našem novom životu lako može biti da zbog nasljednih ili drugih uvjeta, ili možda zato jer naše učenje nije bilo harmonično, i premda smo nešto naučili, to nije bilo dovoljno da cijelu stvar imamo na dohvat ruke, zatim pri reinkarnaciji, razvijamo ono što smo naučili u jednom smjeru ali ne i u drugom. Recimo da smo naučili nešto u životu što zahtijeva da određeni dio našeg mozga bude organiziran na određeni način ili određenu osobinu cirkulacije krvi u sljedećem životu, i zatim pretpostavimo da smo propustili naučiti druge stvari koje su nužan dio toga. To, međutim, nije nužno odmah mana. Čovjek treba praviti daljnje skokove u životu, i mora učiti iz iskustva da je nešto napravio na jednostran način. Sada je ponovno rođen s plodovima onog što je naučio, ali mu nedostaje mogućnost da se razvije na takav način da sve dođe do izražaja, i da ono što je naučio u životu zaista ima učinka. Čovjek je na primjer mogao

primiti određeni stupanj inicijacije u velike misterije egzistencije u jednoj od njegovih inkarnacija, i zatim kada je ponovno rođen te snage koje su u njega usađene žele doći do izražaja. Ali recimo da je za njega bilo nemoguće da razvije određene snage koje bi mogle proizvesti nužnu harmoniju u organizmu. U određenoj točki u njegovom životu neminovno će se dogoditi da ono što je prije naučio sada želi doći do izražaja. Ali esencijalni organ nedostaje. Dakle što se događa? Mora se pojaviti bolest koja može imati veoma, veoma duboko ukorijenjen karmički uzrok. I opet dio organizma mora biti uništen i ponovno izgrađen. I pomoću te izgradnje organa duša osjeća koje su prave snage u drugom smjeru, i s time uzima te snage sa sobom. Kada je to ovako stečeno, ili čak kroz inicijaciju, obično se događa da se plodovi pokažu u istoj inkarnaciji. Odnosno, bolest se javlja čijim tijekom duša doživljava što joj nedostaje. I tada, na primjer, nešto se može dogoditi odmah nakon bolesti što inače ne bi bilo postignuto. Može biti da je osoba mogla dosegnuti određeni stupanj prosvjetljenja u prethodnom životu, ali nije se mogla probiti do dijela mozga, i nije mogla razviti snagu da probije otpor. Tada napadnuti organ mora neizbježno biti uništen, i mogu doći teške bolesti. Tada dolazi ponovna izgradnja, čime duša postaje svjesna snaga nužnih da prevlada blokadu, i dolazi do iščekivanog prosvjetljenja. Proces trpljenja bolesti može se definitivno gledati kao znak da će nešto važno *slijediti*.

Sada se dodirujemo stvari kojima bi se naš profani svijet zasigurno rugao. Ipak mnoge će osobe primijetiti neku vrstu trajnog nezadovoljstva, kao da dio duše ne može doći do izražaja i život postaje nemoguć. Izbija teška bolest, i prevladavanje te bolesti donosi potpuno novi impuls, kao osjećaj olakšanja da je blokada nestala i organ se može koristiti. To je sve zbog toga što je organ bio neupotrebljiv. U današnjim životnim ciklusima, ljudi još imaju mnogo tih blokada, naravno, i one se ne mogu sve odmah prevladati. Ne moramo nužno svaki puta misliti na duhovno prosvjetljenje; ovakve stvari se također događaju u vezi mnogo manje važnih životnih procesa.

Dakle vidimo da smo s jedne strane suočeni s nužnošću razvoja neke konkretne kvalitete, a s druge strane tijekom karme aktivira bolest. Stoga nikada ne bi zaista trebali biti zadovoljni opažanjem u trivijalnom smislu: 'Ako sam se razbolio to sam ja sam doveo kroz moju karmu'. Jer ne smijemo samo misliti o karmi u prošlosti i o bolesti kao zaključenju, već zapravo o bolesti trebamo misliti kao samo o drugom stupnju, koja se javlja da bi se proizvela kreativna snaga i mogućnost u budućnosti. Mi potpuno krivo razumijemo bolest i karmu ako samo gledamo na prošlost; to pretvara karmu u samo slučajni zakon usuda. Ali kada kroz sadašnju karmu možemo gledati u budućnost, tada karma postaje zakon djelovanja i plodnosti života.

Sve ovo ukazuje na značajan zakon koji upravlja ljudskom egzistencijom. A da bi dobili barem nekakvu ideju o tome danas — kasnije ćemo se na nju vratiti detaljnije — pogledajmo natrag u ono drevno vrijeme u kojem je čovjek nastao u njegovom sadašnjem obliku, epohu Lemurije. Čovjek je postupno silazio od božansko-duhovne egzistencije u današnju vanjsku egzistenciju, najprije se prekrivajući ovojima, i krenuo putem inkarnacija u vanjskom svijetu, idući iz inkarnacije u inkarnaciju sve do sadašnjeg vremena. Prije nego se počeo inkarnirati, nije bilo za njega mogućnosti

da izazove u sebi bolest na način na koji to može danas. Sve dok nije stekao mogućnost kontrole svog odnosa s vanjskim svijetom nije bio sposoban činiti loše i stoga također sposoban stvarati loše formacije svojih organa i izazivati mogućnost bolesti. Prije toga je bilo nemoguće za čovjeka da dovede do procesa bolesti u sebi. Dok je božanski utjecaj još bio vrhovni, i još nije bilo u čovjekovim rukama da vodi svoj vlastiti život, nije postojala mogućnost bolesti. Zatim se pojavila mogućnost bolesti. Ako je tako bilo, gdje možemo najbolje naučiti način izlječenja? Najbolji način za to je pogledati natrag na ona vremena kada su božansko-duhovne snage slale njihov utjecaj u čovjeka i obdarile ga savršenim zdravljem, bez mogućnosti bolesti, to jest, prije prve inkarnacije. Ljudi koji su imali ikakvo znanje o tome uvijek su tako osjećali. Imajući to na umu, sada bih želio da pokušate i pogledate ispod površine na stvari izražene u mitologijama. Zapravo neću skrenuti vašu pažnju na izvor medicinske znanosti svojstven egipatskom kultu Hermesa, već samo na grčki i rimski kult Eskulapa.

Eskulap, sin Apola, je takoreći otac grčkih liječnika. I što nam o njemu govori grčka mitologija? Dok je još bio dječak otac ga je odveo u planine da postane učenik kentaura Chirona. Kentaur Chiron je učio Eskulapa, oca farmacije o iscjeljujućim snagama u biljkama i drugdje na Zemlji. Kakva je vrsta bića kentaur Chiron? On je biće kakva su postojala prije nego se čovjek spustio u vrijeme Lemurije: biće pola čovjek pola životinja. Taj nam mit govori da je Eskulap odveden u konkretni Misterij gdje su mu pokazane one snage zdravlja koje su bile izvor čovjekova zdravlja prije nego je sišao dolje u svoju prvu inkarnaciju.

Tako ovaj važan zakon nalazimo i u grčkom mitu, također; ta velika duhovna činjenica, koja za nas mora biti od posebnog interesa, dolazi na početku čovjekova zemaljskog hodočašća. Konkretno mitovi, biti će prepoznati kao slike najdubljih događaja života kada ljudska bića prijeđu ABC duhovne znanosti. Posebno su mitovi, slike najdubljih tajni ljudske egzistencije.

Kada je cjelina života pogledana na ovaj način, tako će biti i prosuđena, i — to treba sve više naglašavati — znanost duha će postati nešto što će biti dio svakodnevnog života. Čovjek će živjeti znanost duha, i prije toga se neće ostvariti osnovna namjera znanosti duha. Znanost duha će postati veliki impuls za uzlet čovječanstva, za stvarnu dobrobit i stvarni napredak čovječanstva.

KRŠĆANSTVO U LJUDSKOJ EVOLUCIJI, VODEĆE OSOBNOSTI I AVATAR BIĆA

Berlin, 15 veljače 1909

Biti ćete u mogućnosti vidjeti iz predavanja održanog ovdje o složenijim pitanjima reinkarnacije da duhovno znanstveni pogled na svijet nastavlja svoje napredovanje. Stoga, ono što je na početku moglo biti predstavljeno kao elementarne istine prolazi kroz metamorfozu, tako da se postepeno uspinjemo do sve viših istina. Prema tome ispravno je predstaviti opće kozmičke istine na njihovom početnom stupnju što je moguće jednostavnije i u elementarnom obliku. Poslije toga, međutim, također je nužno polako napredovati od jednostavnog ABC do viših istina, jer složiti ćete se da preko tih viših istina postepeno dobivamo ono što nam znanost duha namjerava dati: mogućnost da shvatimo i prodremo upravo u svijet koji nas okružuje u osjetilnoj — fizičkoj — sferi. Sada, točno je da je pred nama u našem usponu dug put prije nego budemo mogli nekako izvući veze u duhovnim linijama i silama koje postoje iza svijeta čula. Ali složiti ćete se da ovaj ili onaj fenomen naše egzistencije postaje jasniji i lakše objašnjiv upravo s onim što smo raspravljali na zadnjih nekoliko predavanja. Danas želimo ići malo dalje u tom specifičnom području i ponovno uzeti za temu složenija pitanja reinkarnacije — ponovnog utjelovljenja.

Iznad svega, želimo jasno vidjeti da postoje razlike između bića koja zauzimaju vodeće položaje u ljudskoj evoluciji na Zemlji. Moramo razlikovati takve vodeće individualnosti tijekom ljudske evolucije koji su se, takoreći, od početka razvijali s čovječanstvom kakvo postoji na Zemlji, ali s važnom razlikom da su napredovali brže. Možemo to postaviti ovako: Ako se vratimo u vrijeme najdrevnijeg doba Lemurije, među utjelovljenim ljudskim bićima nalazimo najrazličitije stupnjeve razvoja. Sve tada utjelovljene duše bile su u više navrata inkarnirane — ponovno utjelovljene tijekom slijedećih atlantskih i post-atlantskih perioda. Brzina kojom su se te duše razvijale je varirala. Žive su neke duše koje su se razvijale relativno sporo dok su prolazile kroz razna utjelovljenja; u budućnosti još moraju prijeći velike udaljenosti. Ali tada su postojale također i one duše koje su se razvijale brzo i koje su, mogli bi reći, iskoristile svoja utjelovljenja na produktivniji način. Oni su sada na višem planu duševno-duhovnog razvoja, onom koji će normalna bića dosegnuti tek u dalekoj budućnosti. Ali dok boravimo na ovoj sferi duševnog života, možemo ipak reći ovo: bez obzira koliko napredne te duše mogu biti, koliko god se podigli iznad normalnih ljudskih bića, ipak su unutar naše zemaljske egzistencije napravili putovanje slično ostatku čovječanstva, osim što su brže napredovale.

Kao dodatak ovim vodećim individualnostima, koje su u ovom smislu kao i ostala ljudska bića ali stoje na višem planu, postoje također i druge individualnosti — druga bića — koja nisu prošla razna utjelovljenja kao druga ljudska bića tijekom ljudske evolucije. Možemo vizualizirati što leži na dnu toga kada sebi kažemo slijedeće: postojala su bića u vrijeme lemurijske evolucije — bića koja više nisu trebala silaziti u fizičko utjelovljenje kao druga upravo opisana ljudska bića. Bili su bića sposobna ostvariti njihov razvoj u višim, više duhovnim oblastima i nisu trebala silaziti u materijalna tijela za njihov daljnji napredak. Međutim, da bi intervenirala u tijek ljudske evolucije, takva bića se ipak mogu posredno spustiti u opipljiva tijela kao što su naša vlastita. Dakle može se dogoditi da se takvo biće pojavi; ako ga vidovito ispitamo s obzirom na dušu, ne možemo reći, kao za druga ljudska bića, da ga pratimo natrag u vremenu i otkrivamo u prethodnom tjelesnom utjelovljenju, zatim pratimo dalje natrag i opet nalazimo u još jednom utjelovljenju, i tako dalje. Umjesto toga, morat ćemo priznati da u praćenju duše takvog bića natrag kroz tijek vremena, uopće ne možemo stići do ranije tjelesne inkarnacije takvog bića. Međutim, ako stignemo, to je samo zato jer je biće sposobno sići u više navrata u određenim intervalima da bi se posredno inkarniralo u ljudskom tijelu.

Takvo duhovno biće koje na taj način silazi u ljudsko tijelo da bi se umiješalo u evoluciju kao ljudsko biće na Istoku se naziva “avatar”; takvo biće iz tog utjelovljenja ne stječe ništa za sebe i ne doživljava ništa što ima značaja za svijet. To je, dakle, razlika između vodećeg bića koje je emaniralo iz ljudske evolucije i bića koje zovemo avatari. Ovi potonji ne ubiru nikakvu dobrobit za sebe iz njihovih fizičkih utjelovljenja, ili čak od jednog utjelovljenja kojem su se podvrgnuli; oni u fizičko tijelo ulaze za blagoslov i napredak svih ljudskih bića. Ponovimo — avatar biće može ući u ljudsko tijelo samo jednom ili više puta uzastopno; ali kada to napravi, ono je tada nešto drugo od svih ostalih ljudskih individualnosti.

Najveće avatar biće koje je živjelo na Zemlji, što ste mogli pokupiti iz duha naših predavanja ovdje, je Krist — Biće koje smo mi označili kao Krista, i koje je preuzelo tijelo Isusa od Nazareta kada je imao trideset godina. To Biće, koje nije došlo u kontakt s našom Zemljom dok nije počela naša era, tri godine je bilo inkarnirano u tijelu od mesa i otada je bio u kontaktu s astralnom, t.j., duhovnom, sferom našeg nadčulnog svijeta; to Biće ima jedinstveni značaj kao avatar biće. Premda se druga, niža avatar bića mogu reinkarnirati nekoliko puta, bilo bi uzaludno tražiti Krist-Biće u ranijem ljudskom utjelovljenju na Zemlji. Razlika između Krista i nižih avatara ne leži u činjenici da su se ovi potonji inkarnirali u više navrata, već da ne izvlače nikakvu dobrobit za sebe iz njihovih zemaljskih utjelovljenja. Ljudska bića ne daju svijetu ništa; samo od njega uzimaju. Kao kontrast, ta bića samo daju; od Zemlje ne uzimaju ništa. Da bi ovu ideju savršeno razumjeli, morate praviti razliku između uzvišenog avatar bića kao Krist i nižih avatar bića. Ovakva avatar bića mogu imati najrazličitije misije na Zemlji; i raspravljajući jednu od tih misija, želimo izbjeći špekulativni jezik i kao ilustraciju za takvu misiju uzeti jedan konkretan slučaj.

Iz hebrejske priče o Noi svi znate da veliki dio post-atlantskog, post-Noina čovječanstva vuče svoje porijeklo do tri sina Noe—Šem, Ham, i Jafet. Danas nam nije namjera da rasvijetlimo što Noa i ova tri plemenska nasljednika predstavljaju u drugim aspektima. Ovdje jednostavno želimo rasvijetliti da hebrejska literatura, govoreći o Šemu kao o jednom Noinu sinu, prati cijelo pleme Semita natrag do njega kao svog pretka. Izvorna okultna percepcija ovakve stvari, ovakve priče, uvijek je zasnovana na dubljim istinama. Oni koji mogu provoditi okultno istraživanje u ovim stvarima znaju slijedeće o Šemu, pretku Semita.

Kada je ovakvoj osobnosti suđeno da postane praotac čitavog plemena, treba posvetiti pažnju od njegova rođenja — i čak i ranije — da se osigura da postane takav predak. Sada, kakve pripreme su nužne da se osigura da individualnost kao Šem može zaista postati praotac cijelog naroda ili plemenske zajednice? U slučaju Šema to je učinjeno dajući mu sasvim posebno pripremljeno etersko tijelo. Znamo da kada su ljudska bića rođena u ovom svijetu, ona oko svoje osobnosti izgrađuju etersko ili životno tijelo, usporedo s ostalim članovima njihova bića. Za pretka plemena mora nekako biti pripremljeno posebno etersko biće jer ono mora biti, takoreći, prototip eterskog tijela za sve nasljednike u sljedećim generacijama. I tako se događa da u ovakvoj plemenskoj individualnosti imamo tipično etersko tijelo, takoreći prototip. Zbog krvnog srodstva u narednim generacijama, eterska tijela svih nasljednika plemena su u izvjesnom smislu kopije eterskog tijela pretka. Dakle, svako etersko tijelo semitske osobe ima utkano u njega nešto kao kopiju eterskog tijela Šema. Sada, pomoću čega tijekom ljudske evolucije dolazi do takvih uvjeta?

Pogledajmo Šema pažljivije. Nalazimo da njegovo etersko tijelo prima svoj arhetipski oblik jer je u njega avatar utkao sebe. To nije bio tako visoki avatar da ga možemo uspoređivati s drugim avatar bićima, ali se ipak uzvišeni avatar spustio u njegovo etersko tijelo. Ta avatar osobnost nije bila povezana s Šemovim astralnim tijelom niti s njegovim egom, međutim, već je bio utkan samo u njegovo etersko tijelo. Iz ovog primjera možemo proučavati što znači kada avatar biće učestvuje u konstituciji i sastavu ljudskog bića. Što znači, dakle, kada ljudsko biće koje, kao Šem, ima misiju da bude predak cijelog naroda, da treba nekako imati esenciju avatara utkanu u njegovu tijelu? To znači da svaki puta kada je esencija avatara utkana u dušu tjelesnog bića, da je svaki član — ili čak više članova — nadčulne konstitucije tog ljudskog bića sposobno da se umnoži i razdjeli na mnoge dijelove.

Činjenica da je avatar biće bilo utkano u Šemovo etersko tijelo čini mogućim da nastanu bezbrojne kopije originala i da budu utkane u sva ljudska bića koja postanu nasljednici tog pretka u narednim generacijama. Dakle, silazak avatar bića je, između ostalog, značajan u tome što pridonosi umnažanju jednog ili više članova bića koje je animirano od avatara. Kao što iz toga možete vidjeti, u Šemu je bilo prisutno posebno dragocjeno etersko tijelo, arhetipsko etersko tijelo, pripremljeno od uzvišenog avatara

i zatim utkano u Šema tako da se može spustiti u mnoge kopije do svih onih kojima je suđeno srodstvo s njime.

Kao što smo već kazali na prethodnom predavanju, duhovna štednja postoji zahvaljujući činjenici da je nešto od posebne vrijednosti sačuvano i preneseno u budućnost. Čuli smo da ne samo da se ego reinkarnira već su također i astralno tijelo i etersko tijelo sposobni da naprave isto. Osim činjenice da je nastalo bezbroj primjeraka Šemova eterskog tijela, njegovo vlastito etersko tijelo je također sačuvano u duhovnom svijetu zato što kasnije može biti korisno u misiji hebrejskog naroda. Sjetite se da su sve osobitosti Hebreja izvorno došle do izražaja u ovom eterskom tijelu, i ako bi im se bilo kada nešto posebno dogodilo — ako bi jednom od njih bio dodijeljen posebni zadatak ili misija, tada bi to najbolje moglo biti izvršeno od pojedinca koji je nosio etersko tijelo pretka unutar sebe. Ustvari, pojedinac koji je nosio etersko tijelo Šema kasnije je igrao važnu ulogu u povijesti hebrejskog naroda. Ovdje zaista imamo jednu od onih predivnih komplikacija u evoluciji ljudske vrste koja nam može objasniti toliko toga. Ovdje imamo posla s uzvišenom osobnošću koja je, takoreći, bila prinuđena spustiti se da bi se obratila Hebrejima na razumljiv način i da im da snagu nužnu za posebnu misiju. Po analogiji, ako intelektualno napredni pojedinac mora govoriti primitivnom plemenu, on bi trebao naučiti njegov jezik, ali to ne znači da bi jezik o kome se radi njega samog unaprijedio; sve što bi pojedinac trebao napraviti je potruditi se upoznati s jezikom. Na isti ovaj način, uzvišena osobnost mora učiniti jak osobni napor da postane jedno sa Šemovim eterskim tijelom da bi mogla dati određeni impuls drevnom hebrejskom narodu. Ta osobnost je bio sam Melkisedek [Napomena 12] kojeg ćete naći u biblijskoj povijesti. Na neki način, on je nosio Šemovo etersko tijelo tako da je kasnije mogao Abrahamu dati impuls kojeg ćete naći tako lijepog u Bibliji. Ono što je bilo sadržano u osobnosti Šema bilo je umnoženo jer je u njoj bilo utjelovljeno avatar biće, i sve je to postalo isprepletano s ostalim eterskim tijelima Hebreja. Kao dodatak, Šemovo vlastito etersko tijelo je sačuvano u duhovnom svijetu tako da ga je kasnije mogao nositi Melkisedek, koji će Hebrejima dati važan impuls preko Abrahama.

To je kako su fino isprepletene činjenice iza duhovnog svijeta, činjenice koje su potrebne da nam rasvijetle što se događa u fizičkom svijetu. Tek kada možemo ukazati na ove činjenice duhovne prirode koje su iza činjenica fizičkog svijeta učimo tumačiti povijest. Povijest nikada ne može postati shvatljiva preko razmatranja samo fizičkih činjenica.

Sada, ako silazak avatar bića utječe na duševno-duhovne komponente ljudskog bića u tome da on ili ona postaje nositelj avatarove duše, i ako to rezultira umnažanjem i prijenosom arhetipske kopije na druge, tada ta pojava postaje posebno značajna s pojavom Krista na Zemlji. Zato što je avatar esencija Krista živjela u tijelu Isusa od Nazareta, postalo je moguće ne samo da etersko tijelo već također i astralno tijelo i čak i ono od ega bude umnoženo bezbroj puta; sa ego, mislim na “Ja” kao impuls koji je zapaljen u astralnom tijelu Isusa od Nazareta kada je Krist ušao u

njegov trostruki ovoj. Međutim, glavno u našim razmatranjima ovdje je činjenica da etersko i astralno tijelo mogu biti umnoženi zbog prisutnosti avatar bića.

Sada, jedna od najvažnijih prekretnica u ljudskoj povijesti bila je pojava Krist principa u zemaljskoj evoluciji. Ono što sam vam rekao o Šemu zapravo je tipično i karakteristika je pretkršćanskih vremena. Kada je etersko i astralno tijelo umnoženo na ovaj način, kopije originala su obično prenesene onim ljudima koji su u krvnom srodstvu s pretkom koji je imao prototip. Stoga, kopije Šemova eterskog tijela bile su prenesene članovima hebrejskog plemena, ali kada se pojavilo Krist avatar Biće, sve je to bilo promijenjeno. Etersko i astralno tijelo Isusa od Nazareta je bilo umnoženo i kopije sačuvane dok se ne budu mogli koristiti u tijeku ljudske evolucije. Međutim, ona nisu bila vezana za ovu ili onu nacionalnost ili pleme. Ali kada se tijekom vremena pojavilo ljudsko biće koje je, neovisno od nacionalnosti, bilo zrelo i dovoljno prikladno da ima vlastito etersko ili astralno isprepleteno s kopijom eterskog ili astralnog tijela Isusa od Nazareta, tada ta tijela mogu biti utkana u biće te određene osobe. Dakle vidimo kako je tijekom vremena za sve vrste ljudi postalo moguće da imaju kopije astralnog ili eterskog tijela Isusa iz Nazareta utkane u njihovu duše.

Intimna povijest kršćanskog razvoja je povezana s ovom činjenicom. Ono što je obično opisano u povijesti kršćanskog razvoja zbroj je potpuno vanjskih događaja. Iz tog razloga je premalo pažnje dano onom što je najvažnije — razlikovanju stvarnih perioda kršćanskog razvoja. Svatko tko može dublje pogledati u napredovanje kršćanstva lako će opaziti da je način na koji se kršćanstvo širilo bio različit u prvih par stoljeća od onog u kasnijim stoljećima kršćanske ere. U prvih nekoliko kršćanskih stoljeća širenje kršćanstva je bilo, na neki način, vezano sa svime što se može dobiti od fizičkog plana. Trebamo samo pogledati na rane učitelje kršćanstva da vidimo kako su isticali fizičke uspomene, fizičke veze, i sve što je ostalo u fizičkom stanju. Samo promislite kako je Irenaeus, [Napomena 13] čovjek koji je u prvom stoljeću toliko pridonio širenju kršćanske doktrine u raznim zemljama, naglašavao da sjećanje treba proširiti natrag na one koji su slušali učenike apostola. Kroz takva fizička sjećanja je bilo važno dokazati da je sam Krist zapravo podučavao u Palestini. Bilo je posebno naglašeno, na primjer, da je sam Papias [Napomena 14] sjedio do nogu učenika apostola. Čak su pokazana i opisana mjesta gdje su te osobnosti sjedile — ljudi koji su još mogli biti navedeni kao svjedoci činjenice da je Krist živio u Palestini. Fizički napredak u sjećanju bio je ono što je posebno naglašavano u prvih nekoliko stoljeća kršćanstva.

Koliko je naglaska ostalo na svemu što je bilo fizičko može se vidjeti iz riječi starog Sv. Augustina [Napomena 15] koji je živio na kraju te ere, koji je rekao: “Zašto vjerujem u istine kršćanstva? Jer me autoritet katoličke crkve tjera na to”. Za njega, fizički autoritet mu kaže da u fizičkom svijetu postoji nešto što je bila važna i esencijalna stvar. Odlučujući faktor je za njega bio da je sačuvano korporativno tijelo unutar kojeg je jedna osobnost povezana natrag do druge dok se ne stigne do onog tko je, kao Petar, pratio Krista. Stoga, u širenju kršćanstva tijekom ranih stoljeća

možemo vidjeti, da je najveća važnost pridavana dokumentima i utiscima fizičkog plana.

Sve se to mijenja nakon vremena Sv. Augustina i u desetom, jedanaestom, i dvanaestom stoljeću. Tada se više nije bilo moguće pozivati na živa sjećanja ili konzultirati dokumente fizičkog plana jer su bili previše daleko od tog vremena. Nešto sasvim različito je bilo prisutno u cjelokupnom raspoloženju i dispoziciji ljudskih bića, posebno Europljana, koji su tada prihvaćali kršćanstvo. To je bio osjećaj, direktno znanje, o postojanju Krista, Njegovoj smrti na križu, i nastavku Njegova života. Od četvrtog i petog do desetog i dvanaestog stoljeća, veliki broj ljudi bi smatrao ludošću da im je kazano da mogu sumnjati u događaje u Palestini jer oni bolje znaju. Takvi ljudi su bili posebno uobičajeni u europskim zemljama, i uvijek su iznutra mogli u minijaturi doživjeti vrstu Pavlova otkrivenja, odnosno iskustvo preko kojeg je Šaul postao Pavao na putu u Damask.

Što je učinilo mogućim da bojni ljudi u tim stoljećima mogu primiti otkrivenja o događajima u Palestini koja su na neki način bila vidovnjačka? To je bilo moguće jer su umnožene kopije eterskog tijela Isusa iz Nazareta bile sačuvane i u tim stoljećima bila utkane u eterska tijela velikog broja ljudi koji su nosili te umnožene kopije kao što se nosi odjeća. Njihova eterska tijela nisu se u potpunosti sastojala od kopija eterskog tijela Isusa, već su u njega imali utkane kopije originala. Zaista su u tim stoljećima postojala ljudska bića koja su mogla imati takvo etersko tijelo i tako mogla imati neposredno znanje o Isusu iz Nazareta i Kristu.

Sve je to, međutim, imalo učinak da slika Krista nije više bila pridružena vanjskom povijesnom i fizičkom prijenosu priče. Najviši stupanj takvog razdruživanja je evidentan u predivnom književnom radu iz devetog stoljeća, Heliand. [Napomena 16] Ta pjesma je zapisana od naizgled jednostavnog Saksonca u vrijeme Louisa Pobožnog, koji je vladao od 814–840. Astralno tijelo i ego Saksonca nisu se mogli podudarati s onim što je bilo u njegovu eterskom tijelu jer je ono imalo utkano u sebe kopiju eterskog tijela Isusa iz Nazareta. Taj jednostavni saksonski svećenik, autor pjesme, bio je siguran iz neposredne vidovite vizije da je Krist postojao na astralnom planu i da je to bio isti Krist koji je razapet na Golgoti! I pošto je to za njega bila direktna izvjesnost, on nije više trebao pribjeći povijesnim dokumentima ili fizičkom posredovanju da bi znao da je Krist postojao. Stoga, on Krista opisuje odvojenog od palestinskih okolnosti i od osobitosti židovskog karaktera. Ovaj pjesnik, zatim, opisuje Krista kao da je nešto kao vođa srednjoeuropskog ili germanskog plemena, i opisuje one koji ga okružuju kao Njegove sljedbenike — apostole — kao da su vazali germanskog princa. Cijela vanjska dekoracija je promijenjena, ali struktura događaja i esencijalni i vječni aspekti Kristova lika ostaju isti. Ovaj pjesnik se kada govori o Kristu nije morao rigidno držati povijesnih događaja jer je o Njemu imao direktno znanje koje je izgrađeno na temeljima važnima kao što je kopija eterskog tijela Isusa od Nazareta. Ono što je stekao kao neposredno znanje, ogrnuo je različitim vanjskim okolnostima. Jednako kao što smo ovog pisca pjesme Heliand mogli opisati kao jednu

od osobitih osobnosti koja je u svoje etersko tijelo imala utkanu kopiju eterskog tijela Isusa od Nazareta, u tom periodu možemo naći i druge osobnosti koje su također unutar sebe nosile kopiju. Vidimo, dakle, da se najvažnije stvari odvijaju iza fizičkih događaja i da nam te stvari povijest mogu objasniti na intimniji način.

Ako nastavimo pratiti kršćanski razvoj, dolazimo do perioda od oko jedanaestog ili dvanaestog stoljeća pa do petnaestog stoljeća, i tu nalazimo potpuno različitu misteriju koja prenosi evoluciju naprijed. Ako se sjećate, najprije je bilo sjećanje na ono što se odvijalo na fizičkom planu, slijedilo je to da je eterski element bio utkan u eterska tijela stupova kršćanstva u Srednjoj Europi. Ali kasnije, od dvanaestog do petnaestog stoljeća, bile su brojne kopije astralnog tijela Isusa od Nazareta koje su postale isprepletene s astralnim tijelima najvažnijih stupova kršćanstva. U tim danima su ljudska bića imala ega sposobna formirati najekstremnije pogrešne ideje o svakakvim stvarima, ipak je u njihovim astralnim tijelima bila živa neposredna snaga, posvećenost, i neposredno uvjerenje u svete istine. Takvi su ljudi posjedovali duboki zanos, apsolutno neposredno uvjerenje, a također u nekim okolnostima i sposobnost da dokažu to uvjerenje. Ono što nas ponekad mora udariti kao toliko čudno posebno kod tih osobnosti je da njihov ego razvoj uopće nije bio jednak razvoju njihova astralnog tijela jer je ono imalo u sebe utkanu kopiju astralnog tijela Isusa Krista. Njihovo ego ponašanje je često izgledalo groteskno, ali svijet njihovih sentimentata, osjećaja, i zanos je bio veličanstven i uzvišen.

Franjo Asiški, [Napomena 17] na primjer, bio je takva osobnost. Proučavamo njegov život i ne možemo, kao moderni ljudi, shvatiti čega je njegov ego bio svjestan; ipak ne možemo ne imati najdublje poštovanje za bogatstvo i opseg njegovih osjećaja i za sve što je napravio. To više nije problem kada usvojimo gore navedenu perspektivu. On je bio jedan od onih koji su imali kopiju astralnog tijela Isusa od Nazareta utkanu u njihova vlastita astralna tijela, i to mu je omogućilo da izvrši ono što je izvršio. Mnogi od njegovih sljedbenika u Redu franjevac, sa službenicima i provincijama, imali su kopije utkane s njihovim astralnim tijelima na sličan način.

Sve čudne i inače misteriozne pojave tog vremena postati će vam lucidne i jasne čim ovo posredovanje u evoluciji svijeta postavite između tog vremena i prethodnog vremena prikladno pred oko vaše duše. Važna distinkcija koju treba napraviti kod tih srednjovjekovnih ljudi je da li je ono što je utkano u njihove duše iz astralnog tijela Isusa od Nazareta sadržavalo više onog što zovemo duša osjeta, duša razuma, ili više duše svijesti. Ova distinkcija je važna jer, kao što znate, astralno tijelo mora biti zamišljeno kao da sadrži, u izvjesnom smislu, sve te tri komponente, a isto tako i ego, kojeg obuhvaća. Ono što je bilo utkano u Franju Asiškog bilo je, takoreći, duša osjeta Isusa od Nazareta, a isto vrijedi i za izvanrednu osobnost Elizabete od Thuringena, koja je rođena 1207. [Napomena 18] Poznavanje ove tajne njenog života će vam omogućiti da slijedite tijek njenog života sa svom svojom dušom. I ona je, također, bila osobnost koja je imala kopiju astralnog tijela Isusa od Nazareta utkanu u njenu dušu osjeta. Zagonetka ljudskog bića je za nas riješena pomoću upravo ovakvog

znanja.

Ako znate da su tijekom tog vremena najrazličitije osobe imale dušu osjeta, dušu razuma, ili dušu svijesti utkanu u njih kao kopije astralnog tijela Isusa od Nazareta, iznad svega ćete razumjeti tu malo shvaćenu i mnogo klevetanu znanost koja je postala poznata kao skolastika. [Napomena 19] Koje su zadatke skolastici sebi postavili? Oni su krenuli naći, na osnovu prosudbe i intelekta, potvrdu i dokaz za one pojave, za koje povijesne veze i fizičko posredništvo nije postojalo i koje se više nije moglo znati direktnom vidovitošću koja je zasigurno bila moguća u prethodnim stoljećima preko utkanog eterskog tijela Isusa od Nazareta. Ti ljudi su sebi postavili zadatak govoreći: tradicija nam je prenijela da se u povijesti pojavilo Biće poznato kao Isus Krist i da su još, k tome, druga duhovna bića o kojima svjedoče religijski dokumenti, intervenirala u ljudsku religiju. Zatim su, iz duše razuma, odnosno iz intelektualnog elementa kopije astralnog tijela Isusa Krista, postavili sebi zadatak dokazivanja sa suptilnim i jasno razvijenim konceptima sve što je njihova literatura sadržavala kao misterijske istine. Tako se pojavila čudna znanost koja je pokušala vjerojatno najprodorniji intelektualni pothvat ikada poduzet u povijesti ljudske misli. Može se bilo što misliti o sadržaju skolastike, ali kroz nekoliko stoljeća ova je škola misli razvila sposobnost ljudskog razmišljanja i tako ostavila svoj otisak na kulturu vremena. Skolastika je to postizala iznimno suptilnim razlučivanjem i strukturiranjem raznih koncepata. Kao rezultat, između trinaestog i petnaestog stoljeća škola je u čovječanstvo usadila sposobnost da misli s točnom i prodornom logikom.

Posebno uvjerenje da se Krista može naći u čovjekovu ego pojavilo se među onima koji su jače bili prožeti kopijom duše svijesti Isusa od Nazareta, jer ego funkcionira u duši svijesti. Pošto su ti pojedinci imali unutar sebe element duše svijesti iz astralnog tijela Isusa iz Nazareta, unutarnji Krist je uskrsnuo blistav unutar njihovih duša, i preko astralnog tijela su spoznali da je Krist unutar njih bio Krist sam. To su bili pojedinci koje poznajete kao Meister Eckhart, [Napomena 20] Johannes Tauler, [Napomena 21] i svi ostali stupovi srednjovjekovnog misticizma.

Ovdje vidite kako su najrazličitije manifestacije astralnog tijela, umnoženog činjenicom da je uzvišeno avatar Biće Krist ušao u tijelo Isusa iz Nazareta, nastavile raditi u slijedećem dobu i dovele do stvarnog razvoja kršćanstva. To je važan prijelaz isto tako i s obzirom na druge stvari. Vidjeli smo kako je čovječanstvo u svom razvoju bilo inače zavisno od toga što je u sebi imalo utjelovljene ove kopije Bića Isusa od Nazareta. U ranim stoljećima postojali su ljudi koji su bili potpuno zavisni od fizičkog plana; zatim su u slijedećim stoljećima postojala ljudska bića koja su bila prijemčiva da imaju etersko tijelo Isusa od Nazareta utkano u njihova vlastita eterska tijela. Kasnije su, ljudska bića, mogli bi reći, postala posebno orijentirana prema astralnom tijelu, i tako su im kopije astralnog tijela Isusa od Nazareta sada mogle biti pripojene. Astralno tijelo je nositelj prosudbe, i ljudska sposobnost prosudbe je bila ono što je probuđeno između dvanaestog i četrnaestog stoljeća.

To buđenje astralnog tijela može se vidjeti u još jednoj pojavi. Prije dvanaestog stoljeća, dubina misterija sadržanog u Svetoj pričesti bila je posebno dobro shvaćana. Nije naširoko raspravljana, već je prije bila prihvaćena na način koji je omogućavao ljudskom biću da osjeti sve što je sadržano u riječima, "Ovo je Moje tijelo i ovo je Moja krv". S tim riječima Krist je mislio da će On biti ujedinjen sa Zemljom i postati njen planetarni duh. I pošto je brašno najdragocjenija stvar na Zemlji, kruh za ljudska bića postaje tijelo Krista, i sok koji teče kroz biljku i vino postaje za njih Njegova krv. Preko ovog znanja, vrijednost Večere Gospodnje nije bila prigušena već, upravo suprotno, unaprijeđena. Ljudi su u ranim stoljećima osjećali nešto od tih beskonačnih dubina, i to su i nastavili do vremena kada je u astralnom tijelu probuđena snaga prosudbe. Tek su tada počeli sporovi o značenju Večere Gospodnje. Samo promislite na rasprave o značenju Večere Gospodnje među Husitima, Luteranima, i izdvojenih Zwingliana i Kalvinista. [Napomena 22] One ne bi bile moguće u ranijim vremenima kada su ljudi još imali neposredno, direktno znanje o Večeri Gospodnjoj!

Ovdje vidimo potvrđen veliki povijesni zakon koji bi trebao biti od posebnog značaja za duhovnog znanstvenika: dok god su ljudi znali što je Večera Gospodnja bila, nisu je raspravljali. Počinju je raspravljati tek nakon što su izgubili neposredno znanje o njoj. Razmotrimo činjenicu da ljudi raspravljaju određenu stvar kao indikaciju da je zaista ne znaju. Kada znanje postoji, znanje je pripovijedano, i ne postoji posebna želja za raspravom. Kada se ljudi osjećaju kao da nešto raspravljaju, nemaju, u pravilu, znanje o istini. Rasprava započinje tek kada postoji nedostatak znanja, i to je uvijek i svugdje znak nazadovanja što se tiče ozbiljnosti predmeta kada se o tome može čuti rasprava. Rasprave najavljuju pad određenog trenda. Veoma je važno da u znanosti duha učestalo naučimo razumjeti da želju za raspraviti nešto treba u stvari tumačiti kao znak neznanja. S druge strane, trebali bi kultivirati suprotnost raspravi, a to je volja za učenjem i volja da se postepeno shvati ono o čemu se radi.

Ovdje vidimo važnu povijesnu činjenicu potvrđenu od samog razvoja kršćanstva. Ali možemo naučiti još nešto drugo kada vidimo kako je, u gore okarakteriziranim stoljećima kršćanstva, snaga prosudbe, ta pronicljiva intelektualna mudrost, dalje razvijena. Uistinu, kada usmjerimo pažnju na stvarnosti a ne na dogme, možemo naučiti koliko mnogo je kršćanstvo ostvarilo od njegova početka. Uzmite skolastiku. Što je od nje nastalo kada ne gledamo na njen sadržaj, već je percipiramo kao sredstvo kultiviranja i discipliniranja naših mentalnih sposobnosti? Želite li znati? Skolastika je postala moderna prirodna znanost! Ona je nezamisliva bez realiteta srednjovjekovne kršćanske znanosti. Nije to samo da je Kopernik bio kanonik a Giordano Bruno [Napomena 23] dominikanac, već da su sve misaone forme s kojima su rješavani prirodni objekti od petnaestog i šesnaestog stoljeća ništa drugo nego ono što je bilo razvijeno i njegovano od kršćanske znanosti Srednjeg vijeka od jedanaestog do šesnaestog stoljeća. Danas postoje ljudi koji pregledavaju pasuse u knjigama skolastike, uspoređuju ih s nedavnim nalazima prirodne povijesti, i zatim kažu da

Haeckel i ostali tvrde nešto sasvim drugo. Takvi ljudi ne žive u stvarnosti već u svijetu apstrakcija! Stvarnosti su ono što je bitno! Rad Haeckela, Darwina, DuBois-Reymonda, Huxleya, [Napomena 24] i ostalih ne bi bio moguć da mu nije prethodila kršćanska znanost Srednjeg vijeka. Ovi moderni znanstvenici duguju svoj način mišljenja kršćanskoj znanosti Srednjeg vijeka. To je stvarnost, i iz te je znanosti čovječanstvo naučilo misliti u pravom smislu riječi.

Ali ima još. Čitajte Davida Friedrich Straussa [Napomena 25] i promotrite njegov način mišljenja. Pokušajte shvatiti kakav je njegov slijed rezoniranja: kako cijeli život Isusa od Nazareta želi predstaviti kao mit. Zna li odakle dolazi oštrina njegova mišljenja? Dobiva je od kršćanske znanosti Srednjeg vijeka. Sve danas tako radikalno korišteno u borbi protiv kršćanstva preuzeto je od kršćanskog svijeta učenja u Srednjem vijeku. Zapravo, danas ne može biti oponent kršćanstva za koga se ne bi lako moglo pokazati da ne bi mogao misliti kao što misli da nije naučio svoje misaone forme od kršćanske znanosti Srednjeg vijeka. Ako se ova činjenica uzme u obzir, tada bi se stvarno gledalo na svjetsku povijest onako kakva stvarno jest.

Što se, dakle, dogodilo od šesnaestog stoljeća? Od tada je ego postajao sve istaknutiji a s njime i ljudski egoizam, a sa egoizmom, materijalizam. Sve što je ego apsorbirao i stekao postepeno je bilo zaboravljeno i smetnuto. Ljudska bića su sada bila osuđena da se ograniče na ono što je ego mogao promatrati i na ono što je fizički osjetilni sustav mogao dati običnoj inteligenciji. To je sve što je ego mogao uzeti u svoje unutarnje svetište. Kultura je od šesnaestog stoljeća postala kultura egoizma.

Što sada mora ući u ego? Kršćanska evolucija je prošla kroz razvoj u fizičkim, eterskim i astralnim tijelima i napravila je svoj put do ega. Sada u taj ego mora primiti misterije i tajne samog kršćanstva. Nakon vremena kada je ego kroz kršćanstvo naučio misliti a zatim misli primijenilo na vanjski svijet, sada mora postati moguće da ego postane prijemni organ za Krista. Taj ego sada mora ponovno otkriti mudrost koja je praiskonska mudrost Velikog avatara, samog Krista. A kako to treba napraviti? To treba napraviti kroz dublje razumijevanje kršćanstva preko duhovne znanosti. Bijući pažljivo pripremljen kroz tri faze fizičkog, eterskog, i astralnog razvoja, unutarnji organ se sada mora otvoriti svom ljudskom domaćinu tako da on ili ona može odsada u duhovno okruženje gledati s okom koje za nas može otvoriti Krist.

Krist je sišao na Zemlju kao najveće avatar biće. Pogledajmo to iz prave perspektive i pokušajmo gledati na svijet kao što bi to mogli nakon što smo u sebe primili Krista. Tada bi cijeli proces naše evolucije svijeta našli prosvijetljen i prožet Krist Bićem. Odnosno, opisali bi kako je fizičko tijelo čovjeka nastalo na Starom Saturnu, [Napomena 26] kako se etersko tijelo pojavilo na Starom Suncu, astralno tijelo na Starom Mjesecu, i ego na Zemlji. Konačno, našli bi kako sve teži prema cilju da postane sve više nezavisno i individualno da bi u evoluciju Zemlje inkorporiralo samu mudrost koja prelazi od Sunca na Zemlju. Na neki način, Krist i kršćanstvo mora postati središte perspektive kozmičkog pogleda za oslobođeni ego.

Vidite kako se Kršćanstvo postepeno pripremilo za ono što će postati. U ranim stoljećima kršćanin je primio kršćanstvo s njegovom fizičkom mogućnošću da spozna istinu, kasnije s njegovom eterskom sposobnošću, a kroz Srednji vijek s njegovom astralnom sposobnošću da spozna istinu. Zatim je kršćanstvo u njegovoj pravoj formi bilo neko vrijeme potisnuto dok ego tijekom kršćanske evolucije nije bio izvježban od tri tijela. Ali nakon toga ego je naučio kako misliti i usmjeriti svoju viziju na objektivni svijet, sada je dovoljno zreo da u svim pojavama objektivnog svijeta percipira duhovne činjenice koje su tako intimno povezane sa središnjim Bićem, Kristom. Dakle, ego je sada sposoban promatrati Krista svugdje u najrazličitijim manifestacijama kao osnovu objektivnog svijeta.

Ovdje stojimo na polaznoj točki za duhovno-znanstveno shvaćanje i percepciju kršćanstva, i počinjeno shvaćati koji zadatak i misija je bila dodijeljena našem pokretu za duhovno znanje. Radeći tako, stvarnost ove misije nam postaje jasna. Baš kao što individualno ljudsko biće ima fizičko, etersko, i astralno tijelo kao dodatak njegovu ili njenom egu, tako je i s povijesnim razvojem kršćanstva, i oboje se nastavlja dizati u sve veće visine. Mogli bi reći da i kršćanstvo, također, ima fizičko, etersko, i astralno tijelo, kao i ego — ego koji može čak i zaniijekati svoje porijeklo kao što to čini u naše vrijeme. Zasigurno, ego može postati egoističan, ali još ostaje ego koji u sebe može primiti stvarno Krist Biće, čime se diže na sve veće stupnjeve egzistencije. Ono što je ljudsko biće kao zasebno, veliki svijet je to u svojoj ukupnosti; i to uključuje njegov povijesni razvoj.

Ako na ovaj način gledamo na stvari, pred nama se s duhovnom znanstvenim gledištem otvara perspektiva daleke budućnosti, i znamo da ta perspektiva može dodirnuti naša srca i ispuniti ih s entuzijazmom. Sve nam jasnije postaje što je to što moramo napraviti, i tada shvaćamo da ne tapkamo u mraku. To je zato jer nismo na proizvoljan način izmišljali ideje koje namjeravamo projektirati u budućnost, već želimo gajiti i slijediti samo one ideje koje su postepeno pripremljene kroz stoljeća kršćanskog razvoja. Istina je da se ego mogao pojaviti tek nakon što je nastalo fizičko, etersko, i astralno tijelo; sada ga malo po malo treba razvit u duh sam, životni duh, i duhovnog čovjeka. Po istoj logici, moderna ljudska bića s njihovom ego formom i sadašnjim mišljenjem, mogla su se razviti jedino iz astralne, eterske, i fizičke forme kršćanstva. Kršćanstvo je postalo ego. Baš kao što je to bio istinski razvoj prošlosti, jednako je točno da se ego forma čovječanstva mogla pojaviti tek nakon što su bile razvijene astralna i eterska forme kršćanstva. Kršćanstvo će se razvijati u budućnosti. Ponuditi će čovječanstvu daleko veće stvari, a kršćanski razvoj i način života pojaviti će se u novom obliku. Transformirano astralno tijelo pojaviti će se kao kršćanski duh sam, transformirano etersko tijelo kao kršćanski životni duh. I u sjajnoj perspektivi budućnosti kršćanstva, duhovni čovjek sjaji pred našim dušama kao zvijezda prema kojoj težimo, osvijetljena i obasjana duhom kršćanstva.

DJELO KRISTA I SUPROTSTAVLJENE DUHOVNE SNAGE, LUCIFER, AHRIMAN, ASURA

Berlin, 22 ožujka 1909

DANAS ćemo se baviti s pitanjem: Što moderni čovjek stvarno ima u znanosti duha? Odgovor na to pitanje biti će temeljen na mnogim stvarima koje su ušle u naše znanje tijekom predavanja, posebno onih danih prošle zime. Znanost duha može izgledati, u početku, kao jedna koncepcija svijeta među mnogim drugima koje sada postoje. Može se tvrditi: Zagonetke egzistencije su tu; ljudi streme svakim mogućim sredstvom koje im je na raspolaganju, bilo religijsko bilo znanstveno, da riješe zagonetke egzistencije u naporu da zadovolje, kako je rečeno, njihovu žudnju i želju za znanjem. Znanost duha lako se može smatrati samo još jednom filozofijom života — bez obzira zove li sebe materijalizam, monizam, animizam, idealizam, realizam, ili što god želite. Može biti predstavljena kao nešto što teži zadovoljiti želju za znanjem u rangu s drugim modernim koncepcijama svijeta. Ali to nije točno. U onome što čovjek stječe kroz duhovnu znanost ima nešto od pozitivne, kontinuirane vrijednosti u životu, nešto što ne zadovoljava samo njegovo mišljenje, njegovu žeđ za znanjem, već je stvaran i moćan faktor u samom životu. Za to razumjeti moramo gledati daleko vani i razmotriti evolucijski smjer čovječanstva iz sasvim konkretnog gledišta.

Često smo gledali natrag na vremena koja prethode velikoj atlantskoj poplavi, na vremena kada su naši preci, odnosno naše vlastite duše u tijelima onih predaka, živjeli na drevnom kontinentu Atlantida između Europe, Afrike i Amerike. Također smo gledali još natrag, na epohu Lemurije, kada su duše inkarniranih ljudi bile na mnogo nižem stupnju egzistencije. Sada ćemo opet govoriti o toj epohi, podsjećajući se, za početak, na slijedeće: Čovjek je postigao sadašnji stupanj njegova života osjećaja, njegova života volje, njegovu inteligenciju, dapače čak i njegov oblik, jer su viša duhovna bića u kozmosu također bila na djelu u egzistenciji Zemlje. Govorili smo o tim bićima kao o “Tronima”, “Duhovima mudrosti”, “Duhovima kretanja”, “Duhovima oblika”, “Duhovima osobnosti”, i tako dalje.

Oni su veliki graditelji i arhitekti egzistencije koji su ljudsku rasu vodili naprijed korak po korak do sadašnjeg stupnja. Ali moramo jasno dovesti pred naše umove danas da su duhovi i bića koja nisu ona koja pomažu ljudsku evoluciju da ide naprijed također intervenirala; postoje duhovna bića koja se suprotstavljaju naprednim snagama. I za svaku epohu — lemurijsku, atlantsku, post-atlantsku — moguće je naznačiti koje konkretno duhovno biće donosi “prepreke”, koje duhovno biće je oponent onih koja pomažu napretku čovječanstva.

U epohi Lemurije — prvoj koja nas se tiče danas — to su bila luciferska bića koja su intervenirala u čovjekovoj evoluciji, suprotstavljajući se snagama koja su mu u to vrijeme težila pomoći da ide dalje. U atlantskoj epohi, duhovi suprotstavljani naprednim snagama bili su duhovi “Ahrimana” ili “Mefista”. Ahrimanski ili

mefistovski duhovi — da damo točna imena — oni su poznati u srednjovjekovna vremena kao duhovi “Sotone” — koji se ne smiju brkati s “Luciferom”.

U našoj vlastitoj epohi, kako vrijeme ide, druga duhovna bića o kojima ćemo govoriti kasnije, stajati će kao prepreka na putu naprednim duhovima. Sada ćemo se upitati: Što su luciferski duhovi zapravo postigli u epohi drevne Lemurije?

Te stvari će biti danas razmotrene s određenog gledišta. Koju domenu su luciferski duhovi šćepali tijekom lemurijske epohe? Najbolji način za to razumjeti je vratiti naše umove natrag na smjer uzet od ljudske evolucije.

Znate da su na Starom Saturnu Troni izlili njihovu vlastitu supstancu da polože prvi temelj ljudskog fizičkog tijela. Na Starom Suncu Duhovi mudrosti su proželi čovjeka s eterskim ili životnim tijelom. A na Zemlji su ga Duhovi oblika obdarili s ‘Ja’, egom, da bi shvaćajući sebe kao odvojenog od njegova okruženja morao postati nezavisno biće. Ali čak i ako je preko djela Duhova oblika postao nezavisan *vis-à-vis* vanjskog svijeta koji ga okružuje na Zemlji, on nikada ne bi postao nezavisan od samih Duhova oblika; ostao bi zavisan od njih, bio bi vođen od njih kao na povodcu. To se nije dogodilo zbog nečega što je imalo, u određenom smislu, blagotvoran učinak, naime da su se u lemurijskoj epohi luciferska bića postavila u opoziciju Duhovima oblika. Ta luciferska bića su čovjeku dala perspektivu slobode — ali s tim i mogućnost pravljenja zla, podlijevanja strastima i željama u svijetu čula. Gdje su ta luciferska bića zapravo zagrabila? Ona su uhvatila ono što je u čovjeka bilo usađeno kao njegov najdublji član u to vrijeme — astralno tijelo. Oni su utemeljili svoje uporište u čovjekovu astralnom tijelu i zaposjeli ga. Da nije bilo dolaska luciferskih bića to astralno tijelo bi ostalo u isključivom posjedu Duhova oblika. Oni bi usadili u to astralno tijelo snage koje čovjeku daju njegov ljudski lik, praveći od njega sliku Bogova, naime, Duhova oblika. Sve bi to čovjek postao; ali u njegovom životu kroz svu vječnost ostao bi zavisan od Duhova oblika.

Luciferska bića su se uvukla, takoreći, u čovjekovo astralno tijelo, tako da bića dvije vrste sada rade u njemu: bića koja čovjeka vode naprijed i bića koja su, ometajući taj konstantni impuls, u isto vrijeme utemeljila osnovu njegove nezavisnosti. Da luciferska bića nisu pristupila, čovjek bi ostao u stanju nevinosti i čistoće u njegovom astralnom tijelu. Nikakva strast koja ga potiče da žudi za onim što se može naći samo na Zemlji ne bi se u njemu pojavila. Strasti, težnje i žudnje čovjeka su bile zgusnute, degradirane, takoreći, od luciferskih bića. Da mu nisu pristupila, čovjek bi zadržao vječnu težnju za nebeskim domom, za oblast duha odakle je sišao. Ne bi uživao u onom što ga okružuje ovdje na Zemlji; zemaljski utisci ne bi u njemu budili interes. Preko luciferskih bića je on počeo imati taj interes, žudjeti za utiscima Zemlje. Ti duhovi su ga natjerali u zemaljsku sferu prožimajući njegov najdublji član, njegovo astralno tijelo. Zašto, dakle, u to vrijeme nije potpuno otpao od Duhova oblika ili od viših duhovnih oblasti u cjelini? Zašto on njegove interese i želje nije potpuno podčinio svijetu čula?

Zato jer su duhovi koji vode čovječanstvo naprijed poduzeli protumjere; oni su usadili u biće čovjeka ono što inače ne bi bio njegov usud, naime, bolesti, patnju i bol. To je bila nužna protuteža djelima luciferskih duhova.

Luciferski duhovi su dali čovjeku materijalne žudnje; kao protumjeru viša bića su uvela bolesti i patnju kao posljedicu materijalnih želja i interesa, s ciljem da se on ovom svijetu čula ne preda potpuno. I tako postoji točno onoliko patnje i bola u svijetu koliko postoji interesa samo za fizičko i materijalno. Vaga je održana u savršenom balansu; nijedna strana ne preteže drugu — koliko strasti i žudnji na jednoj strani, toliko bolesti i patnje na drugoj. To je bio učinak zajedničke aktivnosti luciferskih duhova i Duhova oblika u lemurijskoj epohi. Da luciferski duhovi nisu pristupili, čovjek ne bi sišao u zemaljsku oblast tako brzo kao što zapravo jest. Njegove strasti i žudnje za svijetom čula također su dovele do toga da njegove oči budu otvorene i on je mogao zuriti u polje materijalne egzistencije koja ga okružuje ranije nego što bi to inače bio slučaj. Da se evolucija nastavila bez prekida duž smjera prema namjeri naprednih duhova, čovjek bi imao pogled na okolni svijet tek od sredine atlantske epohe nadalje. Ali tada bi ga vidio *duhovno*, ne kako ga vidi danas; vidio bi ga kao direktni izraz duhovnih bića. Pošto je čovjek došao prerano u zemaljsku sferu, prisiljen sići od njegovih interesa i želja, uvjeti su bili različiti od onog što bi inače bili sredinom atlantske epohe.

Rezultat je bio da su se ahrimanski duhovi — “Mefistovski duhovi” kako ih je jednako ispravno zvati — pomiješali s onim što je čovjek mogao vidjeti i shvatiti; tako je on upao u zabludu, u ono što se, po prvi puta, može ispravno nazvati “svjesni grijeh”. Vojska ahrimanskih duhova radila je na čovjeku od sredine atlantskih vremena nadalje. Na što su ga ovi ahrimanski duhovi namamili? Namamili su ga da sve u svom okruženju gleda kao materijalno, s rezultatom da on ne vidi *kroz* taj materijalni svijet do njegovih pravih, duhovnih temelja. Da je čovjek opažao duhovno u svakom kamenu, svakoj biljci, svakoj životinji, nikada ne bi zapao u grešku a time i u zlo; da su na njemu radili samo napredni duhovi on bi bio zaštićen od onih iluzija kojima uvijek mora pasti kao plijen kada se bazira samo na manifestacijama svijeta čula.

Kako su ona duhovna bića koja žele čovjekov napredak djelovala da bi se suprotstavila toj korupciji, grešci i iluziji koja dolazi iz materijalnog svijeta? Zarezali su u njega — proces je naravno bio spor i veoma postupan — tako da je čovjek zapravo bio podignut od materijalnog svijeta kao takvog; to mu je omogućilo da podupre i odradi njegovu *karmu*. Dok su, dakle, bića na koja je palo da isprave iskušenje luciferskih bića dovela u svijet patnju, bol i sve što je s njima povezano, naime smrt, bića čiji je zadatak bio da isprave posljedice greške u vezi čulnog svijeta, učinila su za čovjeka mogućim, kroz njegovu karmu, da konačno izbriše sve greške, sve zlo koje je učinio u svijetu. Jer što bi se dogodilo ako bi postao plijen zla i zablude? Malo po malo postao bi isto što i zlo; za njega nikakav napredak ne bi bio moguć. Jer svakom zabludom, svakom laži, svakom iluzijom, bacamo prepreku na put napretka. Mi bi u našem napretku pali natrag u točno onoj mjeri u kojoj smo bacili prepreke na naš put kroz grijeh i zabludu, ako ne bi bili u položaju da ih ispravimo; drugim riječima, ne bi

dosegnuli čovjekov pravi cilj. Bilo bi nemoguće postići taj cilj da suprotne snage, snage karme, nisu aktivne.

Recimo da u nekom životu počinete nešto pogrešno. Ako bi to pogrešno bilo čvrsto fiksirao u vašem životu to bi značilo ništa manje nego da bi izgubili korak naprijed koji biste napravili da niste to počinili; sa svakom pogreškom, korak bi bio izgubljen — dovoljno koraka da točno odgovara počinjenoj grešci. Ako mogućnost nadvladavanja greške ne bi bila dana, čovjek bi u konačnici morao od nje biti potopljen. No darovan je blagoslov karme. Što taj blagoslov znači za čovjeka? Da li je karma nešto od čega se ježi, nešto strašno? Ne, zaista! Karma je snaga na kojoj čovjek treba biti zahvalan. Jer karma nam govori: Ako si počinio nešto loše, zapamti da “Bog se ne da izrugivati; štogod čovjek posije to će i požnjeti”. Greška zahtijeva da je ispravite; zatim, nakon što je izbrisana iz vaše karme možete opet napraviti korak naprijed!

Bez karme, nikakav napredak ne bi bio moguć. Karma je blagoslov koji nam je odobren, utoliko što nas obvezuje da ispravimo svaku grešku, da ponovimo korake koji su nas potisnuli natrag.

Karma je tako bila indirektna posljedica djela Ahrimana. A sada hajdemo dalje. U našim danima krećemo se prema epohi kada će se druga bića približiti čovjeku — Bića koja će u budućnosti pred nama upadati sve dublje u ljudsku evoluciju. Baš kao što su luciferski duhovi intervenirali u lemurijskoj a ahrimanski duhovi u atlantskoj epohi, i u našoj ćemo epohi vidjeti upadanje bića. Razjasnimo prirodu tih bića.

O bićima koji su intervenirali u epohi Lemurije moramo reći: Utvrdili su se u astralnom tijelu čovjeka, povlačili njegove interese, impulse i želje dolje u zemaljsku sferu. Gdje su se — govoreći preciznije — ta luciferska bića utvrdila?

To možete razumjeti samo uzimajući kao osnovu ono što je navedeno u mojoj knjizi *Teozofija*. Tamo je pokazano da treba razlikovati sljedeće članove ljudskog bića: najprije, njegovo fiziko tijelo; zatim njegovo etersko ili životno tijelo i njegovo astralno tijelo — ili kako sam ga nazvao u toj knjizi, tijelo osjećaja, ili duševno tijelo.

To su tri člana kojima je čovjek bio obdaren *prije* njegove zemaljske egzistencije. Temelji fizičkog tijela su položeni na Starom Saturnu, eterskog tijela na Starom Suncu, duša ili tijelo osjećaja na Starom Mjesecu. Na Zemlji je bila dodana duša osjećaja — koja je zapravo transformacija, razrada provedena nesvjesno, tijela osjećaja. Lucifer se usidrio u duši osjećaja; a tu je i dalje. Preko nesvjesne transformacije eterskog tijela, nastaje duša intelekta, čega je detaljniji opis sadržan u knjizi pod naslovom *Edukacija djeteta*. U tom drugom članu duše, duši intelekta — transformiranom dijelu eterskog tijela — Ahriman je zasnovao svoje uporište. Otuda on mami čovjeka na krive koncepcije i prosudbe o materijalnim stvarima, vodi ga u pogrešku, grijeh, laž — do svega što potječe od intelektualne ili duše uma. U svakoj iluziji da je materija jedina stvarnost, moramo opaziti šaputajuće sufliranje Ahrimana, Mefista. Treće, postoji duša svijesti (duhovna duša), proizlazeći od nesvjesne transformacije fizičkog tijela. Sjetiti ćete se kako dolazi do ove

transformacije. Prema kraju atlantske epohe, etersko tijelo koje odgovara glavi dolazi pravo u fizičku glavu i postupno dovodi do samosvijesti u fizičkom tijelu. Fundamentalno govoreći, čovjek još uvijek radi na ovoj nesvjesnoj transformaciji fizičkog tijela, na razvoju duše svijesti. *A u dobu koje se sada, približava, ona duhovna bića poznata kao Asure* uvući će se u dušu svijesti a time u ljudsko 'Ja' ili ego — jer 'Ja' svijetli u duši svijesti. Asure će generirati zlo s daleko moćnijom snagom nego su to posjedovale sotonske snage u atlantskoj epohi ili luciferski duhovi u lemurijskoj epohi.

Tijekom perioda Zemlje čovjek će odbaciti sve zlo dovedeno mu od luciferskih duhova zajedno s blagoslovom slobode. Zlo dovedeno od ahrimanskih duhova može se skinuti u odvijanju karme. Ali zlo dovedeno od asurskih snaga ne može se izbrisati na taj način. Dok su dobri duhovi ustanovili bol i patnju, bolest i smrt da bi unatoč mogućnosti zla, čovjekova evolucija mogla još uvijek napredovati, dok su dobri duhovi učinili mogućim djelovanje karme s ciljem da se mogu oduprijeti ahrimanskim snagama i zlo napraviti dobrim, neće biti tako lako odbiti asurske snage dok egzistencija Zemlje ide svojim tijekom. Jer ti asurski duhovi će potaknuti da ono što su zgrabili, naime samu jezgru čovjekova bića, dušu svijesti zajedno s 'Ja', ujedine s zemaljskom materijalnošću. Fragment po fragment biti će istrgnut iz 'Ja', i u istoj mjeri u kojoj su se asurski duhovi utvrdili u duši svijesti, čovjek mora ostaviti dijelove njegove egzistencije iza na Zemlji. Ono što tako postaje plijen asurskih snaga biti će nepovratno izgubljeno. Nije da cijeli čovjek treba postati njihova žrtva — ali dijelovi njegova duha biti će istrgnuti od asurskih snaga. Te asurske snage su oglašene danas sa prevladavajućom tendencijom da se živi potpuno u materijalnom svijetu i da se bude nesvjestan stvarnosti duhovnih bića i duhovnih svjetova. Istina, asurske snage korumpiraju čovjeka danas na način koji je više teoretski nego aktualan. Danas ga obmanjuju raznim sredstvima da misli da je njegovo 'Ja' proizvod samo fizičkog svijeta; mažu ga vrstom teoretskog materijalizma. Ali kako vrijeme ide — a opominjući znakovi toga su razuzdane, čulne strasti koje sve više postaju prevladavajuće na Zemlji — one će zaslijepiti čovjekov pogled za duhovna bića i duhovne snage. Čovjek neće znati ništa niti će željeti što znati o duhovnom svijetu. Sve više i više on neće samo učiti da su najviše moralne ideje čovječanstva samo sublimacije animalnih impulsa, da je čovjekovo mišljenje samo transformacija sposobnosti koju također posjeduju životinje, da je čovjek srodan životinji u odnosu na njegovu formu i štoviše u svom cijelom biću je sišao od životinje — već će uzeti takvo gledanje sa svom ozbiljnošću i u skladu s tim urediti život.

Čovjek za sada u potpunosti ne bazira njegov život na načelu da je njegovo pravo biće sišlo od životinje. Ali taj pogled na egzistenciju će neizbježno rasti, s rezultatom da će ljudi također živjeti kao životinje, uroniti će u animalne impulse, animalne strasti. I u mnogim stvarima koje ovdje ne treba dalje karakterizirati, mnogim stvarima koje u velikim gradovima dolaze do izražaja u orgijama razuzdane senzualnosti, već možemo opaziti jeziv, pakleni odsjaj duhova koje zovemo Asure.

Još jednom pogledajmo natrag. Rekli smo da su patnja i bol, dapače čak i smrt, bili doneseni od duhova koji su usmjereni na čovjekov napredak. Riječi Biblije su

nedvosmislene: “U mucu ćeš djecu svoju rađati”! Smrt je došla u svijet. Smrt je odlučena za čovjeka od snaga suprotstavljenih luciferskim duhovima. Od koga je došao dar same karme, tko je učinio karmu mogućom za čovjeka? — Za shvatiti što je ovdje rečeno morate odbaciti sve zemaljske, sitničave pojmove o vremenu. Zemaljski pojmovi o vremenu potiču vjerovanje da će ono što se jednom dogodilo ovdje ili tamo imati učinka samo na ono što dolazi nakon toga. Ali u duhovnom svijetu je slučaj da se ono što dolazi otkriva u svom učinku, *unaprijed*; u svom učinku je već tu, unaprijed. Otkuda dolazi blagoslov karme? Otkuda se pojavio u našoj evoluciji Zemlje ovaj blagoslov karme? Od Snage koja je nitko drugi nego *Krist*.

Iako se Krist pojavio tek kasnije, On je uvijek bio prisutan u duhovnoj sferi Zemlje. Već u drevnim proročistima Atlantide, svećenici tih proročišta govorili su o “Duhu Sunca”, o Kristu. U staroj indijskoj epohi civilizacije Sveti Rišiji su govorili o “Vishva Karman”; Zaratustra je u drevnoj Perziji govorio o “Ahura Mazdao”, Hermes o “Ozirisu”; a Mojsije je govorio o Moći koja, kao vječna, donosi harmonizaciju svjetovnog i prirodnog, Moći koja živi u “Ehjah asher Ehjah” (Ja sam koji jesam) kao nagovještaju Krista. Svi su govorili o Kristu; ali gdje Ga se može naći u tim drevnim vremenima? U oblasti u koju može prodrijeti samo oko duha, u duhovnom svijetu. U duhovnom svijetu uvijek Ga se moglo naći, radeći u i iz duhovnog svijeta. Ona je Onaj koji je i prije nego se čovjek pojavio na Zemlji, poslao dolje mogućnost karme. Zatim je i Sam došao na Zemlju, i znamo što je to značilo za ljude. Znamo što je iskovao u zemaljskoj sferi, govorili smo o značaju Događaja na Golgoti i o njegovim učincima također i na one koji su tada bili u duhovnom svijetu, ne inkarnirani u zemaljskim tijelima. Znamo da se u trenutku na Golgoti kada je Krv tekla iz rana, Krist-Duh pojavio u donjem svijetu, preplavljujući cijeli svijet duha sjajem i svjetlošću; rekli smo da je pojava Krista na Zemlji događaj od vrhovne važnosti također i za svijet kroz koji čovjek prolazi između smrti i novog rođenja.

Impuls koji dolazi od Krista u punom je smislu *stvarnost*. Trebamo se samo upitati što bi postala Zemlja da se Krist nije pojavio. Upravo iz suprotne slike — Zemlje bez Krista — možete shvatiti značaj Kristova dolaska. Pretpostavimo da Krist nije došao, da se Misterij na Golgoti nije dogodio.

Prije Kristova dolaska, stanje u duhovnom svijetu ljudskih duša koje su bile najnaprednije, koje su stekle najdublji interes za zemaljski život, zaista je bio izražen izrekom Grka: Bolje biti prosjak u gornjem svijetu nego kralj u oblasti sjena. Jer prije Događaja na Golgoti duše u duhovnom svijetu su se osjećale potpuno izolirane, obavijene tamom. Duhovni svijet u svoj svojoj svjetlucavoj jasnoći nije bio transparentan onima koji su u njega ušli kroz portal smrti. Svatko se osjećao izoliran, potisnut natrag u sebe i kao da je između njega i bilo koje duše bio zid. I taj osjećaj izolacije bi postajao sve intenzivniji. Čovjek bi otvrdnuo unutar ega, bio bi bačen natrag sebi, ne bi našao nikakav most do drugih. I egoizam, ionako već intenzivan, povećao bi se izvan svakih riječi sa svakom novom inkarnacijom.

Egzistencija Zemlje bi od ljudi sve više pravila krajnje egoiste. Ne bi bilo nikakve perspektive za bratstvo na Zemlji ili unutarne harmonije među dušama; jer sa svakim putovanjem kroz duhovni svijet, snažniji utjecaj bi penetrirao u ego. To je ono

što bi se dogodilo Zemlji bez Krista. Da će se put od duše do duše pronaći opet, da je bilo moguće da se moćna snaga bratstva izlije nad cijelim čovječanstvom — to je zbog Kristova dolaska, Događaja na Golgoti. Stoga je Krist snaga koja je omogućila ljudima da egzistenciju Zemlje u konačnici okrenu u opravdanu, drugim riječima da dade karmi njenu pravu konfiguraciju — jer karma mora biti razriješena na *Zemlji*. Da čovjek nalazi u sebi snagu da koristi njegovu karmu u fizičkoj egzistenciji, da je napredujuća evolucija za njega moguća — sve to duguje djelovanju Krist dogadaja, prisutnosti Krista u zemaljskoj oblasti.

I tako vidimo svakojake snage i bića kako rade zajedno u evoluciji čovječanstva. Da Krist nije došao na Zemlju, čovjek bi bio zahvaćen u grešku, jer bi otvrdnut u sebi postao takoreći svoj vlastiti globus, ne znajući ništa o drugim bićima, potpuno okružen sobom, odveden u to stanje pogreškom i grijehom.

Krist je zaista Svjetlo koje vodi van pogreške i grijeha, Svjetlo koje omogućava ljudima da nađu svoj put gore. I sada se upitajmo: Što je to bilo što je bilo izgubljeno za čovjeka u tome što je sišao iz duhovnog svijeta, bio zahvaćen u želje i strasti pod utjecajem Lucifera, i zatim, pod utjecajem Ahrimana, u grešku, iluziju i laž u zemaljskom svijetu? — Izgubio je direktnu viziju duhovnog svijeta, izgubio je razumijevanje za duhovni svijet.

Što, dakle, mora ponovno steći? Mora steći puno razumijevanje duhovnog svijeta. Kao samosvjesno biće, čovjek može dokučiti smisao Djela Krista samo shvaćajući s punom jasnoćom razumijevanja, značaj Krista. Krist-snaga je tu u svakoj istini — nije je doveo čovjek, jer Krist-snaga je dovedena na Zemlju od nikog drugog nego Krista Samog. Karma je došla u čovječanstvo kroz Krista. Ali sada, sa samosviješću, čovjek mora upoznati Krista u Njegovoj pravoj prirodi i Njegovoj vezi sa cijelim univerzumom. Samo tako čovjek može raditi u pravom smislu kao 'Ja'. Što dakle, on zapravo postiže kada, nakon pojave Krista, on samo ne počiva zadovoljan puštajući da snaga Krista radi na njemu nesvjesno, govoreći: Ja sam zadovoljan da je Krist došao na Zemlju; On će me iskupiti i osigurati moj napredak! — već kada kaže: Riješen sam da upoznam što je Krist u svoj stvarnosti, kako se spustio; riješen sam da sudjelujem kroz moj vlastiti duh u Kristovu Djelu! — što čovjek time postiže?

Sjetite se u vašim umovima da zbog toga što su se luciferski duhovi uvukli u njegovo astralno tijelo, čovjek je sišao u svijet čula, time pada kao plijen zla ali također stječe mogućnost samosvjesne slobode. Sušta je istina da je Lucifer prisutan u biću čovjeka, da ga je povukao dolje na Zemlju, uhvatio u zamku zemaljske egzistencije; utoliko što su strasti i žudnje sadržane u astralnom tijelu najprije od Lucifera bile odvedene u zemaljsku oblast, Ahriman je također mogao upasti u astralno tijelo — u dušu intelekta. Pojavio se Krist, a s njime i sila koja nosi čovjeka ponovno gore u duhovni svijet. Ali sada, ako tako želi, čovjek može upoznati Krista, može sakupiti svu mudrost u tu svrhu. Što time postiže? Nešto od neizrecivog značaja! Kada čovjek poznaje Krista, kada apsorbira mudrost koja rađa uvidom u ono što Krist stvarno jest, tada on iskupljuje sebe i luciferska bića kroz to znanje o Kristu. Kada bi čovjek samo rekao: Zadovoljan sam s činjenicom da se Krist pojavio i puštam da budem iskupljen od Krista nesvjesno — tada ne bi ništa doprinio iskupljenju

luciferskih bića. Ta luciferska bića koja su donijela čovjeku slobodu, također su za njega učinila mogućim, ako tako želi, da je pretvori u objašnjenje kako bi razumio Krista. Zatim su luciferski duhovi očišćeni i pročišćeni u vatri kršćanstva i ono što su pogrešno napravili Zemlji promijenjeno je u blagoslov. Sloboda je stečena; ali ona će također biti nošena u duhovnu sferu kao blagoslov. Da je čovjek za to sposoban, da je sposoban razumjeti Krista, da se Lucifer, uskrsnuo u novom obliku, može kao dobar duh ujediniti s Kristom — to je, kao proročanstvo ipak, bilo rečeno od samog Krista onima oko Njega, kada je rekao: “Biti ćete prosvjetljeni od novog duha, od Svetog duha!” Taj “Sveti duh” nije nitko drugi nego Duh kroz kojeg čovjek može razumjeti ono što je Krist učinio. Krist je želio ne samo da djeluje, već također da ga se razumije, da bude shvaćen. Stoga je slanje Duha od koga su ljudi bili inspirirani, slanje “Svetog duha”, obuhvaćeno kršćanstvom.

U duhovnom smislu, Blagdan duhova je neodvojiv od Uskrsa. Taj “Duh sveti” nije ništa drugo već Lucifer-duh, uskrsnuo sada u višoj, čišćoj slavi — Duh nezavisnog razumijevanja, mudrošću utkan. Sam je Krist prerekao da će ovaj Duh doći ljudima nakon Njega, i u svijetlu ovog Duha njihovi naponi moraju se nastaviti. Što se tu dalje radi u svijetlu ovog Duha? Svjetska struja duhovne znanosti, pravilno shvaćene! Što je ta znanost duha? To je mudrost Duha, mudrost koja se penje u puno svijetlo svijesti koja bi inače u kršćanstvu ostala u nesvjesnom. Baklja uskrsnulog Lucifera, Lucifera sada *transformiranog u dobro*, osvjetljava put za Krista. Lucifer je *nositelj* Svijetla — Krist *jest* Svijetlo! Kao što sama riječ naznačuje, Lucifer je “Svjetlonoša”. To je ono što bi duhovno znanstveni pokret trebao biti, to je u njega upleteno. Oni koji znaju da napredak čovječanstva zavisi o živom shvaćanju moćnog Događaja na Golgoti oni su koji su kao “Učitelji mudrosti i harmonije osjećaja” ujedinjeni u Vodeću ložu čovječanstva. I kao što su jednom “plameni jezičci” lebdjeli dolje kao živi simbol nad društvom apostola, tako i “Duh sveti” objavljen od Samog Krista vlada kao Svijetlo nad Ložom dvanaestorice. Trinaesti je Vođa Lože dvanaestorice. “Duh sveti” je moćni Učitelj onih koje nazivamo “Učitelji mudrosti i harmonije osjećaja”. Kroz njih Njegov glas i Njegova mudrost teku dolje u čovječanstvo u ovoj ili onoj struji na Zemlju. Blaga mudrosti sakupljena zajedno od duhovno znanstvenog pokreta da bi se razumio univerzum i Duhovi u njemu, kako putem “Duha svetog” u Ložu dvanaestorice; i to je ono što će u konačnici korak po korak voditi čovječanstvo do slobodnog, samosvjesnog razumijevanja Krista i Događaja na Golgoti. Tako ‘njegovati’ duhovnu znanost znači razumjeti da je Duh bio poslan u svijet od Krista; težnja za duhovnom znanošću je upletena u istinsko kršćanstvo. To će ljudima postati sve više očito; i oni će shvatiti da u znanosti duha imaju moćno sredstvo u njihovim životima. Ljudi duhovnoj znanosti duguju svijest u kojoj postupno u njima sviće, da je Krist duh koji svijet ispunjava svjetlom. I posljedica će biti da će ovdje na ovoj zemaljskoj kugli, u samom fizičkom svijetu, ljudi napredovati u njihovom moralnom životu, u njihovom životu volje, u njihovom intelektualnom životu. Kroz sam fizički život svijet će biti produhovljen u sve većoj mjeri. Ljudi će postajati veći u dobroti, snazi i mudrosti i sa sve dubljom vizijom će zuriti u temelje i porijeklo egzistencije. Sa sobom će u nadčulni život nositi plodove stečene u ovom fizičkom životu, i uvijek iznova nositi te plodove natrag iz nadčulnog života u novu inkarnaciju.

Tako će Zemlja sve više postajati izraz njenog Duha, Krist-Duha. Duhovna znanost će biti shvaćena u svijetlu temelja svijeta, kao stvarna i aktivna snaga. U mnogim aspektima čovječanstvo je danas blizu potpunom gubljenju Duha. Na nedavnom javnom predavanju (Berlin, 18. veljače 1909. nap.pr.) rečeno je da ljudi danas pate u strahu od nasljeđivanja. Strah od bremena nasljeđivanja je izravan izdanak našeg materijalističkog doba. Ali da li je dovoljno ako čovjek jednostavno sebi kaže da ne bi trebao imati taj strah? — Nipošto nije dovoljno. Čovjek koji se ne zanima za duhovni svijet, koji u svoju dušu ne ulijeva ono što može teći od duhovne znanosti, *jest* izložen silama fizičkog nasljeđivanja. Samo natapajući cijelo biće onim što mu duhovna znanost može prenijeti on nadvladava sile nasljeđivanja, gleda to kao faktor koji nije od esencijalne važnosti i postaje pobjednik nad svime što sile ometanja postavljaju na njegov put u vanjskom svijetu. Raspravljajući ili filozofirajući vani, ili tvrdeći: Duh postoji! — čovjek ne dovodi život čula pod svoju komandu, već prožimajući se s Duhom, apsorbirajući Duh, želeći steći intimno znanje o Duhu. Tada će duhovna znanost učiniti čovjeka zdravijim čak i u fizičkom svijetu; jer sama duhovna znanost je terapija koja donosi jedrinu i zdravlje. I esencijalna snaga duhovne znanosti će nam postati još očitija kada uzmemo u obzir što postaje od ljudskog bića kada on prolazi kroz vrata smrti. Moderan um tu ima velikih teškoća.

Čovjek razmišlja: Zašto se moram zamarati s onim što se događa u duhovnom svijetu? Kada umrem u svakom slučaju idem u duhovni svijet i onda ću vidjeti i čuti što se tamo događa! U beskrajnim varijacijama čuje se ovaj lako-ćemo način govora: Zašto bi se zamarao s duhovnim svijetom prije nego umrem? Kada dođe vrijeme vidjeti ću ono što se tamo ima za vidjeti. Moj odnos s duhovnim svijetom neće se ni najmanje promijeniti, bez obzira zamaram li se s time ili ne. — Ali to zaista nije tako! Čovjek koji razmišlja na takav način ući će u svijet mraka i tame, bez da može napraviti bilo što u vezi onog što je rečeno u mojoj knjizi *Teozofija* o duhovnim svjetovima. Jer jedino ujedinjujući se u duhu i duši s duhovnim svijetom tijekom života u fizičkom svijetu čovjek može steći sposobnost percepcije u duhovnom svijetu; priprema se treba napraviti u njegovom životu ovdje na Zemlji. Duhovni svijet je tu uistinu — sposobnost da se može vidjeti u taj svijet mora se steći na Zemlji; inače je u duhovnom svijetu sljepilo.

Znanost duha je dakle jedina snaga koja za čovjeka čini mogućim da u duhovni svijet uđe sa svjesnošću. Da se Krist nije pojavio u fizičkom svijetu, čovjek bi otišao ispod u taj svijet, ne bi našao ulaz u duhovni svijet. Ali Krist ga podiže u duhovni svijet na takav način da može vidjeti i biti tamo svjestan. To zavisi o njegovom znanju kako da ujedini njegovo biće s Duhom poslanim od Krista; u nedostatku tog znanja, on ostaje nesvjestan. Čovjek treba osvojiti svoju besmrtnost kroz vlastite napore, jer nesvjesna besmrtnost nije besmrtnost. Divna izreka Meistera Eckhardta glasi: “Što koristi čovjeku da bude kralj ako on to ne zna biti,” — Ono što je mislio bilo je: Od kakve je koristi čovjeku duhovni svijet ako on ne zna što su u stvarnosti duhovni svjetovi? Sposobnost gledanja duhovnog svijeta može se steći samo u fizičkom svijetu. Oni koji pitaju: Zašto je uopće bilo nužno za čovjeka da siđe u fizički svijet? dobro je da to uzmu k srcu. — Čovjek je sišao da stekne viziju duhovnog svijeta. Ostao bi slijep

za duhovni svijet da nije sišao i stekao zrelost koja mu omogućava povratak u duhovni svijet koji se u sjaju i svijetlu prostire pred njegovom dušom.

Znanost duha stoga nije samo “koncepcija svijeta” u općeprihvaćenom smislu već nešto bez čega — čak i u besmrtnom dijelu njegova bića — čovjek ne može znati ništa o svjetovima besmrtnosti. Znanost duha je aktivna snaga, koja prožima dušu kao stvarnost. I u tome što ste ovdje prisutni u bavljenju duhovnom znanošću, vi ne samo da stječete znanje već rastete u nešto što inače ne biste postali. To je razlika između duhovne znanosti i drugih koncepcija svijeta. One su ukorijenjene u *znanju*; duhovna znanost je ukorijenjena u *postajanju*.

Ispravno shvaćeno, ove stvari će učiniti da sebi kažemo: S ovim prosvjetljenjem unutarnja, temeljna veza je otkrivena između Krista, Duha, i znanosti duha. U svijetlu te veze sve površne izjave napravljene danas u smislu da se zapadni trend postavio u opoziciju istočnom trendu okultizma padaju dolje. Nema ni govora o bilo kakvoj opoziciji te vrste. Ne postoje dva okultizma, postoji samo jedan okultizam; i nema opozicije između istočne i zapadne teozofije. Postoji samo *jedna* istina. I što bi bio naš odgovor kada bi bili upitani: Ako je istočni okultizam isto što i zapadni okultizam, zašto u istočnom okultizmu, Krist nije priznat? Pravi odgovor je da nije na nama da damo odgovor; ta obveza ne leži na nama, jer mi potpuno priznajemo istočni okultizam. Ako bi bili upitani da li priznajemo ono što istočni okultizam govori o Brahmi, o Budi, mi ćemo odgovoriti: Zasigurno to priznajemo. Shvaćamo što se mislilo kada nam je kazano da je Buda postigao njegov uzvišeni rang na ovaj ili onaj način. Ne poričemo ni jednu od istočnih istina; utoliko što su pozitivne istine mi ih sve potvrđujemo. Ali hoće li nas to spriječiti od priznavanja *isto tako*, onog što ide još dalje? Ne zaista! Mi priznajemo ono što je rečeno od istočnog okultizma, ali to nas ne sprječava u priznavanju, također, zapadnih istina.

Kada ljudi tvrde da je to inferioran način mišljenja od strane orijentalista reći da je Buda umro od toga što je jeo previše svinjetine — kako ta učena gospoda izjavljuju — i objašnjeno je da to zapravo ima duboko značenje, naime da je Buda onima neposredno oko njega pružio previše ezoterijske mudrosti, tako da je pretjerano obilje uzrokovalo nastup određene vrste karme — tada se mi slažemo da je to tako; mi kažemo: sigurno tu iza toga leže duboke ezoterijske istine kao što ste izjavili vi koji ste istočni ezoterici! — Ali kada se izjava da je Apokalipsa sv. Ivanu bila otkrivena na Patmosu usred gromova i munja drži neinteligentnom, onda će naš odgovor biti: svatko tko je svjestan što se zaista mislilo, zna da je to istina! Mi ne pobijamo ono što je rečeno o Budi ali se ne možemo složiti kada se valjanost ove druge izjave (u vezi Apokalipse) poriče. Mi ne osporavamo izjavu da je astralno tijelo Bude bilo sačuvano i kasnije utjelovljeno u Shankaracharya. Ali to nas ne sprječava da učimo da je astralno tijelo Isusa od Nazareta bilo sačuvano i u višestrukim replikama bilo utjelovljeno kod raznih pojedinaca posvećenih kršćanstvu, kao što je sv. Franjo Asiški ili sv. Elizabeta od Thuringena. Mi ne poričemo ni jednu jedinu istinu orijentalnog ezoterizma. Dakle kada smo upitani: Zašto se bilo što poriče? Zašto postoji opozicija? — nije naša dužnost da odgovorimo. Naša bi dužnost bila da odgovorimo ako bi opozicija došla s

naše strane. Ali ne dolazi! Dužnost da odgovori počiva na onom koji poriče, ne na onom koji se slaže. To je dovoljno očito.

U dolazećim tjednima moći ćete čuti o vezi između znanosti duha i Događaja na Golgoti i shvatiti ćete da je cjelokupni poziv, cjelokupna misija duhovno znanstvenog pokreta u svijetu podignuta u višu sferu utoliko što znanost duha provodi inspiraciju, snagu objavljenu kao Duh od Krista samog.

Dakle vidimo kako Moći u svijetu rade zajedno, kako sve što se naizgled suprotstavlja napretku čovječanstva naposljetku ispada blagoslov. Također, shvaćamo, da će se u post-atlantskoj epohi — od doba do doba — Duh koji je čovjeku donio slobodu pojaviti ponovno u novom obliku; *Luciferus*, suvereni Nositelj Svijetla, biti će iskupljen. Jer sve u velikom Planu svijeta je dobro i zlo traje samo neko vrijeme. Stoga u vječnost zla vjeruje samo onaj tko brka privremeno s vječnim; onaj tko se iz privremenog ne podigne do vječnog neće nikada shvatiti zlo.

SMIJANJE I PLAKANJE

Berlin, 27 travnja 1909

Ove zime imali smo cijelu seriju razgovora u znanosti duha s posebnom svrhom da dođemo bliže u dodir s cjelokupnom prirodom čovjekova bića. Pogledali smo na veliku zagonetku čovjeka sa mnogo mogućih aspekata. Danas ćemo za naš zadatak postaviti to da govorimo o nečemu što je apsolutno dio svakodnevnog života. I možda, iz samog razloga što polazimo od nečeg stvarno uobičajenog, vidjeti ćemo da životne zagonetke zaista susrećemo na svim stranama, i da ih se moramo uhvatiti, tako da kroz njihovo razumijevanje gledamo u dubine svijeta. Jer stvari duha, uopće ono što je najveće, ne treba tražiti u nepoznatim daljinama, jer to se otkriva u najuobičajenijim stvarima u životu. U najmanjim najbeznačajnijim stvarima života možemo naći najveću mudrost, samo ako to možemo razumjeti. Stoga uključimo u ovaj ciklus predavanja ove zime studiju o svakodnevnoj temi smijanja i plakanja sa duhovno znanstvenog gledišta.

Smijanje i plakanje su zasigurno veoma uobičajene stvari u ljudskom životu. Ali jedino znanost duha može donijeti dublje razumijevanje tih pojava, jer je znanost duha jedina stvar koja može prodrijeti u najdublje dijelove čovjekova bića gdje se on izrazito razlikuje od drugih carstava s kojima dijeli ovu kuglu. Zahvaljujući činjenici da je čovjek na ovoj kugli stekao najveći i najmoćniji udio božanstvenosti, on se diže iznad ostalih stvorenja. Stoga jedino znanje i razumijevanje koje doseže duh može zaista proniknuti u čovjekovu pravu prirodu. Smijanje i plakanje zaslužuje da bude adekvatno promotreno i cijenjeno, jer i samo to može ukloniti predrasudu koja bi rangirala čovjekovu prirodu preblizu onoj od životinja. Način razmišljanja koji bi tako rado želio reducirati čovjeka što više na animalni nivo, naglašava što više može da se visoki nivo inteligencije može naći u raznim postignućima životinja, inteligencije često superiornije onoj od čovjeka. Ali to duhovnog znanstvenika posebno ne iznenađuje, jer zna da kada životinja napravi nešto inteligentno da to ne dolazi od individualnog elementa u životinji već od grupne duše. Veoma je teško, naravno, učiniti koncept grupne duše uvjerljivim za vanjsko promatranje, premda nije potpuno nemoguće. Ali jednu stvar treba primijetiti, jer je dostupna bilo kojem vanjskom promatranju ako je dovoljno opsežno: životinja, niti plače niti se smije. Sigurno će biti ljudi koji drže da se životinje također smiju i plaču. Ali ne možete pomoći takvim ljudima ako ne žele znati što smijanje i plakanje zaista podrazumijeva, i stoga ih isto tako pripisuju i životinjama. Osoba koja stvarno opaža dušu zna da životinja ne može plakati već najviše urlati, niti se može smijati već se samo ceriti. Moramo imati osjećaj za razliku između urlanja i plakanja, cerenja i smijanja. Moramo se vratiti natrag na neke veoma važne događaje ako želimo baciti svjetlo na pravu prirodu smijanja i plakanja.

Iz predavanja održanih na raznim mjestima, uključujući i Berlin, a posebno iz onog o prirodi temperamenata, sjetiti ćete se da postoje dvije struje u ljudskom životu. Jedna struja uključuje sve ljudske sposobnosti i osobine koje nasljeđujemo od naših roditelja i drugih predaka, i koje se mogu prenijeti na naše nasljednike, i druga struja

koja se sastoji od kvaliteta i karakteristika koje imamo zahvaljujući tome što smo rođeni kao individualnost. Ta struja preuzima naslijeđene osobine poput ovoja, svojih vlastitih osobina i karakteristika koje proizlaze od prošlih života u prethodnim inkarnacijama.

Čovjek je u biti dvostruko biće: jedan dio njegove prirode on nasljeđuje od svojih predaka, drugi dio donosi sa sobom iz ranijih inkarnacija. Tako mi pravimo razliku između stvarne jezgre čovjekova bića koja prelazi iz života u život, iz inkarnacije u inkarnaciju, i ovoja oko nje, koji obuhvaćaju naslijeđene osobine. Sada, točno je da je stvarna individualna jezgra čovjekova bića, koja prelazi iz inkarnacije u inkarnaciju, već ujedinjena s fizičkom tjelesnom prirodom i prije rođenja, tako da ne mislite da je kada je čovjek rođen moguće za njegovu individualnost da bude zamijenjena pod normalnim uvjetima. Individualnost je već prije rođenja ujedinjena s ljudskim tijelom.

Ali u kojem trenutku ova jezgra individualnosti može početi svoj formativni rad na čovjeku to je druga stvar. Individualna jezgra je već u djetetu, kao što smo rekli, kada je dijete rođeno. Ali prije rođenja kao takvog ona ne može dovesti do učinka svojstva koje je stekla u prošlim životima. Mora čekati do poslije rođenja. Dakle možemo reći da su prije rođenja u čovjeku aktivni uzroci svih onih osobina i kvaliteta koje možemo naslijediti od roditelja i predaka. Premda je jezgra čovjekova bića tamo, kao što smo rekli, ona ne može preuzeti kontrolu dok dijete nije došlo u svijet.

Kada je dijete ušlo u svijet ova jezgra individualnosti počinje transformirati čovjekov organizam, pod pretpostavkom da su okolnosti normalne, naravno, pošto je to drugačije u izuzetnim slučajevima. Ona mijenja mozak i druge organe tako da mogu postati njeni instrumenti. Tako su uglavnom naslijeđene osobine vidljive kod djeteta kod rođenja, i malo po malo individualne osobine probijaju svoj put u organizam. Da smo željeli govoriti o radu individualnosti na organizmu prije rođenja, to je sasvim drugo poglavlje. Možemo na primjer također reći da je individualnost aktivno uključena u biranje svojih roditelja. Ali i to je, također, u osnovi napravljeno izvana. Sav rad koji je od individualnosti napravljen prije rođenja odvija se od izvana, na primjer kroz majku. Ali aktualni rad individualnosti na samom organizmu ne počinje dok dijete nije došlo u svijet. A pošto je to tako, uistinu ljudski dio može početi, malo po malo, dolaziti do izražaja u ljudskom biću tek nakon rođenja.

Za početak, stoga, dijete ima određene kvalitete zajednički s animalnom prirodom, i to su upravo one kvalitete koje nalaze svoj izraz u današnjoj temi, smijanju i plakanju. U prvim tjednima nakon rođenja dijete zaista ne može ni smijati se ni plakati u pravom smislu riječi. U pravilu to je četrdeset dana nakon rođenja kada dijete plače svoje prve suze i smije se, jer je to trenutak kada jezgra iz prethodnih života najprije ulazi u tijelo i radi na njemu da ga napravi vozilom izražavanja. Upravo je to ono što čovjeku daje superiornost nad životinjom, to da u slučaju životinja ne možemo reći da individualna duša prelazi iz inkarnacije u inkarnaciju. Osnova animalne prirode je grupna duša, i ne možemo reći da je ono što je u životinji individualno reinkarnirano. To se vraća u grupnu dušu i postaje nešto što nastavlja živjeti jedino u grupnoj duši životinje. Samo kod čovjeka plodovi njegovih napora u

jednoj inkarnaciji preživljavaju i, nakon što on prođe kroz devahan, prelaze u novu inkarnaciju. U novoj inkarnaciji to postupno transformira organizam, tako da on postaje ne samo izraz osobina njegovih fizičkih predaka već također i njegovih individualnih sposobnosti, talenata, i tako dalje.

Sada, upravo aktivnost ega u organizmu priziva smijanje i plakanje u biću kao što je čovjek. Smijanje i plakanje su mogući samo u biću koje svoj ego ima unutar vlastitog organizma i čiji ego nije grupni ego kao što je slučaj kod životinja. Jer smijanje i plakanje su ništa manje nego delikatan, intiman izraz ega unutar tjelesne prirode. Što se događa kada osoba plače? Do plakanja može doći samo kada se ego osjeća slab u odnosu na ono s čime se suočava u okruženju. Ako ego nije u organizmu, odnosno, ako nije individualan, osjećaj slabosti u odnosu na vanjski svijet ne može se nikada pojaviti. Bivajući u posjedu ega, čovjek osjeća određenu disharmoniju u njegovom odnosu prema okruženju. I taj osjećaj disharmonije je izražen u želji da se obrani i obnovi ravnotežu. Kako on obnavlja ravnotežu? To radi tako da njegov ego sažima astralno tijelo. U slučaju tuge koja vodi do plakanja, možemo reći da se ego osjeća u izvjesnoj disharmoniji s okruženjem, i pokušava obnoviti ravnotežu skupljajući astralno tijelo unutar sebe, sažimajući njegove snage, takoreći. To je duhovni proces u podlozi plakanja. Plakanja kao izraza tuge, na primjer. Tugu trebate pažljivo ispitati u svakom pojedinom slučaju, ako želite vidjeti što ju uzrokuje. Na primjer, tuga može biti izraz toga da ste napušteni od nečega što ste prije imali. Postojao bi harmoničan odnos ega prema okruženju da je ono što smo izgubili još uvijek tu. Disharmonija se javlja kada smo nešto izgubili i ego se osjeća napušten. Dakle ego skuplja snage njegova astralnog tijela. komprimira ga takoreći, da se obrani od toga što je napušten. To je izraz tuge koja vodi suzama, da ego, četvrti član čovjekova bića, sažima snage astralnog tijela, trećeg člana.

Što je smijeh? Smijeh je nešto što je temeljeno na suprotnom procesu. Ego pokušava takoreći olabaviti astralno tijelo, rastegnuti ga i raširiti. Dok je do plakanja dovedeno kontrakcijom, smijanje je proizvedeno preko opuštanja i širenja astralnog tijela. To je duhovno stanje stvari. Svaki puta kada netko plače, vidovita svijest može potvrditi da ego skuplja astralno tijelo. Svaki puta kada se netko smije, ego širi i pravi izbočinu u astralnom tijelu. Samo zato jer je ego aktivan unutar čovjekova bića i ne radi kao grupni ego izvana može doći do smijanja i plakanja. Sada, pošto ego tek postupno počinje biti aktivan kod djeteta, a kod rođenja zapravo još nije aktivan, i takoreći još nije zahvatio strune koje iznutra usmjeravaju organizam, dijete se ne može smijati niti plakati u najranijim danima već samo to uči u mjeri u kojoj ego postaje gospodar unutar njih struna koje su, u prvom redu, aktivne u astralnom tijelu. A pošto sve duhovno u čovjeku nalazi izraz u tijelu, i tijelo je fiziognomija duha — kondenzirani duh — ove osobine koje smo opisivali izražene su u tjelesnim procesima. I možemo naučiti da razumijemo te tjelesne procese sa duhovnog gledišta ako nam bude jasno slijedeće:

Životinja ima grupnu dušu, ili bi mogli reći grupni ego. Njena forma je na nju utisnuta od tog grupnog ega. Dakle zašto životinja ima tako određenu formu, formu koja je sama po sebi potpuna? To je zato jer je ta forma na nju utisnuta iz astralnog

svijeta, i u biti ona je mora zadržati. Čovjek ima formu, koja, kako smo naglasili mnogo puta, sadrži takoreći sve druge životinjske forme unutar nje kao harmoničnu cjelinu. Ali ta harmonična ljudska forma, ljudsko fizičko tijelo, mora unutar sebe biti pokretljivije od životinjskog tijela. Ne smije imati tako rigidan oblik kao životinjsko tijelo. Da je tako možemo vidjeti iz čovjekovih promjena izraza lica. Pogledajte u osnovi nepokretno lice životinje, kako je rigidno, i usporedite to s pokretnom ljudskom formom, s promjenom geste lica, fiziognomijom, i tako dalje. Priznati ćete da unutar određenih granica, naravno, čovjek ima izvjesnu pokretljivost, i da mu je nekako prepušteno da utisne svoju vlastitu formu na sebe jer njegov ego boravi unutar njega. Teško da će itko reći da pas ili papiga kao individua ima izraz inteligencije na licu kao ljudsko biće, osim ukoliko on baš nije radio usporedbe. Govoreći o njima općenito to bi naravno moglo biti tako, ali ne individualno, jer kod pasa, papiga, lavova ili slonova opći karakter dominira.

Kod čovjeka njegov individualni karakter nalazimo zapisan na njegovom licu.

I možemo vidjeti način na koji se njegova posebna individualna duša sve više formira u njegovoj fiziognomiji, posebno u njenim pokretnim dijelovima. Čovjek još uvijek ima tu pokretljivost jer može sebi dati njegovu vlastitu formu od iznutra. Ta činjenica da može raditi stvaralački na sebi izdiže čovjeka iznad drugih carstava.

Čim se čovjeku mijenja uobičajena ravnoteža snaga u njegovom astralnom tijelu od strane njegovog ega to se također pojavljuje fizički u izrazu njegovog lica. Normalni izraz lica i mišićna napetost koju čovjek ima cijelog dana dužna se promijeniti kada ego napravi promjenu u snagama astralnog tijela. Kada ga, umjesto da drži astralno tijelo u normalnoj tenziji, ego pušta da se olabavi i širi, ono će s manjom snagom raditi na eterskom i fizičkom tijelu, što će rezultirati da određeni mišići promijene njihov položaj. Dakle kada u slučaju određenog pokazivanja osjećaja ego čini da astralno tijelo popusti, određeni mišići su dužni da imaju drugačiju tenziju od normalne. Smijanje, stoga, nije ništa drugo nego fizički ili fiziognomski izraz tog popuštanja astralnog tijela do kojeg dovodi ego. Astralno tijelo, od iznutra, pod utjecajem ega, to je ono što dovodi čovjekove mišiće u one položaje koji mu daju njegov normalni izraz. Kada astralno tijelo popušta svoju tenziju mišići se šire i javlja se smijeh. Smijanje je direktan izraz unutarnjeg rada ega na astralnom tijelu. Kada je astralno tijelo od ega sažeto u stisku tuge, to sažimanje se nastavlja u tijelo, rezultirajući izlučivanjem suza što je u određenom aspektu kao protok krvi do kojeg je došlo sažimanjem astralnog tijela. To je ono što ti procesi stvarno jesu. I zato se jedino biće koje je sposobno primiti u sebe individualni ego i iz njega raditi na sebi može smijati i plakati. Individualnost ega počinje u točki gdje je osoba sposobna za napinjanje ili opuštanje snaga astralnog tijela od iznutra.

Svaki puta kada vidimo da se netko smije ili plače suočeni smo s dokazom čovjekove superiornosti nad životinjama. Jer u astralnom tijelu životinje ego radi od izvana. Dakle sva stanja napetosti u astralnom tijelu životinje mogu biti proizvedena jedino od izvana, i unutarnja kvaliteta takve egzistencije ne može sebe izraziti u vanjskoj formi kao što je smijanje i plakanje.

Sada, mnogo više ćemo vidjeti u pojavama smijanja i plakanja ako promatramo proces disanja kada se ljudi smiju ili plaču. To nam omogućava da vidimo duboko u ono što se događa. Ako gledate disanje nekog tko plače, primijetiti ćete da se ono u biti sastoji od dugog izdisaja i kratkog udisaja. Kod smijanja je suprotno: kratak izdisaj i dugi udisaj. Dakle proces disanja se mijenja kada je ljudsko biće pod utjecajem pojava koje smo opisivali. I trebate samo malo imaginacije da pronađete razlog zašto to mora biti tako.

Kod pojave plakanja astralno tijelo je komprimirano od ega. To je kao istiskivanje daha: dugi izdah. U pojavi smijanja postoji labavljenje astralnog tijela. To je upravo kao da ste ispumpali zrak iz određenog prostora, razrijedili zrak, i zrak fijuče unutra. Tako je sa dugim udahom kada se smijete. Ovdje, može se reći, u promjeni u procesu disanja vidimo ego na djelu unutar astralnog tijela. Ono što je vani u slučaju životinje, grupni ego, može se zapravo nazrijeti na djelu u čovjeku, jer tu konkretnu aktivnost čak prati i promjena disanja. Stoga pokažimo univerzalno značenje ove pojave.

Životinje imaju proces disanja koji je takoreći striktno upravljan izvana i nije podložan unutarnjem individualnom egu na način na koji je danas opisano. Ono što održava proces disanja i zapravo ga regulira u okultnom učenju Starog zavjeta nazvano je 'Nefeš'. To je stvarno ono što zovemo 'animalna duša'. Grupni ego životinje je nefeš. I u Bibliji je sasvim točno navedeno: I Bog je u čovjeka udahnuo nefeš — životinjsku dušu — i čovjek je postao živa duša. Ovo je često pogrešno shvaćeno, naravno, jer ljudi ne mogu danas čitati ovako duboke spise, suviše su pristrani. Na primjer kada kaže: I Bog udahnu nefeš, animalnu dušu, u čovjeka, to ne znači da je on nju stvorio u tom trenutku, jer ona je već postojala. Ne kaže se da nije prije postojala. Ona je bila tamo, vani. I ono što je Bog učinio bilo je da je uzeo ono što je prije bilo vani kao grupna duša i stavio je u čovjekovo unutarnje biće. Bitna stvar je shvatiti stvarnost izraza kao što je ovaj. Netko može pitati do čega je došlo preko činjenice da je nefeš bio stavljen u čovjeka? To je za čovjeka učinilo mogućim da se uzdigne iznad životinja i da svoj ego razvije unutarnjom aktivnošću, tako da se može smijati i plakati i doživjeti radost i bol na takav način da to u njemu radi kreativno.

I to nas vodi do značajnog učinka koji bol i radost imaju u životu. Ako čovjek ne bi imao svoj ego unutar njega ne bi mogao doživjeti bol i radost iznutra i oni bi morali proći besmisleno. Međutim, kako on svoj ego ima unutar sebe i može iznutra raditi na svom astralnom tijelu a posljedično i na cijeloj svojoj tjelesnoj prirodi, bol i radost postaju sile koje u njemu mogu raditi kreativno. Sva radost i bol koje doživimo u jednoj inkarnaciji postaju dio nas, da bi prešli u slijedeću inkarnaciju; oni rade kreativno u našem biću. Dakle mogli biste reći da bol i radost postaju kreativne svjetske sile u isto vrijeme kada je čovjek naučio plakati i smijati se, odnosno, u isto vrijeme kada je ego bio stavljen u njegovo unutarnje biće. Plakanje i smijeh su svakodnevnne pojave, ali mi ih ne razumijemo ukoliko ne znamo što se zapravo događa u duhovnom dijelu čovjeka, što se zapravo odvija između ega i astralnog tijela kada se čovjek smije ili plače.

Sada, sve što čini čovjeka u stalnom je razvoju. To što čovjek ima mogućnost da se smije ili plače to je zbog činjenice da na svom astralnom tijelu može raditi iz svog ega.

To je svakako točno. Ali s druge strane čovjekovo fizičko tijelo a također i etersko tijelo bili su već predodređeni da ego radi unutar njih kada je čovjek ušao u svoju prvu zemaljsku inkarnaciju. Čovjek je bio za to sposoban. Ako bi mogli individualni ego utisnuti u konja, tamo unutra bi se osjećao veoma neudobno, jer ne bi mogao napraviti ništa; ne bi mogao naći ispust za individualni rad ega. Zamislite individualni ego u konju. Individualni ego bi mogao željeti raditi na astralnom tijelu konja sažimajući ili šireći ga, i tako dalje. Ali ako je astralno tijelo pridruženo fizičkom i eterskom tijelu koji se ne mogu prilagoditi oblicima astralnog tijela, tada fizičko i etersko tijelo stvaraju ogromnu prepreku. To bi bilo kao pokušati se boriti sa zidom. Ego unutar bića konja bi želio komprimirati astralno tijelo ali fizičko i etersko tijelo ne bi slijedili, i to bi konja izludilo. Čovjek je morao biti predodređen za takvu aktivnost. Jer da bi to bilo tako on je morao odmah na početku primiti vrstu fizičkog tijela koje bi stvarno moglo postati instrument za ego i postupno moglo biti od njega svladano. Stoga se također može dogoditi slijedeće: Fizičko i etersko tijelo mogu biti mobilni unutar sebe, pogodna vozila za ego, takoreći, ali ego može biti veoma nerazvijen i još ne iskazivati pravu ovladanost nad fizičkim i eterskim tijelom. To možemo vidjeti u činjenici da fizičko i etersko tijelo djeluju kao ovoji za ego ali ne tako da su potpuni izražaj ega. To je slučaj s ljudima koji se smiju i plaču nehotice, kikotaју se u svakoj prigodi i nemaju kontrolu nad mišićima za smijanje. To pokazuje da imaju višu ljudsku prirodu u njihovom fizičkom i eterskom tijelu ali u isto vrijeme nisu doveli svoje čovječstvo pod kontrolu ega. Zato kikotanje stvara takav neugodan utisak. To pokazuje da je čovjek na višem nivou s obzirom na ono u vezi čega ne može napraviti ništa nego je to s obzirom na ono u vezi čega već može nešto napraviti. To uvijek ostavlja tako neugodan osjećaj kada postoji biće koje ne pokazuje da je na nivou na koji su ga doveli vanjski uvjeti. Dakle smijanje i plakanje su u određenom aspektu potpuno izraz ego prirode čovjeka, jer se mogu javiti jedino kroz činjenicu da ego boravi u biću čovjeka. Plakanje može biti izraz najstrašnijeg egoizma, jer na određeni način plakanje je prečesto tek vrsta naslade u senzualnom užitku. Osoba koja se osjeća napuštena komprimira svoje astralno tijelo sa svojim egom. Ona pokušava biti iznutra snažna jer se izvana osjeća slaba. I tu unutarnju snagu osjeća tako što može nešto napraviti, naime liti suze. Određeni osjećaj satisfakcije — bilo da se to priznaje ili ne — uvijek je povezan s prolijevanjem suza. Baš kao što je u drugačijim okolnostima vrsta satisfakcije dobivena razbijanjem stolice, suze se često liju ni iz jednog drugog razloga osim senzualnog zadovoljstva unutarnje aktivnosti; zadovoljstvo nosi krinku suza, čak i ako osoba nije svjesna toga.

Na smijanje se može gledati kao na vrstu izražaja ego prirode jer ako ga stvarno istražite naći ćete da se smijeh uvijek može pripisati činjenici da se osoba osjeća superiorna u odnosu na ljude i događanja oko nje. Zašto se osoba smije? Netko se uvijek smije kada zamišlja da je iznad onoga što gleda. Uvijek ćete naći potvrdu za ovu izjavu. Kada se smijete sebi ili nekom drugom vaš ego se uvijek osjeća superioran prema nečemu. I iz tog osjećaja superiornosti on razvija snage njegova astralnog tijela, širi i nadima ih. Striktno govoreći to je ono što je stvarno u korijenu smijanja. I zato smijanje može biti tako zdrava stvar. I to kočoperenje u konačnici ne bi trebalo osuditi kao egoistično, jer smijeh može biti veoma zdrav kada ojačava čovjekov osjećaj sebstva, posebno ako je to opravdano i vodi ga izvan sebe. Ako vidite nešto u

svom okruženju ili kod sebe ili kod drugih što je apsurdno, zaikri osjećaj da ste iznad takve apsurdnosti i nasmije vas. Mora se dogoditi da se čovjek osjeća superiorno prema nečemu u okruženju, i ego to izražava šireći astralno tijelo.

Ako kod procesa disanja shvaćate što smo pokušali objasniti s izrazom: I Bog je u čovjeka udahnuo nefeš i čovjek je postao živuća duša, također ćete osjetiti vezu koju to ima sa smijanjem i plakanjem, jer znate da dok se smije i plače da se mijenja i sam proces disanja. Pomoću ovog primjera pokazali smo da se zapravo i sasvim svakodnevne stvari mogu shvatiti tek kada kao polaznu osnovu uzmemo duh. Smijanje i plakanje možemo shvatiti tek kada shvaćamo vezu između četiri člana čovjekova bića. U danima kada su ljudi u nekoj mjeri još posjedovali vidovnjačke tradicije i u isto vrijeme imali sposobnost bogove portretirati sa stvarnom imaginacijom, portretirali su ih kao sretna bića, čija je glavna osobina bila vrsta sretnog smijeha. I nisu bez razloga ljudi pripisivali urlanje i škrgut zuba u onim oblastima egzistencije svijeta koje je zahvatilo nešto što nalikuje na pretjerani egoizam. Zašto je bilo tako? Zato jer smijanje u jednu ruku znači podizanje nekog, postavljanje ega iznad njegova okruženja; odnosno, pobjedu višeg nad nižim. Dok plakanje znači pokoravanje, povlačenje od onog što je vani, smanjivanje, ego se osjeća napušten, povlačenje u sebe. Tuga je u životu tako pokretačka, jer znamo da hoće i da mora biti prevladana, ali koliko je različita, beznadna i uopće ne pokretačka pojava tuge i suza u onom svijetu gdje više ne mogu biti prevladane. Tamo se javljaju kao izraz prokletstva, odbačenosti u tamu.

Moramo dobro obratiti pažnju da te osjećaje koji nas mogu obuzeti kada napravimo opći pregled onog što dolazi do izražaja u čovjeku kao rad ega na sebi, i slijedimo ih u njihove najfinije detalje. Tada smo razumjeli veliki dio stvari koje susrećemo tijekom vremena. Moramo biti svjesni činjenice da iza fizičkog postoji duhovni svijet, i da ono što se u ljudskom životu javlja kao izmjenjivanje smijanja i plakanja, kada ih susretnemo nezavisno od čovjeka, u jednu ruku se javlja kao sretno svijetlo Nebesa a u drugu ruku kao mračna, gorka bijeda Pakla. Ta dva aspekta su apsolutno tu u korijenima našeg svijeta, i naš srednji svijet moramo shvatiti kao da izvlači svoje sile iz te dvije oblasti.

Upoznati ćemo još mnoge stvari o biću čovjeka. Ali želio bih reći da je jedno od najdubljih poglavlja o njegovu biću ono o smijanju i plakanju, unatoč činjenici da su smijanje i plakanje tako svakodnevne pojave. Životinja se ne smije ili plače jer ona u sebi nema kap božanstvenosti koju čovjek nosi u njegovom sebstvu. I možemo reći da kada se u tijeku svog života ljudsko biće počinje smijati i plakati, to svakome tko može čitati veliku skriptu prirode dokazuje da unutar čovjeka zaista živi božanska iskra, i kada se čovjek smije ta iskra božanstva je u njemu aktivna nastojeći ga podići iznad svega što je temelj. Jer nasmijanost i smijeh je uzdizanje. S druge strane kada čovjek plače to je opet iskra Boga koja ga upozorava da njegov ego može izgubiti sebe ako iznutra ne ojača nasuprot svim osjećajima slabosti i napuštenosti. To Bog u čovjeku opominje dušu, kod smijanja i plakanja. To je razlog gnjeva koji preplavi bilo koga kada vidi nepotrebno plakanje. Jer nepotrebno plakanje odaje činjenicu da je umjesto življenja i osjećanja s okruženjem, zadovoljstvo biti unutar vlastitog ega preveliko. Ali

gorki osjećaji se također javljaju u nekome tko razumije svijet kada je uzdizanje ega iznad njegova okruženja, koje se inače izražava u zdravom smijehu, nađeno u nekome kako mine u sebi, kao nekritičan smijeh, ili kao zlonamjerna kritika. Jer on shvaća da ako ego ne povlači u sebe sve što može iz okruženja, i ne želi živjeti sa svojim okruženjem, već svoju ego prirodu bez razloga podiže iznad njega, tada ta ego priroda neće imati neophodnu dubinu ili neophodan potisak prema gore kojeg možemo steći jedino uzimajući iz okruženja sve što možemo za razvoj ega. Tada će se ego kretati natrag umjesto naprijed. Prava ravnoteža između tuge i radosti čini iznimno važan doprinos čovjekovom razvoju. Kada tuga i radost nisu samo unutar čovjekova vlastitog bića već svoje opravdanje imaju u okruženju, i kada ego stalno želi uspostaviti ispravan odnos između patnje i radosti i okolnog svijeta, tada će patnja i radost biti stvarni evolucijski faktori za čovjeka.

Veliki pjesnici često nalaze tako velike riječi za vrstu patnje i radosti koje nikako nisu ukorijenjene u aroganciji niti u sažimanju ega već dolaze iz odnosa između ega i okruženja, gdje je njihova ravnoteža poremećena od izvana, i koje same objašnjavaju zašto se čovjek smije ili plače. To možemo razumjeti jer možemo vidjeti da je u i kroz vanjski svijet odnos između ega i vanjskog svijeta bio poremećen. Zato se čovjek mora smijati ili plakati; dok ako to leži samo unutar čovjeka, ne možemo shvatiti zašto se on smije ili plače jer tada je to uvijek neutemeljeni egoizam. Zato je tako potresno kada Homer kaže Andromahi, kada je ona pod dvostrukim stiskom, zabrinutosti za njenog supruga i zabrinutosti za njenu bebu: 'Mogla se smijati dok je plakala!' Ovo je predivan način opisivanja nečeg normalnog u plakanju. Ona niti se smije niti plače za svoj vlastiti račun. Tamo je ispravan odnos s vanjskim svijetom, kada ona s jedne strane mora biti zabrinuta za svog supruga, a s druge u vezi njenog djeteta. I tu imamo pravi odnos smijanja i plakanja, oni su u ravnoteži: smijanje za vrijeme plakanja — plakanje za vrijeme smijanja. Dijete se također često prirodno izražava na ovaj način, jer njegov ego nije tako otvrdnuo u sebi kao kasnije u zreloj dobi, i ono još može plakati dok se smije i smijati se dok plače. I onaj tko razumije ove stvari može opet dokučiti činjenicu da tkogod je nadvladao svoj ego do točke da više ne traži razloge za smijeh i plakanje u sebi već ih nalazi u vanjskom svijetu, također se može smijati dok plače i plakati dok se smije. Zaista, u onome što se svakodnevno događa oko nas, imamo, ako to razumijemo, stvarni izraz duhovnog. Smijanje i plakanje su nešto što se u najvišem smislu može nazvati fiziognomija božanskog u čovjeku.

MANIFESTACIJA EGA KOD RAZLIČITIH RASA LJUDI

Berlin, 3 svibnja 1909

Na predavanju prošlog tjedna upoznali smo se sa svakodnevnim izrazima čovjekova unutarnjeg života, naime sa smijanjem i plakanjem, a danas ćemo istražiti uvjete i u našem neposrednom i u udaljenom okruženju o kojima to unutarnje biće čovjeka, na određeni način zavisi. Ono na čemu smo radili na tim grupnim predavanjima ove zime je proučavanje čovjeka u obimu koji je bio moguć, i nastaviti ćemo proučavati čovjeka sa onoliko aspekata koliko je moguće.

Ako uzmete u obzir ono što znate o uvjetima na Zemlji, tada ako na njih pogledate relativno površno odmah ćete shvatiti da čovjek preuzima različiti oblik u različitim oblastima Zemlje. Vanjske tjelesne karakteristike variraju prema različitim zonama na Zemlji. Sjetiti ćete se da postoje 'rase', crna, crvena, žuta i bijela rasa, i da su te rase izvorno povezane s određenim oblastima na Zemlji. Također ćete to naći potvrđeno od povijesti, bilo u onom što ste naučili u školi iz promatranja čisto fizičkih, materijalnih uvjeta, ili onom što ste naučili kroz samu antropozofsku znanost. Gledajući natrag na drevnu prošlost, vidimo kako se ljudska duša a zapravo i ljudsko tijelo također, razvilo u različitim epohama evolucije Zemlje. U sferi znanosti duha gledali smo natrag na drevnu Indiju, Perziju, Egipat, i tako dalje. I vidjeli smo kako su se različite sposobnosti koje čovjek ima danas, razvile postupno tijekom epoha. Sve vam ovo daje ideju o tome kako su vanjski uvjeti povezani s razvijanjem čovjekova unutarnjeg bića. Sada, ako čak i sadašnji zemaljski uvjeti dovode do takvih razlika među ljudima, do kakvih je ogromnih razlika moralo doći prije samog početka naše zemaljske evolucije, nakon što su prošli kroz Saturn, evoluciju Sunca, i Mjeseca. Opisali smo razne detalje o tome. Međutim, ono što ćemo opisati danas, treba uzeti u obzir s drugačijeg gledišta. Jer zaista ćemo upoznati ljudske uvjete ako ih stalno razmatramo sa različitih gledišta.

Na početku evolucije Zemlje, Zemlja, Sunce i Mjesec su bili, kao što znate, još uvijek jedno tijelo. Uvjeti unutar naše cijele evolucije tada su morali biti potpuno drugačiji. Čovjek, evoluirajući u zemaljskoj evoluciji, bio bi veoma različit dok je Zemlja još bila jedno sa Suncem; a koliko se mnogo morao promijeniti pošto su se najprije Sunce a zatim i Mjesec odvojili od Zemlje! Sada znamo da se epoha nakon što su se Sunce i Mjesec odvojili od Zemlje također zove evolucija Lemurije, u kojoj je čovjek tek počeo stjecati oblik koji je imalo sličan našem sadašnjem. Često smo to opisivali govoreći da je to zapravo bilo vrijeme kada je čovjek iz viših oblasti sišao na Zemlju. Premda je u vrijeme kada je Sunce još bilo ujedinjeno sa Zemljom čovjek već bio u fizičkom tijelu, ono nije bilo kao današnje tijelo. U to vrijeme imao je vrstu fizičkog tijela kakvo možete zamisliti ako predstavite tadašnjeg čovjeka koji nogama ne stoji na Zemlji, već se podiže u zrak, kao da unutar sebe nema koščatih elemenata, već je još pripadao u oblast zraka i vode, pri čemu vodu moramo zamisliti raspršenu u zraku. Bio bi poput prozirnog bića na periferiji Zemlje. Današnje oko to ljudsko biće ne bi moglo razlikovati od njegova okruženja, baš kao što današnje oko ne može

razlikovati izvjesna morska stvorenja od njihova okruženja, jer izgledaju toliko slično. Možete zamisliti takvo biće kako leti kroz zrak. Tek nakon odvajanja Sunca i Mjeseca čovjek postaje biće kakvog znamo danas. Koji su bili nužni uvjeti da se čovjek razvije u ono što je danas? Bilo je esencijalno da sunčeva sila ne radi od iznutra već od izvana na Zemlju. To je bila svrha odvajanja i Sunca i Mjeseca, da ta dva kozmička tijela trebaju slati njihove snage, kao što Sunce šalje svoje svjetlo, od izvana na Zemlju. Čovjek je svoju današnju formu mogao steći jer je Sunce na njega sijalo ne od ispod, iz središta planeta, već s boka. Samo zamislite, ako vam je stalo da uzmete takvu hipotezu, da je Mjesec pao natrag na Zemlju, i da se Sunce s njim ponovno ujedinilo; ako bi želio preživjeti u takvim uvjetima čovjek bi se morao ponovno odjenuti s tijelom zračnim kakvo je bilo ranije, i trebao bi moći lebdjeti kroz okruženje kakvo danas poznaje. Dakle sadašnju egzistenciju čovjek duguje činjenici da Sunce i Mjesec na njega sjaje od izvana. Danas ćemo zanemariti sve druge sile.

Sada, Sunce i Mjesec rade od izvana na razne načine. Način na koji Sunce djeluje u oblasti sjevernog pola veoma je različit od načina na koji djeluje na ekvatoru. Stječemo utisak ogromnog kontrasta koji dobiva značenje u trenutku kada Sunce na Zemlju počinje sijati od izvana. Znate, naravno, da što se više približavamo sjevernom polu veće su razlike između zime i ljeta. U upravo na sjevernom polu pola godine je dan a pola godine noć. Kada razmišljate o ovim razlikama, tada će ono što znanost duha ima za reći o tim stvarima imati smisla. Ona nam kaže da su na samom sjevernom polu uvjeti u lemurijska vremena bili najbliži onim uvjetima koji postoje na Zemlji kada su Sunce i Mjesec još bili s njom ujedinjeni. Danas su, naravno, ti uvjeti sasvim različiti. Ali čak je i danas u izvjesnoj mjeri točno da je na sjevernom polu najjači utjecaj iz središta Zemlje na njenu površinu, a utjecaji Sunca i Mjeseca najmanji. Ono što se počelo osjećati od lemurijskih vremena, u velikom povećanju sila zračenja koje dolaze od izvana, imalo je najmanje utjecaja na sjeverni pol, tako da je učinak središta Zemlje na njenu površinu i sve ono što na njoj živi tu najveći. S druge strane utjecaj Sunca i Mjeseca je najveći oko ekvatora, a to je već i bilo tako u vremena Lemurije. U Akaša zapisu možemo potvrditi da su se s odvajanjem Sunca i Mjeseca zemaljski uvjeti promijenili u nešto potpuno novo. To je, međutim, vodilo do sasvim određene posljedice. Pojavilo se nešto što je bilo od temeljne važnosti za cjelinu evolucije Zemlje. Iz razloga koje smo dali u području sjevernog pola bilo je za čovjeka najmanje moguće da siđe, takoreći, i da se inkarnira u fizičku ljudsku formu na takav način da se u njoj najbolje mogao izraziti. Stoga su se u drevna lemurijska vremena upravo na sjevernom polu sjatila ona bića koja, ako se smijem tako izraziti, još nisu zahtijevala da dođu baš dolje na Zemlju, već koja su radije ostala gore u oblastima gdje je zrak još bio isprepleten s parom. Dakle u lemurijska vremena na sjevernom polu je postojala vrsta duhovnih bića koja se nisu mnogo zamarala fizičkim tijelima koja su ispod preplavljivala Zemlju. S duhovnog gledišta, viđeno današnjim očima, te vrste su se sastojale od prozirnih formi koje stoga nisu bile vidljive, i kao takve su bile visoko razvijene, ali s obzirom na njihovu fizičku formu pokazivali su niži oblik čovječanstva. Živjeli su u eterskom tijelu i bili su više eterske prirode, imajući samo labavu vezu s primitivnim tijelima koja su se razvijala ispod na Zemlji o čijoj se gustoći još ne bi moglo govoriti. Ta tijela su bila previše zavisna o Zemlji, a ona duhovno naprednija bića koristila su ih samo kao ovoje u veoma maloj mjeri. Ako

bi, dakle, čovjek današnjice, s njegovom moći percepcije, mogao posjetiti sjeverni pol u lemurijska vremena, on bi o njegovoj populaciji govorio približno ovako: Kakvi čudni ljudi!

Oni su zaista jako malo razvijeni s obzirom na njihova fizička tijela, ali to mora ukazati na nešto posebno, jer kao ljudi oni su vješti i inteligentni; to je kao da su bili vođeni strunama odozgo! I tako je zaista bilo, jer pravo ljudsko biće nije sišlo na zemljinu površinu. Zato su ljudi koji su u to vrijeme živjeli oko sjevernog pola u najvišem stupnju bili eterska tijela ali nedovoljno razvijena fizička tijela; bića koja su takoreći mogla dohvatiti svu mudrost svijeta s njihovim eterskim tijelima, kao da su imala velike vidovnjačke sposobnosti, i koja su gledala vani na zvjezdana nebesa s razumijevanjem bića koja su tkala život svjetskih prostora. Ali mogli biste gotovo reći da su njihova fizička tijela bila pospana. Ipak pošto su bila vođena kao sa strunama odozgo, djela koja su izvršili bila su savršeno inteligentna.

U ekvatorijalnim oblastima bilo je drugačije. Utjecaj Sunca i Mjeseca postajao je sve aktivniji od izvana. Zrak je bio isprepleten i zagrijan zrakama Sunca. Sve pojave koje su se odvijale u oblasti zraka postale su zavisne o Suncu i Mjesecu. I rezultat toga je bio da su upravo u lemurijska vremena ljudi tih oblasti sišli dublje u njihova fizička tijela, a njihova eterska tijela su duboko prožela njihova fizička tijela. Današnji čovjek s osjećajem za vid bi pretpostavio da su ta bića najviše razvijena fizička ljudska bića, dok bi za sjeverne ljude računao da su nedovoljno razvijeni. A postojala je još jedna razlika koja je od posebne važnosti.

Gdje je Sunce imalo najmanji utjecaj ljudi su se razvili na takav način da su na velikim područjima svi izgledali više manje slično jedni drugima. Jer svako od tih bića koja se nisu spustila već su još bila eterska pripadalo je brojnim oblicima ispod. Gore na sjeveru su bile grupne duše, dok su duše oko ekvatora bile više individualne duše, i svako ljudsko biće je bilo više unutar svog vlastitog tijela. Tako su stanovnici onih oblasti koje danas nalazimo na sjevernom polu imali, u lemurijska vremena, osobine bića grupne duše u najvećem zamislivom stupnju. Veliki broj ljudi je tražio njihovu grupnu dušu. I ako na te grupne duše pogledamo kao na duše vidjeti ćemo da su bile mnogo više razvijene nego duše koje su se, u lemurijska vremena, spustila u fizička tijela u ekvatorijalnim oblastima. Dakle možemo reći da je sjeverni pol bio naseljen ljudima koji su zapravo živjeli u oblastima zraka u nekoj vrsti raja, a koji još nisu sišli sve do Zemlje. Ono što smo tako razumjeli kao da je nužna posljedica prije navedenog, sada možete usporediti s onim s čime se tu i tamo susrećete u antropozofskoj literaturi, naime da su ona viša bića koja su jednom bila učitelji čovječanstva sišla s hladnog sjevera! Mi smo ih stvarno našli, grupne duše oko sjevernog pola. Ako su željeli postati učitelji onih ljudi koji su bili inferiorne duše i koji su više ušli u fizička tijela, tada su i oni morali dalje sići, također, i proturječiti sposobnosti vidovnjaštva lemurijskih vremena u njihovim eterskim tijelima, ili su se morali žrtvovati i preuzeti fizički ljudski oblik lemurijskih ljudi.

Ako bi u lemurijska vremena poduzeli putovanje od ekvatora do sjevernog pola, trebali bi ustanoviti produhovljenje populacije Zemlje. U ta vremena možemo razlučiti takoreći dvostruku populaciju: jednu vrstu koja je još ostala duhovna, a ona

zemaljska tijela su izgledala stvarno kao dodatak njihovom duhovnom biću, i drugu vrstu koja je već sišla u materiju, u fizičko. Što bi se dogodilo da nije došlo do promjene sa evolucijom Zemlje? Najbolje duše polarnih oblasti uopće ne bi mogle sići u fizička tijela. A s druge strane ekvatorijalna populacija bi više manje odumrla. Prerano sišavši u fizičko tijelo, oni su pali u one zle i nemoralne prakse što je vodilo do pada Lemurije. I to je rezultiralo u migraciji najboljeg dijela stanovništva u one oblasti koje leže između ekvatora i sjevernih krajeva. Jer u lemurijska vremena nalazimo predstavnike čovječanstva s najvećom šansom za preživljavanje u zemljama između ekvatora i sjevernog pola. Ljudska tijela koja su mogla postati nositelji najnaprednijih ljudskih duša najbolje su se razvijala u onim oblastima drevne Atlantide koje danas poznajemo kao umjerene zone.

Sada, svi razni stupnjevi evolucije ostavljaju iza takozvane litalice i postoje također litalice preostale iz tih drevnih vremena. Ono što nazivamo lemurijska populacija Zemlje, oni izvanredni ljudi sjevera sa snažno razvijenim eterskim tijelima i manje razvijenim fizičkim tijelima, i ona druga ekvatorijalna populacija sa snažno razvijenim fizičkim tijelima i manje razvijenim eterskim tijelima, od tih ljudi nije ostalo ništa, oni su izumrli. Jer ta tijela su bila takve prirode da ne možemo naći čak ni ostatke; supstanca je bila tako mekana da ne može biti govora da ima ikakvih ostataka. Od najviše važnosti kod njihovih atlantskih potomaka je bilo da je klica ega, svijesti o sebi, temelji kojeg su u osnovi već bili tamo od vremena Lemurije nadalje, prošla kroz progresivan razvoj na Zemlji. Da čovječanstvo nije u velikom obimu migriralo u Atlantidu, ne bi došlo do aktivnog razvoja ega. Jer lemurijska populacija bi postupno odumrla, podlegavši strastima, a najbolje duše sjevera ne bi se uopće spustile na Zemlju, jer ne bi mogle naći pogodna tijela. Nedovoljno razvijena tijela ranijih vremena ne bi im pružila mogućnost razvijanja snažne svijesti o sebi unutar tjelesne prirode. Kroz činjenicu da su bolji dijelovi lemurijske populacije migrirali na Atlantidu, ljudsko tijelo je evoluiralo svoj oblik da je moglo postati nositelj samosvijesti na harmoničan način. I tek je tijekom vremena ljudsko tijelo steklo ovaj oblik u oblastima koje odgovaraju današnjim umjerenim zonama. Jer u tom periodu evolucije ljudsko tijelo je još evoluiralo. U atlantska vremena još nije bilo zatvoreno u rigidnim formama, i visoko razvijena ljudska bića, ona od velike duhovne važnosti, bila su fizički mala u tim danima, dok je osoba koja nije bila duhovno značajna u atlantska vremena imala gigantski razvijeno fizičko tijelo. I ako bi u tim danima sreli takvog giganta, mogli bi zaključiti: On nije na nekom visokom nivou duhovno, jer je u svoje tijelo utrčao cijelim svojim bićem! Sve što se odnosi na 'divove' u legendama apsolutno je temeljeno na znanju o istini. Ako je, stoga, stvarno sjećanje na ta vremena sačuvano u germanskim mitovima, osjećamo da je potpuno točno, s duhovno znanstvenog gledišta, da su divovi glupi a patuljci veoma pametni. To je potpuno temeljeno na onom što se može reći o atlantskoj populaciji: Gdje su ljudi mali nalazimo veliku inteligenciju, a kod rase velikih ljudi svi su glupi! Gdje ljudska inteligencija vodi tijelu nije mnogo uma ostalo. Tako je fizička veličina izražavala mogućnost da se zadrži duhovno. U tim danima tijelo je još u izvjesnoj mjeri bilo savršeno sposobno za transformaciju. Upravo u vrijeme kada je Atlantida počela tonuti postojao je veliki kontrast između ljudi koji su bili dobri zbog njihovih osobina duše, i bili su rasa malih ljudi, i divovskih oblika koji su bili zli i kod kojih se sve

pretvorilo u meso. Možete čak u Bibliji naći odjeke ovih činjenica, ako vam je stalo da ih potražite.

Dakle vidimo da je u atlantska vremena ljudsko tijelo još moglo sebe oblikovati prema duhovnim osobinama. Stoga je također moglo preuzeti oblik koji mu je omogućio da oblikuje sve organe, srce, mozak, i tako dalje, na takav način da su oni mogli postati izraz stvarnog ego bića, bića sa samosviješću. Te su se sposobnosti i osobine, međutim, razvile na bezbrojno različitim nivoima. Postojali su ljudi čija je unutarinja priroda bila ispravno uravnotežena i koji su bili normalni, jer nisu razvili egoizam u prevelikoj mjeri, niti su njihov ego osjećaj razvili samo na nižem nivou. Kod njih, posvećenost vanjskom svijetu i ego osjećaj održavali su ravnotežu. Takvi ljudi su bili razbacani posvuda. I to su bili ljudi s kojima su atlantski posvećenici mogli postići najviše. S druge strane postojali su drugi ljudi koji su razvili strahovito snažan ego osjećaj, previše rano, naravno; jer ljudska bića još nisu dosegla točku kada su od svojih tijela mogli napraviti instrument za snažno razvijen ego osjećaj. To je učinilo da tijelo otvrdne u egoizmu takoreći, i za njega je postalo nemoguće da se razvije izvan određene točke. Bilo je opet drugih ljudi koji nisu dosegli nešto kao normalan ego osjećaj jer su više bili podložni utjecajima iz vanjskog svijeta nego su to trebali biti; ljudi koji su se potpuno predali vanjskom svijetu. Dakle normalna ljudska bića su za posvećenike bila najbolji materijal za korištenje za evoluciju u budućnosti, i oni su također bili oni koje je veliki posvećenik Sunca, Mani, okupio oko sebe kao najспособnije za evoluiranje. Oni ljudi čiji je ego impuls bio razvijen previše snažno, tako da je prožeo cijelo njihovo biće i načinio ga manifestacijom sebstva, ti ljudi su postupno odlutali na Zapad i postali nacija od koje su se zadnji preživjeli pojavili kao Crveni indijanci Amerike. Oni ljudi čiji je ego osjećaj bio premalo razvijen migrirali su na Istok, i preživjeli tih ljudi postali su sljedeća Crna populacija Afrike. Ako na ove stvari gledate na duhovno znanstveni način njihov dokaz vidjeti ćete pravo u fizičkim osobinama. Ako čovjek svoje cijelo unutarње biće donosi do izražaja u njegovoj fiziognomiji i na površinu njegovog tijela, tada ono prožima njegovo vanjsko biće s bojom njegove unutarње prirode takoreći. Sada, boja sebstva je crvena ili bakarna ili žućkasto smeđa. A nadmoćan osjećaj ega koji se javlja iz povrede samopoštovanja može čak i danas takoreći s bijesom okrenuti čovjeka u žuto. One su apsolutno povezane, ove dvije pojave: crvena boja onih ljudi koji su migrirali na Zapad i žuta boja ljudi čija 'krv uzavre' kako kažemo, i čija unutarinja priroda se pokazuje pravo u koži. Međutim, oni ljudi, koji su premalo razvili njihovo ego biće, i koji su bili previše izloženi utjecajima Sunca, bili su kao biljke: deponirali su previše ugljičnih sastojaka ispod njihove kože i postali crni. Zato su Crnci crni. Tako i na istoku Atlantide kod crne populacije i na zapadu Atlantide kod crvene populacije nalazimo preživjele one vrste ljudi koja nije na normalan način razvila njihove ego osjećaje. Ljudska bića koja su se normalno razvila najbolje su se priklonila napretku. Stoga su bili izabrani da se ubace u razne druge oblasti iz mjesta koje nam je poznato u Aziji.

Sada, između male grupe ljudi koje je Mani okupio oko sebe i ekstremnih slučajeva očito je bilo bezbroj posrednih stupnjeva razvoja. Oni su također uzeti u obzir, naravno. U nekoj mjeri ti posredni nivoi su bili iznimno pogodni za dalju evoluciju zemaljske civilizacije. Tako su na primjer, u migraciji od Zapada na Istok ostali iza u

dijelovima Europe ljudi koji su njihov ego osjećaj razvili u znatnom stupnju, ali koji u isto vrijeme nisu bili dovoljno otvoreni utjecajima iz okruženja. Promislite kakva se osobita mješavina morala desiti u Europi. Oni ljudi koji su migrirali na Istok i postali crna rasa bili su veoma podložni vanjskim utjecajima, posebno onom od Sunca, baš zato jer su imali tako malo ego osjećaja. Ali i drugi ljudi su migrirali u te dijelove, ili barem u tom smjeru, koji su imali snažan ego osjećaj. To su bili ljudi koji su preferirali takoreći idući na Istok ići na Zapad, i oni su blaže crveni nego bi bili da su otišli na Zapad. Oni su iznjedrili rasu ljudi koja je imala snažan ego osjećaj koji je ipak držao ravnotežu između toga i njihove privrženosti vanjskom svijetu. To su ljudi Europe o kojima smo na zadnjem javnom predavanju mogli reći da je njihov snažan osjećaj osobnosti od početka bio njihova esencijalna odlika.

Dakle vidimo kako čovjekovo vanjsko okruženje djeluje na njegovu unutarnju situaciju, i kako Zemlja, kroz različite položaje u kojima su područja njene površine izložena sunčevu svjetlu, daje bezbrojne nivoe razvoja duše. Sve u skladu sa smjerom u kojem su duše gledale, našle su različite mogućnosti za razvoj u fizičkom tijelu. Veoma je važno da razumijemo vezu između sunčeva utjecaja na Zemlju i čovjekove evolucije. Ako jednog dana sa mnom slijedite sve do detalja kasnijih vremena vidjeti ćete kako mnogo toga postaje shvatljivo kroz činjenicu da su se pojavile sve te moguće nijanse kolorita. Tako je na primjer postojao poseban dio populacije koji je ostao u Europi čije su osobine bile kao što sam opisao, i vodio je nezavisnu egzistenciju sve do mnogo kasnijih vremena. Nisu se zamarali drugim ljudima; ali oni koji su migrirali u oblasti već kolonizirane od ljudi s raznim nijansama tamne kože, i miješali se s njima, stekli su sve moguće nijanse boje kože. Pogledajte boje koje se mogu naći u Aziji, od Crnaca do žutih rasa. Stoga imate tijela koja su ovoji za svaki mogući nivo duše, od potpuno pasivne duše Crnca potpuno predane vanjskom svijetu fizičke egzistencije, do drugih nivoa pasivnih duša u svakom mogućem dijelu Azije.

Različite osobine evolucije azijskih i afričkih naroda sada će vam biti shvatljive: one predstavljaju razne kombinacije predaje okruženju i vanjske manifestacije ego osjećaja. Tako u osnovi imamo dvije grupe ljudi koji predstavljaju kombinacije: one na europskom tlu, koji čine korijenski soj bijele populacije, koji su pretežno razvili osjećaj osobnosti, ali koji nisu migrirali onamo gdje je osjećaj osobnosti prozeo cijelo tijelo, već gdje je ego osjećaj postao više unutarnji. Stoga u Zapadnoj Aziji i dijelom u Sjevernoj Africi i zemljama Europe, također, u ranija vremena, nalazite ljude sa snažnim unutarnjim ego osjećajem, ali koji se u cijelosti nisu predali da se izgube u vanjskom svijetu; njihov unutarnji karakter je bio snažan i čvrst, ali nije postavio svoj otisak na tjelesnu prirodu. S druge strane postoje oni ljudi u Aziji s pasivnim, skromnim prirodom u kojima se upravo ta pasivnost izražava u najvišem stupnju. To ljude čini pospanima, a etersko tijelo prodire veoma duboko u fizičko tijelo. To je temeljna razlika između europskih i azijskih naroda.

Mani, s njegovom grupom normalnih ljudi, zabio se između njih. Morao je donijeti pravi oblik kulture u svaku različitu nijansu populacije, i ovu mudrost i učenje morao je obojiti da služi vanjskim uvjetima ljudi. Tako vidimo da su ljudima Azije dane takve instrukcije da ih zadovolje u njihovoj pasivnosti i skromnosti. Afroazijski narodi ne

naglašavaju ego. Crnac u određenoj mjeri uopće ne bi stavio naglasak na ego. Kada su ti ljudi potražili božanstvo, rekli su: Moje najdublje biće ne nalazim unutar mene, nalazim ga u Brahmi tako da teče od mene i predajući sebe univerzumu!

Takvo učenje ne bi bilo shvaćeno u Europi. Europa je za to smještena mnogo bliže sjevernom polu, i zemlje su kroz stoljeća zadržale izvjesnu sličnost. Prisjetimo se da smo na sjevernom polu prije našli ljude koji nisu sišli pravo u fizička tijela nego čija su fizička tijela zapravo bila u izvjesnoj mjeri žgoljava. Zapravo europski narodi još nisu sasvim sišli u njihova fizička tijela. Okrenuli su svoj osjećaj osobnosti unutra. To nalazimo sve više i više što dalje idemo natrag. Samo razmislite kako je taj osjećaj osobnosti bio sačuvan sve do u kasnija vremena, kada ljudi možda više nisu vidjeli nikakvog razloga za njega. Netko tko je pripadao Istoku mogao je reći: Sjedinjujem se s jednim, sveobuhvatnim Brahmom! Ti ujedinjuješ sebe s Brahmom! Onaj čovjek ujedinjuje se s Brahmom, svi se oni ujedinjuju s jednim Brahmom! S kime se Europljanin ujedinio, ako bi morao to prihvatiti kao prihvatljivu ideju? On se ujedinjuje s jednom *valkire*, s jednom višom dušom. A *valkire*, moglo bi se reći, bila je tamo za svakog u trenutku smrti. Sve je to bilo individualna, osobna stvar. I samo na granici te dvije oblasti mogla se pojaviti stvar kao što je Mojsije-Krist religija. Mogla je doći samo pravo u sredinu između Istoka i Zapada. I dok se nije mogla ukorijeniti preko na Istoku gdje je ideja o bogu bila ona o jedinstvu, ali na prethodnom stupnju, mogla se umetnuti kao ideja o osobnom bogu, što Jehova jest i što Krist jest, među onim ljudima koji su već nosili osjećaj osobnosti unutar njih. Stoga se širila na Zapad, i vidimo da se susreće s razumijevanjem, kada je predočena kao ideja o bogu ljudi su mogli misliti kao o osobi. To je zašto to vidimo kako se razvija na taj način gotovo kao nužnost upravo u tom određenom pojasu. Osjećaj osobnosti je bio tamo, ali je bio još unutarnji, još duhovni, baš kao što je kod drevnih Lemurijaca sve još bilo duhovno, a tjelesna priroda bila je razvijana samo u manjem stupnju. Tjelesna priroda je zasigurno bila razvijena ovdje, ali osobni element, kojeg čovjek toliko cijeni, bio je unutarnji, i čovjek je također želio osvojiti ono što je bilo vanjsko pomoću nutarnjeg bića. Dakle tu su najbolje razumjeli Boga koji je imao najveće bogatstvo unutarne prirode koja prožima njegovu vanjsku prirodu, naime Krista. U Europi je sve bilo spremno za Krista. I pošto su to bile oblasti u kojima u ranija vremena čovjek nije potpuno sišao na zemaljsku scenu, stoga je postojala neka vrsta zadnjih ostataka duhovne percepcije, još je bilo nešto preostalo od vizije duhovnih bića, stare europske vidovitosti.

Ta stara europska vidovitost također je vodila do drevne slike boga kroz cijelu Europu a također i sve do Azije, koju današnji učenjaci, možda, mogu upoznati jedino ako je otkriju u mitovima određenih izoliranih područja Sibira. Izvanredan opis tamo se pojavio znatno prije kršćanskih vremena, kada se još ništa nije znalo o tome što se zbiva na Jugu, naime ono što je opisano u Starom zavjetu, grčko-rimska evolucija i ona od Istoka. Pojavila se izvanredna ideja koja je eventualno dovela do imena koje je sada više manje izumrlo, 'Ongod'; a Ongod je naziv koji takoreći još odzvanja u ideji o 'jednom bogu'. Ongod bi bilo nešto kao božanstvenost koju percipiramo u svim duhovnim bićima. Dakle prema ovom načinu razmišljanja ideja o osobnom bogu bila je nešto što je bilo apsolutno poznato ljudima koji su živjeli u tom određenom pojasu

Zemlje. Stoga možemo razumjeti da je upravo tu ovaj poseban pogled dao svoj glavni plod. Jer taj pojas Zemlje i njegovi stanovnici su takoreći riješili misteriju ega. Striktno govoreći sva evolucija od atlantskih vremena sastoji se bilo od ljudi koji su ego osjećaj održavali upravo u ispravnom razmjeru, ili ljudi koji su ego razvili previše ili premalo. Ništa posebno ne može doći od ljudi koji su ego razvili u prevelikom ili premalom stupnju. Ljudi koje smo upravo opisali kao ljude Bliskog istoka, a također i ljudi određenih dijelova Afrike i posebno Europe, ego su razvili na jedinstven način.

To su bili osnovni uvjeti nužni za dolazak civilizacije koja se razvila otprilike od početka naše ere. Ego je morao dosegnuti određenu točku razvoja, takoreći, ali bez pretjerivanja u bilo kojem smjeru. I naš je zadatak danas to razumjeti na pravi način. Jer sva znanost duha mora u određenom smislu pozvati na ono što zovemo razvoj višeg ega iz nižeg. Kada pogledamo natrag kroz stoljeća možemo naučiti iz činjenice da za određene dijelove zemljinih stanovnika razvoj njihova ega nije bilo moguće pomiriti s evolucijom Zemlje, koliko grešaka se može napraviti s obzirom na razvoj višeg ega iz nižeg. U drevnoj Atlantidi, na primjer, postojali su ljudi koji su istupili iz populacije Zemlje, takoreći, i postali su Crveni indijanci. Što bi oni bili rekli da su činjenice njihova razvoja mogli izraziti riječima? Oni bi rekli: Iznad svega želim razviti moje unutarnje biće, za koje vidim da je najviša stvar u čovjeku kada pogledam u sebe. I oni su taj ego razvili tako snažno da je to utjecalo čak i na boju njihove kože, i tako su postali crveni. Njihov razvoj ih je vodio u dekadenciju. Među ljudima Atlantide među kojima je sve još išlo direktno u tijelo, oni su bili oni koji su njegovali ono što bi mogli nazvati unutarnje ležanje na egu, i bili su takoreći uvjereni da unutar sebe mogu naći sve što treba biti razvijeno. Drugi ekstrem su bili oni ljudi koji su rekli: Oh, ego nije bitan. Ego se mora potpuno izgubiti, mora se potpuno raspršiti, i treba slušati samo što vanjski svijet govori! Nisu to stvarno rekli, jer nisu razmišljali na taj način. Ali to su ljudi koji su se u tolikoj mjeri odrekli njihova ega da su postali crni, jer su ih vanjske sile koje na Zemlju dolaze od Sunca napravile takvima. U budućnosti se mogu razviti samo oni ljudi koji su sposobni održavati ravnotežu s obzirom na njihov ego.

Sada pogledajmo našu sadašnju populaciju Zemlje. Danas još ima ljudi koji kažu: Oh, antropozofi govore o duhovnom svijetu kojeg traže unutar sebe. Mi, međutim, gledamo natrag na naše dobre stare religijske tradicije koje su nam dane izvana. Oslanjamo se na ono što nam dolazi izvana i ne brinemo mnogo o višem svijetu! Naravno sve je danas više duhovno nego je to bilo na Atlantidi. Danas ne idete samo natrag ako se oslanjate samo na tradicije, i kažete: Oni kojima smo povjerali dobrobit naših duša pobrinuti će se za nas, oni koji obavljaju posao, i čiji je posao vidjeti da naše duše dosežu Nebesa! Danas vas to više ne čini crnim. Ali ne želimo sve poricati, jer u dijelovima Europe ljudi još danas kažu da ako mislite na takav način da ćete postati 'crni'! Danas je sve više duhovno! To je dakle jedna vrsta. Druga su oni koji, bez da se pomuče ići u detalje znanosti duha — istraživanja u Akaša zapisu, prirodu reinkarnacije i karmu, načela čovjekova bića, i tako dalje — što zahtijeva napor da bi se razumjelo, toliko su nemarni da kažu: Zašto bi to sve želio? Gledam unutar sebe, odnosno moj viši ego, božanski čovjek unutar mene je tu! Takav način razmišljanja se često pojavljuje, čak i u teozofskim krugovima. Ti ljudi ne žele naučiti ništa, ili se

stvarno razviti i biti spremni čekati dok ego ne zahvati razne dijelove njihove prirode, već jurcaju okolo čekajući da iz njih progovori božanski čovjek, neprestano govoreći o višem egu. Zaista, postoje čak i izvjesne knjige koje vam govore: Uopće ne trebate učiti! Samo pustite da Bog u vama progovori! Danas, kada je sve više duhovno, to ljude više ne čini crvenima. Ali podlegli su istoj sudbini kao i ljudi koji su se uvijek razmetali njihovim egom.

Ono što trebamo je ego koji je mobilan, niti se gubi u vanjskim fizičkim opservacijama ili u vanjskom fizičkom iskustvu, niti ostaje stacionaran u jednoj točki, već stvarno napreduje u duhovnom razvoju. Zato nam veliki Učitelji mudrosti i harmonije percepcije nisu stalno u teozofskom pokretu govorili da trebamo pustiti da govori božanski čovjek unutar nas; upravo suprotno dali su nam sasvim specifične impulse da nalazimo mudrost svijeta u svim njenim različitim aspektima. I mi nismo učenici velikih učitelja samo želeći da bog unutar nas govori, ili zamišljajući da svaki pojedinac u sebi nosi svog vlastitog učitelja, već želeći upoznati strukturu svijeta u svim njenim aspektima. Antropozofski razvoj je težnja da se upoznaju svi suptilni aspekti kozmičkih događanja. Naš viši ego stječemo evoluirajući prema gore stupanj po stupanj. Naš ego je tamo vani, manifestiran u čudima svijeta. Jer mi smo rođeni iz svijeta i želimo živjeti naš put natrag u njega.

Tako vidimo da su uvjeti u koje čovjek danas može pasti takoreći samo moderna, više duhovna verzija onog s čime smo se susreli u atlantska vremena. Čak i onda čovjek potpada pod te tri kategorije: Postojali su oni koji su zaista željeli razviti njihov ego, i koji su uvijek primali nove stvari, i radeći tako zaista postaju nositelji post-atlantske civilizacije. Zatim su bili oni koji su samo željeli pustiti da božansko govori u njima, i njihov ego ih je napravio crvenim. I treća je grupa okrenula njihove umove isključivo prema vani, i ti ljudi postaju crni.

Moramo naučiti pravu lekciju iz ovih pojava u evoluciji Zemlje, tada ćemo u antropozofskom pokretu zaista naći pravi impuls. Ono što se događa na neki način se uvijek već dogodilo, ali događa se ponovno uvijek u novim formama. Antropozofski pokret je nešto tako veliko i značajno jer u razne dijelove Zemlje prenosi nešto što se vidljivo dogodilo na Atlantidi, ali sada je više nevidljivo. Tako čovjek žuri naprijed iz civilizacije vidljivog prema kulturalnoj epohi nevidljivog i sve više nevidljivog.

EVOLUCIJA, INVOLUCIJA I STVARANJE NI IZ ČEGA

Berlin, 17 lipnja 1909

Danas namjeravamo nešto dodati da bi zaokružili mnoge činjenice i poglede koje smo ove zime ovdje proučavali. Često smo naglašavali način na koji znanost duha može zahvatiti ljudski život, i kako može postati život, aktivnost i djelo. Danas, međutim, želimo dati nekoliko zaključnih aspekata na temu o velikim evolucionim procesima kozmosa, kako su oni izraženi u čovjeku. I za početak želio bih skrenuti vašu pažnju na činjenicu koja vam mnogo može reći o prirodi kozmičke evolucije, samo ako ste pripremljeni na nju gledati na pravi način.

Razmotrite, na čisto vanjski način za početak, razliku između evolucije životinje i one od čovjeka. Trebate reći samo jednu riječ i pred sobom imati jednu ideju, i ubrzo ćete primijetiti razliku između koncepta životinjske i ljudske evolucije. Razmislite o riječi 'edukacija'. Stvarna edukacija nije moguća u animalnom svijetu. U izvjesnoj mjeri možete trenirati životinju da radi stvari koje su strane njenim prirodnim instinktima i urođenom načinu života. Ali samo ekstremno entuzijastički ljubitelj pasa bi želio poreći da postoji radikalna razlika između edukacije ljudskog bića i onog što se može poduzeti s životinjama. Trebamo samo imati na umu jedan specifičan antropozofski uvid, i shvatiti ćemo osnovu za ovu naizgled površnu činjenicu.

Znamo da je čovjekov razvoj postupan i veoma složen proces. Stalno smo naglašavali da se u prvih sedam godina života, sve do izmjene zuba, čovjek razvija na sasvim različit način nego u kasnijem periodu do četrnaeste, i opet od četrnaeste do dvadeset prve godine. Danas ćemo to samo dotaknuti, jer to već znate. Prema znanosti duha čovjek prolazi kroz nekoliko rođenja. Ljudsko biće je rođeno u fizičkom svijetu kada napusti tijelo njegove majke i oslobodi se fizičkog materinskog ovoja. Ali znamo da kada se to dogodilo da je još zatvoreno u drugi materinski ovoj, onaj eterski. Tijekom prvih sedam godina njegova života djetetovo etersko tijelo je potpuno obavijeno vanjskim eterskim strujama koje dolaze iz vanjskog svijeta, baš kao što je fizičko do rođenja obavijeno u fizički materinski ovoj. Kod promjene zubi taj eterski ovoj je skinut, i tek je tada, u dobi od sedam, etersko tijelo rođeno. Tada je astralno tijelo još obavijeno u astralni materinski ovoj koji je skinut u pubertetu. Nakon toga astralno se tijelo razvija slobodno do dvadeset prve ili dvadeset druge godine, što je vrijeme kada je, striktno govoreći, rođen aktualni ego čovjeka. Tek tada je ljudsko biće probuđeno s njegovim punim unutarnjim intenzitetom i ego koji je evoluirao tijekom njegovih ranijih inkarnacija utire svoj put slobodno.

Vidovitoj svijesti tu postaje očita posebna činjenica. Ako promatrate veoma mlado dijete za nekoliko tjedana ili mjeseci, vidjeti ćete djetetovu glavu okruženu eterskim i astralnim strujama i silama. Međutim, te struje i sile postupno postaju manje izrazite i poslije izvjesnog vremena nestaju. Što se zaista tamo odvija? Zapravo možete otkriti što se odvija, čak i bez vidovite vizije, premda vidovita vizija potvrđuje ono što ćemo reći. Neposredno nakon rođenja ljudskog bića njegov mozak nije isti kakav će biti

nekoliko tjedana ili mjeseci kasnije. Dijete već percipira vanjski svijet, naravno, ali njegov mozak još nije instrument sposoban povezati vanjske utiske na određen način. Pomoću spojnih živaca koji idu od jednog dijela mozga do drugog, ljudsko biće po stupnjevima uči povezati zajedno u misao ono što percipira u vanjskom svijetu, ali te povezujuće nervne niti razvijaju se tek nakon rođenja. Dijete će čuti i vidjeti zvono, na primjer, ali utisak zvuka i pogled na zvono ne spajaju se odmah da bi formirali misao da zvono zvoní. Dijete to uči tek postupno, jer dio mozga koji je instrument za percepciju zvuka i dio koji je instrument za vizualnu percepciju postaju povezani tek tijekom života. A dok se to nije dogodilo za dijete nije moguće da dođe do zaključka: 'Ono što vidim ista je stvar kao i ono što pravi zvuk'. Takve žice poveznice se razvijaju u mozgu, a sile koje razvijaju te poveznice u prvim tjednima djetetova razvoja od vidovnjaka mogu biti viđene kao poseban prekrivač oko mozga. Ali taj prekrivač prelazi u mozak i zatim živi unutar njega, ne radeći više izvana već iznutra. Ono što radi izvana tijekom prvih tjedana djetetova razvoja ne može nastaviti raditi na cjelokupnom razvoju rastućeg ljudskog bića ako ne bi bilo zaštićeno raznim ovojmima. Jer kada ono što je radilo od izvana pređe u mozak, razvija se pod zaštitnim ovojmima najprije eterskog tijela a zatim astralnog tijela i tek kada je dosegnuta dvadeset prva godina ono što je prvo radilo izvana postaje aktivno od iznutra. Ono što je bilo izvan ljudskog bića tijekom prvih mjeseci njegove egzistencije i zatim je kliznulo unutra, u dvadeset do dvadeset druge godine po prvi puta je aktivno nezavisno od ovoja; tada postaje slobodno i budi se u intenzivnoj aktivnosti.

Sada razmotrimo postupni razvoj ljudskog bića i usporedimo ga s onim od biljke. Znamo da biljka ima samo fizičko i etersko tijelo ovdje u fizičkom svijetu, dok je njeno astralno tijelo izvan nje; ali samo fizičko i etersko tijelo unutar nje. Biljka se pojavljuje iz sjemena, formira njeno fizičko tijelo, i zatim se postupno razvija etersko tijelo. I to etersko tijelo je sve što biljka ima dodatno. Sada smo vidjeli da je čovjekovo etersko tijelo još uvijeno u astralno tijelo do puberteta, i da do tada čovjekovo astralno tijelo nije zapravo rođeno. Međutim biljka, nakon dosezanja svog puberteta, ne može poroditi astralno tijelo, jer ga nema. Dakle biljka nakon puberteta nema što dalje razvijati. Ona je izvršila njen zadatak u fizičkom svijetu kada se pojavi pubertet, i nakon što je oplodena, ona vene. Nešto slično možete promotriti čak i kod izvjesnih nižih životinja. Kod tih nižih životinja astralno tijelo sasvim evidentno nije penetriralo u fizičko tijelo u istoj mjeri kao kod viših životinja. Niže životinje karakterizira sama činjenica da njihovo astralno tijelo nije još potpuno unutar njihova fizičkog tijela. Uzmite vodencvijet (vrsta insekta, nap.pr.); on dolazi na svijet, živi dok nije oploděn, i zatim umire. Zašto? Zato jer je to stvorenje koje, kao i biljka, ima astralno tijelo većim dijelom izvan njega, i stoga nema ništa dalje za razvijati kada se dogodio pubertet. U izvjesnom smislu čovjek, životinja i biljka do puberteta se razvijaju na sličan način. Zatim biljka nema više ništa za razviti u fizičkom svijetu, i tako umire. Životinja još ima astralno tijelo, ali ne i ego. Stoga i nakon puberteta određene mogućnosti razvoja kod životinje još ostaju. Astralno tijelo postaje slobodno, i dok god se razvija slobodno i mogućnost razvoja ostaje, kod viših životinja i nakon puberteta dalji razvoj se nastavlja. Međutim astralno tijelo životinje u fizičkom svijetu nema unutar sebe ego. Ego životinja je grupni ego; on obuhvaća cijelu grupu i u astralnom svijetu postoji kao grupni ego, gdje su njegove mogućnosti

razvoja sasvim različite on onih od pojedine životinje ovdje u fizičkom svijetu. Ono što životinja posjeduje kao astralno tijelo ima ograničenu mogućnost razvoja, i tu mogućnost životinja već ima unutar sebe kao prirodnu tendenciju kada dođe na svijet. Lav ima nešto u njegovom astralnom tijelu što se izražava kao suma impulsa, instinkta i strasti. I ta tendencija nastavlja živjeti u punoći dok ego ne bi mogao biti rođen; ali ego nije tamo, on je na astralnom planu. Stoga kada je životinja upravo dosegla stupanj kada čovjek stječe svoju dvadeset prvu godinu, njene mogućnosti razvoja su sve iscrpljene. Duljina života varira prema okolnostima, naravno, jer životinje ne žive sve da budu dvadeset jedna. Ali do dobi od dvadeset jednu, kada je u čovjeku rođen ego, njegov razvoj je usporediv s onim od životinje. Ovo ne smije voditi do zaključka da je čovjekov razvoj do dobi od dvadeset jednu identičan onom od životinje, jer to nije slučaj. Ego je unutar ljudskog bića već od početka, upravo od začeca, i sada postaje slobodan. Dakle, pošto od početka postoji nešto u čovjeku što postaje slobodno u dobi od dvadeset jedne, on od početka nije animalno biće, jer ego, premda nije slobodan, ipak u njemu radi od početka. I u biti je taj ego ono što može biti educirano. Jer upravo taj ego, zajedno s onim što je postigao u astralnom, eterskom i fizičkom tijelu, ono je što prelazi iz jedne inkarnacije u drugu. Ako taj ego ne bi primio ništa novo u zadnjem utjelovljenju, čovjek kod njegove fizičke smrti ne bi mogao ništa uzeti sa sobom, od njegovog zadnjeg života između rođenja i smrti. I ako ne bi mogao ništa uzeti sa sobom, u sljedećem životu bi bio na istom stupnju na kojem je bio i na prethodnom. Kroz činjenicu da vidite da čovjek u životu prolazi razvoj, i stječe ono što životinja ne može steći, jer mogućnosti razvoja životinje ne idu dalje od njenih urođenih kapaciteta, čovjek stalno obogaćuje njegov ego, i doseže viši nivo od jedne inkarnacije do druge. Zbog toga jer čovjek u sebi nosi ego koji je već radio, premda postaje slobodan tek u dvadeset prvoj godini, ta edukacija je izvodljiva, i s njim se može napraviti nešto više izvan njegovih originalnih mogućnosti. Lavovi svoju lavlju prirodu donose sa njima i proživljavaju je. Čovjek ne donosi sa sobom samo svoju prirodu kao član opće ljudske vrste, već također i ono što je kao ego stekao u njegovoj prethodnoj inkarnaciji. To može sve više biti transformirano edukacijom i životom, i steći novi poticaj od vremena kada čovjek prolazi kroz vrata smrti i mora se pripremiti za novu inkarnaciju. Stvar je u tome da čovjek dobiva nove faktore razvoja i stalno dodaje u njegovu zalihu.

Sada pitajmo što se zapravo događa kada čovjek izvana dodaje u svoju zalihu? Da bi na to odgovorili moramo doći do tri veoma važna, prilično teška koncepta. Ali kako u ovoj grupi radimo nekoliko godina, trebali bi ih moći razumjeti. Krenimo uzimajući potpuno razvijenu biljku, na primjer đurđicu. Ovdje pred sobom imate biljku u još jednom obliku, kao malo sjeme. Zamislite da držite sjeme; tu imate sićušnu strukturu. Kada je odložite ispred sebe, možete reći: Sve što ću kasnije vidjeti kao korijen, stabljiku, lišće i svijet u tom je sjemenu. Dakle ovdje ispred sebe imam biljku kao sjeme a tamo je potpuno razvijena biljka. Ali ispred sebe ne bi mogao imati sjeme ako ne bi bilo proizvedeno od prethodne đurđice. Za vidovitu svijest stvar je drugačija. Kada vidovita svijest promatra potpuno razvijenu đurđicu, vidi fizičku biljku ispunjenu eterskim tijelom, tijelo koje se sastoji od struja svjetlosti koje je prožimaju od vrha do dna. Međutim, kod đurđice, etersko tijelo se ne širi daleko izvan fizičkog tijela biljke i ne razlikuje se mnogo od nje. Ali ako uzmete malo sjeme

đurđice naći ćete da premda je fizičko sjeme malo, ono je prožeto predivnim eterskim tijelom koje zrači svuda okolo na takav način da je sjeme smješteno na jednom kraju eterskog tijela kao komet s repom. Fizičko tijelo je zaista samo gušća točka u svjetlosnom ili eterskom tijelu đurđice. Kada duhovni znanstvenik ima pred njim potpuno odraslu đurđicu, za njega, biće koje je u početku skriveno je razvijeno. Kada pred sobom ima sjeme gdje je fizički dio veoma mali a samo duhovni dio veliki, on kaže: stvarno biće đurđice je uvijeno u fizičko sjeme. Dakle kada gledamo đurđicu moramo razlikovati dva različita stanja. Jedno stanje je gdje je cijelo biće đurđice u involuciji: sjeme sadrži uvijeno biće, upetljano. Kada izlazi prelazi u evoluciju, i zatim cijelo biće đurđice klizi u novo razvijeno sjeme. Tako se evolucija i involucija izmjenjuju u uzastopnim stanjima biljke. Tijekom evolucije duhovno iščezava sve dalje i dalje a fizičko raste veliko, dok će u involuciji fizičko iščezavati sve više a duhovno postaje sve veće.

U određenom smislu možemo govoriti o izmjeni evolucije i involucije kod čovjeka u čak većoj mjeri. Kod ljudskog bića između smrti i rođenja fizičko tijelo i etersko tijelo prodiru jedno u drugo da formiraju fizičko, a duhovno također na određeni način prodiro u njih, pošto je zemaljski čovjek u evoluciji. Ali kada je čovjek gledan vidovito kako prolazi kroz portal smrti, on ne ostavlja iza u fizičkom životu mnogo kao što đurđica ostavlja u sjemenu; fizičko nestaje tako potpuno da ga više ne vidite, sve je umotano u duhovno. Zatim čovjek prolazi kroz devahan, gdje je u involuciji s obzirom na njegovo zemaljsko biće. Za ovo zemaljsko biće čovjeka, evolucija je između rođenja i smrti, involucija između smrti i novog rođenja. Ipak postoji ogromna razlika između čovjeka i biljke. Kod biljke možemo govoriti o involuciji i evoluciji, ali u slučaju čovjeka moramo govoriti o još i trećem faktoru. Ako ne bi govorili o trećem faktoru, ne bi uključili cijeli ljudski razvoj. Pošto biljka uvijek prolazi kroz involuciju i evoluciju, svaka biljka je egzaktno ponavljanje zadnje. Biće đurđice stalno ide u sjeme i opet vani. Ali što se događa u slučaju čovjeka?

Upravo smo shvatiti da čovjek prima nove mogućnosti za razvoj tijekom života između rođenja i smrti. On dodaje u svoju zalihu. Stoga nije kod čovjeka isto kao što je kod biljke. Svaka evolucija čovjeka na Zemlji nije samo ponavljanje prethodne, već podizanje njegove egzistencije na viši nivo. Ono što u sebe uzima između rođenja i smrti dodano je onom što je prije tamo bilo. Zato se ne događa samo ponavljanje, jer ono što evoluiraju pojavljuje se na višem stupnju. Otkuda taj novi element zapravo dolazi? Na koji način ćemo razumjeti činjenicu da čovjek prima i uzima nešto novo? Molim vas da sada pažljivo slijedite, jer dolazimo do najvažnijeg i najtežeg koncepta. I ne govorim ovo bez razloga na jednom od zadnjih sastanaka, jer imati ćete cijelo ljeto za razmišljati nad time. O ovakvim konceptima trebamo razmišljati mjesecima ako ne i godinama, zatim postupno počinjemo shvaćati njihovu dubinu. Otkuda ono što je stalno dodavano čovjeku dolazi? To ćemo napraviti razumljivim uzimajući jednostavan primjer.

Recimo da vidite čovjeka kako stoji nasuprot dvoje drugih ljudi. Uzmimo u obzir sve što pripada evoluciji. Uzmimo onog koji promatra drugu dvojicu, i recimo sebi da je on prošao kroz ranije inkarnacije i razvio ono što je bilo usađeno u njemu u tim

ranijim inkarnacijama. Isto vrijedi i za drugih dvoje ljudi. Zatim pretpostavimo da prvi čovjek razmišlja: Jedna osoba izgleda sjajno pored druge. Drago mu je da vidi upravo to dvoje konkretnih ljudi kako stoje zajedno. Druga bi osoba mogla ne osjetiti to zadovoljstvo. Zadovoljstvo koje čovjek osjeća gledajući dvoje da stoje jedno pored drugog nema nikakve veze s mogućnostima razvoja u drugoj dvojici, jer oni nisu napravili ništa što zaslužuje zadovoljstvo koje mu to što oni stoje skupa daje. To je nešto sasvim različito, i u potpunosti zavisi o činjenici da je posebno *on* taj koji stoji nasuprot dvojici ljudi. Stvar je u tome da čovjek razvija osjećaj radosti nad dvoje ljudi ispred njega koji stoje zajedno. Taj osjećaj nije uzrokovan ničim što ima veze s razvojem. U svijetu postoje stvari kao što je ova koje se javljaju jednostavno kroz koincidenciju. To nije stvar da su dvoje ljudi karmički povezani. Nas se tiče radost koju čovjek osjeća jer voli gledati kako dvoje ljudi stoje zajedno.

Uzmimo još jedan primjer. Zamislite čovjeka koji stoji ovdje u određenoj točki na Zemlji i gleda gore u nebo. On vidi određenu konstelaciju zvijezda. Da je stajao pet koraka dalje vidio bi nešto drugo. To gledanje u nebo stvara u njemu osjećaj radosti koji je nešto sasvim novo. Čovjek doživljava brojne potpuno nove stvari koje nemaju veze s njegovim prethodnim razvojem. Sve što izlazi kod đurđice određeno je njenim prethodnim razvojem; ali to nije slučaj s onim što na ljudsku dušu djeluje od okruženja. Čovjek se bavi s mnogo stvari koje nemaju nikakve veze s bilo kakvim prethodnim razvojem, ali koje su tu jer ga razne okolnosti dovode u kontakt s vanjskim svijetom. Međutim, pošto on osjeća tu radost, to je za njega postalo iskustvo. Nešto se pojavilo u ljudskoj duši što nije određeno bilo čime što je tome prethodilo već je nastalo ni iz čega. Takvo stvaranje ni iz čega stalno se javlja u ljudskoj duši. To su iskustva duše koja nisu doživljena kroz dane okolnosti već kroz odnos kojeg sami stvaramo povezujući okolnosti jednu s drugom. Želim da pravite razliku između iskustava proizvedenih danim okolnostima i onih proizvedenih odnosom između raznih okolnosti.

Život se zaista dijeli u dva dijela, bez linije razdvajanja među njima: ona iskustva striktno određena prethodnim uzrocima, karmom, i ona koja nisu određena karmom već se na našem horizontu javljaju po prvi puta. Postoje cijela područja u ljudskom životu koja potpadaju pod te naslove. Recimo da ste čuli da je negdje netko nešto ukrao. Ono što se dogodilo je naravno, određeno nečim karmičkim. Ali recimo da znate samo nešto o krađi a ne i o lopovu — dakle postoji određena osoba u objektivnom svijetu koja je izvršila krađu, ali vi o njoj ne znate ništa. Ipak, lopov neće doći k vama, i reći: 'Zatvorite me, počinio sam krađu', upravo suprotno, na vama je da posložite činjenice tako da pruže dokaz o tome tko je lopov. Ideje koje pridružite nemaju ništa s objektivnim činjenicama. One zavise o sasvim različitim stvarima, čak i o tome da li ste pametni ili ne. Vaša linija argumenata ne čini osobu lopovom, proces koji se odvija potpuno unutar vas ono je što se pridružuje onome što je tamo vani. Striktno govoreći, svaka vrsta logike nešto je dodano stvarima izvana. I svako mišljenje o okusima, kao i prosudbe koje pravimo o ljepoti, dodaci su. Tako čovjek stalno obogaćuje svoj život sa stvarima koje nisu određene prethodnim uzrocima, već koje doživljava dovodeći sebe u odnos sa stvarima.

Ako napravimo brzi pregled ljudskog života i vizualiziramo čovjekov razvoj kroz drevni Saturn, Sunce i Mjesec sve do naše evolucije Zemlje, nalazimo da na Saturnu ne može biti ni govora da se čovjek može odnositi prema stvarima na ovaj način. Tada je sve bila čista nužnost. Jednako je bilo i na starom Suncu a također i na starom Mjesecu, a životinje su još danas u situaciji u kojoj je čovjek bio na starom Mjesecu. Životinja doživljava samo ono što je određeno prethodnim uzrocima. Samo čovjek ima potpuno nove doživljaje, nezavisne od prethodnih povoda. Stoga je u pravom smislu riječi samo čovjek sposoban za edukaciju; samo čovjek može stalno dodavati nešto novo onom što je određeno karmom. Tek je na Zemlji čovjek stekao mogućnost dodavanja nečeg novog. Na Mjesecu njegov razvoj nije dosegnuo točku gdje bi mogao biti sposoban dodati nešto novo njegovim urođenim sposobnostima. Premda nije životinja, tada je bio na stupnju animalnog razvoja. Njegova djela su bila određena vanjskim uzrocima. U određenoj mjeri tako je još i danas, jer ona iskustva koja su slobodna iskustva tek polako krče put u čovjeku. I javljaju se u sve većoj mjeri što je čovjek na višem nivou. Zamislite da pas stoji ispred slike Rafaela. Vidio bi ono što je na samoj slici, utoliko što je to čulni objekt. Ali ako bi čovjek stajao ispred slike, vidio bi u njoj nešto sasvim različito; vidio bi ono što je sposoban stvoriti kroz činjenicu da se već razvio dalje u prethodnoj inkarnaciji. A sada zamislite genija kao što je Goethe; on bi vidio čak i više, i znao bi značenje toga zašto je nešto naslikano ovako a nešto na drugi način. Što je čovjek više razvijen on više vidi. A što je više obogatio dušu veća je njegova sposobnost da doda duševna iskustva iz duševnih odnosa. Ona postaju vlasništvo njegove duše i u njoj su pohranjena. Međutim, sve ovo je, za čovječanstvo postalo moguće od kada je počela evolucija Zemlje. Ali sada će se odigrati sljedeće.

Čovjek će se razvijati na svoj vlastiti način kroz naredne periode. Znamo da će Zemlja biti naslijeđena od Jupitera, Venere i Vulkanu. Tijekom ove evolucije zbroj čovjekovih iskustava povrh svega onih koji rezultiraju od prethodnih povoda postajati će sve veći i veći, a njegovo unutarnje biće postajati će sve bogatije. Ono što je sa sobom donio od drevnih povoda, od stupnjeva Saturna, Sunca i Mjeseca, imati će sve manji značaj. Iz prethodnih povoda on razvija svoj put i odbacuje ih. I kada, zajedno sa Zemljom, čovjek bude dosegnuo Vulkan, imati će skinuto sve što je primio tijekom evolucije Saturna, Sunca i Mjeseca. Imati će sve to odbačeno.

Sada dolazimo do teškog koncepta kojeg ćemo razjasniti analogijom. Zamislite da sjedite u kočiji koja vam je dana ili ostavljena. Vozite se u kočiji, kada se pokvari kotač, vi ga zamijenite s novim. Sada imate staru kočiju ali novi kotač. Recimo da se malo potom pokvari i drugi kotač. Vi ga zamijenite, i sada imate staru kočiju s dva nova kotača. Slično zamijenite treći i četvrti kotač, i tako dalje, sve dok ne budete lako mogli zamisliti da zapravo od stare kočije nije ništa ostalo, već ste je cijelu zamijenili novim dijelovima. Nije vam ništa ostalo od onog što ste dobili kao poklon ili naslijedili; vi se još vozite u njoj, ali striktno govoreći to bi bilo potpuno novo vozilo. A sada prenesite tu ideju na čovjekovu evoluciju. Tijekom perioda Saturna čovjek je primio rudimente njegova fizičkog tijela, na Suncu njegova eterskog tijela, na Mjesecu njegova astralnog tijela i na Zemlji njegova ega, i postupno je razvijao ta načela. Ali unutar ega on sve više oživotvoruje iskustva nove vrste i svlači ono što je naslijedio, ono što mu je dano na Saturnu, Suncu i Mjesecu. I doći će vrijeme — evolucija Venere

— kada će čovjek odbaciti sve što su mu bogovi dali tijelom evolucije Mjeseca, Sunca i Saturna i prve polovine evolucije Zemlje. Sve će to odbaciti, Baš kao što su u našoj analogiji bili odbačeni pojedini dijelovi kočije. I on će postupno sve to zamijeniti s nečim što je primio u sebe iz odnosa, nešto što prije nije postojalo. Dakle kada dosegne Veneru, čovjek neće moći reći: Sve od evolucije Saturna, Sunca i Mjeseca je još u meni — jer do tada će to sve odbaciti. I na kraju njegove evolucije u sebi će nositi samo ono što je stekao kroz vlastite napore, ne ono što mu je dano, već ono što je stvorio ni iz čega. Ovdje imate treću stvar kao dodatak evoluciji i involuciji: stvaranje ni iz čega. Evolucija, involucija i stvaranje ni iz čega ono je što moramo imati na umu ako ćemo oslikati cijelu veličinu i veličanstvenost ljudske evolucije. Dakle možemo shvatiti kako su nam bogovi najprije od svega dali tri naša tijela kao vozila, i kako su izgradili ta vozila stupanj po stupanj, i zatim nas obdarili sposobnošću da ih stupanj po stupanj opet savladamo. Možemo razumjeti kako možemo odbaciti dijelove, dio po dio, jer nas bogovi žele napraviti, član po član, na njihovu sliku, tako da možemo reći: Rudimenti onog što ću postati su mi dani, i iz njih sam za sebe stvorio novo biće.

Dakle ono što čovjek vidi pred sobom kao veliki i divan ideal u dalekoj budućnosti, imati ne samo svijest o sebi već i svijest o stvaranju sebe, već je razvijeno u ranija vremena od moćnih duhova na višem nivou od čovjeka. I određeni duhovi već uključeni u prošlost naše evolucije u sadašnje vrijeme razvijaju ono što će čovjek doživjeti tek u dalekoj budućnosti. Rekli smo da su tijekom Saturn evolucije Troni izlili ono što zovemo supstanca čovječanstva, i da su u tu ljudsku supstancu Duhovi osobnosti izlili ono što zovemo snage osobnosti. Ali Duhovi osobnosti, koji su u to vrijeme biti dovoljno moćni da puste da njihov karakter teče u tu supstancu izlivenu od Trona, od tada su se uspinjali sve više. Danas su dosegli točku gdje više ne trebaju nikakvu fizičku supstancu za njihov dalji razvoj. Na Saturnu, da bi uopće mogli živjeti, trebali su fizičku supstancu Saturna koja je u isto vrijeme bila rudiment ljudske supstance; na Suncu su trebali etersku supstancu koju su izlili za čovjekovo etersko tijelo; na Mjesecu su trebali astralnu supstancu, i ovdje na Zemlji oni trebaju naš ego. Međutim, odsada, oni će trebati ono što je formirano od samog ega, čovjekovu novu kreaciju iz samih odnosa, koja više nije fizičko, etersko ili astralno tijelo ili čak ego kao takav, već ono što ego proizvodi iz sebe. To će koristiti Duhovi osobnosti, i to već koriste da bi u tome živjeli danas. Na Saturnu su živjeli u onom što je sada naše fizičko tijelo, na Suncu u onom što je sada naše etersko tijelo, na Mjesecu u onom što je sada naše astralno tijelo. Od sredine atlantskih vremena počeli su živjeti u višim elementima koje čovjek može iznjedrati iz njegova ega.

Što su ti viši elementi koje čovjek proizvodi iz njegova ega? Oni su od tri vrste. Prvo, ono što nazivamo mišljenje u skladu s zakonom, naše logičko mišljenje. To je nešto što čovjek dodaje stvarima. Ako čovjek samo ne gleda na vanjski svijet ili ga promatra, ili samo trči za lopovom da ga nađe, već promatra na takav način da vidi zakon svojstven opservaciji, služeći se mislima koje nemaju veze s lopovom a ipak ga uhvati, tada čovjek živi u logici, čistoj logici. Ta logika je nešto što je od čovjeka dodano stvarima. Kada se čovjek posveti toj čistoj logici, ego stvara nešto izvan sebe.

Drugo, ego stvara izvan sebe kada razvija zadovoljstvo ili nezadovoljstvo u ljepoti, uzvišenosti, smiješnom, komičnom; ukratko, u svemu što čovjek sam proizvodi. Recimo da vidite nešto u svijetu što vas pogodi kao luckasto, i smijete se tome. To smijanje nema nikakve veze s vašom karmom. Može doći glupa osoba, i upravo stvar kojoj se smijete može je pogoditi kao pametna. To je nešto što se javlja iz vas u toj konkretnoj situaciji. Ili, recimo, vidite da ljudi napadaju hrabrog čovjeka koji se neko vrijeme drži ali u konačnici završi tragično. Ono čemu svjedočite određeno je karmom, ali osjećaj tragedije koji o tome imate je nešto novo.

Tako je nužnost prva stvar, zadovoljstvo i nezadovoljstvo druga, i treća je način ma koji osjećate težnju za djelovanjem pod utjecajem odnosa. Čak i način na koji se osjećate prisiljeni djelovati nije određen samo karmom, već vašim odnosom prema toj stvari. Recimo da su dvoje ljudi s jedne strane tako postavljeni s obzirom na njihov međusobni odnos da su karmički predestinirani da otplate nešto zajedno, ali u isto vrijeme jedan je u svom razvoju dalje napredovao nego drugi. Onaj napredniji će platiti, drugi će to zadržati za kasnije plaćanje. Jedan će razviti usrdnost srca, osjećaji drugog neće biti dodirnuti. To je nešto novo što ulazi u evoluciju. Ne smijete na sve gledati kao na određeno, prije to zavisi da li dopuštamo da naša djela budu vođena zakonima pravde i poštenja. Nove stvari su stalno dodavane našoj moralnosti, načinu na koji vršimo našu dužnost i našoj moralnoj prosudbi. Posebno u našoj moralnoj prosudbi leži treći element pomoću kojeg čovjek ide izvan sebe i zatim sve više napreduje. Ego to stavlja u naš svijet, i što je tako stavljeno u svijet ne nestaje. Ono što je čovjek uveo u svijet iz epohe u epohu, od stoljeća do stoljeća, kao rezultat logičke misli, istančane prosudbe ili ispunjenja dužnosti, čini kontinuiranu struju, i tvori supstancu u kojoj, u njihovoj fazi evolucije, Duhovi osobnosti uzimaju kao njihovo prebivalište.

To je način na koji živite i evoluirate. I dok evoluirate, Duhovi osobnosti gledaju na vas dolje, stalno pitajući: Hoćeš li mi također dati nešto, što mogu koristiti za moj razvoj? I što čovjek više razvija svoj misaoni sadržaj, svoje misaono blago, više pokušava rafinirati svoju istančanu prosudbu, i izvršava svoju dužnost izvan zahtjeva karme, postoji više hrane za Duhove osobnosti; što im više ponudimo, oni postaju više supstancijalni. Što ti Duhovi osobnosti predstavljaju? Nešto što sa gledišta naše ljudske koncepcije svijeta zovemo apstrakcija: duh vremena, duh raznih epoha. Za antropozofa taj duh vremena je stvarno biće. Duhovi vremena, koji su zapravo Duhovi osobnosti, kreću se kroz stoljeća. Kada pogledamo natrag na drevna vremena, indijska, perzijska, kaldejsko-babilonska, grčko-latinska vremena i sve do u naše vrijeme, nalazimo da odvojeno od nacije i odvojeno od svih drugih razlika među ljudima, ono što zovemo duh vremena uvijek se mijenja. Ljudi su mislili i osjećali se sasvim različito prije pet tisuća godina nego su to prije tri tisuće godina i nego misle i osjećaju se danas. I to je duh vremena ili, prema duhovnoj znanosti, Duhovi osobnosti, oni koji se mijenjaju. Ti Duhovi osobnosti prolaze kroz njihovu evoluciju u nadčulnom svijetu baš kao što ljudska rasa prolazi kroz evoluciju u čulnom svijetu. Sve što ljudska rasa razvija a da je nadčulne prirode hrana je i piće tim duhovima osobnosti, i oni od toga imaju koristi. Ako bi bilo doba u kojem bi ljudi provodili živote bez da razvijaju ikakvo misaono blago, bez zadovoljstva ili nezadovoljstva, i bez

ikakvog osjećaja za dužnost izvan granica karme — u takvom dobu duhovi osobnosti ne bi imali nikakvu ishranu i postali bi iznureni. Takva je povezanost s bićima koja se nevidljivo isprepliću s našim životom.

Kao što sam vam rekao, čovjek razvoju dodaje nešto novo, stvara takoreći nešto ni iz čega kao dodatak involuciji i evoluciji. Međutim, ništa on ne bi mogao stvoriti ni iz čega, da ranije nije primio povode u koje se smjestio kao u vozilo. To vozilo mu je dano tijekom evolucije Saturna, i djelić po djelić on ga odbacuje i dalje razvija u budućnost. Međutim, morao je primiti osnovu za to, i da ga bogovi nisu snabdjeli tom osnovom ne bi bio sposoban izvršiti bilo koje djelo koje može biti stvoreno ni iz čega. Da odnosi u okolnom svijetu utječu na nas na takav način da zaista pomažu naš dalji razvoj to je zbog ovog postavljanja dobrog temelja.

Jer što je postalo moguće kroz činjenicu da čovjek može stvarati nešto novo iz odnosa, i da veze unutar kojih je smješten može koristiti tako da budu temelj za nešto novo što on sam stvara? I što znači to da je čovjek postao sposoban produživati svoje misli izvan stvari koje doživljava u okolnom svijetu i osjećati više nego što je objektivno tu ispred njega? Što se pojavilo kao rezultat toga da čovjek može raditi izvan diktata karme, i živjeti u obvezi prema istini, pravednosti i dobroti srca?

Postajući sposobnim za logičko mišljenje, razvijanjem misli u skladu s njihovom nužnošću, stvorena je mogućnost greške. Pošto zbog zadovoljstva čovjek može primiti ono što je divno, također je za njega stvorena mogućnost da uvede element ružnoće i nečistoće u evoluciju svijeta. Jer je čovjek sposoban za oboje, postavljanje sebi koncepta dužnosti i njegovo ispunjavanje izvan opsega karme, stvorena je mogućnost zla i otpora dužnosti. Dakle upravo ta mogućnost da može stvarati samo iz odnosa smjestila je čovjeka u svijet u kojem također može raditi na njegovom vlastitom duhovnom dijelu, tako da on postaje pun pogrešaka, ružnoće i zla. I čovjeku ne treba samo biti dana potpuna mogućnost da stvara iz tih odnosa, već mu treba biti dana mogućnost da naporom borbe i stremljenja iz tih odnosa postupno stvara ono što je ispravno, lijepo, i one vrline koje zaista unaprjeđuju njegovu evoluciju.

U kršćanskom ezoterizmu stvaranje iz odnosa je nazvano 'stvaranja iz duha'. I stvaranje iz ispravnih, lijepih i moralnih odnosa u kršćanskom ezoterizmu je nazvano 'Sveti duh'. Kada čovjek ni iz čega može stvarati ispravno ili istinito, lijepo i dobro, Sveti duh ga ispunjava blaženstvom. Ali da bi čovjek mogao stvarati u smislu Svetog duha, najprije mu treba dati temelj, kao što je slučaj kod stvaranja ni iz čega. Taj mu je temelj dan kroz dolazak Krista u našu evoluciju. Kroz iskustvo Krist doživljava na Zemlji, čovjek se mogao uspeti do stvaranja u Svetom duhu. Dakle upravo je sam Krist Onaj koji stvara najveći, najdublji temelj. Ako čovjek postane takav da čvrsto stoji na temelju Krist doživljava, i Krist doživljava je kočija kojoj se pridružuje za njegov evolucijski proces, tada mu Krist šalje Sveti duh, i čovjek postaje sposoban za stvaranje ispravnog, lijepog i dobrog tijekom njegove buduće evolucije.

Tako u dolasku Krista na Zemlju vidimo ispunjenje takoreći svega što je stavljeno u čovjeka kroz Saturn, Sunce i Mjesec. I Krist događaj je čovjeku dao najveću moguću stvar, moć koja ga čini sposobnim živjeti u perspektivi budućnosti i sve većeg

stvaranja iz odnosa, iz svega što nije predodređeno, ali zavisi od toga kako čovjek povezuje činjenice svijeta oko njega, što je u najširem smislu Sveti duh. Ovo je opet aspekt kršćanskog ezoterizma. Kršćanski ezoterizam je povezan s najdubljom mišlju u cijeloj našoj evoluciji, mišlju o stvaranju ni iz čega.

Dakle ni jedna prava teorija evolucije nikad neće moći izostaviti misao o stvaranju ni iz čega. Recimo da imamo samo evoluciju i involuciju, imali bi vječno ponavljanje kao što je kod biljke, a na Vulkanu bilo bi samo ono potječe od Saturna. Ali u sredini našeg razvoja evoluciji i involuciji dodano je stvaranje ni iz čega. Nakon što su Saturn, Sunce i Mjesec otišli, na Zemlju je došao Krist kao obogaćujući kvasac koji osigurava da će na Vulkanu biti nešto sasvim novo, nešto što još nije prisutno na Saturnu. Tkogod govori samo o evoluciji i involuciji, govoriti će o razvoju kao da će se sve samo ponavljati u krugovima. Ali takvi krugovi ne mogu stvarno objasniti evoluciju svijeta. Tek kada evoluciji i involuciji dodamo ovo stvaranje ni iz čega, što dodaje nešto novo u postojeće odnose, stižemo do pravog razumijevanja svijeta.

Bića nižeg reda pokazuju ne više od traga onog što zovemo stvaranje ni iz čega. đurđica će uvijek biti đurđica; najviše joj vrtlar može dodati nešto izvana što đurđica nikada ne bi sama stekla. Onda bi tu bilo nešto što bi s obzirom na prirodu đurđice bilo stvaranje ni iz čega. Čovjek je, međutim, sam sposoban u njegovo biće uključiti to stvaranje ni iz čega. Ipak čovjek tek postaje sposoban za to, i za napredovanje do slobode individualnog stvaranja preko najvećeg od svih slobodnih djela, onog koje mu može služiti kao primjer. Koje je najveće djelo slobode? To je da je kreativna Riječ našeg sunčevog sustava odlučila ući u ljudsko tijelo i sudjelovati u evoluciji Zemlje preko djela koje nije povezano s bilo kakvom prethodnom karmom. Nije bilo prethodne karme koja prisiljava Krista na Njegovu odluku da uđe u ljudsko tijelo; On je to poduzeo kao slobodno djelo potpuno temeljeno na predviđanju buduće evolucije čovječanstva. To djelo nije imalo presedan, nastajući u Njemu kao misao ni iz čega, iz Njegovog predviđanja. Ovo je težak koncept, ali uvijek će biti uključen u kršćanski ezoterizam, i sve zavisi od toga da smo evoluciji i involuciji sposobni dodati misao o stvaranju ni iz čega.

Ako to možemo, steći ćemo velike ideale koji su, premda se ne šire u ono što bi mogli nazvati kozmičke dimenzije, esencijalno povezani s pitanjem: Zašto se, na primjer, pridružujemo antropozofskom pokretu? Da bi shvatili svrhu antropozofskog društva moramo se vratiti na misao da radimo za Duhove osobnosti, za duhove vremena. Kada ljudsko biće pri rođenju dođe na svijet, za početak ono je obrazovano svakakvim okolnostima; one utječu na njega i čine prvi korak njegove vlastite kreativne aktivnosti. Ako bi se samo jasno razumjelo da je mjesto gdje je čovjek rođen samo prvi korak, i da prevladavajuće okolnosti djeluju na njega s nadmoćnom sugestivnom snagom. Pokušajmo zamisliti koliko bi različite okolnosti bile ako bi bio rođen u Rimu ili Frankfurtu umjesto u Konstantinopolu. Preko rođenja bio bi smješten u drugačije okolnosti, u drugačiju religijsku pripadnost. Pod tim okolnostima u njemu se može razviti određeni fanatizam za katolicizam ili protestantizam. Ako bi, kroz blagi pomak kotača u karmičkim vezama, bio rođen u Konstantinopolu, možda se ne bi ispostavilo da je sasvim dobar Turčin? Ovdje imate

ilustraciju sugestivne sile s kojom uvjeti okruženja utječu na čovjeka. Ali čovjek je sposoban izdvojiti se od čisto sugestivne prirode uvjeta i udružiti se s drugim ljudima u skladu s načelima koje sam bira i priznaje. Tada može reći: "Sada znam zašto radim s drugim ljudima". Na taj način iz ljudske svijesti se javljaju one socijalne grupe u kojima je stvoren materijal za duhove vremena, Duhove osobnosti. A antropozofsko društvo je takva grupa u kojoj je veza stvorena na osnovu bratstva. To ne znači ništa drugo nego da je svaki pojedinac aktivan u grupi na takav način da u sebi dobiva sve dobre osobine koje ga čine slikom cijelog društva. Tako sve misli, bogatstvo osjećaja i vrline koje razvija kroz društvo poklanja kao hranu Duhova osobnosti. Stoga je u ovakvom društvu sve što stvara zajednički život neodvojivo od načela individualnosti. Svaki pojedini član kroz takvo društvo postaje sposoban ponuditi ono što sam stvara kao žrtvu Duhovima osobnosti. I svaki pojedinac se priprema da dosegne nivo onih koji su najnapredniji, i koji su, kao rezultat duhovnog treninga napredovali do točke gdje imaju sljedeći ideal: "Kada ja mislim, to ne radim za vlastito zadovoljstvo, već da bih stvorio hranu za Duhove osobnosti. Na oltar Duhova osobnosti polažem moje najviše i najljepše misli; a ono što osjećam nije ponukano egoizmom, osjećam to jer će to biti hrana Duhovima osobnosti. A ono što prakticiram putem vrline, ne prakticiram da bih stekao utjecaj za sebe, već da bih to prinio kao žrtvu da snabdijem hranom Duhove osobnosti". Ovdje smo kao naš ideal pred nas smjestili one koje nazivamo Učitelji mudrosti i gospodari harmonije i osjećaja. Jer ovako oni misle i pripremaju razvoj koji će čovjeka voditi sve bliže do točke gdje će uvijek stvarati novo dok konačno ne stvori svijet iz kojeg će djelovanje starih povoda nestati, i iz kojeg će novo svijetlo strujati u budućnost. Svijet ne podliježe vječnoj metamorfozi u različite oblike, već je staro usavršeno i postaje vozilo novog. Zatim će čak i to biti odbačeno i nestati u ništavilu, tako da se iz tog ništavila može pojaviti nešto novo. To je velika ideja napretka, da se stalno mogu pojavljivati nove stvari.

Međutim svjetovi su u sebi potpuni, i u danom primjeru vidjeli ste da ne možemo govoriti da bilo što stvarno dolazi do kraja. Pokazano je kako s jedne strane Duhovi osobnost gube njihov utjecaj nad čovjekom, ali kako s druge strane opet vrše njihovu vlastitu evoluciju. Dakle svijet naš se stalno pomlađuje novim kreacijama, ipak je također točno da će ono što je skinuto ometati napredak, i to je predano tako da drugi s njihove strane mogu napredovati. Nitko ne bi trebao vjerovati da mora pustiti nešto da uroni u ništavilo, jer nam je dana mogućnost stvaranja ni iz čega. Ono što će se na Vulkanu pokazati kao nešto novo, stalno će graditi nove forme i odbacivati stare, a ono što je odbačeno tražiti će vlastiti put.

Evolucija, involucija i stvaranje ni iz čega tri su koncepta koje moramo primijeniti da bi shvatili evoluciju pojava svijeta onakvu kakva stvarno jest. Samo tako ćemo stići do ažurnih konceptata koji i prosvjetljuju čovjeka u vezi svijeta i u njemu izazivaju unutarnju toplinu osjećaja. Ako bi čovjek morao priznati svoju nesposobnost da napravi bilo što osim stvaranja u skladu s impulsima koji su mu usađeni, to ne bi očeličilo njegovu volju niti bi ozarilo njegova nadanja u istoj mjeri kao kada može reći: "Mogu stvarati moje vlastite životne vrijednosti i stalno dodavati nešto novo onom što mi je dano kao temelj. Moje drevno nasljeđe ni na koji me način ne ometa u stvaranju novih cvjetova i plodova koji će živjeti u budućnosti". Međutim, to je dio

onoga što možemo opisati govoreći da antropozofska koncepcija svijeta čovjeku daje snagu, nadu i smjelost u životu, jer mu pokazuje da, u budućnosti, ima udjela u radu na kreacijama koje, danas, ne samo da leže u utrobi kauzalnosti već u ništavilu. Pokazuje mu izglede da, preko vlastitih napora, u pravom smislu riječi utire svoj put od toga da je 'stvorenje' do toga da je 'stvaratelj'.